

Justitiär det är Enen Skerhets
med Inskans Högskola av Insked-
ningstiden se av till givena järf.
HÅKAN NIAL

AKTIEBOLAGS- RÄTT

FÖRELÄSNINGAR

ÖVER

1944 ÅRS AKTIEBOLAGSLAG

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

Håkan Nial

AKTIEBOLAGSRÄTT

*Fr. and. Ex. 2.
Bibliotek.*

AKTIEBOLAGSRÄTT

FÖRELÄSNINGAR

över 1944 års aktiebolagslag

av

Håkan Nial

STOCKHOLM

1946

*0
22B*

HÖGSTA DOMSTOLEN
Biblioteket

Stockholm 1946
Kungl. Boktryckeriet
P. A. Norstedt & Söner
460430

FÖRORD.

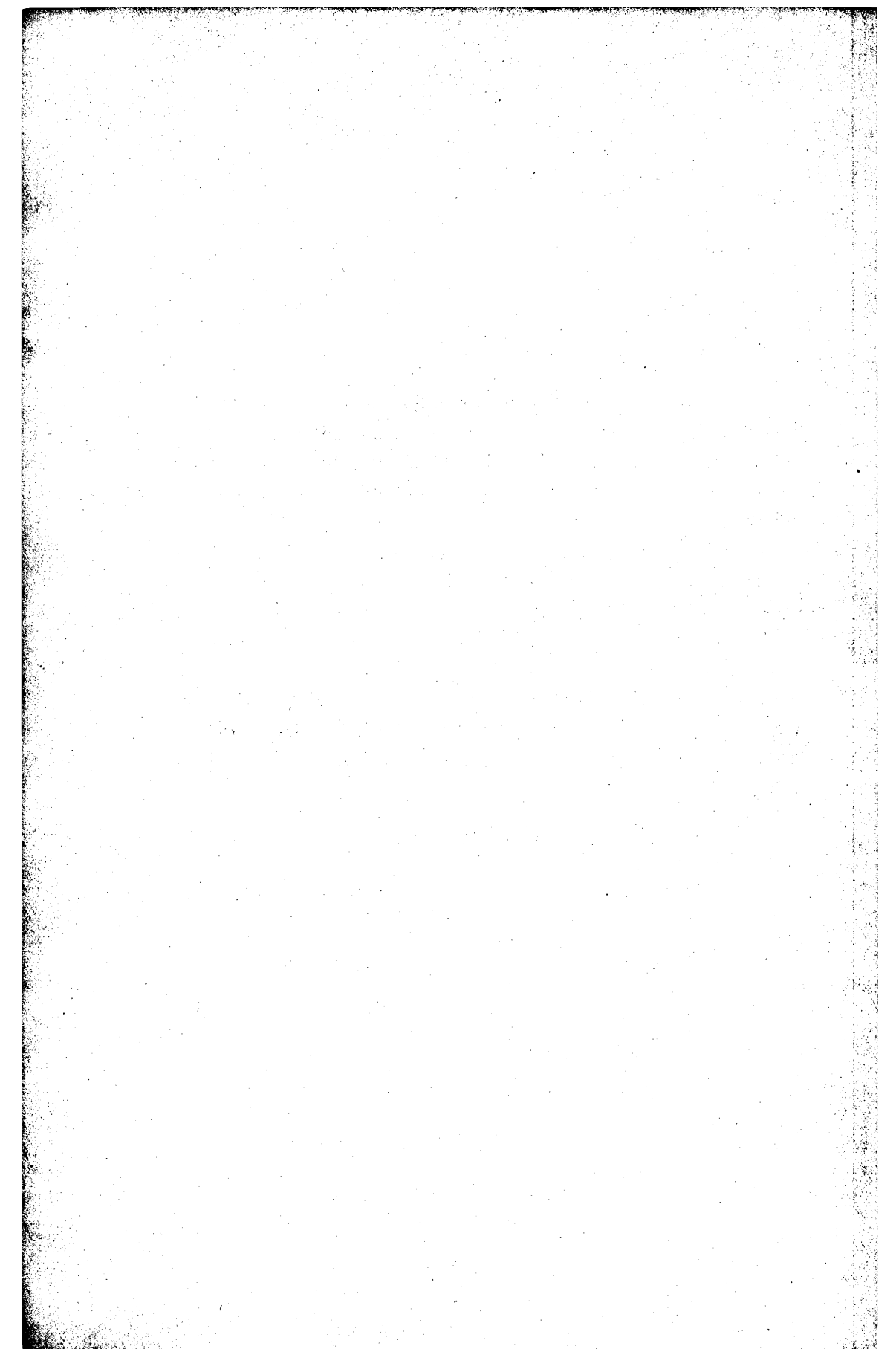
I förhoppning att ställa en användbar lärobok i aktiebolagsrätt till förfogande för den akademiska undervisningen publicerar jag härmed mina vid Stockholms högskola hållna föreläsningar över lagen den 14 september 1944 om aktiebolag.

Arbetet kan naturligtvis inte ersätta en sådan detaljerad kommentar som den praktiske affärsjuristen behöver i sin verksamhet men kan möjligen vara även honom till nytta såsom en översiktlig framställning av den nya aktiebolagsrätten.

Från de muntliga föreläsningar som ligga till grund för arbetet kvarstå vissa stilistiska bristfälligheter. De ej sällan förekommande upprepningarna torde kunna försvaras ur pedagogisk synpunkt.

Nockeby den 28 februari 1946.

Håkan Nial.

I.

Aktiebolaget och dess historiska utveckling.

Aktiebolaget uppvisar en hel del från andra associationsformer mer eller mindre starkt avvikande drag — den speciellt utformade kapitalgrundvalen, aktiekapitalet, med dess uppdelning på ett antal lika stora, principiellt fritt omsättbara andelar, aktier, organisationen med bestämmande, verkställande och kontrollerande organ (bolagsstämma, styrelse och verkställande direktör, revisorer) m. m. Det ur juridisk synpunkt väsentliga i aktiebolagets begrepp är emellertid att ansvaret för uppkommande förbindelser principiellt uteslutande drabbar bolaget och icke enskilda delägare. Enligt svensk rätt är aktiebolaget den enda bolagstyp vid vilken delägarna åtnjuta sådan ansvarsfrihet; i kommanditbolaget svara visserligen kommanditdelägarna endast med sin utfästa insats, men åtminstone någon delägare måste bära fullt ansvar för bolagets förbindelser.

Åtminstone ur praktisk synpunkt är det överflödigt att närmare bestämma aktiebolagets begrepp. För att ett aktiebolag skall komma till stånd och delägarna åtnjuta förmånen av ansvarsfrihet för bolagets förbindelser fordras nämligen att bolaget bildats i noggrant föreskrivna former samt att det därefter införts i aktiebolagsregistret. Några svårigheter att avgöra huruvida ett företag är ett aktiebolag eller icke bruka därför aldrig uppkomma.

Aktiebolaget är en tämligen sentida företeelse. Varken den romerska eller den äldre germanska rätten kände någon bolagsform, som kan sägas ha varit föregångare till

våra dagars aktiebolag. En viss likhet med nutidens aktiebolag företedde en del bankföretag i medeltidens italienska handelsrepubliker, av vilka Genuas bank, grundad 1407, är särskilt bekant, men något omedelbart historiskt samband mellan dem och de senare aktiebolagen torde icke föreligga. Aktiebolagsväsendets historiska utgångspunkt kan icke anses ligga längre tillbaka i tiden än 1600-talet, då de stora handelskompanierna kommo till i Holland, England, Frankrike, Danmark och Sverige. Kompanierna hade till uppgift att driva handel särskilt på transoceana länder, Indien och Kina. Företagen voro därför mycket kapitalkrävande och riskfyllda. Kapitalet måste hopsamlas från flera håll, vilket knappast varit möjligt, om kapitalägarna förutom risken att förlora sin insats även skulle varit skyldiga att svara för de förbindelser, som kunde uppkomma under företagens verksamhet. Som en nödvändig förutsättning för kompaniernas tillkomst utvecklades därför den rättsliga principen, att delägarna icke skulle svara med större belopp än sin insats, och därmed uppvisade kompanierna den för aktiebolaget karakteristiska personliga ansvarsfriheten.

Vissa av handelskompanierna hade lysande framgångar och utvecklades till mycket stora och betydelsefulla företag; det engelska ostindiska kompaniet t. ex. spelade en världshistorisk roll genom att grundlägga det brittiska väldet i Indien. Under intrycket av dessa framgångar utvecklade sig en »gründerperiod», under vilken en mängd kompanier bildades, varav en hel del på lättsinnig eller rent av bedräglig grund. På börserna i Amsterdam, London och Paris uppkom en livlig handel med aktierna (som andelarna i kompanierna började kallas i Holland), vilken tidvis urartade till våldsamt spekulation. När sedan många av företagen gingo omkull, blevo de ekonomiska verkningarna förödande och vidsträckta, och i flera länder uppstod därför

tidtals en så stark reaktion mot aktiebolagsväsendet att företagsformen helt och hållet undertrycktes av lagstiftningen. Men den ekonomiska utvecklingen kunde icke länge undvara aktiebolaget, som tidigt blev den frambrytande industrialismens speciella företagstyp. I alla civiliserade länder, där företagsamheten vilar på enskilt initiativ, är nu aktiebolaget en företagsform av utomordentlig betydelse.

Naturligtvis har aktiebolagsrätten ej utformats exakt lika i alla länder, utan betydande differenser finnas, icke minst mellan anglo-amerikansk och kontinental rätt. Men de väsentliga dragen äro desamma, så att man med full rätt kan kalla aktiebolaget för en internationell företagsform. Den heter i Danmark och Norge aktieselskab, i Tyskland Aktiengesellschaft (AG), i Frankrike société par actions eller société anonyme (SA), i England company limited by shares (»limited», »ltd»), i USA (stock) corporation, i Holland naamlooze vennootschap (n. v.).

I *Sverige* utbildades under inflytande från de holländska förebilderna under 1600-talet flera handelskompanier. Redan Karl IX hade låtit utarbета plan till ett handelskompani i Göteborg, men först under Gustav II Adolf kom vårt första handelskompani till stånd; det grundlades 1615 och trädde i verksamhet 1619, då det fick exportmonopol på koppar. Under den följande tiden bildades flera kompanier för exporthandeln med järn och tjära. I slutet av 1600-talet och början av 1700-talet tillkom ett betydande antal kommersiella och industriella företag, glasbruk, pappersbruk, väverier, skeppsbyggerier m. m. Bland de mera kända kunna nämnas Rörstrands bolag 1726, Alingsås Manufakturverk, grundat av Jonas Alströmer 1724, samt framför allt Ostindiska kompaniet 1731.

De tidigare kompanierna hade en stark offentlighetsrättslig prägel. Till många av dem tog staten initiativet eller läm-

nade i varje fall bidrag, de erhöillo privilegier i form av monopol o. dyl. Deras bildande föregicks av särskilt tillstånd s. k. *oktroj*, varigenom deras reglemente fastställdes. Så småningom blev det emellertid rätt vanligt att aktiebolag bildades utan särskilt tillstånd, och dylikt tillstånd ansågs sålunda icke nödvändigt för att delägarna skulle vara fria från ansvar för företags skulder.

Någon allmän lagstiftning rörande aktiebolag fanns emellertid icke före 1848 års förordning. Denna förordning, som visar stark påverkan av fransk lagstiftning, fordrar kunglig stadfästelse för bildande av aktiebolag utan personligt ansvar för delägarna. Nästa aktiebolagslag tillkom 1895. Denna lag, på vilken tysk aktiebolagsrätt utövat det största inflytandet, har övergivit oktrojsystemet och övergått till det s. k. *normativsystemet*, enligt vilket aktiebolag får bildas fritt under förutsättning blott att vid bildandet iakttagas vissa av lagen uppställda regler. Huvudsakligen som en modernisering av 1895 års lag framträder 1910 års lag om aktiebolag. Denna har nu ersatts av *lagen den 14 september 1944 om aktiebolag*, som emellertid träder i kraft först den 1 januari 1948.

Till grund för denna lag ligger ett av lagberedningen år 1941 framlagt förslag, som utarbetats under viss samverkan med delegater från de nordiska grannländerna, Danmark, Finland och Norge. Ehuru ingen enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning kunnat åvägabringas — endast i Danmark har på grundval av det nordiska samarbetet ett mera omfattande förslag till ny aktiebolagslag framlagts, medan i Finland vissa mindre partiella reformer genomförts — bör man kunna hysa förhoppningar om att det gemensamma arbetet skall ha skapat grundvalen för en kommande utjämning av olikheterna mellan de nordiska ländernas aktiebolagsrätt, varvid 1944 års svenska lag kanske kommer att spela en framträdande roll.

II.

Aktiebolagets ställning i nutidens näringsliv.

Aktiebolaget är numera den ojämförligt viktigaste företagsformen inom den egentliga industrien; även inom den större handeln är aktiebolaget mycket vanligt, och överhuvud förekommer det inom praktiskt taget alla grenar av näringslivet — dock endast i ringa grad inom jordbruket.

I första hand är aktiebolaget formen för de stora företag, som kräva större kapital än en enskild företagare har förmåga eller vilja att sätta in. Liksom redan i fråga om handelskompanierna har den aktiebolagsrättsliga ansvarsfriheten varit förutsättningen för sådana större företags uppkomst och utveckling.

Men aktiebolaget användes i modernt rättsliv även i många fall då syftet icke alls är att hopsamla kapital från flera håll. Om en ensamföretagare »sätter sin rörelse på aktier» utan att införskaffa nytt främmande kapital eller om ett företag för en särskilt riskabel gren av sin verksamhet bildar ett dotterbolag, är syftet ofta direkt riktat på den ansvarsfrihet som aktiebolagsformen erbjuder. På detta sätt uppkomma många aktiebolag, ofta av mycket ringa storlek.

Även andra synpunkter än ansvarsfriheten kunna ligga till grund för valet av aktiebolagets form för ett företag. Aktiebolaget med sin organisation har visat sig vara en ändamålsenlig form för samarbete mellan kapital och företagarenergi och överhuvud ett lämpligt redskap för eko-

nomisk verksamhet. Härefter ligger t. ex. den viktigaste grunden till att vissa av stat eller kommun helt eller i samverkan med enskilda drivna företag arbeta såsom aktiebolag, vilket ger möjligheter till en smidigare och ekonomiskt effektivare verksamhet än den som i allmänhet kan presteras i stats- eller kommunalförvaltningens ordinära former. Organisatoriska synpunkter kunna även föranleda användandet av aktiebolag såsom led i koncernsammanlutningar och karteller.

En faktor av stor betydelse för valet av företagsform — överhuvud för sättet för bedrivande av ekonomisk verksamhet — är den höga nutida beskattningen. Frågan där- om kan emellertid icke behandlas här.

Behovet av en bolagsform med en till insatsen begränsad ansvarighet för å ena sidan sådana storföretag som för sin finansiering vända sig till allmänheten eller åtminstone en större krets av personer och å andra sidan andra, ofta helt små företag, har föranlett vissa länders lagstiftning att vid sidan om den egentliga aktiebolagsformen, som förbehålles de stora företagen genom att lagen kräver ett stort aktiekapital, utbilda en för mindre företag avsedd bolagstyp: den tyska rättens Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH), det franska société à responsabilité limitée, det engelska private company (i motsättning vartill den ordinära aktiebolagsformen kallas public company). Medan det vanliga aktiebolaget på grund av att det vänder sig till en större allmänhet underkastas stränga regler om räkenskapsredovisning, kontroll m. m. till skydd för denna allmänhet, äro bestämmelserna för den andra bolagsformen lindrigare. Det har emellertid visat sig att dessa lindrigare regler möjliggöra missbruk och att de små bolagen i själva verket ofta innebära stora risker för såväl aktieägare som borgenärer. Den svenska lagstiftningen har icke funnit det lämpligt att införa en dylik bolagstyp vid

sidan av det vanliga aktiebolaget. Detta behöver ej ha större aktiekapital än 5,000 kronor. Inom aktiebolagsrättens ram gör emellertid lagen i vissa punkter en differentiering mellan större och mindre aktiebolag, så att de förra underkastas strängare regler beträffande sammansättningen av det verkställande och det kontrollerande organet.

III.

Aktiebolagsrättens huvudproblem.

På grund av sin ställning i näringslivet och sin egen ekonomiska och juridiska struktur är aktiebolaget en brännpunkt för många av de starka, i flera avseenden motstridiga, intressen som framträda i det ekonomiska livet och utgöra dess drivfjädrar. Aktiebolaget har som nyss påpekats visat sig vara en ändamålsenlig form för samarbete mellan initiativkraftig företagarkerksamhet och kapital, men företagarens och kapitalets intressen kunna lätt komma i konflikt med varandra. En grundläggande uppgift för aktiebolagsrätten har alltid varit att söka skydda den ofta osak-kunniga kapitalinvesterande allmänheten mot att lockas in i bedrägliga eller ekonomiskt undermåliga företag; å andra sidan har det gällt att icke binda och kväva även den önskvärda företagsamheten. Det efter ett sådant syfte avvägda skyddet kräves såväl vid bolagsbildandet som under bolagets verksamhet. I förstnämnda avseende gäller det att reglera förhållandet mellan bolagets stiftare och den aktietecknande allmänheten, i det sistnämnda att bestämma företagsledningens förpliktelser gentemot aktieägare resp. aktieköpare. Stiftare och företagsledning representera ofta, men långt ifrån alltid, en majoritet bland aktietecknarna resp. aktieägarna, och såtillvida kommer frågan om skyddet för aktieägarna att delvis sammanfalla med ett annat av aktiebolagsrättens grundproblem, minoritetsskyddet. En annan krets av intressenter, vilkas trygghet är en central aktiebolagsrättslig uppgift, är bolagets fordringsägare. Ett

aktiebolag finansieras ofta icke blott av aktieägarna själva utan till större eller mindre del även genom »främmande kapital» t. ex. genom obligationer eller andra former av lån, liksom naturligtvis under ett bolags verksamhet skuldsättning av olika slag (kreditköp etc.) brukar förekomma. Det speciellt aktiebolagsrättsliga problemet i fråga om borgenärernas skydd sammanhänger med att borgenärerna, vilka icke såsom aktieägarna ha någon medbestämmanderätt i bolagets angelägenheter, endast ha bolagets förmögenhet att hålla sig till. Att denna förmögenhet såvitt möjligt upprätthålles är därför av vitalt intresse för dem. Men intresset av bolagens konsolidering uppbäres ej blott av aktieägare och fordringsägare. På grund av att aktiebolagen behärska stora delar av produktionsmedlen och sysselsätta ett mycket stort antal arbetare och tjänstemän äga de också en sådan betydelse för näringslivet och folkförsörjningen, att de alltmer glida in i området för de samhällseliga, av statsmakterna bevakade intressena — en utveckling som naturligtvis påskyndas genom den allmänna utvidgning av statsinflytande och statskontroll, som karakteriserar den nuvarande epoken. Stat och kommun äro också direkt intresserade i aktiebolagen genom sina skattekrav, som för närvarande i genomsnitt sluka nära hälften av aktiebolagens årsvinster.

Lagstiftningens uppgift är att skydda och mot varandra avväga dessa olika intressen samt att reglera de konflikter som uppkomma mellan dem.

De skyddsregler och de intresseavvägningar som aktiebolagslagstiftningen sålunda kommer att innefatta bli vanligen av ganska begränsad varaktighet. Affärslivet utbildar nya verksamhetsformer, nya metoder i den ekonomiska konkurrenskampen, och lagens till skydd för vissa intressen uppställda regler visa sig ofta efter någon tids utveckling bli omoderna och ineffektiva. Men det är ej endast hänsyn

till den juridiska effektiviteten av lagens regler, som tid efter annan kräver lagstiftningsreformer. Själva de intresseavvägningar som ligga till grund för en aktiebolagslags regler äro naturligtvis bestämda av sin tids förhållanden och åskådningar. I och med förändringar i ekonomiska, politiska och sociala förutsättningar och uppfattningar förändras även de olika intressenas makt och betydelse och de lagstiftande myndigheternas inställning till de rivaliserande krafterna. Det är ingen tillfällighet att tiden efter förra världskrigets slut, som kännetecknats av så starka ekonomiska, politiska och sociala brytningar och förskjutningar, uppvisar aktiebolagsrättsliga reformarbeten i ett stort antal länder. Bland de viktigare resultaten av dessa arbeten kunna — förutom den svenska lagen av 1944 — nämnas de nya aktiebolagslagarna i Holland 1928, England 1929, Danmark 1930, Schweiz 1936 och Tyskland 1937.

IV.

Aktiebolags bildande.**A. Normativsystem och publicitetsprincip.**

Som redan antytts bildades handelskompanierna under 1600-talet på grund av en för varje kompani given kunglig *oktroj*. Denna innebar icke blott tillstånd till företagets upprättande utan även föreskrifter om dess organisation och verksamhet (reglemente) samt ofta även om särskilda handelsprivilegier. 1848 års förordning, som innehåller vissa allmänna regler rörande aktiebolag och deras organisation, kräver för bildande av aktiebolag Konungens stadfästelse av bolagsordningen. Detta system — *sanktionssystemet* eller *koncessionssystemet* — innebar icke endast att bolagsordningens laglighet prövades utan även att Kungl. Maj:t skulle undersöka, huruvida bolagets ändamål var sådant att det lämpligen borde få bildas. Denna mot den framflyttande ekonomiska liberalismens principer stridande administrativa prövning av bolagens lämplighet kom i praktiken knappast att utövas efter 1848 års förordning och bortföll i 1895 års lag, som införde det ännu gällande *normativsystemet*. Enligt detta få aktiebolag bildas fritt under förutsättning att bildandet sker i enlighet med aktiebolagens bestämmelser, som åsyfta att bereda skydd för den aktietecknande allmänheten. Dessa bestämmelser bygga till stor del på *publicitetsprincipen*: för att aktietecknarna själva skola få kännedom om det tillämnade bolagets ändamål och ekonomiska grundvalar skola upplysningar rörande bolagets

förhållanden lämnas i samband med bolagets bildande, och för att möjligheten av offentlig kritik skall motverka bildandet av bedrägliga eller lättsinniga företag skola dessa upplysningar icke blott tillhandahållas aktietecknarna utan ges allmän publicitet. Dessa bestämmelser skola numera — i motsats till vad som gällde enligt 1895 års lag — tillämpas icke blott då aktierna utbjudas till allmänheten för teckning (successivbildning) utan även då stiftarna själva teckna samtliga aktierna i bolaget (simultanbildning). Detta beror på att reglerna eljest skulle kunna kringgåas genom att ett större antal personer förmåddes att formellt ställa sig såsom icke blott aktietecknare utan även såsom stiftare eller genom att stiftarna omedelbart efter bolagets bildande förmodde allmänheten att köpa aktier i bolaget.

B. Stiftarna och bolagsbildningen.

De första åtgärderna för ett aktiebolags bildande ombesörjas av *stiftarna*. Den verkliga initiativtagaren kan naturligtvis vara någon annan, men stiftare i lagens mening äro de som underskriva stiftelseurkund och andra stiftelsehandlingar. Stiftarna skola vara till antalet minst tre; maximum är ej föreskrivet. Såväl fysiska som juridiska personer kunna vara stiftare. Med hänsyn till vikten av att det i lagen stadgade civil- och straffrättsliga ansvaret för stiftare verkligen skall kunna utkrävas föreskrives att en i konkurs försatt person ej kan vara stiftare. Beträffande fysiska personer gäller vidare att de måste vara myndiga, här i riket bosatta svenska medborgare. Bland juridiska personer få endast svenska sådana vara stiftare. Huruvida en juridisk person är svensk eller utländsk avgöres av den internationella privaträttens regler. Icke alla svenska juridiska personer utan endast de i lagen uppräknade godkännas som stiftare: stat, kommun, aktiebolag (inklusive bank- och

försäkringsaktiebolag), ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening, vidare handelsbolag (inklusive kommanditbolag) där varje obegränsat ansvarig bolagsman är myndig här i riket bosatt svensk medborgare. Andra juridiska personer, t. ex. ideella föreningar, dödsbon, få ej uppträda som stiftare. Om en ideell förening önskar bilda ett aktiebolag, måste den sålunda anlita andra, exempelvis tre av dess styrelseledamöter att fungera såsom stiftare.

När juridisk person är stiftare, handlar den såsom eljest genom sina organ. Eventuellt straffansvar kommer att drabba dessa, men det skadeståndsansvar, som stiftare kan ådraga sig, riktar sig mot den juridiska personen.

Bolagsbildningen är antingen *enkel* eller *kvalificerad*. Kvalificerad bolagsbildning utmärkes av att vissa förmåner eller rättigheter tillerkännas stiftare, aktietecknare eller annan. För att icke dessa förmåner eller rättigheter skola innebära dolda risker för bolaget, övriga aktietecknare, borgenärer etc. uppställer lagen särskilda regler om publicitet eller eventuellt särskild granskning.

Bolagsbildningen sker genom att stiftelseurkund och vissa andra stiftelsehandlingar (förslag till bolagsordning, teckningslista, stiftelsekungörelse, vid kvalificerad bolagsbildning jämväl stiftarberättelse och eventuellt granskningsberättelse) upprättas, stiftelsehandlingarna godkännas av patent- och registreringsverket (PRV), stiftelsekungörelsen utfärdas, aktieteckning sker och slutligen på konstituerande bolagsstämma beslut fattas om bolagets bildande. Ehuru därmed bolaget enligt lagens terminologi är bildat, kräves för att det skall vara juridisk person och aktieägarna åtnjuta frihet från ansvar för uppkommande förbindelser att bolaget registreras; dessförinnan måste även styrelse och revisorer ha valts samt viss del av aktiekapitalet ha inbetalats.

C. Enkel bolagsbildning.

1. Bolagsbildningen inledes med att stiftarna upprätta *stiftelseurkund och andra stiftelsehandlingar*.

a) *Stiftelseurkunden* utgör en överenskommelse mellan stiftarna om bildande av aktiebolag, till vilken aktietecknarna ansluta sig genom aktieteckning. Urkunden skall ange bolagets firma samt föremålet för bolagets verksamhet.

Aktiebolagets *firma* — d. v. s. dess namn — skall innehålla ordet aktiebolag (den vanliga förkortningen AB. ingår icke i det officiella firmanamnet). Vidare skall firman tydligt skilja sig från andra förut i aktiebolagsregistret införda, ännu bestående firmor samt från en i godkänd stiftelseurkund upptagen firma, såframt ej godkännandet förfallit eller bolaget registrerats under annan firma. Om det skydd handelsbolags och ekonomisk förenings firma åtnjuter mot nya aktiebolagsfirmor se 200 §.

Föremålet för och syftet med bolagets verksamhet. Man har att skilja mellan bolagets *verksamhet* och *syftet* därmed. Syftet är i regel — juridiskt sett — att bereda vinst åt aktieägarna (ehuru därmed naturligtvis andra önskemål kunna vara förknippade, såsom att till förmån för försörjningen av eller arbetstillgången inom en viss bygd igångsätta ett företag). Detta presumeras vara ett aktiebolags syfte; emellertid kan enligt svensk rätt ett aktiebolag arbeta i annat t. ex. rent välgörande syfte, förutsatt att bestämmelse därom upptagits i bolagsordningen, se 9 § 1 mom. sista stycket. Bolagets verksamhet, t. ex. mekanisk verkstadsrörelse, är medlet att uppnå bolagets syfte. Distinktionen hålles ej alltid klar; i bolagsordningar ser man ej sällan angivet att bolagets ändamål (eller syfte) är att driva verkstadsrörelse. Dock har distinktionen stor betydelse, särskilt när det gäller bolagsorganens kompetensområde och ändring av bolagsordningen (jfr nedan XIV E 3 och XVIII

A). I stiftelseurkunden skall föremålet för verksamheten anges till sin art. Därmed menas, att föremålet ej får anges på ett alltför obestämt sätt, såsom »ekonomisk» eller »industriell» rörelse, utan i någon mån skall preciseras. Å andra sidan är det ofta ej lämpligt att specificera föremålet för mycket, vilket kan föranleda svårigheter vid en utveckling av verksamheten.

b) En annan stiftelsehandling är *förslag till bolagsordning*. Medan stiftelseurkunden reglerar förhållandena under bolagets bildande, skall bolagsordningen innehålla föreskrifter för bolagets verksamhet sedan det färdigbildats. Bolagsordningen antages av konstituerande bolagsstämma, och stiftarna ha sålunda endast att uppgöra *förslag* därtill. Beträffande bolagsordningens innehåll skiljer lagen mellan sådana uppgifter som alltid måste finnas (obligatoriska bestämmelser, 8 §) och sådana bestämmelser som icke äro nödvändiga men som måste intagas i bolagsordningen för att gälla (fakultativa bestämmelser, 9 § 1 mom.).

Bland de obligatoriska bestämmelserna i bolagsordningen märkas — förutom firman och föremålet för verksamheten, som ju redan ingå i stiftelseurkunden — bestämmelser om aktiekapitalets storlek, om aktiernas nominella belopp, om styrelsens säte, styrelseledamöternas och revisorernas antal och mandatstid, om bolagsstämma och kallelse därtill m. m.

De i 9 § 1 mom. angivna fakultativa bestämmelserna äro sådana genom vilka man kan åstadkomma avvikelser från vad som eljest gäller enligt AL: att aktiebrev skola ställas till innehavaren, att aktier skola kunna inlösas på sätt i 65 § närmare anges, att hembudsplikt enligt 70 § skall föreligga, att aktier av olika slag skola finnas, att verksamhetens syfte skall vara annat än att bereda aktieägarna vinst m. m.

De i 9 § 1 mom. angivna bestämmelserna utgöra de vik-

tigaste men icke de enda fall då bolagsordningen kan stadga avvikelser från de eljest enligt AL gällande reglerna. Nämn- da fakultativa bestämmelser äro sådana som enligt 193 § skola införas i aktiebolagsregistret. AL:s stadganden äro emellertid även i vissa andra avseenden dispositiva, så att avvikelse därifrån kan, på sätt i resp. lagrum anges, ske genom bestämmelse i bolagsordningen, se t. ex. 85 § andra stycket. Därtill kommer att i bolagsordningen kunna upp- tagas föreskrifter i ämnen, som alls ej regleras av aktiebo- lagslagen, t. ex. beträffande pensionering av bolagets per- sonal. Förutsättning är naturligtvis att de icke äro lagstri- diga. I 9 § 2 mom. förbjudas uttryckligen ett par slag av bestämmelser nämligen dels sådana som på annat sätt än vad lagen särskilt tillåter (se nedan under VII) inskränker rätten att förfoga över aktie och dels sådana som begränsa bolagsstämmans rätt att bilda eller överföra vinstmedel till stiftelse enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. Stadgandet i 9 § 2 mom. avser att uteslu- ta dispositionsmöjligheten på två viktiga punkter, där ut- trycklig bestämmelse ansetts erforderlig. I övrigt gäller att AL:s regler i allmänhet, där ej annat framgår av deras egen formulering, äro tvingande och sålunda ej kunna sättas ur kraft genom bestämmelse i bolagsordningen.

c) *Teckningslista*. Teckning av aktier kan med juridisk verkan ske endast på en av PRV godkänd teckningslista. För att bli godkänd måste teckningslistan innehålla vissa i 10 § angivna uppgifter. Dessa äro sådana som ha särskild betydelse för aktietecknarnas skyldigheter på grund av ak- tieteckningen: beloppet av och betalningstiden för vad teck- naren skall erlägga, storleken av det aktiekapital som ut- bjudes till teckning samt tiden inom vilken konstituerande bolagsstämma skall hållas. Har i förslaget till bolagsordning intagits förbehåll enligt 65 § om nedsättning av aktiekapital genom inlösen av vissa aktier eller enligt 70 § om hembuds-

plikt vid akties övergång, skall erinran om dylikt för den enskilde aktieägaren betydelsefullt förbehåll också göras i teckningslistan. Denna skall vidare innehålla uppgift om hur *tilldelning av aktier* åt tecknarna skall ske. Tilldelningen kan ske efter stiftarnas gottfinnande om detta angivits i teckningslistan. I sådant fall kunna stiftarna godtyckligt stryka en aktieteckning, även om överteckning (d. v. s. teckning av högre belopp än det maximibelopp som enligt listan utbjudes) ej skett. Finns ej dylik bestämmelse i listan, skall tilldelningen verkställas av konstituerande bolagsstämman. I dylikt fall får emellertid tilldelningen ej ske godtyckligt, utan stämman kan endast i fall av överteckning reducera efter viss i teckningslistan angiven grund, t. ex. proportionellt. Reduktion får icke i något fall gå ut över de aktier *stiftarna* tecknat före teckningslistans framläggande, då allmänheten bör kunna lita på att stiftarna åtminstone med det då tecknade beloppet själva göra en ekonomisk insats i företaget. Slutligen skall listan innehålla förteckning på de stiftelsehandlingar m. m. som enligt 16 § skola vara fogade vid listan. Om inbetalning på tecknad aktie skall kunna ske hos bank, skall påskrift därom göras på listan enligt 219 §.

d) *Stiftelsekungörelse*. Genom stiftelsekungörelsen skall bolagsbildningen ställas under publicitetens ljus. Den skall innehålla de viktigaste av de uppgifter som finnas i stiftelseurkunden, förslaget till bolagsordning och teckningslistan, 11 §.

2. *Stiftelsehandlingarnas godkännande av PRV*. De nu angivna stiftelsehandlingarna skola av stiftarna inges i två exemplar till PRV med ansökan om godkännande. I ansökan skola vissa uppgifter lämnas om stiftarna samt om s. k. *stiftarombud*, d. v. s. person som äger å deras vägnar mottaga handlingar och meddelanden från PRV. Om i bolagsordningen intagits bestämmelse, som kräver tillstånd

av K. M:t, såsom att aktiebrevens skola ställas å innehavaren, skall bevis om sådant tillstånd fogas vid ansökningen.

Ansökningen behandlas av PRV enligt 190 § 1 mom. Om handlingarna i något avseende icke uppfylla lagens föreskrifter eller eljest innehålla något lagstridigt eller i viktigare hänseende äro otydliga eller vilseledande, liksom om stadgad avgift ej erlägges, skall godkännande vägras. Meddelas godkännande, tillställas stiftarombudet det ena exemplaret av ansökningen och stiftelsehandlingarna med bevis om godkännandet.

3. Därefter skola stiftarna *införa stiftelsekungörelsen* med det påtecknade godkännandet i allmänna tidningarna och tidning inom den ort där bolagets styrelse skall ha sitt säte.

4. *Aktieteckningen.* Aktieteckning är den rättshandling varigenom en person förpliktar sig att, under förutsättning att bolaget kommer till stånd, övertaga en eller flera aktier däri mot inbetalning av det belopp eller den egendom som skall erläggas för aktierna. AL:s regler rörande aktieteckningen fullfölja två på sätt och vis motstridiga syften: dels att allmänheten skall skyddas mot att teckna aktier i bedrägliga eller osunda företag och dels att skedda aktieteckningar skola fullföljas genom aktiernas inbetalning, så att den för bolagets bestånd och särskilt borgenärernas säkerhet nödvändiga kapitalbasen, aktiekapitalet, kommer till stånd.

Det förstnämnda syftet söker lagen förverkliga genom form- och publicitetsreglerna; aktietecknarna skola göras uppmärksamma på aktieteckningens ekonomiska betydelse och erhålla tillräckliga upplysningar om bolaget, varjämte den genom publiciteten möjliggjorda offentliga kritiken skall motverka ljusskygga bolagsbildningar. I enlighet härmed gäller att aktieteckning skall ske på godkänd teckningslista i huvudskrift eller avskrift, bestyrkt enligt 16 §.

Vid teckningslistan skola övriga stiftelsehandlingar med PRV:s påtecknade godkännande vara fogade i avskrift, varvid även närmare upplysningar om stiftelsekungörelsens publicering skola vidfogas enligt 16 §. Vidare stadgas att varje stiftare skall teckna minst en aktie samt att varje teckningslista skall ange huru många aktier envar av stiftarna tecknat; av dateringen skall framgå, att denna teckning skett före listans framläggande, se 17 § första stycket.

Själva aktieteckningen måste ske skriftligt men behöver ej bevittnas. Den kan göras genom fullmäktig eller legal representant.

Med hänsyn till grunden för form- och publicitetsreglerna är det uppenbart, att aktietecknarna icke äro bundna, om aktieteckning skett på annat sätt än det nu angivna. En teckning som ej sker på godkänd teckningslista i huvudskrift eller sådan avskrift som anges i 16 § är sålunda ogiltig. Detsamma gäller om listan ej innehåller föreskriven uppgift om stiftarnas aktieteckning (18 §). Vidare förlorar aktieteckningen enligt 19 § sin bindande verkan i två fall: 1) om ej beslut om bolagets bildande fattas på konstituerande bolagsstämma inom den tid som anges i teckningslistan eller åtminstone på sådan fortsatt stämma som omnämnes i 23 § (minst 4 och högst 6 veckor från konstituerande stämman), och 2) om genom lagakraftätagande beslut avgjorts att bolaget — på grund av dröjsmål med registreringsansökningen, fel vid bolagsbildningen e. d. — ej kommer att registreras.

De nu angivna reglerna rörande aktieteckningens ogiltighet avse att skydda aktietecknarna. Hänsynen till de personer, särskilt bolagets borgenärer, vilkas intressen äro beroende av att aktiekapitalet verkligen kommer att inbetalas, har å andra sidan föranlett lagen att i 20 § uppställa den viktiga begränsningen i ogiltighetsreglerna, att ogiltighet på ovan angiven grund ej kan göras gällande

med mindre den hos PRV anmälts före bolagets registrering. Då en dylik anmälan, om PRV finner den vara befogad, medför att registreringsansökningen avslås, kan man i regel lita på att ett registrerat bolags aktiekapital icke är underminerat av ogiltighetsinvändningar från aktietecknares sida.

AL reglerar icke frågan om verkan vid aktieteckning av vanliga civilrättsliga ogiltighetsanledningar, tvång, svek, misstag, bristande rättshandlingsförmåga o. s. v. Av allmänna rättsregler torde följa, att sådana invändningar som enligt avtalsrätten kunna göras gällande utan hänsyn till medkontrahents goda tro — såsom omyndighet, sinnessjukdom, råntvång — också kunna göras gällande av aktietecknare utan hänsyn till stiftarnas eventuella goda tro och tredje mans (borgenärernas) intressen. Övriga ogiltighetsgrunder — svek, misstag, bristande förutsättningar m. m. — torde endast kunna göras gällande, i händelse bolagets representanter på detta stadium, stiftarna, eller någon av dem, var i ond tro (t. ex. själv genom svikliga uppgifter förmått vederbörande att teckna aktier, jfr NJA 1918 s. 398). Även i dylikt fall synes det riktigast att av hänsyn till borgenärerna med analogisk tillämpning av 20 § låta ogiltigheten bortfalla, om den ej anmälts hos PRV före registreringen. Ehuru dylik anmälan ej är förutsedd av AL kan den — om PRV finner den befogad — medföra registreringsvägran enligt 192 § 1 mom.

Slutligen är att märka att en i och för sig giltig aktieteckning upphör att vara bindande, »förfaller», om och i den mån ej tilldelning av aktier på teckningen sker av stiftarna resp. konstituerande stämman, 22 § näst sista stycket.

5. *Konstituerande bolagsstämma.* Bolagsbildningen är icke verkställd i och med att aktieteckning vederbörligen ägt rum i erforderlig utsträckning. Det kräves därjämte att aktietecknarna själva på konstituerande bolagsstämma fatta

beslut om bolagets bildande. Häri ligger ett ytterligare skydd för aktietecknarna; under tiden efter aktieteckningen kunna omständigheter ha inträffat eller uppdagats, som göra tecknarna obenägna att fullfölja bolagsbildningen, och de diskussioner mellan stiftarna och aktietecknarna som stämman ger tillfälle till kunna ha samma verkan. Om emellertid aktietecknarna med den majoritet som anges i 23 § besluta att bolaget skall komma till stånd, äro även aktieägare, som rösta däremot eller äro frånvarande, skyldiga att finna sig däri och fullgöra sina på aktieteckningen grundade förpliktelser att inbetala det tecknade beloppet.

För att aktietecknarna skola beredas tillfälle att infinna sig på stämman och ha tillgång till upplysningar angående bolaget föreskriver lagen att kallelse till stämman skall ske på visst sätt samt att stiftelsehandlingarna m. m. skola hållas tillgängliga för dem dels under minst en veckas tid före stämman och dels på stämman, 21 och 22 §§.

Stämman öppnas av den person som stiftarna utsett därtill. Såframt ej de närvarande enhälligt välja annan person till ordförande, skall den som öppnat stämman fungera såsom ordförande, till dess röstlängd blivit godkänd och på grundval av den ordförandeval skett.

Konstituerande stämmans viktigaste uppgifter är att avgöra huruvida bolaget skall komma till stånd och, i jakande fall, att antaga bolagsordning. Som förut (under 1 c här ovan) framhållits kan stämman därjämte ha att träffa avgörande rörande *tilldelning av aktier* åt aktietecknarna (nämligen ifall ej tilldelningen förbehållits stiftarna). Vid denna tilldelning gäller det dels att avgöra huruvida resp. aktieteckningar äro giltiga eller såsom ogiltiga icke skola medräknas och dels att efter den i teckningslistan angivna grunden bestämma hur vid övertäckning aktierna skola fördelas mellan tecknarna.

Innan stämman fattar beslut i nu nämnda frågor måste

klargöras, huruvida de tillstädeskomna äro röstberättigade och hur många aktier de äga rösta för. Detta sker genom att en *röstlängd* upprättas. Stämman skall emellertid själv fastställa röstlängden, och då härvid olika meningar kunna uppkomma, måste omröstning rörande röstlängdens fastställande ske. Denna omröstning sker på grundval av en förteckning, som ordföranden vid stämman uppgjort över närvarande aktietecknare. I denna förteckning antecknas för var och en vilket antal aktier han äger rösta för. Ha stiftarna själva bestämt tilldelningen av aktier, erhålles nämnda antal från en skriftlig uppgift om tilldelningen, vilken stiftarna skola tillhandahålla vid stämman. Skall tilldelningen ske genom stämman, erhålles antalet genom ett av ordföranden uppgjort förslag till tilldelning. På detta sätt kommer den av ordföranden uppgjorda förteckningen att bli ett förslag till röstlängd, som stämman har att fastställa, eventuellt med ändringar, och stämman röstar härvid som sagt på grundval av förslaget. Den sålunda av stämman fastställda röstlängden kan emellertid komma att ändras. Då stämman skall genom omröstning på grund av nämnda röstlängd bestämma tilldelningen av aktier, kan stämman avvika från det av ordföranden uppgjorda förslaget. Tilldelning skall ju även ske beträffande sådana aktietecknare som icke äro närvarande på stämman. Det är emellertid icke uteslutet att stämmans beslut om tilldelningen kommer att avvika från ordförandens förslag även såvitt angår tecknare, närvarande vid stämman. I sådant fall kommer röstlängden ju att påverkas, och den skall då jämkas, innan den slutgiltigt gäller som röstlängd.

Om aktietecknares rätt redan före stämman övergått på annan genom familjerättsligt fång eller överlåtelse, skall förvärvaren tilldelas aktier och upptagas i röstlängden, varvid emellertid även antecknas vem som tecknat aktierna. I röst-

längden upptages även namnet på ombud, som vid stämman företräder den röstberättigade.

Innan stämman övergår till sin viktigaste uppgift — att besluta om bolagets bildande — måste konstateras, att minimikapitalet enligt förslaget till bolagsordning är placerat. Härför fordras naturligtvis i första hand att minimikapitalet är fulltecknat men vidare även att tilldelning skett för hela beloppet, d. v. s. att icke reduktion skett så att minimikapitalet ej blir fyllt.

Konstituerande stämmans beslut om bolagets bildande skall enligt nya lagen föregås av beslut om antagande av det av PRV godkända förslaget till bolagsordning. I regel uppkommer ej fråga om ändring i detta förslag, varför beslut om bolagsordningens antagande och bolagets bildande kan fattas i ett. För positivt beslut kräves antingen att samtliga närvarande röstberättigade förena sig därom eller ock att vid omröstning de flesta röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av mer än halva det vid stämman företrädda aktiekapitalet och minst en fjärdedel av hela aktiekapitalet rösta för bolagets bildande. Uppnås ej nämnda pluralitet, förfaller hela bolagsbildningen. Dock är att märka, att avgörandet i fråga om bolagets bildande kan, innan stämman fattat sitt beslut, uppskjutas till en fortsatt stämma, som då skall utsättas att hållas viss dag mellan fyra och sex veckor senare. Sådant uppskov kan framtvingas av en minoritet vid stämman, 23 § 1 mom. tredje stycket.

Ändring i förslaget till bolagsordning kan före bolagets bildande ske utom med avseende på aktiekapitalets storlek. Ändringen kräver samma pluralitet som ändring av bolagsordning under bolagets bestånd enligt 133 §, d. v. s. antingen enhälligt beslut av samtliga aktieägare eller ock beslut på två stämmor med viss angiven pluralitet på sista stämman, olika alltefter ändringens beskaffenhet. Om till-

vägagångssättet se närmare 23 § 2 mom. Först sedan frågan om bolagsordningens ändring avgjorts i positiv eller negativ riktning, så att bolagsordningens innehåll blivit bestämt, fattas beslutet om bolagets bildande.

Om rösträtt och protokollföring vid konstituerande stämma samt om talan mot stämmans beslut gälla i stort sett samma regler som beträffande vanlig bolagsstämma, 25 och 26 §§.

D. Kvalificerad bolagsbildning.

Kvalificerad bolagsbildning föreligger, när stiftare eller annan person vid bolagsbildningen tillförsäkras rätt att betala tecknade aktier med annan egendom än pengar eller eljest erhålla något särskilt anspråk eller någon särskild förmån eller rättighet mot bolaget. Det är mycket vanligt att aktiebolag bildas sålunda att en (eller flera) aktietecknare skall likvidera tecknade aktier med annan egendom än pengar, s. k. *apportegendom*, t. ex. en affärsrörelse (som sålunda ombildas till aktiebolag, »sättes på aktier»), ett patent. Då aktiekapitalet är bolagets kreditbas och grundvalen för dess existens är det uppenbarligen av största vikt att den aktietecknande allmänheten och bolagets borgenärer icke föras bakom ljust genom att undervärdig apportegendom godtas såsom likvid för tecknat aktiekapital. I detta avseende ha många fall av missbruk förekommit och för lagstiftningen är det en angelägen uppgift att bereda skydd däremot. Detsamma gäller de andra former av kvalificerad bolagsbildning, som omtalas i 7 §. Dit hör det fall att bolaget skall (annorledes än mot aktier) köpa eller eljest förvärva egendom av stiftare eller annan, att bolaget skall utge ersättning för de med bolagets bildande förenade kostnaderna — såsom stiftarnas kostnader för

stiftelsehandlingarnas upprättande och kungörande m. m., för planering och organisering av bolaget, provision för anskaffande av aktietecknare — eller att stiftare eller annan eljest skall erhålla särskild förmån eller rättighet, t. ex. att bolaget skall utge pension åt någon tjänsteman i ett företag, som bolaget övertar.

Lagens strävan att skydda aktietecknare och andra intressenter mot de risker som kunna vara förbundna med kvalificerad bolagsbildning tar sig uttryck dels i regler, som framtvinga antingen utförliga för aktietecknarna och allmänheten tillgängliga redogörelser för innebörden av den kvalificerade bolagsbildningen eller ock en sakkunnig, opartisk granskning därav, och dels i bestämmelser om särskilt ansvar för stiftarna.

Varje bestämmelse om apportegendom eller eljest om kvalificerad bolagsbildning skall intagas i stiftelseurkunden och specificeras på närmare angivet sätt. Iakttages ej detta, blir bestämmelsen utan verkan mot bolaget, 7 §. Även stiftelsekungörelsen skall innehålla ifrågavarande bestämmelser, dock ej nödvändigtvis lika utförligt som i stiftelseurkunden, 11 §. Vidare skola stiftarna upprätta en särskild stiftelsehandling, *stiftarberättelse* angående den kvalificerade bolagsbildningen, 5 §. Stiftarberättelsen skall dels ange de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av anledningen till och skäligheten av bestämmelsen samt dels beträffande egendom, som skall tillskjutas såsom apport eller eljest övertagas av bolaget, innehålla vissa i lagen angivna uppgifter, 12 §. Vidare skola samtliga skriftliga avtal eller andra handlingar, som kunna vara upprättade angående bestämmelsen (och som för kontrollens skull skola omnämnas i stiftelseurkunden), ingivas till PRV i samband med ansökan om godkännande av stiftelsehandlingarna, 14 §, tillhandahållas aktietecknare av stiftarombudet, 16 §, samt av stiftarna före konstituerande bo-

lagsstämman, 21 §, och slutligen framläggas på själva stämman, 22 §.

Denna publicering av avtalen och andra handlingar rörande apportegendom m. m. skulle emellertid stundom kunna innebära olägenheter för bolaget, såsom när därigenom affärshemligheter eller tekniska hemligheter skulle offentliggöras. Med anledning därav föreskriver lagen att handlingarnas publicering kan undvikas, om i stället en sakkunnig granskning anordnas genom *granskare*, som på stiftarnas begäran utses av vederbörande handelskammare. Granskarna skola erhålla nämnda handlingar jämte stiftelseurkund och stiftarberättelse. Granskningen skall utmynna i en skriftlig *granskningsberättelse*, innehållande yttrande bl. a. om riktigheten och fullständigheten av stiftelseurkundens och stiftarberättelsens innehåll i fråga om bestämmelsen samt om skäligheten av det för apportegendomen beräknade värdet m. m., 13 §. Om stiftarna önska undvika publicering av ifrågavarande handlingar, skola granskarna insända avskrift av dem i förseglat konvolut till PRV, som ej får hålla dem tillgängliga för någon utan särskilt tillstånd av stiftarna, resp. styrelsen, eller av domstol. Granskningsberättelsen skall jämte övriga stiftelsehandlingar inges till PRV för godkännande och även i övrigt publiceras och tillhandahållas såsom de andra stiftelsehandlingarna.

Granskning kan även frivilligt anordnas vid sidan av normal publicering av handlingarna rörande kvalificerad bolagsbildning, vilket stundom kan tänkas vara ändamålsenligt för att stärka den aktietecknande allmänhetens förtroende till bolagsbildningen.

På konstituerande bolagsstämman skall bestämmelse om apport eller eljest om kvalificerad bolagsbildning särskilt godkännas före beslutet om bolagets bildande med samma pluralitet som nämnda beslut. I regel måste bestämmelsen

antagas i oförändrat skick, eftersom eljest publicitetsreglerna skulle kunna kringgå. Det strider emellertid ej mot nämnda reglers syfte om en ändring göres till bolagets förmån, t. ex. så att det på apportegendom beräknade värdet minskas, och lagen medger därför ändring, som uppenbarligen icke länder till nackdel för bolaget. Naturligtvis förutsätter en sådan ändring att den som i enlighet med stiftelseurkunden tecknat aktier på där angivna villkor ger sitt samtycke till en ändring, som berör honom.

Att bestämmelsen skall särskilt godkännas beror på att den kan befinnas vara farlig eller betungande för bolaget, och för att den ej skall kunna genomtrufas av de aktietecknare till vars förmån den gäller föreskrives att den som avses med bestämmelsen eller den som förvärvat hans rätt till aktie icke äger deltaga i omröstningen om bestämmelsen; ej heller må av honom tecknade eller förvärvade aktier tagas i beräkning vid omröstningen (d. v. s. de anses såsom icke existerande vid tillämpning av pluralitetsreglerna). Om bestämmelsen gäller samtliga närvarande röstberättigade, bortfalla emellertid nämnda rösträttsbegränsningar (enligt principen »alla jäviga — ingen jävig»); förutsättning är naturligtvis att en och samma bestämmelse gäller för dem alla — skulle olika bestämmelser gälla för olika aktietecknare, måste varje bestämmelse underkastas särskild omröstning, varvid resp. rösträttsbegränsning tillämpas.

För att de nu berörda reglerna om kvalificerad bolagsbildning icke skola kringgå på det sättet att avtal om övertagande av egendom från aktietecknare eller annan träffas strax *efter bolagets bildande och registrering* — kanske på grundval av en dessförinnan ingången hemlig överenskommelse — stadgas i 33 § att vissa dylika avtal skola anmälas till PRV för registrering, varvid vissa upplysningar om avtalet skola lämnas och yttrande av revisorerna bifogas.

Detta gäller endast avtal, träffade inom två år från bolagets registrering, som avse förvärv av anläggningstillgång (om detta begrepp se 100 §) mot gottgörelse, överstigande $\frac{1}{5}$ av bolagets aktiekapital. Att gottgörelsen för skilda avtal, träffade inom nämnda tid, sammanlagt uppgår till mer än $\frac{1}{5}$ av aktiekapitalet medför ej i och för sig registreringsskyldighet, men om avtalen ekonomiskt sett framstå såsom en enhet, får registreringsplikt anses föreligga.

V.

Bolagets registrering.

Sedan bolaget bildats, skola *styrelseledamöter och revisorer väljas*, vilket kan ske på konstituerande stämman eller på särskild stämman, som stiftarna skola utlysa senast en månad efter konstituerande stämman, 24 §.

Ehuru bolaget bildats samt fått verkställande och kontrollerande organ, blir det först genom *registrering* i aktiebolagsregistret *självständigt rättssubjekt*, »juridisk person», med den för aktiebolaget karakteristiska *personliga ansvarsfriheten* för delägarna. Skälet till denna regel är att det först genom registreringsmyndighetens prövning av registreringsfrågan blir officiellt prövat att bolagsbildningen i allo skett på lagenligt sätt. Innan denna prövning skett, skola de av aktietecknarna gjorda insatserna icke kunna belastas med förpliktelser, uppkomna genom bolagets verksamhet, eftersom eljest det skydd lagens regler om bolagsbildningen avse att ge aktietecknarna skulle kunna gå om intet. Registreringen är också i och för sig ett led i det publicitetssystem genom vilket lagen söker motverka bolagsbildningar på osund eller bedräglig grundval. Genom registreringen åstadkommes nämligen publicitet rörande föremålet för bolagets verksamhet, dess aktiekapital, dess organ m. m.

Förutsättning för registrering är för det första att bolagsbildningen i alla avseenden skett lagligt, se 192 § 1 mom. Beträffande de av PRV godkända stiftelsehandlingarna får emellertid ingen ny prövning äga rum i annat avse-

ende än såvitt angår bestämmelse enligt 7 § (om kvalificerad bolagsbildning). Här kan t. ex. beträffande apportegendom ha efter godkännandet framkommit omständighet, som icke framgick av de handlingar PRV granskade före godkännandet. Förefinnes sålunda i dylikt avseende väsentlig felaktighet, skall registrering vägras.

En andra förutsättning för registrering är — förutom att styrelse och revisorer utsetts — att minst hälften av aktiekapitalet inbetalats i pengar eller annan egendom enligt stiftelseurkundens bestämmelser. Med aktiekapitalet menas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, med avdrag för sådana aktier som förklarats förverkade enligt 43 §. Detta aktiekapital måste också, för att registrering skall beviljas, uppgå till det i bolagsordningen bestämda minimikapitalet.

För det tredje förutsättes för registrering, att ansökan därom göres inom viss tid (se 32 och 191 §§) samt att ansökningen innehåller de uppgifter m. m. och är åtföljd av de handlingar som anges i 32 §.

Beviljas registrering, införs i aktiebolagsregistret viktigare uppgifter angående bolaget (193 §), vilka därefter av PRV kungöras (202 §).

Om åter förutsättningarna för registrering befinnas icke föreligga utan registreringsfrågan förfaller eller registreringsansökningen avslås (191 och 192 §§), skola aktietecknarna återfå vad de inbetalat för sina aktier jämte eventuellt uppkommen ränta eller annan avkastning e. d. därå. För återbetalningen äro styrelseledamöterna solidariskt ansvariga, 31 §. (Stiftarna äga överhuvud icke mottaga betalning på tecknade aktier, 40 § sista stycket.)

VI.

Rättshandlingar före registreringen.

Då som nyss nämnts bolaget blir juridisk person först i och med registreringen, bli avtal och andra rättshandlingar, som dessförinnan ingås för bolagets räkning, principiellt icke bindande för bolaget. Av naturliga skäl måste emellertid undantag härifrån gälla beträffande sådana rättshandlingar som äro erforderliga för att åvägabringa förutsättningarna för registrering och i övrigt tillvarata bolagets intressen under mellanstadiet fram till registreringen. På grund härav tillerkännes styrelsen rätt att föra talan i mål rörande bolagsbildningen, t. ex. i klanderprocess rörande beslut på konstituerande stämma, samt att eljest vidtaga åtgärder för utbekommande av tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott (28 § första stycket andra punkten). För kostnader, som genom dylika åtgärder uppkomma för bolaget, svarar detta såsom sådant med den förmögenhet det kan ha (inbetalda insatser), och såtillvida är alltså aktiebolaget redan före registreringen juridisk person. Dock kunna icke sådana insatser som inbetalats på bolagets för detta ändamål enligt 219 § öppnade bankräkning tagas i anspråk; dylika medel få nämligen enligt nämnda paragraf ej lyftas för bolagets räkning före registreringen och skola, om registrering ej kommer till stånd, ograverade återställas till aktietecknarna.

Huvudregeln att bolaget icke kan före registreringen förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter eller inför domstol och annan myndighet söka, kära eller svara åter-

finnes i 28 § första stycket första punkten. Enligt tidigare rätt var principen den att ett före registreringen ingånget avtal icke band bolaget ens efter det att registrering skett, såframt ej bolaget efter registreringen godkände avtalet (eller ev. bundenhet inträdde på grund av regeln i handelsbalken 18: 10). 1944 års lag har infört den viktiga nyheten att ett dylikt avtal i allmänhet blir *gällande från och med registreringen*, d. v. s. att avtalet är bindande under förutsättning att registrering kommer till stånd. Detta avser emellertid endast avtal, som ingåtts för bolaget av styrelse, verkställande direktör eller vederbörlig firmatecknare (resp. den som av dylik representant erhållit fullmakt att ingå avtalet). *Stiftarna* kunna således icke ingå avtal, som bli bindande för bolaget genom registreringen. Detta sammanhänger med principen att bolaget under själva bildningsstadiet icke skall kunna belastas med andra förpliktelser än sådana som intagits i stiftelseurkunden och därigenom erhållit den med stiftelsereglerna åsyftade publiciteten.

Bolagets villkorliga bundenhet av avtalet innebär ej utan vidare att också medkontrahenten är villkorligt bunden. Lagen utgår ifrån att han icke ägde kännedom om att bolaget var oregistrerat och att han alltså räknat med att avtalet blev omedelbart bindande mot bolaget. När han får kännedom om att bolaget var oregistrerat, kan han därför frigöra sig från den ovissa situationen genom att *frånträda* avtalet på sätt i 29 § närmare anges. Frånträde kan dock ej ske efter det han fått eller enligt 204 § skall anses ha fått kännedom om att bolaget registrerats; då har ju nämligen bolaget blivit definitivt bundet av avtalet och medkontrahentens intressen påkalla icke längre rätt för honom att frångå avtalet. Om åter medkontrahenten vid avtalets ingående visste, att bolaget ej var registrerat, anses han ha underkastat sig den villkorliga bundenheten, och han kan då ej — såframt han ej gjort särskilt förbehåll —

frånträda i annat fall än att registrering icke kommer till stånd i normal ordning, 29 § 2 st. Samma villkorliga bundenhet drabbar medkontrahent, som väl ej vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat, men som efter förfrågan av bolaget underlåter att inom skälig tid ge besked huruvida han vill vidbliva avtalet eller icke, 29 § 3 st.

Ehuru sålunda avtal, ingångna före registreringen, kunna bli villkorligt bindande och ehuru medkontrahenten efter nu angivna regler äger befria sig från avtalet, är det givet att tredje mans intressen påkalla ytterligare skydd i fråga om förbindelser, som bolagsorganen för bolagets räkning ingå före registreringen. Liksom enligt tidigare rätt gäller därför att stiftare, styrelseledamöter eller andra bolagsrepresentanter samt aktieägare, som handla å bolagets vägnar genom vidtagande av åtgärder (avtal, rättsstridig handling o. d.) eller fattande av beslut därom, bli primärt och solidariskt *ansvariga* för uppkommande förbindelser. Naturligtvis kan medkontrahenten vid avtals ingående eller senare genom uttrycklig eller tyst överenskommelse efterge ansvarigheten.

Den personliga ansvarigheten innebär en skyldighet att svara för uppfyllande av ifrågavarande förbindelse. Om t. ex. ett köpeavtal slutits för det oregistrerade bolaget, äro de personligen ansvariga skyldiga att erlægga den avtalade köpeskillingen till medkontrahenten. Denne å sin sida är, om han gör deras personliga ansvarighet gällande, tydligen förpliktad att till dem fullgöra sin prestation enligt avtalet. (Om han så föredrar kan han emellertid enligt ovan angivna regler frånträda avtalet eller ock avvakta bolagets registrering och i senare fallet vänta med sin prestation, även om den enligt avtalet skolat fullgöras omedelbart — förutsatt dock att han ej kan anses ha förbundit sig att prestera utan hänsyn till bolagets registrering.)

Skulle bolaget genom registrering bli ansvarigt för avtalet, äga de personligen ansvariga regressrätt mot bolaget för vad de kunna ha utlagt för avtalets fullgörande.

Som ovan utvecklats kan medkontrahenten i regel frånträda avtalet, innan bolaget registrerats. Dylikt frånträde får enligt lagen anses innebära, att han principiellt avstår från att göra någon rätt gällande på grund av avtalet. Han kan sålunda ej vidhålla avtalet i förhållande till de personligen ansvariga, om han frånträder avtalet i förhållande till bolaget. Ej heller torde han, som lagen är skriven, kunna kräva ersättning av de personligen ansvariga för den förlust han lider genom att avtalet ej blir gällande. Möjligen kan han — om han var i god tro — enligt allmänna rättsregler fordra skadestånd av dem på grund av culpa in contrahendo (varjämte han naturligtvis alltid har rätt att återkräva vad han redan kan ha presterat enligt avtalet). Om han emellertid ej frånträder utan förklarar sig göra avtalet gällande mot dem, svara de för avtalets uppfyllande och för skadestånd vid icke-uppfyllelse. Medkontrahenten kan i dylikt fall *häva* avtalet och fordra skadestånd, om de personligen ansvariga förklara sig icke vilja eller kunna fullgöra avtalet eller om eljest »anteciperad mora» kan anses föreligga. Medkontrahent, som saknade kännedom om att bolaget var oregistrerat, kan vidare fordra att de personligen ansvariga ställa *säkerhet* för förpliktelser, som ej skola omedelbart fullgöras, 28 § 2 st. Ett krav på säkerhet utvisar, att han gör avtalet gällande mot dem, och om de underlåta att ställa säkerhet (eller att prestera vid förfallotid), kan han genast häva avtalet och fordra skadestånd.

Enligt tidigare rätt upphörde icke den personliga ansvarigheten därför att bolaget efter registreringen påtog sig ansvaret för avtalet. Nya lagens huvudregel (30 §) är däremot den, att den personliga ansvarigheten upphör

genom att avtalet i och med registreringen blir gällande mot bolaget; det har ansetts att medkontrahenten i sådant fall erhållit den med avtalet åsyftade rätten och att det ej finns tillräcklig anledning till att även låta honom hålla de för bolagets räkning handlande personerna ansvariga. Regeln gäller endast avtal, som enligt 29 § 1 st. bli automatiskt gällande i och med registreringen, alltså ej avtal ingångna av stiftarna. Sistnämnda slags avtal kan bolaget frivilligt påtaga sig efter registreringen, och härvid kan naturligtvis medkontrahenten avstå från sin rätt mot stiftarna. Det är att märka att stiftarnas personliga ansvarighet även avser avtal, varom bestämmelse upptagits i stiftelseurkunden (t. ex. angående inköp av en rörelse). Ehuru ett sådant avtal i och med bolagets registrering binder bolaget, stå sålunda stiftarna i ansvar för dess fullgörande. I dylika fall kan det dock ofta av avtalet eller omständigheterna framgå, att medkontrahenten avstått från sin rätt mot stiftarna.

Huvudregeln att den personliga ansvarigheten för styrelseledamöter m. fl. upphör, då avtalet i och med bolagets registrering blir gällande, lider undantag i fråga om sådana förpliktelser, som skolat fullgöras före registreringen. Skälet till detta undantag är att man befarat att bolagsrepresentanterna eljest skulle kunna frestas att förhåla fullgörandet av avtalsförpliktelserna, tills registrering skett. Bolagsrepresentanternas ansvar för dylika förpliktelser preskriberas emellertid, om ej talan mot dem väckes inom ett år från registreringen.

VII.

Aktier.

Aktie är en andel i ett aktiebolag. Ehuru den lyder på ett visst belopp i pengar, det s. k. *nominella beloppet*, är aktien icke någon fordran mot bolaget. Akties nominella belopp dividerat med bolagets aktiekapital utvisar den kvotdel aktien representerar i bolaget: en aktie på nominellt 100 kronor i bolag med aktiekapital på 100,000 kronor representerar sålunda en tusendel i bolaget.

Andelsrätten innefattar rättigheter av två olika slag, dels *förvaltningsbefogenheter* och dels *direkt ekonomiska rättigheter*. Till de förra hör först och främst rätten att deltaga i och utöva rösträtt på bolagsstämma samt vidare rätten att klandra bolagsstämmobeslut m. m. De direkt ekonomiska rättigheterna äro rätten att utfå på aktien belöpande andel i beslutad vinstutdelning eller i eventuell kapitalåterbäring vid aktiekapitalets nedsättning eller i behållningen vid bolagets likvidation. Hit kan också räknas rätten att vid aktiekapitalets ökning erhålla proportionell andel i aktieemissionen. Medan förvaltningsbefogenheterna i princip äro oupplösligt förenade med aktierätten (jämför emellertid om testamentarisk nyttjanderättshavares och avkomsträttshavares rösträtt 220 §), kan en direkt ekonomisk rätt ge upphov till ett fordringsanspråk, vilket kan göras gällande även av en person som icke är aktieägare. Sålunda kan rätten till beslutad vinstutdelning överlåtas på tredje man, som kan göra gällande rätten såsom vanligt

fordringsanspråk mot bolaget. Den närmare innebörden av de olika aktierättsliga rättigheterna kommer att framgå av den följande framställningen av aktiebolagsrätten.

Beträffande aktier gälla följande regler:

1. Samtliga aktierna i ett bolag måste lyda på *samma nominella belopp*, och i den mån ej annat är föreskrivet i bolagsordningen äga de alla *lika rätt*.

Nominella beloppet är enligt huvudregeln i 3 § minst 50 kr. Dock kan beloppet vara lägre, minst 10 kr., ifall enligt bolagsordningen aktiekapitalet eller maximikapitalet icke överstiger 50,000 kr.¹ eller ock Konungen för särskilt fall ger tillstånd därtill. Någon maximigräns för akties nominella belopp föreskrives ej. I praktiken är den vanligaste valören 100 kr. medan den högsta förekommande torde vara 20,000 kr. I vissa länder finnas aktier på mycket små belopp (England, USA); vår lags ståndpunkt beror på att det inte ansetts lämpligt att låta bolag genom låga aktievalörer locka personer i mycket små ekonomiska förhållanden till placering av sina besparingar i så riskabla värden som aktier.

I de flesta bolag äga alla aktier samma rätt. På grund av bestämmelse i bolagsordningen kunna emellertid aktierna äga olika rätt. Ibland utges redan från början aktier med olika rätt i syfte exempelvis att förbehålla bestämmanderätten i ett bolag åt en mindre krets aktieägare, vilka då erhålla aktier med flera röster än de övriga aktierna. I andra fall tillkomma aktier med företrädesrätt vid en s. k. rekonstruktion av bolaget, d. v. s. då nytt kapital måste införskaffas men det icke är möjligt att erhålla sådant utan att de nya aktierna tillförsäkras företrädesrätt framför de äldre. En särskild anledning till utgivande av aktier med

¹ Om i ett dylikt bolag aktiekapitalet ökas över 50,000 kr., måste antingen tillstånd utverkas att bibehålla aktiernas nominella värde under 50 kr. eller också nominella värdet höjas till minst 50 kr. För genomförande av dylik höjning kan ske sammanläggning av aktier enligt 222 §.

olikhet i fråga om rösträtt utgör 1916 års lagstiftning om inskränkning i utlänningars rättsförvärv; härom se nedan.

Om olikheten mellan aktierna i ett bolag avser de direkt ekonomiska rättigheterna — d. v. s. då aktierna enligt lagens uttryckssätt medföra olika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst — benämnas vanligen de aktier som ha företrädesrätt *preferensaktier* och de övriga *stamaktier*. En typisk form är att preferensaktierna framför stamaktierna äga företräde till utdelning med vissa procent av aktiebeloppet (t. ex. 5 procent) jämte rätt att, om under ett eller flera år sådan utdelning icke kunnat lämnas, av följande års utdelning bekomma vad som brustit, innan utdelning på stamaktierna sker (företrädesrätt till ackumulativ utdelning), att preferensaktierna därutöver icke skola erhålla någon utdelning samt att vid bolagets upplösning preferensaktierna skola med företräde framför stamaktierna erhålla nominella beloppet (jämte ev. felande utdelning för tidigare år) men icke något därutöver. Ibland äro preferensaktierna tillerkända rätt att utöver sin primära utdelningsprocent erhålla större eller mindre del av den utdelning som återstår, sedan stamaktierna erhållit vissa procent. (Om de olika aktiernas rätt vid nyemission se nedan under XI B.)

Då utdelning på aktier under inga omständigheter kan ske i annat fall än att bolaget enligt sin balansräkning har vinst, kunna inga aktier garanteras viss årlig utdelning. Härigenom skiljer sig aktien från en bolagets skuld. Om bolaget i stället för preferensaktier utger t. ex. *obligationer* (d. v. s. skuldebrev, som utges i större antal såsom delar av ett stort lån, obligationslån), är ju bolaget förpliktat att på dem utge utfäst ränta, även om bolaget icke skulle uppvisa vinst. Å andra sidan medför en obligation icke någon rösträtt på bolagsstämma eller eljest någon förvaltningsrätt i bolaget. Praktiskt taget kan dock skillnaden

mellan aktier och skuldförbindelser vara ganska obetydlig. Preferensaktier i stora solida företag kunna med ganska stor säkerhet påräkna att verkligen utfå sin utdelning, och i handeln bedömes deras värde med hänsyn därtill. Å andra sidan finnas skuldförbindelser vilka helt eller delvis icke löpa med fast ränta utan med en ränta som är ställd i beroende av bolagets vinst och utdelningen på dess aktier (s. k. *debentures*). En annan form av skuldförbindelser äro de s. k. *förlagsbevisen*, som särskilt utgivits av banker men även av en del vanliga aktiebolag. De skilja sig från vanliga skuldförbindelser därigenom att de ha rätt till ränta och kapital först efter bolagets övriga skulder; vid bolagets upplösning skola sålunda först de vanliga skulderna och sedan förlagsbevisen betalas, varefter eventuell behållning tillfaller aktierna. Huruvida det för ett bolag, som önskar införskaffa nytt rörelsekapital, är lämpligast att utge nya aktier eller att upptaga lån, eventuellt i form av obligationer eller förlagsbevis, är beroende av flera omständigheter och av bolagets särskilda förhållanden. En skuldsättning, medförande en fast räntebelastning, kan vara betungande för bolaget, och den nya lagens regler om skuldsättningsfond avse att motverka för stark gäldsbelastning. Å andra sidan medför skuldsättning den fördelen framför aktieemission att väl skuldräntorna men ej utdelning på aktier få avdragas såsom omkostnad vid beskattningen.

Skillnaden mellan aktierna kan även ha avseende på annat än de direkt ekonomiska rättigheterna. Som redan antytts kunna aktierna i ett bolag ha olika röstvärde, så att t. ex. vissa aktier ha en röst och övriga aktier $\frac{1}{10}$ röst var, eller så att vissa aktier ha fem röster och andra aktier en röst var. Några av våra stora bolag ha utgivit s. k. B-aktier, som blott ha $\frac{1}{1000}$ röst. Det främsta skälet härtill har varit bestämmelserna i lagen den 30 maj 1916 om

vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag (»inskränkningsslagen»). Dessa bestämmelser, som åsyfta att hindra starkare utländskt inflytande över våra naturtillgångar, drabba bl. a. svenska aktiebolag, såframt de icke genom bestämmelse i sin bolagsordning åstadkommit skydd mot att så mycket som $\frac{1}{5}$ av sammanlagda antalet röster i bolaget kommer i händerna på utlänningar eller andra rättssubjekt, som kunna vara under utländskt inflytande (»farliga rättssubjekt»). Sedan genom 1934 års ändring — den s. k. Bolidenlagen — i 1916 års lag stadgats, att bolaget drabbas av lagen, såframt icke bolagsordningen jämväl hindrar att så mycket som $\frac{2}{5}$ av aktierna (oavsett röststyrkan) i bolaget förvärvas av farliga rättssubjekt, har behovet av att göra en så stark skillnad i röstvärdet mellan aktierna bortfallit. Och då en dylik skillnad ansetts vara betänkelig ur den synpunkten, att en aktieägare, som gör samma kapitalinsats i bolaget som en annan aktieägare, icke bör äga alltför mycket mindre rösträtt än den andre, har nya lagen (119 § 2 st.) föreskrivit, att röstvärdet icke får bestämmas så att någon aktie har mer än *tio gånger* så många röster som någon annan aktie i bolaget. Enligt AP 4 § 10 mom. äger emellertid ett bolag, som redan vid nya lagens ikraftträdande har aktier med större skillnad i röstvärdet, rätt icke blott att bibehålla dessa aktier utan även att fortfarande utge aktier med de olika röstvärden, som tillkomma de förutvarande aktierna.

Undantagsvis kan även i samband med nedsättning av aktiekapitalet beslutas ändring av bolagsordningen så att större skillnad i röstvärde mellan bolagets aktier uppkommer, nämligen om det är nödvändigt för att hindra att rättsförhållandet mellan olika aktieslag rubbas, se 119 § 2 st. och 133 § 2 mom. 2 st.

En annan form för olikhet i fråga om förvaltnings-

rätten föreligger understundom på det sättet att vissa aktier — kanske ett särskilt aktieslag (preferensaktier) — äga rätt att utse särskild styrelseledamot eller revisor.

Slutligen kunna aktierna i ett bolag skilja sig från varandra därigenom att somliga äro fritt överlåtbara under det att andra äro underkastade vissa inskränkningar i överlåtbarheten (hembudspliktiga eller »bundna» se nedan 3 a och b).

2. Aktie är gentemot bolaget odelbar, 3 §. Denna regel innebär för det första, att aktie ej kan med verkan mot bolaget uppdelas i andelar. Civilrättsligt kan aktie naturligtvis tillhöra flera personer med samäganderätt, men samägarna måste då gentemot bolaget — vid deltagande i bolagsstämma m. m. — uppträda gemensamt, i regel genom gemensamt ombud. För det andra betyder odelbarheten att de särskilda momenten i aktierätten icke kunna med verkan mot bolaget splittras på olika personer. Sålunda kan t. ex. rösträtten ej särskilt överlätas till annan person; den är oupplösligt förenad med aktien och är att anse som ett medel genom vilket aktieägaren kan bevaka sina ekonomiska intressen i bolaget (om det speciella undantaget vid testamentarisk nyttjande- och avkomsträtt se 220 §). Lika litet kan en aktieägare vid överlåtelse av sin aktie förbehålla sig rösträtten. Däremot är det intet hinder att ett ekonomiskt anspråk, som uppkommit ur och frigjort sig från aktierätten, överlåtes särskilt, med verkan att bolaget har att till förvärvaren fullgöra prestationen; detta gäller sålunda anspråket på en i vederbörlig ordning bestämd vinstutdelning (som vanligen dokumenteras genom en överlåtbar kupong), vidare anspråket på deltagande i en pågående nyemission m. m. Något hinder torde vidare icke föreligga för en aktieägare att — med bibehållande av sin ställning som aktieägare — överlåta även rätt till dylika ännu icke uppkomna anspråk, t. ex. rätten till utdelning

under de närmaste fem åren, varvid dock den begränsningen måste gälla, att överlåtelsen icke får omfatta så stor del av överlåtarens rätt att förvärvarens intressen i bolaget framstå såsom de väsentligaste; i sådant fall får nämligen själva aktierätten anses vara i verkligheten överlåten med påföljd att förvärvaren också erhåller rösträtt och andra förvaltningsrättsliga befogenheter i bolaget.

Ett undantag från regeln om akties odelbarhet föreligger enligt 220 § 1 mom. för det fall att någon genom testamente erhållit antingen nyttjanderätten till aktie eller ock avkomsträtten av aktie med bestämmelse att aktien till be- tryggande av avkomsthavarens rätt skall sättas under sär- skild vård. I dylikt fall har redan enligt 1910 års lag en bestämmelse i testamentet, att nyttjanderättshavare skulle äga utöva rösträtt, tillerkänts verkan (NJA 1940 s. 698), och nya lagen innehåller uttryckligt stadgande därom. Sam- ma verkan som en testamentarisk föreskrift i dylika fall om rösträtten får anses tillkomma en överenskommelse mellan ägaren och nyttjande- resp. avkomsträttshavaren. Däremot torde det icke vara möjligt att genom gåva eller annan rättshandling i levande livet åstadkomma en nyttjande- eller avkomsträtt, förenad med rösträtt för aktien, jfr just.r. Gyllenswårds votum i NJA 1940 s. 698.

3. Aktier äro i princip *fritt överlåtbara*, 9 § 2 mom. 1 st. Endast undantagsvis förekomma bolagsordningsbestäm- melser om att bolaget skall upphöra efter viss tid, och i all- mänhet kunna aktiebolagen därför bestå under obegränsad tid. Den enskilde aktieägarens kapital är sålunda bundet i bolaget utan möjlighet för honom att återkräva det. I gengäld uppställa aktiebolagslagarna i allmänhet den prin- cipen att aktieägaren skall kunna utträda ur bolaget genom att överlåta sin aktie, om han behöver lösgöra sitt kapital eller om han icke vill finna sig i det sätt varpå majorite- ten i bolaget bestämmer i bolagets angelägenheter. Utan

en sådan möjlighet skulle otvivelaktigt villigheten att satsa kapital i aktiebolag väsentligt minskas, och aktiernas fria överlåtbarhet framstår därför som en viktig grundprincip i aktiebolagsrätten. Som bekant är också aktiehandeln, centraliserad till de stora fondbörserna — i Sverige Stockholms fondbörs —, mycket livlig och av stor ekonomisk betydelse.

Akties fria överlåtbarhet kan emellertid genom bestämmelse i bolagsordningen begränsas på två olika sätt: a) genom hembudsplikt och b) genom förbud för vissa slags rättssubjekt att förvärva aktier i bolaget. Dessutom gäller enligt lagen c) att bolaget självt i regel ej kan förvärva sina egna aktier.

a) *Hembudsplikt*. I sin typiska form är aktiebolaget en kapitalassociation, där de enskilda aktieägarnas person spelar en underordnad roll — i motsats till andra bolagsformer, i vilka den ene bolagsmannens ekonomiska solvens och personliga lämplighet kan vara av största betydelse för den andre. Understundom kan det emellertid även i ett aktiebolag föreligga ett intresse av att hindra utomstående från att komma in i bolaget, t. ex. i ett »familjebolag», där aktieägarna utgöras av en mindre krets personer, av vilka alla eller de flesta aktivt deltaga i bolagets verksamhet. Särskilt för dylika fall har lagen öppnat möjlighet icke att beröva aktieägarna rätten att överlåta sina aktier men att hindra utomstående personer att bli aktieägare. Genom förbehåll i bolagsordningen kan nämligen föreskrivas, att den som förvärvar aktie i bolaget och icke förut är aktieägare eller ägare av visst slags aktie (t. ex. stamaktie) däri är skyldig att låta förutvarande aktieägare eller ägare av visst slag av aktie inlösa aktien. Dylikt förbehåll, som endast får förekomma där aktiebrevens skola ställas till viss man, skall vara antecknat på brevet till varje aktie, som är underkastad hembudsplikt (34 §), men förbehållets giltighet är

ej beroende av att så skett. Förbehållet kan gälla varje slags förvärv men också vara begränsat, exempelvis så att familjerättsliga fång icke drabbas. Enligt tidigare rätt (NJA 1934 s. 4) kunde lösningsrätten utövas beträffande en del av de förvärvade aktierna; detta kunde emellertid understundom vara obilligt mot förvärvaren, särskilt då förvärvet avsåg en majoritetspost, vars värde till stor del kan ligga just i det därmed förbundna inflytandet i bolaget. Enligt nya lagen måste därför inlösen ske av samtliga genom ett fång förvärvade aktier, såframt ej annat följer av förbehållet (eller av frivillig överenskommelse).

I bolagsordningen skall angivas de närmare förutsättningarna för inlösningsrättens utövning: hur det skall förfaras om flera vilja lösa, inom vilken tid lösningsrätten skall begagnas m. m., se 70 § 2 st. Lösesummans belopp kan vara angiven i bolagsordningen (t. ex. den överenskomna köpeskillingen eller ett på grundval av balansräkningen beräknat värde); i annat fall skall det bestämmas genom skiljemän, vilkas beslut dock kan inom viss tid överklagas hos domstol.

Lagen säger ej uttryckligen att förvärvaren är skyldig att hos styrelsen hembjuda aktien, men den förutsätter att skyldighet därtill föreligger, och skyldigheten kan uttvingas genom rättegång, NJA 1914 not A nr 303 jfr 1921 s. 290.

Förutvarande aktieägares lösningsrätt upphör, om han ej hos styrelsen anmäler sin önskan att lösa aktien inom i bolagsordningen bestämd tid efter hembudet hos styrelsen. Naturligtvis kan en aktieägare dessförinnan genom överenskommelse med förvärvaren avstå från sin lösningsrätt, och en dylik överenskommelse kan enligt vanliga avtalsregler ske genom konkludenta handlingar, såsom då samtliga förutvarande aktieägare utan protest under avsevärd tid tillåta förvärvaren att uppträda såsom aktieägare.

Så länge lösningsrätt ännu föreligger, får förvärvaren icke utöva rösträtt eller andra ur aktien härrörande rättigheter, dock med undantag för rätten att uppbära vinstutdelning och att utöva den företrädesrätt till nyteckning som kan tillkomma aktien; rättigheter och skyldigheter på grund av dylik teckning övergå på den som begagnar sig av lösningsrätten.

Enligt 70 § sista st. skall ett förbehåll om lösningsrätt tillämpas även om icke själva aktien utan blott en ur aktien uppkommen rätt att deltaga i nyemission övergår. I annat fall skulle en utomstående på denna väg kunna komma in i bolaget. Om den som förvärvat teckningsrätt begagnat densamma, övergår rätt och plikt på grund av teckningen till den som utövar lösningsrätten.

b) *Bundna aktier*. Medan det under a) berörda lösningsförbehållet avser att möjliggöra utestängning från bolaget av främmande personer, kan man genom sådant förbehåll som omnämnes i 177 § förhindra att vissa rättssubjekt genom vissa slags fång förvärva aktier eller vissa aktier i bolaget. Aktier, vilkas överlåtbarhet på detta sätt begränsas, kallas *bundna* aktier i motsats till övriga, *fria*, aktier.

Dylikt förbehåll, vilket liksom lösningsförbehåll endast kan gälla namnaktier, har sin egentliga praktiska betydelse i förbindelse med bestämmelserna i den ovan berörda »inskränkningsslagen» den 30 maj 1916. Enligt denna lag drabbas icke blott utländska rättssubjekt utan även vissa svenska s. k. »farliga» rättssubjekt (d. v. s. sådana som äro eller kunna befaras komma under utländskt inflytande) av förbud att förvärva fast egendom m. m. Till de farliga svenska rättssubjekten hör svenskt aktiebolag, såframt det icke i sin bolagsordning har förbehåll enligt 2 § inskränkningsslagen. Detta förbehåll skall innebära, att endast viss del, mindre än $\frac{1}{5}$, av bolagets aktier eller, om aktier med olika

röstvärde finnas, mindre än $\frac{2}{5}$ av aktierna, representerande mindre än $\frac{1}{5}$ av röstetalet för samtliga aktier, må genom teckning eller överlåtelse förvärvas av utländska eller farliga svenska rättssubjekt. Ett förbehåll i bolagsordningen kan vara lindrigare och t. ex. avse blott $\frac{1}{10}$ av aktierna eller blott rikta sig mot vissa av de farliga rättssubjekten, men i sådant fall gör det icke bolaget »ofarligt» ur inskränkningens synpunkt. Å andra sidan kan förbehållet även vara strängare, så att kanske alla bolagets aktier skola vara bundna. Förbehållet kan emellertid endast gälla fång genom teckning eller överlåtelse, icke familjerättsliga fång (arv, testamente, bodelning). Det kan ej heller avse andra rättssubjekt än de i 177 § angivna, d. v. s. alla eller vissa slag av juridiska personer samt utländska medborgare (och statslösa), däremot ej svenska medborgare eller vissa kategorier därav. Förbehållet kan sålunda ej gälla svenska medborgare, bosatta utrikes, ej heller exempelvis svenska medborgare, tillhörande visst politiskt parti eller viss yrkesgrupp. Vidare är att märka, att i händelse en person, som enligt förbehållet ej kan genom teckning eller överlåtelse förvärva bunden aktie, på annat sätt, d. v. s. genom familjerättsligt fång, förvärvat sådan aktie, må han utöva den rätt att delta i nyemission som är förbunden med hans aktie; han kan sålunda därigenom komma att efter teckning erhålla en ny bunden aktie, liksom en sådan kan tillfalla honom vid fondemission.

Har ett bolag bundna aktier, skall i aktieboken vid varje aktie antecknas om den är bunden eller fri. Vidare skall aktiebrev till bunden aktie försees med anmärkning att aktien är bunden. Innan detta skett får utdelning på aktien ej äga rum, 187 §. Motsvarande gäller beträffande interimsbevis (om teckningsbevis se 180 §). Underlåtenhet att förse aktiebrev med dylik anteckning medför straff- och eventuellt skadeståndsansvar för styrelsen, men förbehål-

let gäller likväl. Förvärv i strid mot förbehållet är ogiltigt; detta sägs uttryckligen i 3 § inskränkningsslagen, såvitt angår förbehåll enligt 2 § samma lag, men gäller naturligtvis även om förbehållet har annan omfattning.

Lagen innehåller ett helt kap., 177—187 §§, om bundna aktier. Bestämmelserna äsyfta *dels* att på ett effektivt sätt upprätthålla förbehåll om bundna aktier, vilket är av betydelse särskilt med hänsyn till sammanhanget med inskränkningsslagen och de där bakom liggande offentliga intressena, *och dels* att förebygga att förbehåll, avseende endast vissa aktier i bolaget, länder till orättvisa mellan aktieägarna; i sistnämnda avseende måste beaktas, att inskränkningen i en akties överlåtbarhet kan medföra en betydlig nedsättning av försäljningsvärdet, vilket även visat sig i de betydande kursdifferenser som särskilt under åren före världskriget noterades på fria och bundna aktier i flera av våra stora bolag. För upprätthållande av förbehållet stadgas att bolagsledningen skall vid registrering av själva bolaget eller av inbetalning, ökning eller nedsättning av aktiekapitalet eller införande i bolagsordningen av förbehåll lämna vissa uppgifter och försäkringar till PRV om de bundna aktierna (179, 181, 183, 184, 185 och 186 §§). Vidare sörjer lagen för att bolaget, vid äventyr av likvidationsskyldighet, icke låter den i förbehållet angivna proportionen mellan bundna och fria aktier förryckas genom att fria aktier förklaras förverkade på grund av bristande inbetalning eller försvinna i samband med nedsättning av aktiekapitalet, 181 §, 185 § 3 mom. Rättvisan mellan aktieägarna söker lagen uppehålla genom bestämmelser om huru fria aktier skola fördelas vid bolagets bildande resp. vid ökning av aktiekapitalet, 178, 182 och 184 §§. Principen är att fria aktier i första hand tilldelas sådana personer som icke ha rätt att förvärva bundna aktier. Räcker ej antalet fria aktier åt dem, erhålla de proportionell

tilldelning, såvitt det kan ske, och i övrigt fördelas de fria aktierna mellan dem genom lottning. Eventuellt överskott av fria aktier tilldelas andra aktietecknare efter samma grunder. Vid nyteckning skall ytterligare iakttagas, att nya fria aktier i första hand skola tilldelas dem som redan äga fria aktier med företrädesrätt till nyteckning, och vid fondemission skola innehavare av fria aktier erhålla proportionellt antal fria nya aktier. — Om förfaringssättet vid införande i bolagsordningen av förbehåll om bundna aktier ges utförliga regler, 186 §.

c) *Förbud för aktiebolag att förvärva egna aktier.* Som nedan närmare utvecklas kunna aktier vid nedsättning av aktiekapitalet inlösas eller indragas utan ersättning åt aktieägaren. Därvid sker emellertid icke något egentligt förvärv av aktierna från bolagets sida, eftersom aktierna upphöra att existera. Ett bolag kan enligt 69 § i regel icke förvärva sina egna aktier och ej heller mottaga dem som pant; avtal i strid häremot är ogiltigt. Anledningen till detta förbud är att bolaget eljest skulle kunna driva en för allmänheten farlig spekulation i egna aktier, vilkas kurs bolaget har möjligheter att påverka, samt att de regler om nedsättning av aktiekapital, som åsyfta att skydda aktieägarnas likställighet och borgenärernas säkerhet, skulle kunna kringgå genom att bolaget av vissa aktieägare inköpte aktier i bolaget. I enlighet med dessa tankar bakom förbudet att förvärva egna aktier gäller förbudet endast förvärv mot vederlag; bolaget kan sålunda genom gåva eller testamente lagligen erhålla egna aktier. Därtill kommer det i 69 § 2 st. uppställda undantaget från förbudet, nämligen att bolaget kan å auktion inropa egen aktie, som utmätts för bolagets fordran; det vore nämligen obilligt, om bolaget inte skulle kunna på samma sätt som andra fordringsägare utnyttja gäldenärens aktier i bolaget för att få betalning för exi-

gibel fordran. En på sådant sätt förvärvat egen aktie måste bolaget emellertid avyttra, så snart det kan ske utan förlust. Beträffande aktier som bolaget giltigen förvärvat — och dit höra även aktier, som kunna ha giltigen förvärvats före $\frac{7}{7}$ 1944, då lagen $\frac{30}{6}$ 1944 om ogiltighet av förvärv av egna aktier trädde i kraft (om äldre rätt se Svensk Juristtidning 1943 s. 697 ff) — är att observera, att de enligt 100 § 5 mom. icke få upptagas i balansräkningen till utfört värde utan endast »inom linjen», se närmare nedan under XV B 1.

Förbudet att förvärva eller som pant mottaga egen aktie kompletteras av motsvarande förbud (med motsvarande undantag) för dotterbolag att förvärva eller i pant mottaga aktie i moderbolaget; härom närmare nedan under XXV 3.

VIII.

Aktiebrev och andra aktierättsliga dokument.**A. Aktiebrev.**

Varje aktieägare är berättigad att av bolaget erhålla ett skriftligt bevis om sin aktierätt, ett *aktiebrev*. Aktiebreven ställas till viss man (*namnaktie*) — vanligen aktietecknaren — såframt de ej enligt bolagsordningen skola ställas till innehavaren. Sådan bolagsordningsbestämmelse förutsätter tillstånd av K. M:t, vilket endast brukar ges undantagsvis, i fall då bolagets aktier i större utsträckning skola placeras på utländsk marknad. Aktiebrevet kan avse en eller flera aktier (5, 10, 100). Breven skola undertecknas av styrelsen (d. v. s. minst halva antalet styrelseledamöter, 224 §), varvid dock alla ledamöternas namn utom ett kunna återges i faksimil, samt ange bolagets firma, ordningsnummer på aktien eller aktierna, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet. Om vid aktiebrevs utgivande olika slag av aktier kunna finnas i bolaget, skall aktieslaget anmärkas, och vidare skola förbehåll om lösningsrätt enligt 65 eller 70 § eller om bundna aktier anges så att av aktiebrevet framgår, att aktien är underkastad förbehållet.

Genom aktiernas »förkroppsligande» i aktiebrev möjliggöres den snabbhet och säkerhet vid aktieöverlåtelser och pantsättningar som är förutsättning för nutidens livliga aktieomsättning. I enlighet med aktieomsättningens krav har också icke blott innehavaraktien utan även namnaktien

utbildats till *löpande papper*. Detta innebär i korthet (beträffande detaljerna hänvisas till skuldebrevsläran) följande:

1) Aktiebrevet är föremål för *godtrosförvärv* så att godtroende förvärvare blir ägare, även om överlåtaren ej var rätt ägare eller behörig att å dennes vägnar förfoga över aktien, 36 § 1 mom. Reglerna överensstämmer med skuldebrevslagens föreskrifter rörande innehavarskuldebrev och orderskuldebrev; namnaktiebrevet är sålunda, ehuru ej försett med orderklausul, jämställt med ett orderpapper. Beträffande innehavaraktier fordras att brevet överföres från överlåtarens till förvärvarens besittning samt att den senare var i god tro. Vidare förutsättes att det ej föreligger fel i förvärvarens eget fång på grund av tvång, svek, misstag etc. eller på grund av att överlåtaren var omyndig, sinnessjuk eller i konkurs. Beträffande namnaktie tillkommer ytterligare den förutsättningen att aktiebrevet var ställt på överlåtaren eller att denne var legitimerad genom sammanhängande, till honom fortgående överlåtelser till viss man eller in blanco, antingen dessa överlåtelser — som i regel är fallet — voro tecknade på själva aktiebrevet (*indossament*) eller på särskild handling. Den godtrogne förvärvaren blir sålunda skyddad, även om transportkedjan skulle vara förfalskad eller eljest ogiltig: »formell legitimation» för överlåtaren är tillräcklig. Godtrosförvärv kan inträda även om brevet var ställt eller transporterat på en person A men överlåtes av en annan person B. Förutsättning är att förvärvaren hade skälig anledning antaga antingen att överlåtaren var A, d. v. s. att han företagit en skälig s. k. identitetsprövning, eller att överlåtaren var behörig att såsom fullmäktig eller annan representant överlåta aktien för A:s räkning. Om överlåtaren visat upp falska identitetsbevis eller förfalskad fullmakt, blir förvärvaren sålunda skyddad, om han ej haft anledning till miss-

tankar. Förvärvaren kan däremot icke utan vidare godtaga ett naket påstående av överlåtaren att han är identisk med A eller dennes fullmäktige. Skulle en av de tidigare transporter, som leda fram till överlåtaren, vara undertecknad av en föregiven fullmäktig, behöver däremot förvärvaren icke begära något bevis för dennes behörighet, såframt ej särskild anledning därtill föreligger.

De nu angivna reglerna om överlåtelse gälla även beträffande pantsättning.

Det är icke en nödvändig förutsättning för godtrosförvärv att aktiebrevet förses med transport till förvärvaren. Sådan transport är emellertid av betydelse för att förvärvaren skall vara legitimerad mot bolaget och mot senare förvärvare, och en köpare kan fordra att av sin säljare erhålla dylik transport.

Lagens nu angivna godtrosregler ta närmast sikte på det fall att förvärvsavtalet träffas direkt mellan överlåtare och förvärvare. I mycket stor utsträckning sker emellertid aktieköp genom *fondkommissionär*; framför allt gäller detta i fråga om köp på fondbörsen, dit endast fondkommissionärer äga tillträde. Vid köp genom fondkommissionär måste prövningen av säljarens identitet och uppgiven fullmäktigs behörighet ankomma på kommissionären, eftersom köparen aldrig kommer i direkt förbindelse med säljaren. Ofta sker köpet så att köparens fondkommissionär förskaffar sig aktierna genom säljarens fondkommissionär. I sådant fall kan icke den förre verkställa identitets- och fullmaktsprövning, eftersom han ej kommer i kontakt med säljaren och icke ens har rätt att få veta hans namn. Undersökningsskyldigheten får därför rimligtvis anses överflyttad på försäljningskommissionären. Köparen är sålunda i dylika fall skyddad genom kommissionärens prövning. Men ytterligare får — som lagrådet framhållit — av kommissionsförhållandet anses följa, att köparen, om han är i god tro, skyddas, även

om försummelse i prövningen föreligger hos en kommissionär. Köparen har nämligen som sagt ingen möjlighet att själv köpa aktier på börsen utan är hänvisad till kommissionär, vars provningsåtgärder han icke kan kontrollera, och aktieomsättningen skulle icke erhålla den med lagens regler åsyftade tryggheten, i fall ej godtroende köpare kunde förlita sig på att fondkommissionär fullgör sin provningsplikt.

Om i den transportkedja, som leder fram till överlåtaren, finns ett avbrott, beroende på att aktien övergått genom familjerättsligt fång (arv, testamente, bodelning), måste förvärvaren för att vara säker att bli ägare till aktien undersöka det familjerättsliga fångets giltighet. Om fånget var ogiltigt, t. ex. orätt person tillskiftats aktien eller arvskifteshandlingen var förfalskad, men den senare förvärvaren på grund av företedda arvshandlingar haft skälig anledning till antagande, att fånget var giltigt, är det visserligen möjligt att — som lagberedningen i sina motiv framhållit — godtrosskydd för den som förvärvar från den föregivne arvingen inträder på grund av en analogisk tillämpning av reglerna i 36 § 1 mom., i det att den föregivne arvingen likställes med en föregiven representant för arvlåtaren. Men då frågan icke avgjorts i rättspraxis och då det i varje fall skulle, för transportkedjans fullständighet, fordras att handlingar rörande det familjerättsliga fånget medföljde aktiebrevet i handeln, har nya lagen infört en speciell regel, som saknar motsvarighet beträffande skuldebrev. Då en person A på grund av familjerättsligt fång begär att bli införd i aktieboken, har styrelsen att pröva fångets giltighet. Styrelsens prövning och den åtföljande införingen i aktieboken kan nu icke så tillvida vara avgörande att fel i A:s fång — t. ex. förfalskad arvskifteshandling — botas. Men enligt 36 § 2 mom. blir den som av A, efter det denne införts i aktieboken på grund av det föregivna familjerättsliga fånget, förvärvar

aktien skyddad enligt samma regler som om överlåtaren varit legitimerad på grund av en transportkedja, d. v. s. införingen i aktieboken ger samma legitimation som en transport.

2) Aktiebrevet har, som s. k. egentliga *värdepapper* i allmänhet, den betydelsen, att brevets tradition är avgörande för en förvärvares skydd mot överlåtarens borgenärer och att pantsättning sker genom brevets överlämnande till panthavaren, 36 § 3 mom. Likaså utmätes aktie genom att utmätningsmannen tar aktiebrevet i sitt förvar, UL 75 § 1 st. I detta sammanhang kan även nämnas att vid dubbelöverlåtelse den senare förvärvaren blir, om han är i god tro, ägare, i fall han först kommer i besittning av aktiebrevet. Detta godtrosförvärv skiljer sig från det ovan under 1) omnämnda därigenom att här icke erfordras att överlåtaren var legitimerad genom transportkedja.

3) Aktiebrevets rättsverkningar i *förhållande till bolaget* regleras av lagen huvudsakligen blott i fråga om legitimationen, härom närmare nedan under IX. Huruvida aktiebrevet (på liknande sätt som löpande skuldebrev) har den betydelsen att vissa bolagets invändningar — t. ex. att aktiebrevet obehörigen, efter stöld e. d., kommit ut i rörelsen — bortfalla i förhållande till en godtroende förvärvare är en öppen fråga; härom Nial: Aktiebrev s. 69 f. Visserligen innehåller lagen föreskrifter om att aktiebrev vid utövning av vissa ekonomiska rättigheter skall påtecknas eller makuleras (vid utövning av företrädesrätt till nyteckning, 56 §, vid utlämnande av fondaktie, 64 § 2 mom., vid total eller partiell inlösen av aktie i samband med aktiekapitalets nedsättning, 65 §, 66 § 2 mom., vid utskiftning under likvidation, 164 §); men huruvida underlåtenhet i detta avseende medför att godtroende förvärvare av aktien kan utöva ifrågavarande rätt eller blott erhåller ett skadeståndsanspråk är ovisst.

B. Vinstutdelningskupong.

Vid aktiebrevet är vanligen fogat ett ark *vinstutdelningskuponger*. Själva aktiebrevet kallas då *mantel*. Utdelningskupongerna, som endast bruka bära ett nummer samt uppgift om det aktiebrev till vilket de höra, äro avsedda att underlätta uppbärande av vinstutdelningen från bolaget (vilken för de större bolagen brukar utbetalas av bankerna). Enligt 24 § skuldebrevslagen är kupongen ett fordringsbevis, som kan göras gällande av innehavaren även om han ej är aktieägare; detta överensstämmer med att rätten till fastställd utdelning är en fordran, som frigjort sig ur aktierätten. Beträffande förvärv av kuponger gäller, att kuponger, som förvärvas i samband med det aktiebrev till vilket de höra, utgöra tillbehör till aktiebrevet och alltså följa samma regler som detta. Förvärvas kupong skild från aktiebrevet gälla olika regler, allt eftersom förvärvet sker innan beslut om utdelning på kupongen fattats eller först därefter. I förra fallet fungerar kupongen ej som löpande papper och godtroshförvärv äger ej rum. I andra fallet åter är kupongen jämställd med ett löpande skuldebrev såväl beträffande godtroshförvärv i förhållande till tidigare ägare som beträffande bolagets invändningar om att betalning redan erlagts. I bolagsordningen kunna emellertid finnas föreskrifter angående utdelningens lyftande, vilka gälla mot kuponginnehavare, t. ex. att han måste vara inregistrerad som aktieägare. Kupong preskriberas enligt 25 § skuldebrevslagen, om den ej företetts till inlösen senast tre år från förfallodagen.

C. Talong.

Övre delen av kupongarket brukar utgöra en s. k. *talong*, som är avsedd att inges till bolaget mot nytt kypångark,

när det gamla är förbrukat. Talongens uppgift är icke att fungera som ett löpande papper utan endast att legitimera innehavaren vid utfående av nya kuponger.

D. Interimsbevis.

Innan aktiebrev utges, kunna aktieägarna såsom bevis för sina aktier erhålla s. k. *interimsbevis*, 35 § 1 st. Interimsbevis i lagens mening kan utges av bolaget först sedan styrelse valts, men av praktiska skäl medger lagen att det får undertecknas av bank enligt fullmakt (av styrelsen). Interimsbeviset skall ställas till viss man och innehålla samma uppgifter som aktiebrev och dessutom anteckning om det belopp, som inbetalats på aktien (detta behöver ju icke anges på aktiebrev, som får utges först då aktien tillfullo betalats). Interimsbeviset skall återställas till bolaget i samband med utlämnande av aktiebrev. Det är löpande papper i samma mån som aktiebrev, 36 § 4 mom.

E. Teckningsbevis.

Ett annat aktierättsligt dokument är *teckningsbeviset*. Det kan — i olikhet mot de förut nämnda — utställas av stiftarna eller ock av styrelsen, eventuellt (liksom interimsbevis) genom bank. Det skall för att vara ett teckningsbevis i lagens mening utgöra bevis om skedd aktieteckning samt innehålla förbehåll att aktiebrev eller interimsbevis endast utlämnas mot teckningsbevisets återställande. Om bevisets innehåll i övrigt se 35 § 2 st.

Teckningsbeviset dokumenterar den rätt aktietecknaren erhållit genom sin teckning, d. v. s. en rätt, som är beroende av att bolaget kommer till stånd, att tecknaren tilldelas aktier för sin teckning och att inbetalning sker. Det är icke löpande papper och sålunda ej föremål för godtrosvärv.

Däremot har lagen gjort det till ett värdepapper i egentlig mening, d. v. s. dess tradition är avgörande vid dubbelöverlåtelse, för förvärvarens skydd mot överlåtarens borgenärer m. m., jfr ovan under A 2).

F. Teckningsrättsbevis och delbevis.

Teckningsrättsbevis utgör bevis om företrädesrätt vid nyteckning i fall då icke varje gammal aktie berättigar till teckning av en hel ny aktie, 56 §. Motsvarande bevis vid fondemission kallas *delbevis*, 64 §. Delbevis användas även vid fusion, 175 och 176 §§, samt vid sammanläggning av aktier enligt 222 §. Teckningsrätts- och delbevis ha till uppgift att underlätta sammanförandet i en persons hand av företrädesrätten till en hel ny aktie. De skola undertecknas på samma sätt som interimsbevis. De kunna ställas till innehavaren eller till viss man och äro underkastade samma regler beträffande godtroshöfvet som innehavar- resp. namnaktiebrev.

G. Dödning och utbyte av aktiebrev m. m.

Enligt lagen den 8 april 1927 om dödande av förkommen handling kan sådan handling vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse dödas, där det kan antagas att handlingen förstörts eller eljest förkommit. Till sådana handlingar höra aktiebrev, interimsbevis, teckningsbevis och delbevis (dödning av teckningsrättsbevis skulle sakna mening med hänsyn till att företrädesrätten till teckning skall användas inom så kort tid att dödning ej medhinnes). Beträffande kuponger skulle principiellt dödningsslagen också äga tillämpning, men genom 25 § skuldebrevslagen öppnas en enklare väg för den som förlorat en kupong att göra sin rätt gällande.

När en handling enligt dödningslagen blivit dödad, skall ny handling svarande mot den dödade utfärdas. Aktiebrev etc. som sålunda utfärdas istället för dödad handling skall innehålla uppgift därom, 38 § 1 st.

Nytt aktiebrev kan också utgivas i utbyte mot gammalt, nämligen dels vid s. k. *växling*, d. v. s. då brev lydande å flera aktier växlas mot flera brev å en aktie var, eller omvänt, och dels då aktieägare i stället för ett *utslitet eller skadat* aktiebrev erhåller ett nytt. I dylika fall skall det nya aktiebrevet innehålla uppgift om att det trätt i stället för ett äldre samt om dagen för utfärdandet av det äldre aktiebrevet. Detta skall av bolaget makuleras, 38 § 2 st.

IX.

Aktiebok.

Så snart bolaget är bildat skall styrelsen upplägga en aktiebok över bolagets samtliga aktier. Aktieboken kan bestå av lösblads- eller kortsystem (jfr 5 § bokföringslagen), men med hänsyn till den betydelse det har för en aktieägare att vara införd i aktieboken måste systemet vara betryggande, så att obehöriga förändringar ej lätt kunna göras. I aktieboken införs samtliga aktier i nummerföljd med uppgift om vederbörande aktietecknare. Därefter skall varje förvärvare, som hos styrelsen anmäler och styrker sitt förvärv, införas såsom ägare i boken; vid varje införing skall anmärkas dagen då införingen sker. Föreligger lösningsrätt till aktien enligt 70 §, skall dock införing ej ske, förrän det visar sig att lösningsrätten ej begagnas. Då det är av särskild vikt för aktieägare att bli införd i aktieboken för att kunna rösta på bolagsstämma, är styrelsen skyldig att hålla sammanträde för dylika införingar före stämman, 39 § 1 mom. 4 st.

Införing i boken sker endast på begäran av förvärvaren eller hans ombud; överlåtaren kan sålunda ej begära att förvärvaren införas. I regel införas endast förvärvarens fång, ej eventuella föregående fång, som ännu ej registrats. Undantag härifrån gäller dock om ett tidigare, icke infört fång av namnaktie är av familjerättsligt slag. Med hänsyn till regeln, att införing av dylikt fång åstadkommer legitimation för senare överlåtelse, föreskriver lagen att i sådant fall jämväl det tidigare fånget skall införas. Vid in-

föring av familjerättsligt fång skall fångets beskaffenhet anmärkas i aktieboken.

Samtidigt med införing skall på aktiebrev (resp. interimsbevis) påskrift ske om införingen och dagen därför, varjämte vid familjerättsligt fång dettas beskaffenhet skall anmärkas.

Principiellt införas endast aktieägare ej panthavare eller annan rättsägare. Härifrån gäller undantag beträffande sådan testamentarisk nyttjanderätts- eller avkomsträtts-havare, som enligt 220 § har rätt att företräda aktierna. På anmälan skall såväl han som ägaren införas i aktieboken, se närmare 220 § 1 mom. — Om införing av blivande ägare, vars rätt bevakas av god man, se 220 § 2 mom.

För att trygga en snabb införing stadgas i 39 § 2 mom. 1 st., att — bortsett från fall då lösningsrätt föreligger — styrelsen ej må vägra att införa den som företer aktiebrev till innehavaren eller ock namnaktie, ifall han kan till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelse. Den legitimation som sålunda utan vidare bevisning ger rätt till införing i aktieboken är densamma som den legitimation vilken ligger till grund för godtroshöfvervärf, dock med den skillnaden att godtroshöfvervärf äger rum från överlåtare, som är legitimerad genom blankoindossament, under det att införing i aktieboken förutsätter att blankoindossamentet ifylles med namnet på den som skall införas. Skälet härtill är att den som införes i aktieboken också bör figurera på aktiebrevet. Skillnaden är emellertid formell, i det att höfvervärfaren själv kan ifylla blankoindossamentet med sitt namn.

Styrelsens skyldighet att verkställa införing, när förut-sättning därför enligt 39 § föreligger, är straffsanktionerad, 214 §. Trots ordalydelsen i 39 § 2 mom. 1 st. är emellertid styrelsen varken skyldig eller ens berättigad att verkställa införing, om det är uppenbart, att giltigt höfvervärf ej

föreligger. Skulle styrelsen på blotta misstanken vägra införa en formellt legitimerad, handlar den på egen risk och kan ådömas straff och skadestånd, om fångets ogiltighet ej kan bevisas.

Formell legitimation med nu angiven verkan föreligger även för den som förvärvat namnaktie genom skriftlig överlåtelse efter det ett föregående familjerättsligt förvärv blivit infört i aktieboken, 39 § 2 mom. 2 st.: som ovan framhållits ger en införing av familjerättsligt fång samma legitimation för godtrosförvärv som en skriftlig överlåtelse.

Verkan av införing i aktieboken är olika beträffande innehavaraktier och namnaktier. Vid de förra medför införingen huvudsakligen den verkan att aktieägaren erhåller kallelser och meddelanden, som skola tillställas i aktieboken införda aktieägare. Beträffande namnaktier åter har införingen en vida större betydelse. Den har visserligen icke i och för sig någon verkan med avseende på förvärvarens rätt i förhållande till andra personer; en äganderättstvist om aktien beröres sålunda ej av att svaranden införts i boken. Men i förhållande till bolaget gäller enligt 39 § 2 mom. 3 st. att förvärvare ej är att anse såsom aktieägare, innan han införts i aktieboken. Denna viktiga regel har framför allt betydelse i fråga om aktieägares rätt att medverka i bolagsstyrelse genom att delta i och rösta på bolagsstämma samt utöva minoritetsrättigheter (t. ex. begära inkallande av extra bolagsstämma). Principiellt gäller regeln även i fråga om rätten att såsom aktieägare föra talan mot bolagsstämmbeslut. Härifrån gör dock lagen (138 § 1 mom. 1 st.) det undantaget, att talan även kan föras av aktieägare, som visar att styrelsen obehörigen vägrat att införa honom såsom aktieägare i aktieboken. Denna undantagsregel torde icke kunna ges den innebörden, att sådan aktieägare kan klandra bolagsstämmbeslutet just på den grund att han vägrats införing och till följd därav ej fått

rösta på stämman, ty i så fall skulle den i ordningens intresse uppställda principen, att endast den inregistrerade aktieägaren får rösta, i verkligheten vara övergiven. Ifrågavarande aktieägare kan därför endast genom sin talan med framgång angripa ett beslut, som på annan grund är rättsstridigt. Hans obehörigen avslagna anmälan för införläggning i aktieboken måste ha skett, när han väcker talan; däremot torde den ej behöva ha skett före den stämman, vars beslut han vill klandra.

De ovan angivna reglerna om styrelsens skyldighet att — vid äventyr av straff och skadestånd — införa vederbörligen legitimerad förvärvare i aktieboken åsyfta att bereda skydd mot att styrelsen genom obehörig vägran att införa aktieägare i aktieboken hindrar honom från att rösta m. m. Å andra sidan kunna dessa regler icke skydda en person, som är införd i boken, mot att en annan person införes i hans ställe; tvärtom medföra legitimationsreglerna risk för att t. ex. en tjuv, som förfalskar indossament på ett aktiebrev, blir införd i rätte aktieägarens ställe. För dylika fall torde lagen vara att tolka så, att rätte aktieägaren — som ju dock en gång blivit införd i aktieboken — principiellt är röstberättigad och berättigad att klandra ett beslut, som tillkommit på grund av att han icke på begäran fått delta i bolagsstämman.

Vad beträffar de direkt ekonomiska rättigheterna gäller, som tidigare omnämnts, att anspråk som uppkommit ur aktierätten, såsom anspråk på fastställd utdelning, på kapitalbelopp vid nedsättning av aktiekapitalet eller vid bolagets likvidation samt på andel i nya aktier vid nyemission, kunna självständigt överlätas och alltså kunna göras gällande av annan person än den som är aktieägare eller i förhållande till bolaget legitimerad såsom aktieägare. För lyftande av utdelning legitimerar regelmässigt utdelningskupong, medan själva aktiebrevet utgör tillräcklig och erforderlig legi-

timation för utövande av rätten att erhålla nya aktier eller kapitalbelopp vid nedsättning av aktiekapitalet resp. vid bolagets likvidation (se 56, 64, 65, 66 och 164 §§). Märk emellertid att aktiebrev och interimsbevis endast få utges till aktieägare, som är införd i aktieboken, 34 och 35 §§.

Ett uttryck för den betydelse som tillkommer aktieboken, liksom över huvud för publiciteten rörande aktiebolagen, är lagens regel att aktieboken är offentlig handling: styrelsen skall hålla den tillhanda åt envar som vill ta kännedom om den, 39 § 1 mom. sista st. Regeln gäller blott själva den av lagen föreskrivna aktieboken. I större bolag brukar föras ett alfabetiskt register på aktieägarna; detta faller ej under offentlighetsregeln.

X.

Inbetalning av tecknade aktier.

Ett aktiebolag får sin kapitalgrundval genom de penningbelopp eller den egendom som insättes såsom likvid för de tecknade aktierna, och lagen uppställer utförliga regler i syfte att säkra inbetalningen. Som förut framhållits kan aktiebolaget ej registreras, förrän minst hälften av aktiekapitalet inbetalats. Vidare föreskrives, att full betalning för tecknade aktier skall erläggas senast två år från bolagets bildande; tiden — som skall vara angiven i teckningslistan — kan vara kortare. Sker inbetalning innan styrelse valts, alltså till stiftarna, skall den alltid göras på bankräkning enligt 219 §, och om sådan räkning är öppnad, kan även senare betalning göras genom insättning därpå. De på sådan räkning insatta medlen skola återbetalas till tecknarna eller deras rättsinnehavare, om bolaget ej kommer till stånd, och få därför ej av bolaget lyftas före registrering, 219 § 3 och 4 st.

För att effektiv inbetalning skall ske är tecknare enligt 40 § betagen rätten att — utan särskilt medgivande av styrelsen — betala genom *kvittning* med motfordran mot bolaget t. ex. på grund av en till bolaget verkställd leverans. Styrelsen får icke medge kvittning, om den skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer. Detta betyder, att kvittning ej får ske, om bolaget blivit insolvent; i sådant fall skulle den kvittande aktietecknaren kunna genom kvittningen få full betalning för sin fordran, medan andra fordringsägare bleve sämre ställda. Om bolaget är fullt solvent, kan däremot kvittning ske, och skulle istället aktietecknaren vara insolvent, blir ju kvittningen till fördel för bolaget.

Vid nyteckning kan kvittning jämväl ske på grund av bestämmelse i beslutet om aktiekapitalets ökning; det förekommer också ej så sällan, att en fordringsägare hos bolaget på detta sätt får förvandla sin fordran i aktier. Något motsvarande kan ej förekomma vid bolagets bildande, eftersom bolaget icke före registreringen har några skulder.

Skyldighet att erlægga betalning åligger naturligtvis i första hand aktietecknaren. Om aktietecknaren överlåter sin ännu icke inbetalade aktie på annan, blir emellertid även denne andre betalningsskyldig, dock endast ifall han på (egen) anmälan införes i aktieboken. Trots detta är aktietecknaren fortfarande ansvarig, såframt ej styrelsen medger honom befrielse. (Enligt allmänna civilrättsliga regler kunna ju också en aktietecknares universalsuccessorer bli ansvariga för det tecknade beloppets inbetalning.) Vidare kan styrelsen, på sätt nedan närmare anges, vid dröjsmål från tecknarens sida förklara aktien *övertagen* av annan person, som då inträder i tecknarens rättigheter och skyldigheter. I detta fall blir aktietecknaren fri från sin ansvarighet; vad han redan inbetalat på aktien skall han även återfå, dock först sedan den som övertagit aktien till fullo betalat denna.

Ehuru aktietecknaren blivit fritagen från ansvarighet antingen genom styrelsens medgivande efter aktiens överlåtelse eller genom att aktien förklarats övertagen av annan, kan hans ansvarighet göras gällande, i fall bolaget går i konkurs på ansökan som gjorts inom två år från det aktierna skulle ha inbetalats, 44 §. Detsamma gäller om aktien på grund av dröjsmål med betalning blivit förklarad förverkad enligt 43 §.

Motsvarande regler gälla för den som från aktietecknare förvärvat eller övertagit aktie samt i sin tur överlåtit aktien eller fått den förklarad övertagen av annan.

Varje aktietecknare, som ej senast vid bolagets bildande

erlagt full betalning för aktie, är skyldig att på anmaning av styrelsen avlämna en till bolaget ställd *förbindelse* på återstående beloppet. Samma skyldighet åligger den som efter aktietecknare blivit ansvarig för betalningen. Om ej dylik förbindelse avlämnas senast en månad efter anmaning enligt 41 § sista st., är hela beloppet förfallet till betalning.

Vare sig förbindelse på oguldet aktiebelopp avlämnats eller ej gäller, att bolaget icke må överlåta eller pantsätta sin fordran på beloppet. Detta skall nämligen i händelse av bolagets insolvens komma alla bolagets borgenärer till godo.

Dröjsmål med inbetalning av förfallet belopp medför för det första skyldighet att betala 6 % ränta från förfalldagen. Sker ej inbetalning en månad efter anmaning, äger styrelsen antingen förklara aktien *övertagen* av annan, därtill villig och lämplig person, eller ock förklara aktien *förverkad*. Förverkandet medför att aktien upphör och att aktiekapitalet i motsvarande mån minskas. Vad som redan inbetalats på aktien återbetalas ej utan tillfaller reservfonden.

Vid ansökningen om bolagets registrering skall anmälning ske rörande då fullgjord inbetalning på aktier samt om då förverkade aktier, 32 §. Genom bestämmelserna i 45 och 47 §§ sörjes för att senare inbetalningar och förverkandeförklaringar i viss ordning anmälas för registrering. Om ej senast sex månader efter utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tiden sålunda för registrering anmälts, att full betalning erlagts för aktier med sammanlagt nominellt belopp, uppgående minst till det i (den ursprungliga) bolagsordningen bestämda minimikapitalet, erhåller bolaget anmaning från registreringsmyndigheten att inkomma med sådan anmälan. Sker det ej, kommer bolaget att — efter viss frist — av rätten förklaras skyldigt att träda i likvidation. Bolaget skall nämligen ej få fortsätta sin verksamhet utan att minimikapitalet blivit inbetalat.

XI.

Aktiekapitalet: dess ökning och nedsättning.

A. Aktienkapitalet.

Aktiekapitalet skall enligt 2 § utgöra lägst 5,000 kronor. Det kan vara bestämt till en fix summa, men vanligen anger bolagsordningen minimi- och maximikapital, mellan vilka kapitalet kan utan ändring av bolagsordningen variera. I dylikt fall får minimikapitalet icke vara mindre än $\frac{1}{3}$ av maximikapitalet.

Enligt 27 § är ett bolags aktiekapital vid tidpunkten för dess registrering det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, efter avdrag för aktier, som må ha förklarats förverkade enligt 43 §. Efter registreringen kan aktiekapitalet minskas genom att aktier förklaras förverkade enligt 47 §. Vidare kan ökning eller nedsättning av aktiekapitalet äga rum i den ordning som nedan närmare angives.

Genom bestämmelserna i 46 § tvingas ett bolag, som vill fortsätta sin verksamhet, att se till att aktiekapitalet inom viss tid till fullo inbetalas samt att det icke genom förverkande av aktier nedgår under det i bolagsordningen bestämda fixa kapitalet eller minimikapitalet. Då ju bolaget redan i början av sin verksamhet kan göra förluster, finns det emellertid ingen garanti för att bolaget i något ögonblick har tillgångar, som täcka hela aktiekapitalet. Härav framgår att aktiekapitalet i lagens mening icke är något verkligt kapital. I själva verket är aktiekapitalet blott en siffra, som skall upptagas på skuldsidan i bolagets balansräkning. Ex.:

Tillgångar (specificerade enligt 101 §)	1,800,000	Skulder (specificerade enligt 101 §)	500,000
		Aktiekapital	1,000,000
		Reservfond	200,000
		Dispositionsfond	100,000
	1,800,000		1,800,000

Denna siffra (i ex. 1 mkr) upptages oförändrad i balansräkningen år från år (såframt ej i nedan angiven ordning ökning eller nedsättning av aktiekapitalet äger rum) utan hänsyn till att bolagets ställning förbättras eller försämrass. Antag t. ex. att bolaget nästa år på sin rörelse gör en vinst av 300,000, som insätts på bankräkning. Tillgångssidan i balansräkningen kommer då att sluta på ett belopp av 2.1 mkr. På skuldsidan sker ingen ändring i aktiekapitalet; beloppet 300,000 kr. redovisas emellertid — för att »balans» mellan tillgångs- och skuldsidan formellt skall upprätthållas — på skuldsidan såsom årsvinst, och även skuldsidan slutar sålunda på 2.1 mkr.

Tillgångar	2,100,000	Skulder	500,000
		Aktiekapital	1,000,000
		Reservfond	200,000
		Dispositionsfond	100,000
		Årsvinst	300,000
	2,100,000		2,100,000

Antag att istället bolagets ekonomiska ställning försämrats på det sättet att bolaget genom våldsamt prisfall på varulagret gjort en förlust på 400,000. Denna förlust slukar både dispositionsfonden och reservfonden, tillsammans 300,000. Återstående 100,000 redovisas såsom förlust på tillgångssidan (där tillgångarna på grund av lagrets minskade värde redovisas till blott 1,4 mkr).

Tillgångar	1,400,000	Skulder	500,000
Förlust	100,000	Aktiekapital	1,000,000
	<u>1,500,000</u>		<u>1,500,000</u>

Aktiekapitalets sålunda konstanta siffra (i ex. 1 mkr) har nu den utomordentligt viktiga, för det aktiebolagsrättsliga systemet grundläggande uppgiften att såvitt möjligt inom bolaget bevara tillgångar, som täcka icke blott skulderna utan även aktiekapitalet. De centrala aktiebolagsrättsliga regler som ha till ändamål att upprätthålla denna funktion av aktiekapitalet kunna uppdelas i tre grupper:

1) Reglerna rörande bolags bildande, som innefatta förbud mot underremission, föreskrifter rörande apportegendom, inbetalning av aktier m. m.

2) Reglerna rörande bolagets vinstutdelning. Såsom vinst får icke utdelas annat än överskott utöver skulder och aktiekapital (varjämte föreskrifter även finnas om avsättning till reservfond och skuldregleringsfond). Till vinstutdelningsreglerna ansluta sig viktiga regler om balansräkningen och andra redovisningshandlingar, särskilt om tillgångarnas värdering m. m.

3) Bestämmelser om skyldighet för bolaget att träda i likvidation ifall bolagets ställning blivit sådan att viss större del av aktiekapitalet »gått förlorad», d. v. s. icke längre täckes av tillgångarna.

Medan alltså aktiekapitalets storlek icke i och för sig beröres av förändringar i bolagets ekonomiska ställning, kan under bolagets verksamhet uppkomma behov av ändring av aktiekapitalets storlek. För rörelsens utvidgning kan krävas nytt kapital, som kanske lämpligast kan anskaffas genom utgivande av nya aktier. Ökning av aktiekapitalet kan även befinnas lämplig, om bolaget har avsevärda besparade (»fonderade») vinstmedel, som då kunna överföras till ak-

tiekapitalet genom utgivande av s. k. fondaktier, tidigare vanligen kallade »gratisaktier» (fondemission). Å andra sidan kan en nedsättning av aktiekapitalet också påkallas av förhållandena. Om bolaget icke finner sig ha behov av hela aktiekapitalet, kan en återbäring av aktiekapital ske till aktieägarna. Oftare sker emellertid nedsättning av aktiekapitalet genom nedskrivning av aktiernas nominella värde i syfte att täcka uppkomna förluster på bolagets rörelse, varvid naturligtvis ingen återbetalning till aktieägarna äger rum. Eventuellt kan en dylik nedsättning vara nödvändig i samband med en »rekonstruktion» av bolaget, som går ut på att införskaffa erforderligt nytt kapital. Detta är vanligen icke möjligt, om bolaget uppvisar förluster, utan att först förlusterna täckts och aktierna i samband därmed nedskrivits till verkliga värdet; de nya aktierna måste nämligen lyda på samma nominella belopp som de gamla och få icke utges till underkurs.

B. Ökning av aktiekapitalet.

Ökning av aktiekapitalet kan som sagt ske genom nyteckning eller fondemission. I båda fallen fordras beslut av bolagsstämma; vid nyteckning kan dock styrelsen fatta preliminärt beslut och vidtaga vissa förberedande åtgärder för ökningen, under förutsättning av stämmans godkännande.

Om ökningen håller sig inom ramen för det i bolagsordningen bestämda maximikapitalet, kan stämman med enkel majoritet besluta om ökningen. I annat fall fordras ändring av bolagsordningen i fråga om aktiekapitalets storlek, varvid reglerna i 133 § bli tillämpliga. Enligt dessa kräves för bolagsordningsändring antingen enhälligt beslut av samtliga bolagets aktieägare eller ock beslut på två bolagsstämmor med viss angiven pluralitet på den senare. Bolags-

ordningsändring kan även krävas vid ökning inom maximikapitalets ram, om nämligen ökningen skall ske genom utgivande av ett nytt aktieslag (t. ex. preferensaktier) eller då ökning skall ske av t. ex. preferensaktiekapitalet utöver dettas storlek enligt bolagsordningen. I de fall då ökningen sålunda kräver ändring av vad bolagsordningen innehåller om aktiekapitalet får ökningsbeslutet icke fattas, förrän slutligt beslut om bolagsordningsändringen kommit till stånd; ökningsbeslutet kan sålunda fattas tidigast på den andra bolagsstämman, vid vilken bolagsordningsändringen slutligt genomförts. Härigenom förebygges en ökning i strid mot bolagsordningens bestämmelser. Genom registreringsbestämmelserna i 198 § 1 mom. förhindras omvänt, att en ändring av bolagsordningen registreras (och därmed blir gällande) utan att samtidigt en sådan kapitalökning genomföres som erfordras för att aktiekapitalet icke skall understiga det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller minimikapitalet.

Märk vidare 195 §, som hindrar att beslut om kapitalökning registreras (och sålunda kan genomföras), innan det tidigare aktiekapitalet (minst minimikapitalet) registrerats såsom till fullo inbetalat.

1. *Nyteckning.* Vad därefter särskilt beträffar ökning genom nyteckning åsyfta lagens regler att bereda aktietecknarna motsvarande skydd som vid bolags bildande. Funnes ej sådant skydd skulle sistnämnda regler kunna kringgås genom att några personer bildade ett litet aktiebolag, i vilket allmänheten sedan lockades in vid en större nyemission. Proceduren är följande:

1) Bolagsledningen skall viss tid före ävensom å bolagsstämman framlägga dels förslag till ökningsbeslut och dels vissa handlingar till belysning av bolagets ställning och den föreslagna kapitalökningens betydelse för bolaget, 48 §.

2) Bolagsstämman fattar beslut om kapitalökningen. I

själva detta beslut skall inryckas en hel del bestämmelser angående kapitalökningen och dess genomförande m. m., 49 §. I beslutet kan bestämmas, att ökningen skall uppgå till visst minimibelopp; i sådant fall skall inom viss tid därefter för registrering anmälas att aktieteckning och tilldelning skett för minst minimibeloppet, vid äventyr att ökningsbeslutet förfaller och vad aktietecknarna inbetalat skall till dem återbäras med ränta, 61 §.

Skall nyteckning ske mot apportegendom eller med kvittningsrätt för aktietecknaren eller eljest med villkor, skola motsvarande regler som vid kvalificerad bolagsbildning tillämpas. Uppgifterna om apportegendomen etc. skola intagas i ökningsbeslutet (istället för i stiftelseurkunden vid bolagsbildning); styrelseledamöterna och vd skola avge en motsvarighet till stiftarberättelse. Även granskning kan på motsvarande sätt som vid bolagsbildning anordnas för undvikande av den vidsträckta publiciteten. Sker ej dylik granskning, skola bolagets revisorer verkställa granskning och avge yttrande, 50 §. Om tillhandahållande före och å stämman av bolagsledningens berättelse och övriga handlingar se 50 § sista st.

3) Bolagsstämmans beslut anmäles för registrering, 51 §.

4) Teckningslista och kungörelse om ökningsbeslutet upprättas och undertecknas av samtliga styrelseledamöter och vd. Om dessa handlingars innehåll gälla liknande regler som beträffande motsvarande handlingar vid bolagsbildning, se 52 §.

5) Godkännande av teckningslistan och kungörelsen utverkas hos registreringsmyndigheten, 53 §.

6) Kungörelsen publiceras varjämte individuella underättelser om ökningsbeslutet tillställas aktieägarna, 54 §.

7) Aktieteckningen sker på godkänd teckningslista eller avskrift därav. Om handlingar som skola vara fogade vid teckningslistan eller eljest tillhandahållas aktietecknare se

57 §. Rörande aktietecknings ogiltighet gälla motsvarande regler som vid bolagsbildning, 58 §.

8) Tilldelning av aktierna äger rum och aktierna upptagas i aktieboken, 59 §.

9) De tecknade aktierna inbetalas, vilket i regel skall ske senast ett år från ökningsbeslutet. Angående inbetalningen och verkan av dröjsmål gälla samma regler som vid bolagets bildande, likaså angående kvittning, såframt ej i ökningsbeslutet intagits bestämmelse om rätt för aktietecknare till kvittning, 60 §.

10) Senast sex månader efter utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tiden anmäles för registrering, huru många aktier som till fullo inbetalats. Bli där efter andra aktier till fullo inbetalade, skall inom sex månader efter inbetalningen sådana aktier också anmälas för registrering, 62 § 1 och 2 mom. Om registrering av förverkade aktier se 62 § 4 mom.

Aktiekapitalet anses ökat med sammanlagda nominella beloppet av det antal nya aktier, som sålunda registreras såsom till fullo inbetalade. Om utgivande av aktiebrev å de nya aktierna se 34 § 3 st.

Som förut nämnts kan kapitalökning genom nyteckning igångsättas av styrelsen, som i sådant fall företar vissa åtgärder för ökningen under förutsättning av bolagsstämmans godkännande, 63 §. Härigenom kan en snabbare kapitalökning åstadkommas. Styrelsen fattar beslut om ökningen — vilket beslut skall ha det innehåll som eljest bolagsstämmans ökningsbeslut — samt gör hos registreringsmyndigheten ansökan om godkännande av ökningsbeslutet, av föreskrivna yttranden och berättelser samt av teckningslistan och kungörelsen. Sedan dylikt godkännande erhållits, sker kungörelse och underrättelse till aktieägarna om ökningsbeslutet, varefter aktieteckning äger rum. Emellertid få de nya aktierna icke upptagas i aktieboken och ej heller

registreringsanmälan om till fullo inbetalade aktier ske, innan bolagsstämman godkänt ökningsbeslutet. Aktieägarna skola före och å den bolagsstämma, där frågan om godkännande behandlas, äga tillgång till föreskrivna handlingar rörande bolagets ställning och kapitalökningen, se härom och i övrigt angående förfarandet 63 §.

Aktieägars företrädesrätt till teckning av nya aktier. En aktieägare har ett naturligt anspråk på att kunna bibehålla sin ställning i bolaget genom att teckna så många av de nya aktierna som svara mot hans förutvarande aktieinnehav. Så mycket mera gäller detta som nyteckningsrätten kan innebära en omedelbar ekonomisk fördel därigenom att aktierna icke sällan utges till en kurs som understiger deras verkliga värde. Enligt 55 § har också förutvarande aktieägare i regel rätt att efter teckning erhålla ett i förhållande till hans aktieinnehav proportionellt antal av de nya aktierna. Denna regel är tvingande, men den har vissa undantag. För det första gäller den endast om samtliga aktier i bolaget medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst. Skulle skillnad mellan aktierna föreligga blott i annat avseende, t. ex. beträffande röststyrkan, gäller huvudregeln. Finnas aktier med olika ekonomisk rätt (stam- och preferensaktier), gäller alltså icke regeln om företrädesrätt i förhållande till tidigare aktieinnehav. Men för sådant fall skall bolagsordningen innehålla bestämmelse om de olika aktiernas inbördes företrädesrätt vid nyemission, 9 § 1 mom. 3 st., jfr även 134 §. (Givet torde vara att härvid de aktier som höra till samma aktieslag inbördes måste ha lika rätt.)

Ett annat viktigt undantag är det att företrädesrätten endast gäller i fråga om sådana aktier, för vilka betalning skall erläggas i penningar. Anledningen till detta undantag är att eljest bestämmelser om apport o. d. — t. ex. att nyemissionen skall användas för övertagande av en rörelse, vars ägare skall teckna de nya aktierna mot insättande av

rörelsen, eller att en större fordringsägare skall »förvandla sin fordran i aktier», d. v. s. teckna de nya aktierna med rätt och skyldighet att fullgöra betalningen genom kvittning — skulle förhindras. Naturligtvis får ej undantaget utnyttjas i syfte att kringgå aktieägarnas företrädesrätt t. ex. så att bolaget skuldsätter sig hos en person endast för att bereda honom möjlighet att teckna aktier i bolaget och betala dem genom kvittning.

I 55 § sägs slutligen att aktieägare är berättigad att, »i den mån det kan ske», erhålla proportionell andel i nyemissionen. Det citerade uttrycket syftar på det fallet att de nya aktiernas antal icke är sådant att på en gammal aktie faller en eller flera hela nya aktier. För dylikt fall ingriper emellertid bestämmelsen i 56 §, enligt vilken den som äger en aktie äger rätt att utfå teckningsrättsbevis, avseende den andel i ny aktie som faller på en gammal; i själva verket gäller proportionalitetsregeln därför även då, och det citerade uttrycket i 55 § är därför knappast riktigt; jämför även beträffande fondemission 64 § 1 mom. sista st., där ifrågavarande uttryck saknas.

Teckningsrättsbevis — av vars innehåll skall framgå att beviset jämte ett eller flera likadana bevis berättigar till teckning av en aktie mot bevisets avlämnande — utlämnas endast mot företeende av och påskrift på aktiebrevet. Om bevisets innehåll och rättsliga karaktär se VIII F ovan. Bevisen äro stundom föremål för ganska livlig handel.

Ha teckningsrättsbevis ej utfärdats, måste den som vill begagna aktieägares företrädesrätt till teckning legitimera sig genom aktiebrevets företeende (ej genom införing i aktieboken), varvid aktiebrevet skall förseas med påskrift att teckningsrätten begagnats.

2. *Fondemission.* Kapitalökning genom fondemission kan enligt 64 § ske, om bolaget enligt den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen har besparade

Ökningsbeslutet fattas av bolagsstämman. Erfordras ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, gäller samma som ovan sagts beträffande nyteckning. Angående ökningsbeslutets innehåll se 64 § 1 mom. 2 st. För att stämman skall kunna bedöma lämpligheten av fondemissionen, skall förslag till ökningsbeslut jämte vissa andra handlingar tillhandahållas aktieägarna viss tid före stämman samt på stämman, nämnda mom. 3 st. Ökningsbeslutet

skall slutligen genom bolagsledningens försorg kungöras samt anmälas för registrering. När registrering av beslutet skett, anses aktiekapitalet ökat med det belopp, som enligt beslutet överförts till aktiekapitalet. De nya aktierna införas i aktieboken, och brev å dem utlämnas till den som därtill är legitimerad genom aktiebrev eller delbevis.

Om förutvarande aktieägares rätt att utfå proportionellt antal nya aktier samt om legitimation och påteckning äga reglerna rörande nyteckning motsvarande tillämpning: undantaget från företrädesrätten beträffande aktier, som ej skola betalas med penningar, bortfaller ju här. I stället för teckningsrättsbevis användas delbevis; se ovan VIII F.

C. Nedsättning av aktiekapitalet.

Nedsättning av aktiekapitalet betyder en minskning av bolagets kreditbas, som kan medföra risker för dess borgenärer. Om nedsättningen sker i samband med återbetalning av kapital till aktieägarna, försämras omedelbart bolagets ekonomiska ställning. Men även om nedsättningen icke är förenad med återbetalning till aktieägarna, kunna borgenärernas intressen bli äventyrade därigenom att nedsättningen kan för bolaget möjliggöra en senare vinstutdelning av medel, som eljest ej hade kunnat utdelas.

Lagens regler om aktiekapitalets nedsättning äro utformade framför allt just med tanke på att bereda borgenärerna tillbörligt skydd.

Nedsättning kan ske antingen på grund av förbehåll i bolagsordningen eller efter beslut av bolagsstämma.

1. *Nedsättning på grund av förbehåll i bolagsordningen.* Om bolaget har maximi- och minimikapital kan på grund av förbehåll i bolagsordningen nedsättning av kapitalet (intill minimikapitalet) ske genom inlösen av aktier

efter grunder, som närmare bestämmas i bolagsordningen. Då ett dylikt förbehåll i bolagsordningen skall vara registrerat och anses känt för bolagets borgenärer, har lagen för detta fall icke uppsatt några speciella regler för deras skyddande. Men förbehållet får endast gälla beträffande aktier som utgivits efter det förbehållet intagits i bolagsordningen, se närmare 65 § 1 och 2 st., ty endast beträffande sådana aktier äro ju borgenärerna på förhand genom bolagsordningen varskodda om att inlösen kan ske. Ehuru det ej uttryckligt stadgas i lagen följer vidare av lagens grunder att en ändring av bolagsordningen, genom vilken minimikapitalet sänkes, ej kan medföra att inlösen enligt förbehållet får ske under det förutvarande minimikapitalet, eftersom borgenärerna ej haft anledning räkna med större nedsättning.

Inlösen får icke verkställas så att lagens regler om aktiekapital, reservfond och skuldregleringsfond åsidosättas, 65 § 3 st. Nedsättningen får sålunda ej medföra att bolagets ställning, räknat efter den fastställda balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, skulle bli sådan att aktiekapitalet ej är täckt. Vidare får ej reservfondens storlek i förhållande till aktiekapitalet minskas (om aktiekapitalet nedsattes från 100,000 till 90,000, och reservfonden utgjorde 20,000, får den senare ej genom nedsättningen nedgå längre än till 18,000. Detta är f. ö. det enda fall då reservfonden får minskas annorledes än för täckande av förlust). Ej heller får nedsättning ske om och i den mån efter nedsättningen bolagets ställning skulle vara sådan att summan av aktiekapitalet, reservfonden och eventuell skuldregleringsfond understiger sådana bolagets skulder som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande (vilka dessa skulder äro se nedan under XII C).

Om ett enligt äldre lag i bolagsordningen intaget förbe-

håll har den innebörden, att ägarna av vissa aktier ha *rätt* att fordra inlösen av sina aktier, beröres denna rätt ej av den nya lagens nu angivna bestämmelser. AP 4 § 6 mom.

Själva inlösningsen skall ske efter grunder som angivas i bolagsordningen. Det betyder att bolagsstämman eller styrelsen ej kan godtyckligt bestämma om inlösningsen. Bolagsordningen kan innehålla en fullständig amorteringsplan, innehållande t. ex. att visst antal aktier (vanligen av visst aktieslag, såsom preferensaktier) per år må av bolaget inlösas efter utlottning. Åt bolagsstämman kan emellertid vara anförtrott att årligen bestämma huruvida inlösen det året skall ske och huruvida hela det antal som årligen må inlösas, skall utlottas; däremot kan ej stämman godtyckligt besluta vilka individuella aktier som skola inlösas.

Sedan det enligt bolagsordningens föreskrifter blivit bestämt att vissa aktier skola inlösas, skall bolagsledningen genast göra anmälan för registrering att aktiekapitalet nedsatts med dessa aktiers belopp. I och med registreringen anses aktiekapitalet nedsatt. Dessförinnan må inlösen ej verkställas, men i och med registreringen uppkommer för vederbörande en fordran mot bolaget på inlösningsbeloppet.

Vid inlösningssummans utfående måste rättsinnehavaren legitimera sig genom aktiebrevet, och detta skall föras med påskrift om inlösandet. — Att aktiebrev, som kunna bli föremål för inlösen, skola innehålla anmärkning därom stadgas som förut nämnts i 34 §.

2. *Nedsättning på grund av bolagsstämmobeslut.* Om ej inlösningsförbehåll finnes i bolagsordningen, kan nedsättning av aktiekapitalet ske endast efter ett i viss ordning fattat beslut av bolagsstämman, varjämte vissa borgenärs-skyddsregler måste iakttagas.

För belysande av bolagets ställning och nedsättningens innebörd och lämplighet för bolaget skall bolagsledningen viss tid före och på stämman (eller stämmorna, om två så-

dana erfordras) tillhandahålla aktieägarna förslag till nedsättningsbeslut jämte vissa andra handlingar, 66 § 1 mom. 1—3 st. Beslutet skall ange — förutom beloppet av nedsättningen — a) hur nedsättningen skall genomföras och b) hur det nedsättningen motsvarande beloppet skall disponeras.

Beträffande a) märkes, att nedsättningen kan verkställas genom att vissa aktier *inlösas* eller utan återbetalning *indragas*, genom att samtliga aktiers *nominella belopp minskas*, med eller utan återbetalning till aktieägarna, samt slutligen genom att aktier *sammanläggas* enligt 222 §. Dylik sammanläggning kan särskilt ifrågakomma, om en nedsättning genom minskning av aktiernas nominella belopp avses men denna minskning skulle medföra att aktiernas belopp komme att understiga det lägsta tillåtna beloppet. Om aktierna i bolaget lyda på 50 kr. samt nedsättning med halva beloppet avses, kan detta ske så att två äldre aktier sammanläggas till en ny på 50 kr. Angående förutsättningarna för och genomförande av dylik sammanläggning se närmare 222 §, se också 135 § sista st.

Beträffande b) gäller att beloppet kan disponeras så att det återbetalas till aktieägarna eller så att det avsättes till reservfonden eller så att det avsättes till en särskild fond (exempelvis benämnd »Genom aktiekapitalets nedsättning frigjorda medel») att användas enligt beslut av bolagsstämman. Intet hindrar att delar av beloppet användas på olika sätt.

Rörande förutsättningarna för nedsättningsbeslutets fattande stadgas i 135 §. Om för nedsättningen fordras ändring av bolagsordningens bestämmelser rörande aktiekapitalet — alltså om nedsättning skall ske under minimikapitalet — eller rörande aktiernas nominella belopp, måste beslutet om bolagsordningsändringen fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet, för att icke divergens mellan bo-

lagsordningen och aktiekapitalet eller aktiernas nominella belopp skall uppstå. Jämväl registrering skall ske samtidigt, 198 § 2 och 3 mom.

Även om ej ändring av bolagsordningen skall ske, kräves för nedsättningsbeslutet antingen att bolagets samtliga aktieägare förena sig därom eller att beslutet fattas på två på varandra följande stämmor och vid sista stämman biträdes av minst $\frac{2}{3}$ av de röstande. Därjämte stadgas emellertid att om genom beslutet rättsförhållandet mellan aktierna rubbas erfordras jämväl å den sista stämman samtycke av ägarna av de aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras. Huruvida en dylik försämring sker eller icke är ej alltid lätt att avgöra. Om vissa aktier skola inlösas, kräves naturligtvis samtycke av ägarna till dem. Huruvida övriga aktiers rätt kan anses bli försämrad beror på lösenbeloppets storlek. Om detta tydligen icke överstiger aktiernas verkliga värde, kan övriga aktiers rätt ej anses försämrad. Trots att vissa aktiers rätt försämras, kan i ett fall beslutet fattas utan samtycke av samtliga dessa aktiers ägare. Detta är händelsen när olika aktieslag finnas och samtliga aktier, tillhörande ett aktieslag, skola antingen minskas med visst belopp, lika för alla, eller ock sammanläggas, samt tillika beslutet innehåller att ett mot nedsättningen svarande belopp skall avsättas till reservfonden (varvid syftet antages vara att täcka uppkomna eller befarade förluster). I detta fall erfordras ej att alla dessa aktiers ägare samtycka utan blott att på den senare stämman minst $\frac{9}{10}$ av samtliga röstande för detta aktieslag, tillika företrädande minst $\frac{3}{4}$ av hela aktieslaget, biträtt beslutet. De av hithörande aktiers ägare, som röstat mot beslutet, kunna emellertid påkalla att deras aktier inlösas enligt 223 § 1 mom., se 136 §.

Bolagsordningen kan innehålla strängare — men ej mildare — villkor för nedsättningsbeslut, 135 § 3 st.

Nedsättningsbeslutet skall anmälas för registrering inom viss tid, vid äventyr att det eljest är förfallet. I sådan händelse förfaller även ett i samband med nedsättningsbeslutet fattat beslut om ändring av bolagsordningen, 196 och 198 §§.

Om påskrift på aktiebrevet vid inlösen eller indragning av aktie eller minskning av dess nominella belopp se 66 § 2 mom. 2 st.

Borgenärsskyddsreglerna återfinnas i 67 och 68 §§. Den senare avser det fall att beslutet om nedsättningen innefattar föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden. I dylikt fall, då avsikten med nedsättningen regelmässigt är att täcka uppkomna eller befarade förluster (reservfonden får användas endast till täckande av uppkomna förluster), sker ingen omedelbar försämring av bolagets ekonomi, varför borgenärsskyddsregler ingripa först ifall bolaget sedermera önskar verkställa utdelning. I det fall som behandlas i 67 § åter kommer det mot nedsättningen svarande beloppet att — helt eller delvis — återbetalas till aktieägarna eller i varje fall att avsättas till en fond, som bolagsstämman kan fritt disponera för utdelning till aktieägarna. I detta fall kräver lagen för nedsättningens verkställande tillstånd av rätten, som skall sökas senast sex månader efter nedsättningsbeslutets registrering. Förutsättningarna för att rättens tillstånd skall beviljas äro tre: 1) nedsättningen får icke, räknat efter den fastställda balansräkningen för näst-föregående räkenskapsår, medföra, att summan av aktiekapitalet, reservfonden och eventuell skuldregleringsfond understiger sådana bolagets skulder som skola medräknas vid bestämmande av skuldregleringsfond; 2) de bolagets borgenärer, som upptagits på ingiven borgenärsförteckning eller efter en av rätten utfärdad kallelse anmält sig hos rätten, skola antingen ha medgivit nedsättningen eller ock

fått full betalning eller säkerhet, som av rätten godkänts; 3) om pensions- eller annan personalstiftelse enligt lagen ^{18/6} 1937 har fordran mot bolaget enligt 2 § samma lag, erfordras ej samtycke, betalning eller säkerhet utan blott avbetalning av så stor del av fordringen som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet, alltså en avbetalning med så många procent av fordringen som aktiekapitalet minskas genom nedsättningen.

Rättens tillstånd till nedsättningen skall inom sex månader sedan det vunnit laga kraft anmälas för registrering vid äventyr att beslutet (liksom eventuell ändring av bolagsordningen) förfaller, 196 §. I och med denna registrering anses aktiekapitalet nedsatt, och i händelse enligt beslutet återbetalning till aktieägarna skall ske har för dem fordran på beloppet uppkommit mot bolaget. Enligt 67 § 2 mom. kan emellertid nedsättningen bli utan verkan mot vissa borgenärer, ifall bolaget inom kortare tid efteråt går i konkurs. Följden därav anges ej närmare av lagen, men tydligen kan i dylikt fall aktieägare, som på grund av nedsättningen återfått aktiebelopp, bli återbärings-skyldig.

I det fall som omhandlas i 68 §, d. v. s. då hela nedsättningsbeloppet avsättes till reservfonden, är aktiekapitalet nedsatt redan i och med att nedsättningsbeslutet registrerats. För att bolaget sedermera skall få verkställa utdelning kräves (förutom att bolaget har utdelningsbar vinst) antingen att aktiekapitalet enligt verkställd registrering åter ökats med minst samma belopp som nedsättningen eller ock att rätten ger tillstånd till vinstutdelningen. Rättens tillstånd, som avser rätt att för framtiden i vanlig ordning utdela vinst, förutsätter att borgenärer (kallade genom offentlig proklama), som bestritt ansökningen, fått betalning eller säkerhet. — Personalstiftelsefordran utgör ej hinder för utdelning, men intill dess fordringen nedbringats med

samma procent som aktiekapitalet nedsatts, skall bolaget samtidigt med utdelning på stiftelsefordringen avbetala så stor procent av fordringen som utdelningen utgör i förhållande till aktiekapitalet: utdelas alltså 6 % på aktiekapitalet, skall 6 % av stiftelsens fordran betalas.

XII.

Reservfond och skuldregleringsfond; andra fonder.**A. Eget och främmande kapital.**

Ett aktiebolags ekonomiska ställning redovisas genom dess balansräkning. I denna upptagas på ena sidan (tillgångssidan, aktivsidan) bolagets tillgångar, värderade och specificerade enligt 100 och 101 §§. På andra sidan (skuldsidan, passivsidan) upptagas bolagets skulder, specificerade enligt 101 §. Det värde varmed tillgångarna överstiger skulderna utgör bolagets *eget kapital* i motsats till det *främmande kapitalet*, skulderna.

Till det egna kapitalet hör först och främst aktiekapitalet. Som i det föregående utvecklats är aktiekapitalet — på grund av sin uppgift att binda visst kapital i bolaget till borgenärernas säkerhet — en fixerad siffra, som icke automatiskt ändras i och med förändringar i bolagets förmögenhetsläge. På grund härav kan det inträffa, att tillgångarna icke räcka till att täcka såväl skulder som aktiekapital. Då säges visserligen en brist i aktiekapitalet föreligga, men aktiekapitalet upptages likväl fullt, och bristen redovisas i stället såsom förlust, vilken — för åstadkommande av den formella »balansen» — i balansräkningen måste upptagas på aktivsidan, se exempel under XI A här ovan.

Om å andra sidan tillgångarnas värde överskjuter skulderna och aktiekapitalet, har bolaget eget kapital utöver aktiekapitalet. Detta egna kapital redovisas på passivsidan i olika *fonder*. Dessa fonder äro juridiskt av två skilda kategorier: obligatoriska eller bundna fonder och fria fon-

der eller dispositionsfonder (i vidsträckt mening). Till de förra höra, utom aktiekapitalet, reservfonden och skuldförklaringsfonden. De måste uppläggas (åtminstone under vissa förutsättningar) och äro, mer eller mindre starkt, bundna så att de icke få godtyckligt minskas. Som ovan beträffande aktiekapitalet framhållits betyder detta dock icke att vissa bestämda tillgångar äro reserverade och icke få användas i bolagets rörelse utan blott att ifrågavarande fonder måste upptagas på balansräkningens passivsida och att sålunda bolaget icke kan redovisa och utdela vinst, såframt ej överskott finnes utöver skulderna och dessa bundna fonder. Över de fria fonderna åter kan bolagsstämman disponera framför allt till utdelning åt aktieägarna; de äro bolagets vinst. Dessa medel redovisas vanligen i en fond som benämnes dispositionsfond. Vid sidan därav förekomma stundom fria fonder, redovisade under särskild benämning, t. ex. »vinstregleringsfond», som i själva verket står under bolagsstämmans fria disposition men som är upplagd för att markera bolagets syfte att såvitt möjligt hålla en jämn vinstutdelning. Till dispositionsfonder i vidsträckt mening äro också att hänföra sådana s. k. investeringsfonder som enligt skatteförfattningarna under vissa förutsättningar kunna uppläggas och medföra skattelättnader. Aktiebolagsrättsligt kunna dylika fonder nämligen fritt disponeras av bolaget, även om därigenom den avsedda skatteförmånen skulle gå om intet.

Ett belopp, som motsvarar en juridisk förpliktelse för bolaget, är naturligtvis icke en fond i nu förevarande mening. Enligt 101 § 1 mom. B V är bolaget skyldigt att bland skulderna redovisa vissa oguldna skatter.¹ Denna redovisning kan icke rätteligen göras under benämningen »skattefond», som tidigare förekommit. Skulle bolaget däremot utöver den skatteskuld, som skall redovisas, upptaga

¹ Närmare nedan under XV B 2, jfr även under XIII.

en ytterligare reservation för kommande skatter, kan detta göras i form av skattefond; detta belopp är bolaget nämligen icke skyldigt att fortfarande redovisa på skuldsidan, utan bolagsstämman kan besluta disponera beloppet t. ex. för utdelning. Ett belopp som bolaget avsatt i syfte att använda det för pensioner åt bolagets personal redovisades också ofta förr såsom »pensionsfond». I och för sig var detta riktigt, i händelse bolaget icke hade åtagit sig sådana pensionsförpliktelser som rätteligen borde redovisas som skuld. Numera är det emellertid förbjudet att redovisa dylika belopp under benämningen pensionsfond e. d., 101 § 5 mom. (se närmare härom nedan under XV B 2).

Icke heller utgör vad som ofta kallas »förnyelsefond» en fond i betydelsen av bolagets eget kapital. Ett under dylik benämning redovisat belopp på skuldsidan utgör i själva verket endast en korrigeringspost på grund av att vissa tillgångar äro upptagna till för högt värde. Posten benämnes numera »värdeminskningskonto» (närmare nedan under XV B 1).

B. Reservfond (71 §).

Bolagsstämman kan frivilligt besluta avsätta vinstmedel till reservfonden — liksom till skuldregleringsfonden — och därigenom göra fonden hur stor som helst. Vad som obligatoriskt skall avsättas till reservfonden är emellertid följande:

1) All inbetalning på aktier, som överstiger aktiekapitalet. Till aktiekapitalet går ju endast aktiernas nominella belopp. Om sålunda aktierna utges till överkurs, skall det överstigande beloppet tillföras reservfonden, likaså vad som inbetalats på aktie, vilken därefter förklarats förverkad. Ibland bestämmes vid bolagets bildande omedelbart en sådan överkurs på aktierna att reservfonden genast får den storleken att avsättningar enligt 2) icke erfordras.

2) Minst 10 % av bolagets årsvinst. Vid beräkning härav göres från årsvinsten avdrag för vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust från föregående år. Däremot får avdrag icke ske för den andel i årsvinsten som kan vara tillerkänd styrelseledamot, verkställande direktör eller annan såsom arvode, s. k. tantiem. Avsättningen skall ske, intill dess reservfonden uppgår till 20 % (enligt 1910 års lag 10 %) av aktiekapitalet eller det högre belopp som eventuellt kan vara bestämt i bolagsordningen. Nedgår fonden under nämnda belopp, skall avsättning ånyo vidtaga.

Reservfonden får *användas* endast till täckande av förluster, som uppkommit på bolagets verksamhet i dess helhet. Bolaget får ej tillgripa reservfonden för täckande av förlust på en enstaka transaktion utan måste avvakta räkenskapsårets slut för att se huruvida då förlust på hela verksamheten föreligger. Reservfonden får icke heller tillgripas för förlusttäckning, så länge bolaget har besparade vinstmedel (dispositionsfond etc.), som kunna användas för ändamålet.

Det riktiga får anses vara att när förlust föreligger, som ej kan på annat sätt täckas, bolagsstämman (efter styrelsens förslag) beslutar täcka förlusten genom motsvarande nedsättning av reservfonden, vilket i och för sig blott är en bokföringstransaktion, innebärande att den eljest på aktivsidan redovisade förlusten strykes och samma belopp på passivsidan utgår genom reservfondens minskning. Någon gång ser man emellertid att bolaget utan att minska reservfonden redovisar förlust.

Som ovan nämnts kan reservfonden minskas ytterligare i ett fall, nämligen vid inlösen av aktier enligt 65 § 3 st.

C. Skuldregleringsfond (72 §).

Skyldighet att göra avsättningar till reservfond föreligger enligt de flesta länders lagar, och reservfonden är sålunda en allmänt gängse form för den konsolidering av bolagen som aktiebolagslagstiftningen söker befrämja. Men 1944 års lag, som av hänsyn till icke blott borgenärer och aktieägare utan även allmänna intressen velat verka för en effektivare konsolidering av bolagen, har genom sina bestämmelser om skuldregleringsfond infört en helt ny konsolideringsprincip (som förut endast tillämpats i Norge enligt lagstiftning av 1938, tillkommen sedan samarbetet på aktiebolagslagstiftningens område mellan de nordiska länderna påbörjats). Tanken är att reservfonden, vars storlek endast står i relation till aktiekapitalets, under många förhållanden icke kan utgöra en tillfredsställande form för konsolideringen. Två bolag med samma aktiekapital kunna nämligen ha mycket olika behov av konsolidering, särskilt då det ena är skuldfritt eller har liten skuld, under det att det andra är belastat med stora skulder. Lagstiftaren har därför sökt framtvinga konsolideringsåtgärder i bolag, som arbeta med ett i förhållande till det egna kapitalet jämförelsevis stort främmande kapital. Som anknytningspunkt för en lagregel har emellertid icke hela det egna kapitalet ansetts lämpligt, eftersom de fria fonderna när som helst kunna genom utdelning försvinna. I stället anknyter lagen till det *egna bundna kapitalet*, d. v. s. summan av aktiekapital, reservfond och skuldregleringsfond. Om denna summa understiger summan av bolagets skulder, anses dess finansiering vara sådan att konsolideringsåtgärder äro påkallade. Emellertid ha vissa skulder, som äro placerade på ett ur företagsekonomisk synpunkt betryggande och ändamålsenligt sätt, ansetts icke behöva inräknas bland skulderna, när det gäller ifrågavarande konso-

lideringstväng. Detta gäller skulder för vilka bolaget — eller i vissa fall ett dess dotterbolag — lämnat säkerhet av betryggande slag, som närmare anges i lagen, se 72 § 2 mom. 1 och 2 st. Vidare skall enligt samma mom. sista st. från skuld, som bolaget redovisar på grund av att det mottagit förskott för beställda varor — ex. ett varvs-aktiebolag har mottagit förskott för byggande av ett fartyg, vilket förskott redovisas i balansräkningen såsom skuld — avdragas det i balansräkningen upptagna värdet på det som tillverkats med användande av förskottet — i exemplet det värde vartill det under byggnad varande fartyget upptages i balansräkningen.

Om alltså enligt bolagets balansräkning dess skulder med nu angivna avdrag överstiga summan av dess bundna kapital (aktiekapital, reservfond, skuldregleringsfond), drabbas bolaget av två särskilda konsolideringsregler:

1) Bolaget är skyldigt att, även om reservfonden är fylld, fortsätta med att årligen avsätta 10 % av årsvinsten antingen till den vanliga reservfonden eller till en skuldregleringsfond.

2) Bolagets rätt att utdela vinst begränsas så, att utdelningen i första hand ej får överstiga 5 % av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen (d. v. s. bolagets tillgångar minus skulder, värdeminskningposter och förlust). I andra hand får dock ytterligare belopp utdelas till aktieägarna under förutsättning att motsvarande belopp avsättes till reservfonden eller, då denna uppgår till föreskrivet belopp, till skuldregleringsfonden.

Skuldregleringsfonden är icke lika strängt bunden som reservfonden. För det första kan den när som helst, helt eller delvis, överföras till reservfonden och på den vägen användas till täckande av förluster. Men vidare kan den nedsättas, om bolagets ställning förändras så att det bundna kapitalet överstiger skulderna. I sådant fall får dock

nedsättningen endast ske successivt, med $\frac{1}{3}$ av det överskjutande beloppet årligen. Har det bundna kapitalet under fem år i följd överstigit skulderna, får hela skuldregleringsfonden avföras ur balansräkningen.

Reglerna om reservfond och skuldregleringsfond äro icke de enda genom vilka aktiebolagslagen söker befrämja bolagens konsolidering. Till sådana regler äro också att hänföra särskilt bestämmelserna i 100 § om värdering av tillgångarna i balansräkningen. Dessa bestämmelser gå ut på att förhindra att bolagets ekonomiska läge framställles bättre än det i verkligheten är och därigenom kanske fiktiva vinster redovisas och utdelas. Bestämmelserna medföra i själva verket att tillgångarna i flera fall måste upptagas till lägre värden än de verkliga och att sålunda s. k. *dolda reserver* uppkomma. I övrigt kan bolaget frivilligt i stor utsträckning anordna dylika dolda reserver, vilket mycket ofta förekommer. Det må slutligen påpekas, att lagstiftningens möjligheter att trygga bolagens konsolidering naturligtvis äro begränsade. Huruvida ett bolag skall lyckas hålla och förbättra sin ekonomiska ställning beror självfallet i första hand på andra faktorer, såsom bolagsledningens skicklighet, konjunkturer, det allmännas skattepolitik o. s. v.

XIII.

Vinstutdelning.

Bortsett från de sällsynta fall då annorlunda är bestämt i bolagsordningen (9 § 1 mom. 4 st.) har bolagets verksamhet till syfte att bereda vinst åt aktieägarna, och normalt är det utsikten till vinstutdelning som förmår en person att insätta sina besparingar i ett aktiebolag. Någon ovillkorlig rätt till utdelning har emellertid icke den enskilde aktieägaren. För det första kan utdelning endast ske, om utdelningsbar vinst föreligger, och för det andra erfordras att bolagsstämman fattar beslut om utdelning; enligt nya lagen kan emellertid en viss aktieägarminoritet kräva att viss del av utdelningsbar vinst delas ut.

Utdelningsbar vinst föreligger endast om fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret utvisar vinst (d. v. s. tillgångarna överskjuta skulderna samt det bundna kapitalet) samt föreskriven avsättning skett till reservfond eller skuldregleringsfond, 73 § 1 mom. En följd härav är att en aktie icke kan utrustas med rätt till årlig ränta. Däremot torde aktieägarna kunna genom bestämmelse i bolagsordningen tillförsäkras rätt att erhålla viss årlig utdelning under förutsättning att disponibla vinstmedel därtill finnas; 9 § 1 mom. 4 st. får nämligen anses medge även bestämmelser om användande av bolagets vinst, som i denna riktning avvika från lagens regler. Omvänt kan bolagsordningen enligt nämnda stadgande innehålla bestämmelser, enligt vilka aktieägarna över huvud icke skola få utdelning utan vinsten skall användas t. ex. för ett välgörande ändamål. Bolagsordningen kan även föreskriva stör-

re fonderingar än de av lagen angivna (dock får en sådan fonderingsbestämmelse icke hindra minoriteten från att påfordra utdelning enligt 75 §).

Då vinstutdelning endast kan ske i fall fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret utvisar vinst, kan vinstutdelning verkställas först efter balansräkningens fastställande.

Enligt 126 § skall beslut om såväl fastställande av balansräkning som disposition av föreliggande vinst ske på ordinarie bolagsstämma enligt 121 § eller på fortsatt stämma inom viss kortare tid därefter.

Balansräkningen hänför sig till det förflutna räkenskapsårets sista dag, den s. k. *balansdagen* (vanligen den 31 december föregående år). Om ordinarie bolagsstämma hålles t. ex. i april eller maj, kan ju bolagets ställning ha försämrats kanske så att vinsten konsumerats genom inträffade förluster. För det mesta torde dylika förluster böra influera på balansräkningen, trots att de uppkommit efter balansdagen: om efter balansdagen ett varulager fått säljas med förlust, visar det ofta att lagret var bokfört i ett för högt värde. Skulle förlusten bero på orsaker som ligga helt och hållet efter balansdagen, t. ex. en eldsvåda, kan det vara försvarligt att icke låta balansräkningen påverkas därav, och i så fall strider en utdelning icke direkt mot 73 § 1 mom. Emellertid följer av bolagsledningens och aktieägarnas allmänna skyldigheter mot bolaget att de icke böra föreslå eller besluta en utdelning, som skadar bolagets ställning.

Utöver de i 73 § 1 mom. (och eventuellt i bolagsordningen) angivna begränsningarna i bolagets rätt att utdela vinst innehåller lagen, som redan förut omnämnts, två inskränkningar, dels efter nedsättning av aktiekapitalet enligt 68 § och dels beträffande skuldsatta bolag enligt 72 § 1 mom. 2 st. Ytterligare finns i 187 § förbud att verk-

ställa utdelning på bunden aktie, innan aktiebrevet eller interimsbeviset blivit försett med påskrift om bundenheten. Om den särskilda bestämmelsen i 74 § angående utdelning i moderbolag, se nedan under XXV 6.

Om de nu angivna föreskrifterna i lagen och bolagsordningen iakttagits, medför bolagsstämmans utdelningsbeslut, att aktieägaren får ett fordringsanspråk mot bolaget på beloppets utfående. Detta fordringsanspråk kan överlåtas till annan person och, om kuponger äro utfärdade, kan det, på sätt ovan omnämnts, bli föremål för självständigt godtrosförvärv.

(I fall utdelning sker trots att vinst enligt fastställd balansräkning icke finnes (beroende på att den fastställda balansräkningen icke utvisar utdelningsbar vinst, som räcker för utdelningen, eller på att balansräkning alls ej fastställts) eller i strid mot bestämmelse i bolagsordningen, uppkommer ovillkorlig skyldighet för den som mottagit utdelning att återbära beloppet till bolaget jämte 5 % ränta. Detsamma gäller om utdelningen står i strid mot föreskrifterna i 68 § om förbud mot utdelning utan tillstånd (efter aktiekapitalets nedsättning eller 72 § 1 mom. om utdelningsbegränsning i vissa skuldsatta bolag. Utdelning på bunden aktie i strid mot förbudet i 187 § medför däremot ej återbäringsplikt; förbudet avser nämligen egentligen att skapa ett påtryckningsmedel på aktieägaren, genom vilket han skall kunna förmås att förete aktiebrev eller interimsbevis för påskrift. Överträdelse av förbudet medför emellertid straff enligt 214 § 3.

Förbudet att dela ut annat än utdelningsbar vinst enligt fastställd balansräkning skulle kunna göras verkningslöst, om det icke jämväl hindrade utdelning i fall då fastställd balansräkning visserligen utvisar utdelningsbar vinst men balansräkningen är lagstridig därigenom att tillgångar upptagits till för högt eller skulder till för lågt

belopp och sålunda fiktiv vinst redovisas. Enligt 73 § 2 mom. 2 st. skall därför återbäringsplikt även i dylikt fall föreligga. Här måste man emellertid räkna med att aktieägarna eller några av dem varken insett eller bort inse balansräkningens oriktighet, och då det ansetts obilligt att de trots detta skulle nödgas återbära utdelning — som de kanske redan använt för sitt livsuppehälle — har lagen fritagit sådana godtroende mottagare från återbärings-skyldigheten.

I fall olaglig vinstutdelning verkställt, kan det inträffa, (att hela det utdelade beloppet icke kan återfås, t. ex. på grund av att vissa aktieägare äro insolventa eller oanträffbara eller tack vare sin goda tro fria från återbärings-skyldighet. I sådant fall äro de — styrelseledamöter, vd, revisorer, aktieägare — som medverkat till beslutet om utdelning eller dess verkställande eller till upprättande eller fastställandet av oriktig balansräkning ansvariga gentemot bolaget för bristen enligt skadestandsreglerna i 208 § d. v. s. i händelse av uppsåt eller vårdslöshet (resp. för aktieägare grov vårdslöshet); om nedsättning av skadeståndet och dettas slutliga fördelning gälla 211 och 212 §§ (se under XXI här nedan). Då det här gäller upprätthållande av borgenärsskyddsregler, kan icke kravet på återbärning eller ansvar för brist efterges av bolaget genom *decharge*, men vanlig tioårspreskription gäller.

Om bolaget till aktieägarna återbetalar kapital medelst nedsättning av aktiekapitalet utan iakttagande av de därför givna reglerna, föreligger enligt 73 § 3 mom. också återbärings-skyldighet och ansvar för brist. Återbärings-skyldigheten är här ovillkorlig, oavsett god tro.

De nu angivna reglerna, som ha den viktiga uppgiften att hindra att medel, erforderliga för täckning av aktiekapital, reservfond eller skuldregleringsfond, utdelas till aktieägarna såsom vinst eller återbärning av insatt kapital,

få icke kringgå genom transaktioner i annan form. Bolaget får sålunda icke genom gåva till aktieägare — och för övrigt ej heller till andra personer — avhända sig medel, som icke äro disponibla för utdelning. Ett benefikt avhållande av medel faller i allmänhet utanför bolagets ändamål och är därför rättsstridigt i förhållande till aktieägarna; härom närmare nedan under XIV E 3. Äro bolagets samtliga aktieägare ense, kunna väl disponibla vinstmedel användas för dylika benefika transaktioner. Men så snart andra medel tagas i anspråk, kommer man i strid med grunderna för nyss angivna borgenärsskyddsregler, och en dylik transaktion blir därför ogiltig, oavsett att samtliga aktieägare samtyckt till den. Detsamma gäller om en transaktion i verkligheten är benefik, fastän den bemantlats som en onerös rättshandling, t. ex. en försäljning av bolagets egendom till uppenbart underpris eller inköp av egendom till uppenbart överpris. Även belopp, som betecknas såsom arvode åt styrelseledamöter, verkställande direktör eller andra funktionärer i bolaget kunna till större eller mindre del ha dylik karaktär, jfr närmare nedan under XIX.

Under den med världskriget sammanhängande ekonomiska krisen ha särskilda begränsningar uppställts i fråga om aktiebolags rätt att utdela vinst. I lagen $\frac{1}{2}$ 1943 med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag stadgades sålunda att ett aktiebolag såsom huvudregel ej fick utdela större belopp än 6 % av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen; dock skulle denna huvudregel i allmänhet icke medföra, att ett bolag skulle vara nödsakat att sänka sin tidigare utdelning, varjämte utdelningsbegränsningen ej gällde utdelningsbelopp understigande 10,000 kronor och ej heller utdelning till moderbolag från ett till mer än 95 % ägt dotterbolag eller

dotterdotterbolag. För särskilt fall kunde K. M:t meddela dispens. Lagen, som huvudsakligen hade penningpolitiskt syfte, har nu ersatts genom en lag av den ²²/₃ 1946. Denna innehåller samma regler som den äldre lagen men dessutom bestämmelser, åsyftande att hindra bolagen från att utdela sina skattereserver. Dessa skulle eljest frigöras genom det nya uppbördssystem (»skatt vid källan») som skall träda i kraft den 1 januari 1947. Lagen är avsedd att gälla endast beträffande utdelning för räkenskapsår, som utgår före den 31 december 1947.

Beslut om utdelning. Huruvida utdelningsbar vinst skall utdelas eller fonderas avgöres av bolagsstämma med enkelt majoritetsbeslut. 75 § 1 st. godkänner dock avvikande bestämmelser i bolagsordningen, varvid i första hand torde åsyftas det fall att vinsten helt eller delvis skall tillfalla utomstående. Som ovan framhållits kan bolagsordningen även bestämma, att utdelningsbar vinst skall — utan att stämman äger förhindra det — tillkomma aktieägarna helt eller delvis.

Bolagsstämmans rätt att — fränsett avvikande bestämmelser i bolagsordningen — bestämma huruvida utdelningsbar vinst skall utdelas eller fonderas är emellertid enligt den nya lagen icke, som enligt tidigare rätt, obegränsad. Det har icke sällan förekommit att bolagsstämmans rätt i detta avseende missbrukats till s. k. utsvältning av en kapitalsvagare aktieägarminoritet, som genom att aktieutdelningen år från år inhiberats slutligen kanske tvingats att till underpris avhända sig sina aktier. I 75 § 2 st. stadgas rätt för minoritet, representerande minst ¹/₁₀ av aktiekapitalet, att påkalla utdelning av viss del av den utdelningsbara vinsten. För att minoritetens ifrågavarande rätt icke skall hindra majoriteten att genomföra en konsolidering av bolaget är den del av vinsten, som på minoritetens be-

gäran skall utdelas, begränsad i tre avseenden: 1) högst $\frac{1}{3}$ av den utdelningsbara vinsten, 2) högst $\frac{1}{2}$ av *årsvinsten* — d. v. s. har årets rörelse icke givit vinst, kan minoriteten icke kräva utdelning även om bolaget skulle ha aldrig så stora besparade vinstmedel — och 3) högst 5 % av bolagets behållna förmögenhet. Vid beräkningen skall också från den utdelningsbara vinsten dragas den avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond som bolagsstämman beslutar, dock icke utöver vissa belopp, se lagtexten. De angivna begränsningarna göra ifrågavarande av den nya lagen skapade minoritetsrätt mycket blygsam. Därtill kommer att det i stor utsträckning ligger i bolagsstämmomajoritetens hand att avgöra, huruvida balansräkningen över huvud skall uppvisa någon vinst, i det att vid balansräkningens upprättande tillgångarna i betydande utsträckning kunna undervärderas, varigenom befintlig vinst döljes (dolda reserver). Skulle dylik undervärdering framstå såsom illojal eller orimlig, kan dock minoriteten reagera genom att klandra beslutet om balansräkningen och påkalla utdelning enligt en rättad balansräkning.

Ifrågavarande minoritetsrätt är icke konstruerad som en rätt för minoriteten att på bolagets vägnar besluta viss utdelning. Utdelningsbeslutet fattas under alla omständigheter av bolagsstämman genom majoritetsbeslut. Men om minoriteten före beslutet har framställt begäran om utdelning och majoriteten i strid mot ifrågavarande stadgande beslutar fondera hela vinsten, har minoriteten enligt 138 § 1 mom. 4 st. rätt att klandra beslutet. Resultatet därav blir att domstolen med ändring av beslutet bestämmer, vilken utdelning som enligt 75 § 2 st. skall äga rum.

XIV.

Företagsledningen (styrelse och verkställande direktör).**A. Företagsledningens allmänna ställning.**

Medan ett aktiebolags högsta bestämmande organ enligt lagen är bolagsstämman samt revisorerna utgöra kontrollorganet, är styrelsen jämte verkställande direktör (vd), tillsammans ofta kallade bolagsledningen (företagsledningen), det verkställande organet. Ehuru sålunda enligt lagens system företagsledningen är underordnad stämman, har den i praktiken ofta ett dominerande inflytande över bolaget. Detta inflytande kan bero på att företagsledningen genom eget eller närståendes aktieinnehav behärskar bolagsstämman (och såtillvida är identisk med den), varvid maktställningen kan vara grundad på företagsledningens innehav av aktier med högre röstvärde än övriga aktier i bolaget. I större bolag beror företagsledningens inflytande ofta helt enkelt på att övriga aktieägare äro spridda, oorganiserade, och endast i ringa utsträckning delta i bolagsstämmorna. Företagsledningens maktställning sammanhänger också med att endast den brukar ha tillräcklig sakkunskap för att överblicka bolagets förhållanden och bedöma vilka åtgärder som äro ekonomiskt lämpliga.

Just med hänsyn till att regelmässigt endast företagsledningen representerar den erforderliga sakkunskapen och bolagsstämmorna över huvud äro föga lämpade för att fatta de snabba avgöranden som ofta äro nödvändiga i det ekonomiska livet är den nu antydda faktiska maktkon-

centrationen i företagsledningens händer i full överensstämmelse med de praktiska behoven. Vidare kan maktens förskjutning till företagsledningen sägas såtillvida stå i överensstämmelse med tidsutvecklingen i allmänhet att en självständig företagsledning gärna företräder långsiktigare och vidsyntare ekonomiska och sociala intressen och idéer än aktieägarna såsom sådana. I synnerhet i nutida storföretag, där ledningens verksamhet brukar uppbäras av höga personliga kvalifikationer och av omsorg om företagets traditioner och anseende, visar sig företagsledningen ofta kunna dels gentemot aktieägargrupper med mera kortsiktiga utdelningsönskemål hävda själva företagets konsoliderings- och utvecklingsintressen och dels sörja för en mot tidsuppfattningen svarande social omvårdnad om personalen. Också rent juridiskt sett är företagsledningen icke endast bolagets organ utan jämväl ansvarig för iakttagande av aktiebolagslagens och bolagsordningens regler till skydd för tredje man samt den sociala lagstiftningens föreskrifter (om arbetarskydd o. s. v.).

Även om maktkoncentrationen hos företagsledningen formellt kan framstå såsom stridande mot »den aktierättsliga demokratin», kan den därför sägas i viss mån utgöra ett led i utvecklingen av en »industriell demokrati», som siktar till att bereda »arbetet» större inflytande över företagen och större andel i deras avkastning på »kapitalets» bekostnad.

Ehuru den nya lagen helt naturligt i huvudsak bibehåller tidigare rätts princip, att styrelsen är underställd bolagsstämman, har den icke sökt att genom särskilda föreskrifter hindra den faktiska maktkoncentrationen hos företagsledningen utan i stället i viss mån legaliserat företagsledningens självständighet gentemot bolagsstämman. I 92 § stadgas att styrelsen liksom annan representant för bolaget (vd, särskild firmatecknare) skall ställa sig till ef-

terrättelse de föreskrifter som meddelas av bolagsstämman (eller i bolagsordningen). Men härifrån göres det viktiga och intressanta undantaget, att styrelsen och annan ställföreträdare icke må efterkomma föreskrift, som är ogiltig på grund av att den strider mot AL eller bolagsordningen eller går ut på förvaltningsåtgärd, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen.

Å andra sidan har maktkoncentrationen också skapat allvarliga faror för missbruk. Icke blott aktieägarna utan även deras förtroendemän, revisorerna, ha ofta fått känna på svårigheterna att utöva en effektiv kontroll över en mäktig företagsledning, och flera exempel — icke minst den stora »Kreugerkraschen» (som i viss mån gav impulsen till igångsättandet av arbetet med en ny aktiebolagslagstiftning) — ha visat behovet av en starkare kontroll över bolagsledningen. Den nya lagen försöker tillgodose detta behov — förutom genom en förstärkning av det kontrollerande organets ställning — genom bl. a. ett noggrannare klarläggande av företagsledningens plikter i allmänhet samt pliktfördelningen mellan styrelse och vd i synnerhet samt genom väsentlig utvidgning av företagsledningens redovisningsskyldighet. Icke minst i sistnämnda hänseende fullföljer den nya lagen också en social strävan: den vidgade publicitet över bolagets förhållanden som redovisningen enligt den nya lagen kommer att medföra betyder en förstärkning av de psykologiska faktorer som förmå bolagsledningen att handla i överensstämmelse med tidens sociala uppfattning och ger företagens personal och ej minst arbetarfackföreningarna ökade möjligheter att bedöma företagens ekonomiska bärkraft.¹

¹ Det är ur dylika och andra synpunkter, såsom önskemål att avslöja och bekämpa »monopolvinster», som riksdagen 1945 — alltså redan före AL:s ikraftträdande — hos K. M. begärt utredning huruvida och i vilken ordning en förbättrad kunskap om företagens ekonomiska förhållanden må kunna vinnas utan åsidosättande av näringslivets berättigade intressen.

B. Företagsledningens tillsättande och entledigande.

Varje aktiebolag måste ha en *styrelse*. Överstiger aktiekapitalet eller maximikapitalet enligt bolagsordningen $\frac{1}{2}$ mkr, skall styrelsen bestå av minst tre personer, medan i mindre bolag en eller två ledamöter är tillräckligt. Styrelsen väljes på bolagsstämma. En eller flera av ledamöterna, men ej alla, må dock tillsättas i annan ordning, t. ex. av staten eller kommun, förutsatt att bestämmelse därom intagits i bolagsordningen. Sådan bestämmelse får intagas endast med stöd av särskild lag eller författning eller efter K. M:ts medgivande.

Styrelseledamot skall utses för viss tid, högst tre år, dock så att mandatet icke utgår förrän vid ordinarie bolagsstämma enligt 121 §, se 77 § 3 st. Hinder för omval föreligger ej. Styrelsemandatet är ett förtroendeuppdrag, och den som tillsatt styrelseledamot (i regel bolagsstämman) kan när som helst entlediga honom. Omvänt äger styrelseledamot rätt att avgå, när han så önskar; den enda begränsningen är den att om styrelseledamot är vd, så äger han icke rätt att avgå ur styrelsen med mindre han även lämnar sin befattning som vd.

Om skyldighet för styrelsen att vid styrelseledamots avgång föranstalta om komplettering av styrelsen se 77 § sista st.

Verkställande direktör *skall* utses, om styrelsen består av tre eller flera ledamöter men får *icke* utses, om styrelsen är mindre. Tanken är att vd skall finnas i alla bolag av större betydelse och att han även skall kunna utses i mindre bolag, men att den uppdelning av företagsledningen, dess befogenhets- och skyldighetssfärer, som systemet med vd innebär, icke är på sin plats i bolag med styrelse på en eller två personer. En sådan styrelse måste bära hela det ansvar som åligger företagsledningen.

Vd utses av styrelsen, som härvid kan välja person inom eller utom styrelsen, såframt ej bolagsordningen föreskriver att han skall utses inom styrelsen. Vd skall normalt ägna sin arbetskraft åt bolaget och dagligen ombesörja dess angelägenheter, varför han principiellt måste anställas genom ett tjänsteavtal. Detta slutes åtminstone i större bolag på viss tid eller med viss uppsägningstid, och vd är sålunda icke som en styrelseledamot berättigad att när som helst lämna sin befattning; om han gör detta utan orsak, blir han skadeståndsskyldig enligt vanliga regler rörande tjänsteavtal. Om styrelsen entledigar honom utan laga skäl — vilket styrelsen kan göra med hänsyn till att även vdbefattningen är en slags förtroendepost — har han rätt till skadestånd av bolaget enligt vanliga regler för tjänsteavtal.

Styrelsesuppleanter och vice vd kunna utses att tjänstgöra vid förfall för styrelseledamot resp. vd. Dock kan bolaget icke ha flera vd i lagens mening. Däremot kunna naturligtvis tillsättas vanliga tjänstemän såsom disponenter, avdelningschefer etc. att under vd:s uppsikt biträda honom.

Rörande förutsättningarna för styrelsesuppleants resp. vice vd:s inträdande i tjänstgöring — t. ex. i vilken ordning flera styrelsesuppleanter skola inträda — kunna bestämmelser finnas i bolagsordningen, resp. utfärdas av utomstående som utsett vederbörande. Mot tredje man i god tro kan bolaget emellertid ej åberopa, att suppleant eller vice vd tjänstgjort utan att förutsättning därför var förhanden, se 93 § 3 st., och bestämmelser av angivet slag få ej registreras, 80 § 2 st.

Om styrelseledamöters och suppleanters samt vd:s och vice vd:s kvalifikationer gäller att de skola vara myndiga samt här i riket bosatta svenska medborgare. Från sistnämnda krav kan K. M:t ge dispens, dock beträffande styrelseledamöterna högst för $\frac{1}{3}$ av hela antalet.

C. Styrelsens och vd:s verksamhetsområden.

Ehuru 1910 års lag icke omnämnde vd, utbildade sig en allmän praxis hos bolagen att utse vd. Vid frånvaron av lagbestämmelser blev dock vd:s rättsliga ställning i mycket oviss, och framför allt var det oklart i vad mån styrelsen kunde med laga verkan på vd överflytta sitt ansvar för företagets ledning. För den nya lagen var det en viktig uppgift att på ett lämpligt sätt utforma lagregler rörande vd och hans förhållande till styrelsen. Lagen har härvid sökt att anknyta till den praxis som tillämpades i välskötta bolag och som i stort sett innebär att vd har om hand den *löpande förvaltningen* under det att styrelsen omhänderhar ledningen och förvaltningen i övrigt, varjämte vissa viktiga åtgärder, såsom avgivande av årsredovisning, registreringsanmälningar m. m. ankomma på styrelse och vd i förening.

Till den löpande förvaltningen hör själva driften av bolagets rörelse — tillverkning, försäljning — jämte allt vad därmed sammanhänger, såsom ingående av normala avtal med leverantörer och kunder, anställande av arbetare och tjänstemän. Vad som faller under den löpande förvaltningen är i avsevärd mån beroende av företagets storlek. I ett mycket stort företag kan till den löpande förvaltningen vara att räkna ingående av leveranskontrakt för längre tid och till stora värden, anställande av tjänstemän i ganska hög ställning (ingenjörer o. d.), medan i ett litet företag ett stort leveransavtal — som kanske tar en väsentlig del av företagets produktionskapacitet i anspråk för en avsevärd tid — eller anställande av även tjänstemän i ganska låg ställning, exempelvis verkmästare, kan ha den relativa betydelsen för bolaget att åtgärden måste anses falla utanför den löpande förvaltningen. Enligt 81 § 2 st. ligger

utanför den löpande förvaltningen ej blott åtgärd, som med hänsyn till bolagets förhållanden är av stor betydelse utan även sådan åtgärd som är av osedvanlig beskaffenhet, såsom anställande av en tjänsteman på helt andra villkor än som är brukligt, t. ex. med rätt till tantiem, där detta avlöningssystem eljest ej användes av bolaget. Det kan inträffa, att en åtgärd som har sådan betydelse eller beskaffenhet, att den faller utanför den löpande förvaltningen, finnes böra vidtagas snabbt för att icke bolagets intressen skola skadas. I dylikt fall kan vd enligt 81 § 1 st. själv vidtaga åtgärden, såframt styrelsens beslut icke utan väsentlig olägenhet för verksamhetens gång kan avvaktas, men vd har då att så snart det kan ske underrätta styrelsen om åtgärden.

Till vd:s uppgifter hör även att sörja för att bolagets *bokföring* fullgöres i laglig och lämplig ordning samt att bolagets *medelsförvaltning* (pengar, värdepapper o. d.) är anordnad på betryggande och ändamålsenligt sätt.

I den mån bolagets förhållanden betinga det kan och bör vd använda *medhjälpare*, som under hans överinseende handlägga och avgöra frågor inom sina särskilda verksamhetsområden. I stora företag kan därigenom en avsevärd organisation av olika befattningshavare uppkomma. Vd har då att tillse att organisationen är ur olika synpunkter ändamålsenlig, att lämpliga personer utses och att de fullgöra sina åligganden till bolagets bästa. Vd ansvarar för fel och försummelser från underlydande befattningshavares sida endast om han själv försummat sina nu angivna skyldigheter med avseende på befattningshavarnas tillsättande och övervakande samt organiserandet av deras arbete.

Styrelsens allmänna uppgift är att i stora drag bestämma rörande bolagets verksamhet. Styrelsen skall avgöra förvaltningsfrågor av den beskaffenhet eller vikt att de

icke falla under den löpande förvaltningen samt utöva tillsyn över vd:s verksamhet. Styrelsen förutsättes icke dagligen ägna sig åt bolagets förvaltning, men styrelsen måste tillse, att organisationen av bolagets rörelse, dess bokföring och medelsförvaltning är ändamålsenlig och betryggande. Om organisationen kan anses i och för sig vara betryggande — den må bestå i en »inre kontroll», anordnad med användande av företagets egen personal, eller en under revisorerna stående permanent kontrollanordning — behöva styrelseledamöterna icke personligen utöva kontroll över bokföringen och medelsförvaltningen. Men där dylik tillfredsställande kontrollanordning ej finns, vilket ofta kan vara fallet i mindre företag, skall styrelsen genom en eller flera särskilt utsedda styrelseledamöter öva tillsyn över bokföringen och medelsförvaltningen.

Såsom överordnat organ i förhållande till vd kan styrelsen meddela *föreskrifter* för vd även när det gäller förhållanden inom den löpande förvaltningen; sådana föreskrifter — de må ges för särskilt fall eller i form av en allmän instruktion för vd — är denne enligt 92 § skyldig att rätta sig efter. Styrelsen får emellertid härvid icke gå så långt, att vd i väsentlig grad förlorar sin rörelsefrihet inom det honom av lagen anvisade området, den löpande förvaltningen.

För att styrelsen skall kunna fullgöra sin uppgift att bestämma de stora dragen i bolagets verksamhet samt att kontrollera vd:s förvaltning måste den på lämpligt sätt hålla sig underrättad om rörelsens gång och vad därmed sammanhänger. Styrelsen kan naturligtvis avfordra såväl vd som andra befattningshavare alla upplysningar som styrelsen önskar rörande bolagets förhållanden.

D. Styrelsens organisation.

Då styrelsen vanligen består av flera personer, erfordras för dess arbete en viss organisation. Enligt 84 § skall en ledamot vara *ordförande*. Ordföranden kan utses av bolagsstämman, och bolagsordningen kan ge utomstående, som tillsätter en eller flera ledamöter i styrelsen, rätt att utse ordförande bland dem. I andra fall väljer styrelsen själv ordförande, varvid i händelse av lika röstetal för två personer valet avgöres genom lottning. Vd eller vice vd får icke utses till ordförande.

Ordföranden har att sammankalla styrelsen till sammanträde så ofta det erfordras. Sammanträde skall även hållas så snart styrelseledamot eller vd framställer begäran där-om hos ordföranden. Vid sammanträde, som enligt vanliga sammanträdesregler ledes av ordföranden, skall föras *protokoll*, som bestyrkes (»justeras») av ordföranden och en av styrelsen utsedd styrelseledamot. Då protokollen utgöra en viktig källa bl. a. för bedömning av frågan om styrelsens ansvarsfrihet, är det av betydelse att protokollen ordnas så att icke ett eller annat protokoll kan undansmugglas. Protokollen skola därför numreras och förvaras på betryggande sätt. — Till protokollet äger närvarande på begäran få antecknad en från styrelsens beslut avvikande mening.

Till sammanträde skola naturligtvis alla styrelseledamöterna kallas samt om någon är förhindrad suppleant för honom, där sådan finnes. Vd skall, även om han ej är styrelseledamot och sålunda ej har rösträtt i styrelsen, vara närvarande vid styrelsesammanträde, såvida styrelsen ej för visst fall — t. ex. då fråga om avskedande av vd skall behandlas — annorledes bestämmer.

Styrelsen är *beslutför* endast om över halva antalet ledamöter är närvarande (eller ev. i bolagsordningen angi-

vet högre antal). Uppkomma olika meningar, gäller *majoritetsbeslut* och vid *paria vota* har *ordföranden utslagsröst*; dock kan bolagsordningen uppställa krav på särskild pluralitet, t. ex. så att om styrelsen icke är fulltalig kvalificerad majoritet kräves för vissa beslut. Är styrelsen icke fulltalig, måste mer än $\frac{1}{3}$ av hela antalet styrelseledamöter rösta för ett beslut; om sålunda styrelsen består av sju personer, är den beslutför med fyra, men beslut kan icke fattas av en styrelseledamot jämte ordföranden (med utslagsröst), utan för giltigt beslut krävs att minst tre ledamöter förenat sig därom.

Styrelseledamot resp. vd är *jävig* att i denna sin egenkap avgöra eller deltaga i avgörandet av (»handlägga») vissa frågor. Detta är enligt 86 § först och främst fallet, när det gäller avtal mellan honom och bolaget (inklusive gåva från bolaget till honom) eller rättegång eller annan talan mellan honom och bolaget. Men för det andra gäller jäv även om han ej själv utan en tredje man är bolagets medkontrahent eller motpart, förutsatt att han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Detta är exempelvis fallet om bolagets motpart är ett företag, där styrelseledamoten äger en stor del av aktiekapitalet, och fråga är om ett mera betydelsefullt avtal. Är hans aktieinnehav obetydligt eller avtalet av ringa betydenhet, kan däremot hans mot bolagets stridande intresse i frågan icke anses väsentligt. Den omständigheten att han är styrelseledamot i ett företag, som är bolagets motpart, gör honom icke i och för sig jävig, men han kan i dylikt fall dock vara jävig på grund av ett intresse t. ex. av tantiem i nämnda företag.

E. Ställföreträdarskap.

1. *Ställföreträdare.* Vid avtal och andra rättshandlingar med tredje man liksom inför domstolar och andra myndigheter företrädes ett aktiebolag enligt AL a) av styrelsen, b) av särskilt bemyndigade firmatecknare samt c) av vd.

a) *Styrelsen.* Styrelsens rätt att företräda bolaget innebär att styrelsen i sin egenskap av förvaltningsorgan kan representera bolaget. Då styrelsen fungerar såsom förvaltningsorgan icke blott genom enhälliga beslut av samtliga styrelsemedlemmar utan även genom majoritetsbeslut av beslutför styrelse, får representationen också anses kunna ske på samma sätt, d. v. s. genom den majoritet som på styrelsesammanträde beslutat om en åtgärd, även om övriga styrelseledamöter skulle undandraga sig att medverka till beslutets verkställande.

b) *Särskilda firmatecknare.* Trots att uttrycket firmatecknare riktar tanken på representation vid skriftliga rättshandlingar m. m. innebär firmateckningsrätten behörighet att företräda bolaget även i andra fall, vid muntliga avtal m. m. Firmatecknare kunna endast utses av styrelsen, ej (som enligt tidigare rätt) av bolagsstämman. Om bolagsordningen icke innehåller några bestämmelser i ämnet, kan styrelsen såsom firmatecknare bemyndiga styrelseledamot, suppleant, vd eller vice vd. Bolagsordningen kan emellertid å ena sidan inskränka styrelsens rätt att bemyndiga firmatecknare, t. o. m. så att firmatecknare över huvud ej få utses, å andra sidan tillåta styrelsen att bemyndiga andra än ovan angivna personer till firmatecknare. I senare fallet får styrelsen dock ej förordna omyndig person och ej heller utan K. M:ts samtycke annan än här i riket bosatt svensk medborgare.

Teckningsrätten för firmatecknare kan vara *kollektiv*,

vilket innebär att endast två (eller flera) firmatecknare i förening kunna företräda bolaget. Föreskrift om kollektiv firmateckning är ofta lämplig ur kontrollsynpunkt, och såväl bolagsordningen som bolagsstämman kan bestämma, att styrelsen endast må meddela kollektiv firmateckningsrätt. När kollektiv firmateckningsrätt föreligger kan styrelsen även föreskriva, att dylik firmatecknare bör underskriva sitt namn endast såsom *kontrasignant*. Kontrasignationen brukar ske så att kontrasignanten tecknar sitt namn icke vid sidan av den vanliga firmatecknaren utan nedanför till höger, vanligen under ett snedstreck. Kontrasignation brukas ej sällan i fall då en mera underordnad tjänsteman skall medverka vid firmateckning i kontrollsyfte, kanske med skyldighet att svara för erforderlig bokföring av åtgärden. En kontrasignant är emellertid firmatecknare i lagens mening, och det har ingen rättslig betydelse om han icke iakttar nyssnämnda sätt att placera sitt namn (obs. 89 §:ens uttryck »bör»). Däremot föreligger ej kontrasignation i lagens mening, om en tjänsteman utan att vara firmatecknare skriver sitt namn på ett bolagets kontrakt t. ex. som tecken på att kontraktet av honom vederbörligen bokförts.

Bestämmelse om kollektiv firmateckningsrätt skall anmälas för registrering, och om den åsidosättes blir rätts handlingen ej bindande mot bolaget. Annan inskränkning i firmatecknarens behörighet, t. ex. att en firmatecknare icke får ingå avtal av viss storleksordning (s. k. *kvalificerad* firmateckning), får icke registreras och kan ej åberopas mot godtroende tredje man.

c) *Vd* är ovillkorligen firmateckningsberättigad, 90 §. Normalregeln är att han tecknar firman i förening med en styrelseledamot (vilken som helst). Ur kontrollsynpunkt har nämligen dylik kollektiv firmateckningsrätt ansetts lämpligast. Men bolagsordningen eller styrelsen kan be- myndiga honom att ensam teckna firman; för att styrel-

sen skall kunna meddela dylikt bemyndigande måste dock förutsättas, att styrelsen ej genom bolagsordningen är berövad rätten att meddela annat än kollektiv firmateckning. Vidare kan styrelsen föreskriva, att vd må teckna firman endast i förening med viss annan firmatecknare eller en av vissa angivna firmatecknare (t. ex. en av två till kontrastsignanter förordnade personer).

Bestämmelserna i lagen eller bolagsordningen angående vd:s firmateckningsrätt gälla även vice vd, när han fungerar som vd, 90 § 2 st. Däremot gälla icke styrelsens föreskrifter angående vd:s firmateckningsrätt utan vidare för vice vd.

Även om vd endast har kollektiv firmateckningsrätt, är han behörig att för bolagets räkning ingå sådana rättshandlingar som enligt 81 § falla inom hans förvaltningsområde (d. v. s. rättshandlingar som höra till den löpande förvaltningen eller som jämlikt 81 § 2 st. likväl må företagas av vd). Dock gäller härvid den begränsningen, att han ej utan att vara ensam firmatecknare kan ensam företaga sådana rättshandlingar som enligt lag fordra skriftlig form, såsom försäljning av fast egendom, 87 §.

2. *Firmatecknings form.* Firmateckning sker genom att skriftlig handling undertecknas med bolagets firmanamn, varunder vederbörande firmatecknare skriva sina namn, 94 §.

Någon rättslig betydelse har icke den omständigheten, att firmanamnet placeras under handlingen. Firmanamnet kan likaväl stå i handlingens text, t. ex. »Aktiebolaget Rex förbinder sig härmed — —». Även om handlingen ej alls utvisar, att den ingåtts för bolaget, blir den bindande mot bolaget, ifall den underskrivits av behöriga firmatecknare och det av omständigheterna framgår, att den enligt parternas mening skulle gälla för aktiebolaget. Då emellertid i dylikt fall svårighet kan uppkomma för medkontrahenten att

styrka, att handlingen ingåtts å bolagets vägnar, och då det av lagen betraktas som en försummelse av firmatecknarna att icke utsätta bolagets firmanamn, stadgas i 94 § 2 st., att undertecknarna i dylikt fall bli personligen och solidariskt ansvariga för rättshandlingen. Detta ansvar undgå de dock i fall det dels av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för bolaget, och dels medkontraheten erhåller behörigen undertecknat godkännande från bolagets sida utan oskäligt uppehåll efter det han framställt begäran därom eller gjort den personliga ansvarigheten mot undertecknarna gällande.

Om en handling väl försetts med bolagets firmanamn (ofta stämplat) men icke undertecknats av en firmatecknare (resp. av två eller flera firmatecknare vid kollektiv firmateckning), föreligger över huvud icke någon av bolaget undertecknad skriftlig handling. Gäller det ett rättsärende, som fordrar skriftlig form, såsom ett kontrakt angående försäljning av fastighet, är handlingen utan verkan. I fall det åter är fråga om rättshandling, som kan ingås formlöst, kan den icke undertecknade handlingen ha betydelse såsom bevis att muntligt avtal enligt handlingen ingåtts.

3. *Ställföreträdares behörighet och befogenhet.* I överensstämmelse med fullmaktslärans terminologi kallar man en bolagsrepresentants förmåga att genom sina rättshandlingar binda bolaget i förhållande till tredje man för *behörighet* samt hans rätt i förhållande till bolaget att utnyttja denna behörighet för *befogenhet*.

En bolagsrepresentant är organ för den juridiska personen aktiebolaget, som icke själv kan företaga rättshandlingar. På grund härav är representanternas *behörighet* vidsträckt. Bortsett från de gränser som finnas för själva bolagets förmåga att förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter — förbudet för bolag att förvärva egna ak-

tier, fast egendom m. m. — föreligga behörighetsbegränsningar blott såtillvida som den legala kompetensfördelningen mellan representanterna och det bestämmande organet, bolagsstämman, det föranleda. Bolagsrepresentanterna kunna sålunda icke genom avtal med tredje man förorsaka ingrepp i eller band på bolagsstämmans bestämmanderätt, t. ex. beträffande ökning eller minskning av aktiekapitalet, ändring av bolagsordningen, tillsättande av styrelseledamöter.

I ställföreträdarnas *befogenhet* finnas viktiga begränsningar.

a) Ställföreträdarens befogenhet begränsas av det i bolagsordningen angivna *föremålet för bolagets verksamhet* och av verksamhetens *syfte*. Såväl bolagsstämman som bolagets ställföreträdare äro enligt 76 och 91 §§ bundna så att de icke få disponera över bolagets medel eller ikläda bolaget förpliktelser för ändamål, som uppenbarligen är främmande för verksamhetens föremål eller syfte. Ett litet bolag, vars verksamhet är t. ex. mekanisk verkstadsindustri, kan sålunda icke köpa en biografrörelse, även om ett tillfälle till gynnsamt inköp skulle yppa sig. Å andra sidan får den gräns som följer av *verksamhetens art* icke dragas för snävt. Bolagsorganen måste ha en rörelsefrihet, som ger dem möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt driva och utveckla rörelsen. De måste sålunda ha befogenhet att vidtaga alla åtgärder, som med hänsyn till beskaffenhet och syfte framstå såsom ett ändamålsenligt *understödjande* av bolagets verksamhet: förvärvande av tillgångar eller företag för tillgodoseende av bolagets behov av råvaror, transportmedel o. d. Bolaget kan sålunda t. ex. köpa fartyg, som väsentligen äro avsedda för bolagets egna transporter (eventuellt aktierna i det rederi, som äger fartygen), däremot icke fartyg i den omfattning att de huvudsakligen komma att användas för andra transporter så

att bolaget skulle komma att driva en i väsentlig mån självständig rederirörelse. Genom upptagande av understödjande verksamhet ha flera av våra stora bolag utvecklats, ofta i form av koncerner, där en rad dotterbolag driva rörelse som mer eller mindre nära ansluter sig till och understödjer moderbolagets. — Även om en åtgärd ej faller inom verksamhetens föremål, kan den vidare på grund av *särskilda omständigheter* anses förenlig med detta, t. ex. då ett bolag för att göra sig betalt för en fordran nödgas överta ett varulager, som i och för sig intet samband har med bolagets rörelse. Slutligen måste bolaget kunna *placera* penningmedel, som icke erfordras för rörelsen, i t. ex. aktier i andra bolag, trots att det icke finns något samband mellan bolagens rörelser, förutsatt att åtgärden verkligen framstår såsom en lämplig placering av kapital, som för närvarande icke behövs i rörelsen.

Beträffande bolagsverksamhetens syfte är ju detta i regel (om ej annat anges i bolagsordningen) att tillföra aktieägarna vinst. Ett avtal som strider mot detta syfte, t. ex. att bolagets vinst skall tillföras en utomstående eller att bolaget skall sälja sin produktion för självkostnadspris, ligger utanför representanternas befogenhet. En »subvention» till ett dotterbolag eller annat närstående företag kan dock vara befogad av hänsyn till bolagets egna intressen, liksom en borgensförbindelse för ett dylikt bolag också kan vara motiverad såsom en form för understödjande av bolagets egen verksamhet och dess syfte.

Då det skall vara fråga om ett *uppenbart* åsidosättande av bolagets syfte, är det givet att ifrågavarande regel icke avser avtal m. m., vilkas affärsmässiga lämplighet blott framstår såsom diskutabel. Naturligtvis måste också frågan huruvida avtalet uppenbarligen står i strid mot bolagets syfte bedömas med hänsyn till omständigheterna vid avtalets tillkomst. Att avtalet sedermera visar sig vara för-

lustbringande för bolaget utgör icke tillräcklig grund för att det skall anses ha legat utanför ställföreträdarnas befogenhet.

I 76 § 2 st., vartill 91 § jämväl hänvisar, stadgas att bolagsstämma ej heller må, med mindre annat följer av vad i AL eller bolagsordningen är stadgat, besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd, att uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare. Här fastslår lagen helt allmänt den s. k. *likhetsprincipen*, som innebär att i den mån ej annat följer av AL eller bolagsordningen (bestämmelser om aktier med olika rätt samt om ändring av bolagsordningen m. m.) alla aktieägarna skola behandlas lika inom bolaget. Denna princip får icke heller kringgåås t. ex. så att bolaget genom ett avtal med sitt moderbolag om försäljning till eller under självkostnadspris tillför moderbolaget fördelar på bekostnad av dotterbolaget och dess övriga aktieägare. Ett sådant avtal skulle i själva verket såsom uppenbarligen oförenligt med bolagets syfte strida redan mot 76 § 1 st., men med hänsyn till att sådana åtgärder, åsyftande att främja vissa dominerande aktieägars intressen, kunna vara särskilt frestande och farliga har det ansetts lämpligt förbjuda dem genom en särskild lagregel.

De nu berörda befogenhetsinskränkningarna få anses vara uppställda i aktieägarnas — och ej i borgenärernas eller andra utomstående — intressen. Till följd härav bortfalla de, i fall samtliga bolagets aktieägare samtycka till ifrågavarande åtgärd. Med dylikt samtycke torde sålunda åtgärder kunna vidtagas som strida mot verksamhetens föremål eller syfte (om enmansbolag se XXIV här nedan).

Ett undantag från förbudet att handla i strid mot bolagets ändamål ligger i 91 § 2 p. Styrelsen äger till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål använda tillgång,

som i förhållande till bolagets ställning är av ringa betydelse. Denna rätt tillkommer icke andra representanter än styrelsen, men vd kan ofta ha befogenhet att göra smärre utgifter av ifrågavarande slag (bidrag på välgörenhetslistor etc.) på grund av uttryckligt eller tyst medgivande från styrelsen.

I förevarande avseende har *bolagsstämman* genom den nya lagen fått större rörelsefrihet än styrelsen. Stämman kan enligt 76 § använda tillgångar till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, såvitt det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt må anses skäligt.

b) *Betydelsen av instruktioner.* Medan styrelsen såsom sådan utan vidare kan handla för bolagets räkning inom de ovan angivna gränserna samt vd har sitt förvaltningsområde, inom vilket han kan utan särskilt medgivande av styrelsen företaga rättshandlingar med bindande verkan för bolaget, ha särskilda firmatecknare icke i och för sig någon förvaltningsbefogenhet. För att de över huvud skola vara befogade att företaga rättshandlingar för bolaget, erfordras att de erhållit *uppdrag* därtill av styrelsen eller, såvitt angår vd:s verksamhetsområde, av denne. På motsvarande sätt måste vd, för att kunna företaga rättshandlingar utanför sitt förvaltningsområde, ha styrelsens uppdrag.

I nämnda utsträckning är sålunda uppdrag erforderligt för att befogenhet att företaga rättshandling över huvud skall föreligga. Men därjämte gäller, att den som handlar för bolaget är skyldig iakttaga instruktioner, vilka intagits i bolagsordningen eller utfärdats av överordnat bolagsorgan. Sålunda är styrelsen och varje annan representant skyldig att rätta sig efter föreskrifter som finnas i bolagsordningen (t. ex. att fast egendom ej får säljas utan stämmans medgivande) eller som meddelas av stämman

(t. ex. angående pris eller andra villkor för ett avtal). På samma sätt skola föreskrifter av styrelsen efterkommas av vd, och vd i sin tur kan inom ramen för sitt förvaltningsområde meddela instruktioner åt särskilda firmatecknare.

Från principen att ett underordnat bolagsorgan har att efterkomma överordnat bolagsorgans föreskrifter gör 92 § ett par viktiga undantag. *För det första* få icke föreskrifter efterkommas, som sakna giltighet därför att de strida mot AL eller bolagsordningen (varjämte utan lagstadgande är klart, att föreskrifter som gå ut på något straffbart eller mot goda seder stridande icke heller skola åtlydas). I detta avseende är att märka, att ett bolagsstämmobeslut, som strider mot AL eller bolagsordningen t. ex. på det sättet att det kränker vissa aktieägars rätt, kan bli giltigt genom att det icke klandras inom den i 138 § 1 mom. 2 st. angivna tiden; i så fall skall beslutet verkställas som om det från början varit fullt rättsenligt, se närmare nedan i kap. om talan mot bolagsstämmobeslut. *För det andra* stadgas att en av bolagsstämman given föreskrift rörande förvaltningen av bolagets angelägenheter — t. ex. ett avtal — icke må efterkommas, om styrelsen finner att den innebär ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen. Denna prövning — som skall göras oavsett om beslutet klandrats inom föreskriven tid — utövas endast av styrelsen, ej av annan representant; skulle sålunda t. ex. vd anse en av bolagsstämman beslutad förvaltningsåtgärd uppenbart bolagskadlig, har han att underställa styrelsen prövningen därav.

Det bör observeras att styrelsens prövningsplikt endast gäller bolagsstämmobeslut, som skada *bolaget*. Det är sålunda icke nog att ett stämmobeslut kränker enskild aktieägars intressen; dessa får han själv tillgodose genom att klandra beslutet.

Å andra sidan är styrelsens prövning endast ett skydd

mot att en stämmomajoritet skadar bolaget. Skulle bolagets samtliga aktieägare ha förenat sig om beslutet, bortfaller styrelsens prövningsplikt; ty över bolagets intressen kunna aktieägarna, om de alla äro ense, disponera. Härvid gäller dock det mycket viktiga undantaget, att de icke få handla i strid mot borgenärsskyddsreglerna — alltså icke disponera över medel, som erfordras för täckning av eller föreskriven avsättning till bolagets bundna kapital.

c) En befogenhetsbegränsning utgör även den i 92 § 2 st. upptagna *jävsregeln*: den som enligt 86 § är jävig att för bolaget handlägga en avtalsfråga får ej utan särskilt uppdrag av styrelsen företräda bolaget vid avtalets ingående.

Att de nu (under a—c) berörda inskränkningarna i ställföreträdarnas rätt att representera bolaget äro befogenhetsbegränsningar (och ej behörighetsbegränsningar) betyder att de icke kunna åberopas mot tredje man i god tro. Om sålunda bolagets medkontrahent i ett avtal icke insett eller bort inse, att avtalet föll utanför föremålet för bolagets verksamhet eller verksamhetens syfte eller att det ingåtts i strid mot föreskrifter i bolagsordningen eller instruktioner av överordnat bolagsorgan eller att bolagsrepresentanten var jävig, blir avtalet giltigt. Är medkontrahenten däremot i ond tro, blir avtalet ogiltigt, 93 § 1 st. God tro kan ej åberopas rörande föremålet för bolagets verksamhet eller verksamhetens syfte, ty därom lämnar aktiebolagsregistret upplysning, och tredje man anses därför äga kännedom därom. Men väl kan medkontrahenten ursäktligt antaga, att avtalet icke är sådant att det strider mot verksamhetens föremål eller syfte. Om särskilda i bolagsordningen intagna instruktioner, t. ex. att fast egendom ej får säljas utan stämmans samtycke, kan god tro åberopas; en dylik instruktion kan ej registreras (89 § 2 st.; obs. alltså att registreringsmyndigheten visserligen har att

granska bolagsordningen i dess helhet ur laglighetssynpunkt men att icke hela bolagsordningen utan blott vissa viktiga delar därav införas i aktiebolagsregistret, 193 och 194 §§). God tro skyddar medkontrahenten även i det fall att en representant handlar utan erforderligt uppdrag av överordnat organ, alltså om vd utan styrelsens uppdrag (eller ev. efter styrelsebeslut, som på grund av jäv eller annan orsak ej är giltigt) går utöver sitt förvaltningsområde enligt 81 § (se 93 § 2 st.), eller om firmatecknare på eget bevåg sluter ett avtal för bolaget. — Nära sistnämnda fall ligger det som omnämnes i 93 § 3 st., nämligen att vice vd eller styrelsesuppleant företrätt bolaget utan att förutsättningarna för hans inträde i funktion förelågo. Förutsättningarna för dylikt inträde få ej registreras, 80 § 2 st., och om medkontrahenten ej insett eller bort inse att vederbörande obehörigen inträtt i funktion, blir likväl avtalet gällande. Naturligtvis fordras emellertid att vederbörande verkligen är styrelsesuppleant resp. vice vd; därom ger aktiebolagsregistret upplysning.

4. Ställföreträdare för aktiebolag kunna naturligtvis vid rättshandlingars företagande använda *fullmäktige*. S. k. ställningsfullmakt föreligger också i betydande omfattning; sålunda kunna t. ex. disponenter, avdelningschefer och verkmästare vara behöriga att inom sina resp. områden ingå avtal för bolaget, avtalslagen 10 § 2 st. Om dylika representanters behörighet och befogenhet gälla vanliga civilrättsliga regler.

XV.

Styrelsens och vd:s årsredovisning.**A. Årsredovisningens syfte m. m.**

Sedan ett aktiebolags räkenskapsår — vilket, såframt ej bolagsordningen annat bestämmer, är kalenderåret, 99 § — utgått, skall företagsledningen avge redovisning för detsamma. Redovisningen sker genom tre olika handlingar (som dock numera ofta tryckas i ett sammanhängande häfte), nämligen balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. Balansräkningen skall ange bolagets ekonomiska ställning på räkenskapsårets sista dag, den s. k. *balansdagen*. Vinst- och förlusträkningen skall utvisa hur vinst eller förlust under året uppkommit. Förvaltningsberättelsen, som i motsats till de båda förstnämnda redovisningshandlingarna med deras tabellariska sifferuppställning har berättande text, skall lämna vissa upplysningar till komplettering av den siffermässiga redovisningen.

Redovisningshandlingarna, underskrivna av samtliga styrelseledamöter och vd, skola tillhandahållas aktieägarna före och på ordinarie bolagsstämma enligt 121 §. Minst en månad före stämman skola de emellertid överlämnas till bolagets revisorer, vilkas berättelse också skall vara tillgänglig för aktieägarna. Slutligen skola redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen göras *publika* genom att i avskrift insändas till registreringsmyndigheten, i regel inom en månad efter det balansräkningen fastställts av bolagsstämman, varvid på balansräkningen skall finnas av styrel-

seledamot eller vd tecknat bevis huruvida balansräkningen fastställts eller ej samt om bolagsstämman beslut rörande bolagets vinst eller förlust, 126 § 1 mom. 3 st.

Har någon styrelseledamot eller vd till styrelseprotokollet anmält avvikande mening ifråga om redovisningshandling, skall hans yttrande bifogas dessa.

Lagens regler angående redovisningens innehåll ha två huvudsyften. För det första avse de att förebygga att bolaget redovisar en ställning som är bättre än dess verkliga, varigenom aktieköpare, kreditgivare m. fl. skulle kunna vilseledas och bolaget kunna framvisa och utdela fiktiva vinster. Detta söker lagen hindra genom reglerna i 100 § om värdering av bolagets tillgångar och skulder. Redovisningsreglernas andra huvudsyfte är att framtvinga en klar och upplysande redogörelse för bolagets ställning och rörelseresultat. Detta är av vikt redan därför att årsredovisningen skall för aktieägarna utvisa, hur företagsledningen utfört sina skyldigheter särskilt med hänsyn till frågan om företagsledningens ansvarsfrihet. Men även andra personkretsar än aktieägarna ha intresse av en tydlig och upplysande redovisning: de som ha för avsikt att köpa eller låna ut pengar mot aktier i bolaget, bolagets kreditgivare. Som redan tidigare omnämnts framträda också från de anställdas och det allmännas sida allt starkare krav på bolagens redovisning. För alla dessa intressens tillgodoseende kräves att icke blott bolagets nuvarande ställning, dess solvens och likviditet, utan även rörelsens räntabilitet, varav bolagets ekonomiska bärkraft och framtidsutsikter äro beroende, klargöras genom redovisningen. Faran av dunkla och intetsägande redovisningar har också visat sig genom att dymedelst i flera fall en undergrävd ställning kunnat döljas och allt flera personer kommit att dragas in i den slutliga katastrofen. I och med att bolagens storlek och ekonomiska betydelse ökats samt de sociala synpunkterna

på näringslivet blivit alltmer dominerande, ha kraven på utförliga och klagörande redovisningar från bolagens sida också vuxit, och 1944 års AL går i detta avseende långt genom de i 101—105 §§ upptagna reglerna om specificering av redovisningen. Den har emellertid å andra sidan utgått ifrån att det kan lända ett företag till skada om det tvingas att inför allmänheten och särskilt inför konkurrenterna blottställa vissa förhållanden, t. ex. hur en viss specialtillverkning lönar sig. Med hänsyn därtill har lagens krav på detaljerad och fullständig redovisning vissa begränsningar, i synnerhet när det gäller vinst- och förlusträkningen. Som ovan antytts har emellertid frågan om ytterligare utvidgning av redovisningsplikten redan aktualiserats.

Årsredovisningen grundar sig på bolagets *bokföring* och skall naturligtvis överensstämma med den; sålunda är balansräkningen ett sammandrag av det i bokföringen ingående inventariet. Bokföringslagen gäller för aktiebolagens bokföring och redovisning, men beträffande årsredovisningen innefatta aktiebolagens regler väsentliga skärpningar i förhållande till bokföringslagen. När 100 § i ingressen hänvisar till bokföringslagen, har det därför knappast annan betydelse än att den i bokföringslagen 3 § uttalade principen, att bokföringen skall ske »i överensstämmelse med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased», gäller även beträffande aktiebolagens årsredovisning såsom en grundregel, utifrån vilken lagens bestämmelser skola tolkas och av lagen icke reglerade problem bedömas. Till yttermera visso har AL på särskilda punkter uttryckligt hänvisat till denna grundläggande »standard» för redovisningen.

B. Balansräkningen.

1. *Värderingsreglerna*, 100 §. Värderingsreglernas nyss angivna huvudsyfte — att hindra bolaget att redovisa sin ställning bättre än den i verkligheten är — kommer till uttryck genom att lagen bestämmer vissa maximivärden på tillgångarna, som icke vid redovisningen i balansräkningen få överskridas. Dessa värden äro emellertid icke bestämda med hänsyn till det realisationsvärde tillgångarna äga på balansdagen. Balansräkningen skall nämligen ange bolagets ställning under förutsättning av bolagets fortsatta verksamhet, vilket särskilt har den betydelsen att maskiner och andra anläggningar kunna redovisas till högre värde än vad man skulle kunna få för dem vid en realisering. Balansräkningen skall vara vad man kallar en *driftsbalans* eller *resultatsutredningsbalans*, ej en *förmögenhets-* eller *likvidationsbalans*.

Då lagens regler ange maximivärden, hindra de icke att tillgångarna redovisas lägre, kanske till belopp som ligga långt under dem som kunnat redovisas. Härigenom uppkomma vad man kallar *dolda reserver*. Sådana äro naturligtvis i och för sig för ett företag en styrka, som kan komma väl till pass under en vikande konjunkturs påfrestningar. Å andra sidan är det givet, att uppläggande av dolda reserver i viss mån fördunklar och förvanskar redovisningen. Aktieägare och andra få icke en fullt klar bild rörande bolagets verkliga ställning och rörelseresultat, och särskilt om vinstutdelningen nedpressas i samband med undervärderingen kunna aktieägarna föranledas att sälja sina aktier till underpris. På grund därav torde nu den uppfattningen vara under utveckling, att undervärderingen icke får drivas hur långt som helst. Särskilt med hänsyn till den nya lagens regel om rätt för minoriteten att kräva utdelning av viss del av den utdelningsbara vinsten torde nu

mera en undervärdering, som uppenbarligen icke är motiverad av förhållandena utan i stället framstår såsom avsedd att omintetgöra minoritetens rätt till utdelning, vara att anse såsom stridande mot principen, att redovisningen skall ske enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. I sådant fall kan undervärderingen angripas i den formen, att aktieägare klandrar bolagsstämmans beslut om balansräkningens fastställande och yrkar att domstolen skall korrigera värderingen. Men en undervärdering, låt vara betydande, som faller inom ramen för en rimlig konsolideringspolitik, är rättsenlig.

Systemet med dolda reserver innefattar en särskild fara i händelse av att dold reserv »upplöses», d. v. s. framkommer antingen genom att den undervärderade tillgången säljs med vinst eller genom att tillgångens värde uppskrives. Bolaget kommer därigenom plötsligt att redovisa en vinst, som kan ge en oriktig uppfattning om rörelsens räntabilitet. Denna fara har lagen sökt reducera genom bestämmelser om att redovisningen i vissa fall skall lämna upplysning om en dold reservs upplösning genom försäljning eller uppskrivning, se härom 102 § 2 st. A 4 samt 103 §.

Värderingsreglerna skilja mellan *anläggningstillgångar* och *omsättningstillgångar*. Anläggningstillgångar äro sådana som äro avsedda till stadigvarande bruk för bolaget: fastigheter för bolagets rörelse, maskiner, inventarier av större varaktighet, patent m. m. Även aktier i dotterbolag eller andra för stadigvarande placering avsedda värdepapper eller fordringar höra hit (jämför 101 § 1 mom. A II). Till omsättningstillgångar räknas övriga tillgångar, alltså sådana som icke äro avsedda för stadigvarande bruk i bolaget utan för försäljning (varulager), förbrukning (råvaror, bränsle etc.) eller snabbare upphörande på annat sätt (fordringar på kunder m. m.).

De enklaste värderingsreglerna gälla för omsättnings-tillgångar. De få icke upptagas över vare sig anskaffningskostnaden (inköps- eller tillverkningskostnaden) eller det nuvarande verkliga värdet; de lyda under »*lägsta värdets princip*». Med verkliga värdet avses enligt 100 § 4 mom. 2 st. i allmänhet försäljningsvärdet minskat med bolagets försäljningskostnader. Lägsta värdets princip innebär att en värdestegring på en vara icke får komma till uttryck som en vinst hos bolaget, förrän denna vinst verkligen genom försäljning intjänats, men att en förlust på grund av värdefall måste redovisas omedelbart. Undantagsvis kan dock omsättningstillgång upptagas över anskaffningskostnaden — men aldrig över verkliga värdet — nämligen om det på grund av särskilda omständigheter må anses tillåtligt jämligt god köpmannased. Som exempel nämnes i förarbetena att bolaget före balansdagen sålt men ännu icke levererat vissa varor, vilka då böra kunna redovisas till högre pris än anskaffningskostnaden, om det avtalade försäljningspriset är högre. En dylik uppskrivning innebär upplösning av en dold reserv och skall anmärkas i förvaltningsberättelsen, 103 § 1 mom. 3 st.

Anläggningstillgångar skola värderas efter andra principer. En anläggning, t. ex. en maskin, representerar företagsekonomiskt sett en *driftskostnad* i bolagets rörelse. Denna kostnad bör rationellt fördelas på de år under vilka anläggningen används i rörelsen. Detta genomföres därigenom att tillgången redovisas (högst) till anskaffningskostnaden samt att därifrån årligen avskrives så stort belopp att tillgången är helt avskriven senast vid den tidpunkt då den utrangeras såsom utsliten eller eljest icke längre lämplig. Om t. ex. anskaffningskostnaden är 1,000 och maskinen beräknas vara användbar i rörelsen under tio år, kan avskrivningen göras med 100 per år. Denna metod leder till att en anläggningstillgång ofta redovisas till myc-

ket högre värde än som skulle kunna erhållas vid tillgångens försäljning: maskinen redovisas andra året till 900, men en för 1,000 inköpt maskin, som använts ett år, kan regelmässigt icke säljas tillnärmelsevis till det beloppet — om man över huvud skulle kunna finna köpare till den.

Avskrivningen skall ske efter en från början uppgjord *plan*, som icke nödvändigtvis behöver avse lika årliga avskrivningsbelopp; stundom användes en fallande skala. Av vikt är emellertid att avskrivning måste ske enligt planen, oavsett om årets rörelse givit vinst eller icke. I praktiken förekommer en viss benägenhet att underlåta eller minska avskrivning, om bolaget ej har vinst, som kan utnyttjas för avskrivningen, men detta är icke förenligt med lagens tanke att anläggningen representerar en kostnad, som skall fördelas på de år då den användes i rörelsen. Det är emellertid icke nödvändigt eller ens riktigt att under alla förhållanden följa den en gång uppgjorda avskrivningsplanen. Om planen från början lagts så att man om några år finner att tillgången avskrives onödigt hastigt, kan man justera planen, eventuellt under ett eller annat år upphöra med avskrivning, förutsatt att man ej blir efter med den avskrivning som skulle ha skett, om planen från början varit riktig. Å andra sidan kan det visa sig att avskrivningarna enligt planen äro alltför små, t. ex. därför att anläggningen slits hårdare eller blir omodern och därför måste utrangeras tidigare än från början beräknats, eller eventuellt därför att anskaffningskostnaden var alltför hög. I sådant fall får justering ske antingen genom en särskild större engångsavskrivning eller genom en ökning av de årliga avskrivningarna; vilketdera sättet som bör användas är att avgöra efter omständigheterna och med hänsyn till god affärsuppfattning.

Anm. Enligt ordalagen i 100 § 1 mom. 1 och 2 st. behöver avskrivning efter den upplagda planen ej ske, om tillgångarnas »verkliga värde»

uppenbarligen är högre än det som skulle framkomma vid avskrivningsplanens tillämpning, medan omvänt särskild avskrivning eller ökning av de årliga avskrivningarna måste ske, om tillgångens »verkliga värde» på grund av orsak, som ej kan antagas vara övergående, finnes vara avsevärt lägre än det som erhålles vid avskrivningsplanens tillämpning. Om härvid uttrycket »verkliga värdet» tolkas såsom liktydigt med försäljningsvärdet, marknadsvärdet (som när det gäller omsättningstillgångar), kommer man icke alltid till lämpliga resultat; avskrivning på en maskin bör t. ex. ej upphöra därför att på grund av en krissituation försäljningsvärdet även för en använd maskin av detta slag skulle springa i höjden. Av lagberedningens motiv framgår emellertid att lagstiftaren icke åsyftat försäljningsvärdet utan »bruksvärdet», »värdet för bolaget». Detta värdebegrepp är tyvärr oklart. Om man därmed blott menar det värde som framkommer vid ett rationellt genomförande av tanken att anläggningstillgång är en kostnad i rörelsen, så betyder det just det värde som erhålles vid en riktig avskrivningsplans tillämpning. Detta resultat är väl också det åsyftade. Men om sålunda detta värde bestämmes genom riktig avskrivning, blir det en cirkel att — som i 100 § 1 mom. 1 och 2 st. skett — använda värdet såsom ett medel att korrigera en avskrivningsplan. — I 2 mom. föreligger knappast den nu berörda svårigheten. Där talas om ett »bestående värde» som väsentligt överstiger det förut i balansräkningen upptagna. De tillgångar som härvid åsyftas äro tydligen sådana som överhuvud icke äro utsatta för snabbare slitning eller föråldring, utan värdebeständiga tillgångar särskilt fastigheter. Beträffande dem kan åtminstone i regel ett rimligt försäljningsvärde beräknas, och för att uppskrivning enligt nämnda mom. skall få ske torde böra fordras den kontroll som ligger i att försäljningsvärdet kan sägas, antagligen stadigvarande, väsentligt överstiga det bokförda värdet. Att i stället för försäljningsvärde här insätta det oklara begreppet »värde för bolaget» skulle säkerligen vara betänkligt.

Då en anläggning är att betrakta som en kostnad för rörelsen, bör i allmänhet en sådan tillgång aldrig få uppskrivas till högre värde än den hade i tidigare balansräkning. Från denna i 100 § 1 mom. 3 st. 2 p. stadgade regel gör dock lagen två undantag. Det ena undantaget är av formell natur och strider icke mot syftet med uppskrivningsförbudet. Om på en anläggning nedläggas förbättringskostnader, är det naturligt att tillgången må uppskrivas med detta belopp; i själva verket ökas ju därigenom tillgångens anskaffningskostnad. Lagen uttrycker också undantagsregeln så, att dylika kostnader må inräknas i an-

skaffningskostnaden. Förutsättning är dock att förbättringskostnaden antingen nedlagts under räkenskapsåret eller ock, om den gjorts under tidigare år, att den ej försvunnit ur balansen utan balanserats såsom en post på »ombyggnadskonto» e. d.

Det andra undantagsfallet, då anläggningstillgång må uppskrivas, anges i 100 § 2 mom. Förutsättning är att tillgången har ett väsentligt övervärde, som kan antagas vara bestående — beträffande fast egendom utgör taxeringsvärdet här maximigräns —, samt vidare att det genom uppskrivningen erhållna beloppet användes antingen till erforderlig avskrivning på andra anläggningstillgångar eller ock till fondemission. Genom föreskriften att beloppet måste användas på dylikt sätt avser lagen att hindra dess disponering för utdelning. Det kan anmärkas att detta syfte väl vinnes genom fondemission (visserligen kan sedermera nedläggning av aktiekapitalet med återbäring till aktieägarna ske, men detta är ju en besvärlig procedur, varvid för övrigt borgenärernas intressen äro tryggade) men att beloppets användning för erforderlig avskrivning på andra anläggningstillgångar icke ger full säkerhet i detta avseende. Beloppets användning på nämnda sätt kan ju frigöra motsvarande belopp, som eljest måste ha använts för avskrivningen, till vinstutdelning.

En särskild ställning i avskrivningsavseende intaga för stadigvarande innehav avsedda aktier och andelar i andra företag, obligationer, fordringar o. d. Dessa äro ej på samma sätt som t. ex. maskiner utsatta för värdeminskning genom ålder och slitning, men de kunna naturligtvis på annat sätt minska i värde: aktier och andelar i andra företag genom att resp. företags ställning försämras, obligationer och andra fordringar genom ändringar i ränteläget, försämring av gäldenärens solvens, eller om det gäller fordring i utländskt mynt kursfall för detta mynt. Värdeminsk-

ning av dessa orsaker är naturligtvis icke på det sättet beräknelig, att man lämpligen kan på förhand uppgöra en avskrivningsplan, och lagen (100 § 3 mom.) föreskriver därför blott att avskrivning skall ske i den mån det må anses erforderligt enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Åtminstone i regel kan värdeminskningen redovisas genom en successiv avskrivning; för det fall att värdeminskningen beror på gäldenärens bristande solvens måste dock enligt 5 mom. — oavsett om fordringen är anläggnings- eller omsättningstillgång — omedelbar nedskrivning ske till det belopp som kan beräknas inflyta. Å andra sidan kan fordran av anläggningstillgångs natur, som på grund av gäldenärens beräknade insolvens avskrivits eller helt bortskrivits, åter uppskrivas utan hinder av det ovan berörda förbudet mot uppskrivning av anläggningsstillgång.

Beträffande det tekniska genomförandet av avskrivningen på anläggningstillgångar finnas två sätt: antingen göres en *direkt* nedskrivning av tillgångens värde eller också — vilket numera torde vara det vanligaste — går det till så att det belopp varmed avskrivning skall ske avsätts till ett på skuldsidan upptaget *värdeminskningsskonto*, under det att tillgången redovisas i oförändrat värde. Detta konto får ej minskas — en sådan minskning motsvarar ju en uppskrivning av tillgången — annorledes än i samband med motsvarande avskrivning på anläggningstillgång, 9 mom. Minskning av kontot kommer i praktiken egentligen att ske i samband med utrangering av anläggningstillgång. Om t. ex. en maskin, anskaffad för 10,000, avskrivits genom att till värdeminskningsskontot avsatts 10,000 och maskinen utrangeras såsom utsliten, avföres den på tillgångssidan, där den fortfarande upptagits till 10,000 (vilket belopp i inventariet är specificerat men i balansräkningen

ingår i värdet av andra maskiner); samtidigt minskas värdeminskningsskontot med 10,000.

Då fordran, som på grund av gäldenärens befarade insolvens nedskrivits genom avsättning till särskilt värdeminskningsskonto för fordringar (5 mom. 2 st.), åter befinnes vara säker för fulla värdet, kan — likaväl som dylik fordran efter direkt nedskrivning kan uppskrivas — värdeminskningsskontot utan vidare minskas, 9 mom. 2 st.

I övrigt innehåller 100 § vissa speciella värderingsregler:

Om bolaget undantagsvis innehar *egna aktier*, sakna dessa i händelse av bolagets insolvens värde för bolagets borgenärer. Med hänsyn därtill få de icke upptagas i balansräkningen så att de ingå i tillgångssidans slutsumma. De skola emellertid redovisas »inom linjen», d. v. s. utan att deras värde ingår i balanssumman. Deras nominella värde skall blott anges inom linjen.

Egen »*goodwill*» (affärsvärde) — d. v. s. det värde som kan ligga i ett företags renommé och i en upparbetad kundkrets — får icke upptagas som tillgång. Om däremot bolaget inköpt en rörelse och betalat särskilt för dess goodwill, kan denna goodwill upptagas till anskaffningskostnaden i en särskild post. Då goodwill emellertid är ett obestämt och lätt förflyktigt värde, skall sådan tillgångspost avskrivas snabbt, i regel med minst $\frac{1}{10}$ årligen, 7 mom.

Kostnader för själva bolagsbildningen (annons- och registreringskostnader, advokatarvode etc.) få icke upptagas såsom tillgång. Däremot tillåter lagen att kostnader, som nedlagts på tekniskt eller kommersiellt eller annat arbete — t. ex. för uppbyggandet av en försäljningsorganisation i utlandet eller för en reklamkampanj — upptagas som tillgång, förutsatt att kostnaderna verkligen kunna anses ha varit av väsentligt värde för organisationen av bolagets rörelse och att de upptagas i balansräkningen senast året efter det utgiften gjorts. Då en dylik kostnad icke repre-

senterar en verklig materiell tillgång utan ett obestämt värde, måste den avskrivas med skäligt belopp, i regel minst $\frac{1}{3}$ årligen, 8 mom. Ofta, t. ex. beträffande reklamkostnader, vilkas resultat kan snabbt förflyktigas, bör betydligt snabbare avskrivning ske.

Bolagets balansräkning bestämmes ju icke blott av dess tillgångars värdering utan även av det belopp till vilket dess *skulder* upptagas. Naturligtvis måste alla bolagets verkliga skulder ingå i balansräkningens passivsida. I regel upptagas skulderna till nominella beloppet, d. v. s. det belopp varmed de skola betalas. Beträffande långfristiga skulder kan det dock tänkas vara befogat att låta räntesatsen påverka skuldens värdering. (Däremot får självfallet en skuld icke redovisas under sitt nominella belopp på den grund att bolagets egen ekonomi är så dålig, att det är tvivelaktigt, om bolaget kan betala skulden.) För ett par specialfall — dels obligationer eller andra långfristiga skuldförbindelser, som skola inlösas med högre belopp än bolaget vid deras utgivande erhållit (obligationer utges t. ex. till en kurs av 99 %), och dels långfristiga skulder i utländskt mynt, varå kursstegring eller kursfall inträtt — ges regler i 10 mom. Dessa regler innebära i viss mån efterbildning av bestämmelserna om avskrivning på anläggningstillgångar, så att en för bolaget uppkommande förlust på skulden kan fördelas på flera år.

2. *Specificeringsreglerna.* Av skäl som ovan angivits kräver lagen en ganska långt gående specificering av tillgångarna och skulderna i balansräkningen. Denna skall uppgöras efter ett i 101 § upptaget *schema*. De poster som skola specificeras äro valda så att balansräkningen skall ge upplysning om kapitalets fördelning på tillgångar av olika värdebeständighet, avkastningsförmåga och likviditet

(d. v. s. lätthet att förvandla i pengar). Först och främst skall sålunda balansräkningen skilja mellan anläggnings- och omsättningstillgångar. Bland de förra skola särskilt redovisas vissa som äro mera värdebeständiga, såsom jordbruksfastigheter och andra fastigheter, vissa som äro utsatta för snabbare förslitning, såsom maskiner, vissa till sitt värde mera obestämda, såsom patent, goodwill, och vissa som eljest, bl. a. ur avkastnings- och likviditetssynpunkter erbjuda särskilt intresse, såsom aktier i dotterbolag, andra aktier, obligationer. Bland omsättningstillgångarna skola särskilt redovisas lager, aktier och obligationer, som icke äro avsedda för stadigvarande innehav, andra fordringar (kundfordringar o. d.), accepterade växlar, kontanter (inklusive checkar och banktillgodohavanden).

Lagens schema utgör endast ett *normalmönster*. Ett bolag kan ha andra tillgångar, som böra specificeras (t. ex. fartyg, gruvor), och å andra sidan kunna mindre avvikelser från schemat, t. ex. i fråga om posternas placering och benämning, medgivas. I båda avseendena stå såsom den högsta normen för redovisningen allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Särskilt specificerad redovisning skall ske i fråga om aktier i andra bolag samt andra andelsrättigheter, 2 mom. De skola upptagas särskilt för varje bolag eller annat företag med angivande av företagets namn samt aktiernas eller andelarnas antal och värden. Då en sådan specificering emellertid ansetts kunna under vissa omständigheter medföra faror för bolaget — när det gäller innehav av utländska aktier kunde en specificering ställa det svenska bolaget ogynnsamt i förhållande till utländska konkurrenter, som icke av sitt lands lagstiftning tvingas till motsvarande specifikation — kan enligt lagen K. M:t, där det ur allmän och enskild synpunkt finnes påkallat, tillåta en mindre specificerad redovisning. I varje fall skall en ytterligare spe-

cificerad uppgift på aktieinnehavet upprättas och tillhandahållas revisorerna, 2 mom. 2 st.

Till förebyggande av det missbruket att bolaget bland sina icke specificerade tillgångar upptar kanske stora fordringar på styrelseledamöter eller andra personer med inflytande i bolaget stadgas i 4 mom. att fordringar mot styrelseledamöter, suppleanter, vd, vice vd eller revisor i bolaget (eller i dess moder- eller dotterbolag) skola i särskild (gemensam) post anges till sitt sammanlagda belopp, dock endast om detta överstiger 10,000 kr. eller 2 % av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen.

Även på *skuldsidan* skall viss specificering ske. Först och främst redovisas naturligtvis aktiekapital, reservfond och andra fonder var för sig. Vidare skola värdeminskningskonton redovisas, varvid särskilt sådant konto skall redovisas för varje särskild tillgångspost i balansräkningen, där avskrivning genom värdeminskningskonto ägt rum. Ibland sker redovisningen så att under varje tillgångspost i balansräkningen införes som en avdragspost det till värdeminskningskontot avsatta beloppet.

De egentliga skulderna skola även specificeras, bl. a. i lång- och kortfristiga skulder, vilket är av betydelse för bedömningen av bolagets likviditet. Bland skulderna skola även redovisas oguldna skatter, som belöpa på den före balansdagen intjänade vinsten, 1 mom. B 5. Detta stadgande har genom det nya uppbördssystem (»källskatt») som träder i kraft den 1 januari 1947 fått en väsentligt minskad betydelse.

Vinst eller *förlust* skall naturligtvis anges i balansräkningen. På sätt ovan omnämnts redovisas förlust på tillgångssidan och vinst på skuldsidan. Beträffande både vinst och förlust skall särskiljas balanserad sådan och sådan som uppkommit under räkenskapsåret. Beträffande den balanserade vinsten skall inom linjen anges till vilket belopp

hela vinsten uppgick vid utgången av *föregående* räkenskapsår samt hur denna vinst disponerats enligt bolagsstämmans beslut (vinstutdelning, fondering).

Borgens- och övriga ansvarsförbindelser behöva icke, innan de aktualiserats, redovisas bland skulderna utan kunna upptagas inom linjen, varvid bolagets ansvar för *diskonterade växlar* skall anges i särskild post. Av bolaget ställda *panthers* sammanlagda värde skall också upptagas inom linjen, och olika slag av *inteckningar* skola specificeras, 7 mom. 1 st.

Slutligen ges föreskrifter om redovisning rörande *pensionsförhållanden* m. m. Det var tidigare vanligt att ett bolag redovisade passivpost såsom pensionsfond, understödsfond e. d., ehuru bolaget ej hade några juridiska förpliktelser att utbetala pensioner utan medlen kunde fritt disponeras av bolaget. För att förhindra att genom dylik redovisning pensionstagare etc. insövas i en falsk säkerhetskänsla förbjuder nu lagen att fond redovisas under benämningen pensionsfond, understödsfond eller annan benämning, som utmärker att fonden bildats för trygghande av pension eller eljest för anställdas eller deras anhörigas välfärd. Lagstiftarens tanke har varit att bolagen i stället skulle stimuleras till att ordna så att för pensionering etc. avsedda medel verkligen tryggas för sitt ändamål. I detta syfte tillkom lagen ¹⁸/₁₀ 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. Enligt denna lag kan bolaget bilda en *pensions- eller annan personalstiftelse*, vars förmögenhet kan bestå i blott en fordran mot bolaget, varför bolaget icke behöver dra några medel ur rörelsen. Ifrågavarande fordran är utrustad med förmånsrätt enligt handelsbalken 17 kap. 4 §, och av de medel som tillfalla stiftelsen skola under bolagets konkurs eller likvidation pensionstagare m. fl. utfå de belopp på vilka de ha fordringsanspråk mot bolaget. I andra hand skall fördelning av med-

len mellan intressenterna ske efter billighet. Fordringen mot bolaget uppkommer genom att bolagsstämman vid stiftelsens bildande beslutar att av disponibla vinstmedel överföra ett visst belopp, minst 500 kr.; sedermera kan fordringen ökas — förutom genom ränta på fordringen — genom att bolagsstämman i samband med balansräkningens fastställande beslutar överföra ytterligare belopp av disponibla vinstmedel. Den skuld bolaget sålunda har till stiftelsen skall enligt 101 § 5 mom. redovisas i balansräkningen, specificerad på där angivet sätt.

Stiftelser för personalens pensionering kunna även bildas utan stöd av 1937 års lag och även — under förutsättning att genom föreskrifter i dess reglemente eller eljest trygghet skapats för att stiftelsens ändamål ej skall förändras och att vid dess upplösning återstående medel skola användas för personalens pensionering eller ock anslås till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål — medföra samma skatteförmåner som stiftelser enligt 1937 års lag; däremot komma dylika utanför 1937 års lag fallande stiftelser icke att i bolagets konkurs åtnjuta den förmånsrätt för fordran mot bolaget som tillkommer stiftelserna enligt lagen. Angående redovisning av skuld till stiftelse, som ej lyder under 1937 års lag, finnas inga föreskrifter, varför sådan specificering som stadgas i 5 mom. ej kan krävas.

Beträffande pensionsförpliktelser gentemot personalen skulle strängt taget det riktiga vara att det kapitaliserade värdet av dessa förpliktelser — i den mån de ej täckas av redovisad skuld till pensionsstiftelse — redovisades såsom bolagets skuld. Emellertid har detta med hänsyn till rådande bruk och till svårigheten att göra riktiga kapitaliseringsberäkningar icke föreskrivits. Bolaget kan välja mellan en dylik redovisning och en redovisning blott inom linjen av det sammanlagda årliga belopp, som bolaget utbetalar på grund av sina pensionsförpliktelser. Någon redovisning

behöver sålunda icke ske av pensionsförpliktelser, som ännu ej aktualiserats, och ej heller av pensioner som bolaget faktiskt men utan att vara juridiskt skyldigt utbetalar. Skulle bolaget en gång ha valt att såsom skuld utom linjen redovisa pensionsförpliktelser, måste emellertid dessa förpliktelser även i fortsättningen redovisas på samma sätt.

C. Vinst- och förlusträkningen.

Denna skall ge upplysning om *hur* vinst eller förlust under räkenskapsåret uppkommit, vilket är av stor vikt när det gäller att bedöma bolagets räntabilitet och framtidsutsikter. Även för denna räkning uppställer lagen ett normalschema. Enligt detta skola först och främst intäkter från den egentliga rörelsen skiljas från andra intäkter, vilka ej äro uttryck för själva rörelsens avkastningsförmåga. Dessa andra intäkter skola redovisas specificerade i *utdelning på aktier, räntor, »subventioner»* o. d. *Upplösning av dold reserv* genom försäljning med vinst av anläggningstillgång skall särskilt redovisas, såframt ej på grund av särskilda omständigheter, t. ex. beloppets ringa storlek, sådan redovisning faststår som onödig. I fråga om de egentliga rörelseintäkterna tillämpas i vissa länder, särskilt U. S. A., s. k. *bruttoredovisning*. Denna innebär, att å ena sidan upptages hela omsättningssumman och å andra sidan alla kostnader för rörelsen, specificerade i olika grupper. Motsatsen är *nettoredovisning*, som innebär att man före vinst- och förlusträkningen helt eller till väsentlig del avräknat kostnaderna från omsättningssumman och sålunda endast upptar en nettosumma i vinst- och förlusträkningen. Lagens regler kunna sägas utgöra en kompromiss mellan dessa olika metoder. Sålunda skola bland utgiftsposterna specificeras bl. a. *skuldräntor, skatter, förlust på avyttring av anläggningstillgångar, allmänna förvaltnings-*

kostnader och extra ordinära kostnader och förluster. Beträffande utbetalade *löner* skall redovisning ske i tre poster, angivande sammanlagda lönebeloppet till 1) arbetare, 2) styrelsen samt vd och andra företagsledare och 3) övriga befattningshavare. Uppgift härom kan i stället lämnas i förvaltningsberättelsen, där även måste lämnas upplysning om medelantalet under räkenskapsåret anställda arbetare och övriga personer. Andra kostnader för rörelsen — för råvaror, material m. m. — behöva icke specificeras.

Med hänsyn till att redovisning för bolagets *avskrivningar* å anläggningstillgångar är av stor vikt för den som vill bilda sig en uppfattning om bolagets ställning, dess konsoliderings- och utdelningspolitik, föreskrives, att avskrivningarna under året skola anges specificerade på de olika i balansräkningen redovisade tillgångarna (så och så mycket på fastigheter, så och så mycket på maskiner etc.).

Liksom i balansräkningen skall slutligen redovisas årets *nettovinst* eller *nettoförlust*. Denna post är naturligtvis identisk med den i balansräkningen redovisade nettovinsten eller nettoförlusten, som ju just genom vinst- och förlusträkningen skall erhålla sin förklaring. För åstadkommande av den räknemässiga jämvikten redovisas nettoförlust på intäktssidan och nettovinst på kostnadssidan.

I fall bolaget driver flera *olika rörelsegrenar*, kan det ur redovisningssynpunkt vara önskvärt att få klarhet i fråga om dessa olika grenars bärighet. Bolagsledningen själv måste givetvis genom räkenskaperna ha full överblick över de olika grenarnas gång, men understundom kan det för bolaget framstå såsom farligt att i den offentliga, för konkurrenser tillgängliga redovisningen yppa de olika grenarnas lönsamhet. Lagen föreskriver därför att särredovisning skall ske, om bolaget driver av varandra väsentligen oberoende rörelsegrenar och dylik redovisning ej finnes

kunna lända till förfång för bolaget. Ur klarhetssynpunkt är naturligtvis önskvärt att särredovisningen är fullständig, så att de särskilda kostnadsposterna även specificeras på de olika rörelsegrenarna. Lagen talar emellertid endast om särredovisning av rörelseintäkten resp. rörelseförlusten.

D. Förvaltningsberättelsen.

Enligt 103 § skall förvaltningsberättelsen lämna upplysning om sådana för bedömning av bolagets ställning och rörelseresultat samt förvaltningen viktiga förhållanden, som ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, t. ex. att en rörelsegren nedlagts eller omlagts eller att en viktigare ny tillverkning upptagits. Även handlingar och förhållanden utanför bolaget, som äro av särskild vikt för detta, böra omnämnas, t. ex. en mera betydelsefull prisutveckling på marknaden för bolagets produkter. Ehuru årsredovisningen i princip omfattar endast räkenskapsåret, skall förvaltningsberättelsen omnämna sådana därefter inträffade omständigheter, som böra beaktas vid bedömningen av ställningen och årsresultatet och vid bestämmandet av utdelning resp. fondering, t. ex. en större förlust som drabbat bolaget.

De nu angivna upplysningarna behöva emellertid icke lämnas, om bolaget därigenom skulle tillfogas skada, t. ex. genom röjande av affärshemlighet.

I förvaltningsberättelsen skola ytterligare lämnas på visst sätt specificerade uppgifter om *uppskrivning av tillgångar*, som ju innebär upplösning av dold reserv. Skyldighet att redogöra för principerna för *lagervärderingen* föreligger icke. Men har med avseende därpå eller i annat avseende skett någon större ändring från föregående årsredovisning, skall redogörelse för ändringen lämnas. Hit hör

även det fall att egendom av någon betydelse överförs från anläggnings- till omsättningstillgångarna eller tvärtom.

Slutligen skola styrelsen och vd i förvaltningsberättelsen framställa förslag med anledning av vinst eller förlust, d. v. s. angående dispositionen av vinsten (utdelning, fondering) eller angående åtgärder med hänsyn till förlusten (balansering, ev. täckning genom nedskrivning av reservfonden etc.).

Redovisningshandlingarna — liksom även revisionsberättelsen — äro *publika handlingar*. De skola inom viss tid efter det bolagsstämman behandlat eller bort behandla dem insändas till registreringsmyndigheten, där de äro tillgängliga för envar. Balansräkningen skall härvid vara försedd med bevis, huruvida den fastställts av bolagsstämman eller ej, samt i förra fallet (då naturligtvis balansräkningen insändes i det skick bolagsstämman fastställt den) vilket beslut bolagsstämman fattat med anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen, 126 § 1 mom. 3 st.

XVI.

Revision.**A. Revisorernas tillsättande.**

Revisorerna äro aktiebolagets kontrollerande organ. De skola öva uppsikt över styrelsens och vd:s förvaltning, icke blott i form av granskning av företagsledningens årsredovisning utan principiellt en *ständig* tillsyn. Denna skall utövas icke enbart i aktieägarnas intresse, utan revisorerna skola även övervaka att de regler som åsyfta att skydda borgenärer och andra utomstående iakttagas.

Antalet revisorer, som skall angivas i bolagsordningen, skall i bolag med aktiekapital eller maximikapital överstigande $\frac{1}{2}$ mkr vara minst två, 105 § 1 st. Revisorerna väljas vanligen av bolagsstämma, men på grund av bestämmelse i bolagsordningen kan utomstående välja någon eller några av revisorerna, dock ej alla.

En viktig förutsättning för att revisorerna skola kunna på rätt sätt fylla sina uppgifter är att de stå självständiga i förhållande till företagsledningen, som de skola kontrollera. Den ovan skildrade maktkoncentrationen hos företagsledningen har emellertid efter vad erfarenheten visar satt revisorernas självständighet i fara. För att icke alltid den majoritetsgrupp på bolagsstämman som brukar stå bakom styrelsen skall kunna avgöra revisorsvalet ger den nya lagen bestämmelser om *proportionellt revisorsval* i enkel form. Vid val av två revisorer äger aktieägargrupp, representerande mer än $\frac{1}{3}$ av röstetalet vid stämman, utse en revisor; sådan grupp har också rätt att fordra tillsättande av två revisorer, även om enligt bolagsordningen

blott en skulle utses. Skola flera än två revisorer väljas, äger aktieägargrupp med mer än $\frac{1}{4}$ av röstetalet vid stämman utse en revisor. Sedan en grupp sålunda utsett revisor (eller eventuellt — vid val av flera än två revisorer — två grupper utsett revisorer), sker val av återstående revisor (eller revisorer) genom vanligt majoritetsbeslut, varvid aktieägare, tillhörande dylik grupp, icke får deltaga. Vid revisorsvalet skola lika många suppleanter som revisorer utses, och grupp som väljer revisor utser även suppleant för honom. (I 105 § 5 st. ges bestämmelse om proportionellt val för det mera sällsynta fallet att enligt bestämmelse i bolagsordningen ägare av visst aktieslag skola särskilt välja revisor.)

Det är naturligtvis icke nödvändigt att proportionellt val sker. Man har tvärtom räknat med att i de flesta fall revisorsvalet kan ske i samförstånd mellan majoritet och minoritet, i det att minoritetens rätt att utse revisor utgör en maning för majoriteten att söka uppnå samförstånd.

För att en minoritetsgrupp icke skall kunna påtvinga bolaget en olämplig revisor, stadgas i 105 § sista st., att stämman (med majoritetsbeslut) kan fordra, att gruppen till revisor och suppleant utser auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman. Auktoriserad revisor är en person som efter vissa teoretiska prov (kvalificerad examen vid handelshögskola) och praktisk tjänstgöring yrkesmässigt utövar revisionsverksamhet och därtill blivit auktoriserad av handelskammare. Även granskningsmän auktoriseras av handelskammare, men på dem ställas icke samma krav särskilt beträffande teoretisk utbildning och de äro ofta ej heller yrkesrevisorer.

De revisorer som väljas av stämman utses liksom styrelseledamöter för högst tre år dock så att tiden aldrig utgår före ordinarie bolagsstämma enligt 121 §. Liksom styrelseledamot kan revisor när som helst entledigas av stäm-

man eller den som eljest utsett honom. Om en på bolagsstämma vald revisor entledigas eller avgår eller eljest, t. ex. på grund av jäv, ej kan tjänstgöra, inträder hans suppleant, och om denne också entledigats eller avgått, skall nytt revisorsval genast ske. Härvid skall — för att den proportionella valmetoden skall komma till sin rätt — nytt val av samtliga revisorer äga rum.

Vid sidan av det inflytande minoriteten på grund av den proportionella valmetoden kan ha på det ordinarie revisorsvalet finns en möjlighet för en aktieägarminoritet att få en s. k. *minoritetsrevisor* förordnad genom KB, 109 §. Minoriteten skall företräda $\frac{1}{10}$ av aktiekapitalet; den är alltså bestämd på annat sätt än den minoritet som har betydelse vid det proportionella valet, i det att den senare består av viss del av *det på stämman företrädde röstetalet*. I mycket stora bolag, där $\frac{1}{10}$ av aktiekapitalet sällan kan mobiliseras för en minoritetsaktion, kan den proportionella valrätten komma till pass. Å andra sidan kan rätten att få minoritetsrevisor förordnad vara av betydelse i bolag, där majoritetsgruppen innehar aktier med högre röstvärde.

För att minoritetsrevisor skall bli förordnad måste förslag därom väckas på bolagsstämma. Om förslaget på stämman biträdes av nyssnämnda minoritet, har styrelsen att inom en vecka hos KB ansöka om förordnande av revisor; underlåter styrelsen det, kan varje aktieägare göra ansökan. KB kan, om särskilda omständigheter det påkalla, förordna två eller högst tre revisorer.

Minoritetsrevisorn kan ha att deltaga i de övriga revisorernas granskningsarbete, eller ock är uppdraget begränsat till granskning av viss åtgärd eller vissa räkenskaper; det av den föreskrivna minoriteten biträdda förslaget är i detta avseende avgörande. Om uppdraget är begränsat, skall revisorn avge särskilt yttrande; i annat fall kan han ansluta sig till de ordinarie revisorernas berättelse.

B. Revisorernas kvalifikationer.

För att såvitt möjligt trygga en självständig och sakkunnig revision ställer lagen vidare upp vissa krav på revisorernas kvalifikationer. Revisor skall vara myndig och — där ej för särskilt fall K. M:t annat tillåter — här i riket bosatt svensk medborgare. Genom sistnämnda bestämmelse torde juridiska personer uteslutas från möjligheten att vara revisorer i lagens mening. (Det är intet hinder att bolaget vid sidan av sina revisorer använder ett inhemskt eller utländskt revisionsföretag, t. ex. om bolaget ingår i en utländsk koncern.)

Beträffande sakkunskapen uppställer lagen en allmän föreskrift om att revisor skall ha erforderlig erfarenhet och insikt för uppdraget. I vissa fall kräves dokumenterad högre sakkunskap hos åtminstone en av bolagets revisorer. I bolag av mera betydande storlek — vars aktiekapital eller maximikapital uppgår till minst 2 mkr eller vars aktier eller obligationer noteras å svensk fondbörs (d. v. s. Stockholms fondbörs) — skall finnas auktoriserad revisor, och i andra bolag skall en revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, om det är föreskrivet i bolagsordningen eller påkallas av aktieägare representerande minst $\frac{1}{10}$ av aktiekapitalet.

Slutligen gälla vissa jävsregler: till revisor får ej utses den som är befattningshavare i bolaget eller eljest intar en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot, vd eller vissa andra befattningshavare i bolaget eller är gift med eller närmare besläktad eller besvägrad med dylik, 107 § 1 mom. 3 st.

Om reglerna rörande revisorers antal eller kvalifikationer icke efterföljas, har KB att efter anmälan vidtaga åtgärder för rättelse enligt närmare föreskrifter i 108 §. Vid sidan därav kan talan föras mot bolagsstämmas beslut att

utse revisor utan föreskrivna kvalifikationer, men en sådan talan tar i allmänhet för lång tid i anspråk för att vara ett effektivt medel.

C. Revisorernas uppgift.

I 105 § 1 st. anges revisorernas uppgift vara att granska företagsledningens förvaltning och bolagets räkenskaper. Närmare bestämt kunna uppgifterna sägas vara tre: 1) prövning av räkenskapernas (böckernas och årsredovisningens) *formella* riktighet, d. v. s. att föreskrivna böcker föras och årsredovisningshandlingar framläggas samt att räkenskaperna i övrigt till formen överensstämma med lagens krav; 2) *materiell räkenskapsprövning*, som innebär ett kontrollerande av att räkenskaperna överensstämma med bolagets verkliga ekonomiska ställning, d. v. s. att i räkenskaperna upptagna tillgångar och skulder finnas och att det värde de åsatts är försvarligt (enligt ovan angivna värderingsprinciper) samt att intäkter och kostnader äro riktigt angivna o. s. v., och 3) *förvaltningsgranskning*, d. v. s. prövning av företagsledningens förvaltning. Förvaltningsgranskning — som åligger revisorerna jämväl enligt finsk rätt men eljest ej är vanlig — har ej den innebörden att revisorerna utgöra ett överordnat organ, som kan utfärda direktiv i fråga om bolagets affärsmässiga förvaltning. Den skall väsentligen blott ta sig uttryck i att revisorerna framställa anmärkningar mot förvaltningsåtgärder som äro olagliga eller som innefatta ett uppsåtligt eller vårdslöst eftersättande av bolagets intressen.

Närmare föreskrifter om revisorernas skyldigheter att granska handelsböcker, protokoll m. m. samt att inventera tillgångarna ges i 111 § 1 mom. Företagsledningen är skyldig att ge revisor tillgång till handlingarna samt de upplysningar och det biträde han i övrigt behöver för upp-

dragets utförande. Revisorernas ifrågavarande rättigheter och skyldigheter kunna icke begränsas genom bolagsstämman (eller än mindre styrelsens) beslut, eftersom revisorerna arbeta även i enskilda aktieägares och utomståendes intresse. Men i övrigt ha revisorerna att ställa sig bolagsstämmans beslut till efterrättelse. Om granskningsarbetet är av större omfattning, har revisorn rätt att på sitt eget ansvar (se 208 § 2 st.) i lämplig utsträckning såsom medhjälpare (t. ex. för siffergranskning) använda en hos honom anställd assistent, dock ej om bolagsstämman vid revisorsvalet förbjudit detta (och alltså krävt att revisorn personligen skall fullgöra hela arbetet).

Äro revisorerna två eller flera, bilda de icke som styrelsen ett kollegium, där majoritetsbeslut gäller, utan arbeta individuellt. Principiellt svarar varje revisor för hela revisionen och kan ej frigöra sig från ansvaret genom att till sin medrevisor hänskjuta viss del av arbetet. Dock torde en viss arbetsfördelning mellan revisorerna anses förenlig med gott affärsbruk, särskilt i sådana vanliga fall då den ene revisorn är yrkesrevisor och den andre blott representerar allmän ekonomisk erfarenhet. I dylika fall kommer helt naturligt den rent räkenskapsmässiga revisionen att huvudsakligen fullgöras av yrkesrevisorn, och då revisors skadeståndsskyldighet förutsätter vårdslöshet, torde den andre revisorn ofta kunna gå fri från ansvar för fel och försummelser i den av yrkesrevisorn utförda räkenskapsgranskningen.

D. Revisionsberättelsen.

Över sin granskning av räkenskaperna och förvaltningen under ett räkenskapsår skola revisorerna avge en *revisionsberättelse*. Denna skall överlämnas till styrelsen minst

två veckor före den ordinarie bolagsstämma, å vilken frågan om balansräkningens fastställande och styrelsens ansvarsfrihet prövas. Inom samma tid skola revisorerna till styrelsen återställa de till dem överlämnade redovisningshandlingarna, varvid de skola på balans- och vinst- och förlusträkningen ha tecknat påskrift, som anger huruvida dessa räkningar överensstämma med bolagets av dem granskade böcker eller icke; därjämte skall påskriften hänvisa till revisionsberättelsen.

Om revisionsberättelsens innehåll ges föreskrifter i 113 §. Revisorerna skola i berättelsen redogöra för resultatet av sin granskning och särskilt uttala sig om huruvida de göra *anmärkning* eller icke i fråga om redovisningen, bokföringen eller förvaltningen. Det är sålunda icke nödvändigt att revisorerna positivt förklara att bokföringen och redovisningen är riktig. Om anledning till anmärkning föreligger, skall denna anges i berättelsen. Från anmärkning skiljer lagen *erinran*; en dylik har icke sådan karaktär att den anses kunna ha betydelse för dechargefrågan utan innefattar närmast ett påpekande av önskvärldheten av rättelse för framtiden.

Vidare skall revisionsberättelsen innehålla uttalanden i vissa speciella avseenden: angående fastställande av balansräkningen, ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och vd och angående dessas förslag rörande bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen. Lagen är formulerad så att revisorerna icke nödvändigtvis måste till- eller avstyrka balansräkningens fastställande resp. ansvarsfrihet: de kunna nöja sig med att framlägga skäl för och emot. I regel böra dock revisorerna naturligtvis fatta klar ståndpunkt och i varje fall yttra sig så att aktieägarna få verklig ledning.

Särskilt yttrande i revisionsberättelsen fordras, i fall uppskrivning av anläggningstillgång skett enligt 100 § 2

mom. eller omsättningstillgångar upptagits över anskaffningskostnaden.

Om till bolaget hör personalstiftelse enligt 1937 års lag, skola revisorerna jämväl granska och yttra sig om dess förvaltning och räkenskaper.

Revisor som icke gillar revisionsberättelsens uttalanden eller finner anledning komplettera dem, kan antingen uttrycka sin mening genom en reservation i revisionsberättelsen eller ock avge särskild revisionsberättelse.

XVII.

Bolagsstämma.**A. Bolagsstämma och bolagsstämmobeslut.**

Bolagsstämman är principiellt bolagets högsta bestämmande organ. Den till- och avsätter styrelseledamöter och revisorer, beslutar om ändring av bolagsordningen, ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, fastställelse av balansräkning, utdelning eller fondering av vinst. Stämman kan även fatta beslut i rena förvaltningsfrågor, såsom angående modernisering, prissättning, samt ge styrelsen resp. annan representant direktiv angående verkställighet av avtal eller andra åtgärder. Givetvis är bolagsstämman bunden av de tvingande regler lagen uppställer till skydd för tredje man, särskilt borgenärerna, varjämte enskilda aktieägars resp. aktieägarminoritets rättigheter också utgöra skrankor för stämmans makt. Att rent faktiskt den egentliga makten ofta kommer att läggas i företagsledningens händer har tidigare framhållits.

Bolagsstämman utgöres av en församling av bolagets aktieägare. För att församlingen skall ha karaktär av bolagsstämma fordras att den står öppen för alla aktieägare, som äro vederbörligen legitimerade och på vederbörligt sätt anmäla sig till deltagande. Står en sammankomst öppen endast för vissa aktieägare, t. ex. stamaktieägarna, är det ej en bolagsstämma. Å andra sidan föreligger ej bolagsstämma, om meningen är att utomstående, t. ex. bolagets fordringsägare, skola få närvara och deltaga i de beslut som fattas. Till utomstående räknas naturligtvis icke styrelseledamöter, vd och revisorer, vilka ha rätt (och i viss

utsträckning plikt) att närvara vid stämma, 116 §. Emellertid kan icke den omständigheten att enstaka utomstående tillåtits eller enstaka legitimerade aktieägare hindrats deltaga i och rösta på en såsom bolagsstämma betecknad sammankomst utan vidare betaga denna dess karaktär av bolagsstämma. Då kallelse till stämma utfärdats av styrelsen på sådant sätt att aktieägarna med normal omsorg kunnat få kännedom om stämman, får bolagsstämma anses föreligga, även om vissa aktieägare — på grund av att kallelsen icke skett i föreskriven ordning — ej fått del av den, och även om eljest vissa aktieägare obehörigen förvägrats rösträtt eller vissa obehöriga personer tillåtits rösta. Endast om avsiktligt och i mera betydande utsträckning aktieägare utestängts eller obehöriga personer medtagits, bör sammankomsten anses förlora sin karaktär av bolagsstämma. Eljest medföra fel i kallelse till stämma eller beträffande de deltagande personerna endast att på stämman fattade beslut kunna klandras, se nedan under XIX. Det är därjämte att märka, att om bolagets samtliga aktieägare äro tillstädes och icke motsätta sig att stämman hålles, så kunna fel i kallelsen till stämman och liknande formella fel över huvud icke åberopas; föreskrifterna om sätt och tid för kallelse och i övrigt beträffande ordningen vid bolagsstämma äro i regel givna i aktieägarernas intresse och kunna därför med samtliga aktieägarers begivande åsidosättas.

Lagen besvarar icke frågan huruvida bolagsstämmobeslut kan ersättas med en i annan ordning träffad *överenskommelse* mellan samtliga aktieägare. I praktiken förekomma dylika ofta i små företag, varvid gärna tillgår så att ett bolagsstämmoprotokoll, innefattande vissa beslut, upprättas och kringständes till samtliga aktieägare för undertecknande. I dylika fall brukar fråga aldrig uppkomma huruvida en med bolagsstämmobeslut likvärdig överens-

kommelse föreligger, och med härskande rättsuppfattning torde bäst överensstämma att tillerkänna dylika överenskommelser samma verkan som bolagsstämmobeslut. En överenskommelse, som icke på något sätt kommit till uttryck i protokoll eller annan skriftlig handling, kan där-
 emot icke godkännas såsom likvärdig med bolagsstämmo-
 beslut i sådana fall då stämmobeslutet måste registreras,
 såsom när det gäller ändring av bolagsordningen eller av
 aktiekapitalets storlek. Å andra sidan torde även en munt-
 lig överenskommelse kunna godtagas åtminstone när det
 gäller angelägenheter, vilka över huvud ej av lagen förbe-
 hållits bolagsstämman, såsom godkännande av ett avtal
 (t. ex. i fall då styrelsen även har intressen i det företag
 med vilket avtalet skall ingås och styrelsen därför med hän-
 syn till jävsregeln i 92 § 2 st. önskar samtycke av samt-
 liga aktieägare).

B. Rätt att deltaga i och rösta på bolagsstämma.

1. Rätten att deltaga i och rösta på bolagsstämma till-
 kommer varje vederbörligen *legitimerad aktieägare* jämte
 sådan testamentarisk nyttjanderätts- eller avkomsträttsha-
 vare som avses i 220 §. För legitimation fordras beträffan-
 de namnaktier att vederbörande är införd i aktieboken (så-
 som ägare eller såsom testamentarisk nyttjande- eller av-
 komsträttshavare enligt 220 §) samt beträffande inneha-
 varaktier att han företer aktiebrev eller eljest styrker sin
 äganderätt (resp. rätt enligt 220 §) till detsamma (t. ex.
 genom bevis från bank att aktien ligger i bankens förvar
 för hans räkning). Om styrelsen obehörigt vägrat att i ak-
 tieboken införa en ägare av namnaktie har han alltså icke
 rätt att deltaga i och rösta på bolagsstämman; däremot har
 han enligt särskilt stadgande rätt att klandra rättsstridigt
 bolagsstämmobeslut, 138 § 1 mom.

Det är naturligtvis icke nog att man är legitimerad som aktieägare, utan man måste verkligen vara aktieägare. Den som genom t. ex. förfalskade legitimationshandlingar lyckats bli införd i aktieboken utan att vara aktieägare har icke rätt att deltaga i och rösta på bolagsstämma. Icke heller har den som tidigare varit ägare men avhänt sig sin aktie rösträtt på den grund att han fortfarande kvarstår i aktieboken. Däremot anses aktieägare som blivit införd i aktieboken röstberättigad, fastän annan blivit obehörigen införd i aktieboken i hans ställe, och om den senare får utöva rösträtt, kan det med hans medverkan fattade beslutet klandras.

Det förekommer icke sällan att en person, som i verkligheten icke är aktieägare, är införd i aktieboken och försöker utöva rösträtt. Förhållandet kan vara det att han är bulvan för den verkliga aktieägaren, som icke önskar framträda själv, t. ex. därför att han då skulle drabbas av en jävsbestämmelse eller av begränsning i fråga om det antal aktier för vilka han får rösta. Såsom ett medel till bekämpande av dylika försök har lagen i 115 § ställt upp bestämmelsen att den som vill rösta på bolagsstämma under vissa förutsättningar kan avfordras en skriftlig *försäkran* om sin äganderätt. Denna försäkran skall *för det första* innefatta förklaring att han verkligen är ägare. Det betyder närmare bestämt dels att han förvärvat aktien genom ett verkligt fång och sålunda ej genom ett skenköp eller annat skenförvärv och dels att han fortfarande är ägare av aktien, d. v. s. att han ej avhänt sig den. *För det andra* skall försäkringen innefatta att han ej för att kringgå i lag eller bolagsordningen meddelade bestämmelser om rösträtt förvärvat aktien med skyldighet att åter avyttra den. I det senare fallet är han sålunda enligt lagens mening i verkligheten ägare. Tydligt kan det i praktiken ofta vara svårt att skilja mellan det fallet att han köpt aktien endast för

skens skull och det fallet att han verkligen köpt den men med nyss angivna syfte och med skyldighet att åter avyttra den (regelmässigt tillbaka till förre ägaren). Lagen åsyftar emellertid uppenbarligen att han, även om han under angivna förutsättningar skulle vara ägare, icke har rösträtt. (Däremot torde hans införing i aktieboken icke kunna utan vidare strykas, om han verkligen är aktieägare — väl däremot om han endast är skenaktieägare.) — Den som en gång avgivit försäkran rörande en aktie, är endast skyldig försäkra att därefter ingen förändring i äganderätten ägt rum.

För att icke begäran om försäkran skall framställas onödigtvis, kanske i syfte att chikanera, fordras att begäran göres av aktieägare, som representera sammanlagt minst $\frac{1}{10}$ av det på stämman företrädde aktiekapitalet. Vidare skall mot den, som redan tidigare utövat rösträtt för aktie, begäran om försäkran icke kunna framställas, med mindre anmälan därom gjorts i förväg, se 115 § 2 st.; syftet är att en person, som uppträder genom ombud, måste ha tid att förse ombudet med skriftlig försäkran; härpå bör han visserligen vara beredd första gången han vill utöva rösträtt men ej utan särskild förvarning vid senare stämmor.

Oriktig försäkran straffas enligt 214 § 5. Underlåtenhet att efter vederbörlig begäran avge försäkran medför att vederbörande icke får utöva rösträtt; ehuru lagen icke säger det torde han ej ens ha rätt att närvara vid stämman.

2. *Föranmälan.* Av praktiska skäl, i synnerhet i större bolag, kan det vara önskvärt att styrelsen redan några dagar före stämman får kännedom om vilka aktieägare som önska deltaga däri, så att legitimationsprövningen kan ske före stämman och preliminär röstlängd kan uppgöras m. m. Detta vinnes genom skyldighet för aktieägarna att anmäla sig i förväg till stämman. För att aktieägarnas deltagande icke skall kunna godtyckligt och onödigt försvåras genom

krav på föranmälan måste föreskrift därom finnas i bolagsordningen, och tiden då anmälan skall ske får icke vara längre än högst tre dagar, sön- och helgdagar oräknade, före stämman. Vid denna anmälan skall legitimation föreligga. Om föranmälan skall ske, måste styrelsesammanträde för prövning av aktieägares införelse i aktieboken hållas omedelbart före anmälningsstidens utgång, och i bolagsordningen skall finnas föreskrift om hur tid och plats för detta sammanträde skall kungöras. Den som underlåtit behörig föranmälan har icke rätt att delta i stämman.

3. *Betalningsdröjsmål* utgör rösthinder. Om på en aktie förfallen inbetalning ej fullgjorts eller förbindelse ej avlämnats, där det skolat ske enligt 41 eller 60 §, får rösträtt icke utövas för denna aktie (däremot finns ej hinder för samma person att rösta för annan aktie, beträffande vilken dröjsmål ej föreligger).

4. *Bolaget* får icke utöva rösträtt för *egen aktie*. Ej heller får röstning ske för *indirekt* ägda egna aktier, d. v. s. dotterbolag får ej för aktie i moderbolaget rösta på moderbolagets stämma, 119 § 3 st. För att denna regel ej skall hindra beslut, för vars giltighet fordras samtycke av ägare till samtliga bolagets aktier eller viss del därav, skola ej direkt eller indirekt ägda egna aktier medräknas, 119 § sista st. (Lagen säger detsamma ifråga om beslut, för vilket fordras viss röstpluralitet av »de vid stämman företrädde aktierna», men det torde vara ett överflödigt och något vilseledande uttalande, eftersom dessa aktier över huvud icke böra upptagas i röstlängden och alltså ej skola anses företrädde vid stämman.)

5. Aktieägaren skall vid stämman *anmäla sig*, även om han gjort föranmälan. Anmälan kan ske ända till dess röstlängden godkänts av stämman.

6. Aktieägare kan utöva sin rösträtt genom *ombud*. Ombudet skall vara bemyndigat antingen genom en muntlig

förklaring av aktieägaren vid själva bolagsstämman eller ock genom skriftlig dagtecknad fullmakt, som kan vara ställd till ombudet personligen eller till innehavaren. Den muntliga fullmakten gäller endast vid den stämma där den givits. Skriftlig fullmakt gäller högst till och med stämma som börjar fem år efter fullmaktens utfärdande; 120 §. Skälet till denna tidsbegränsning är huvudsakligen att man därigenom velat förhindra det ej sällan förekommande bruket att fullmakt från aktieägare användes för röstning långa tider efter det aktieägaren avhämtat sin aktie.

Rätten att rösta genom ombud kan icke frångäkas aktieägare men väl genom bestämmelse i bolagsordningen begränsas så att till ombud endast må användas den som själv är aktieägare, 119 § 2 st. En dylik föreskrift hindrar ej aktieägares legale representant, såsom förmyndare, att på stämman företräda aktieägaren.

Det är intet som hindrar att ett ombud representerar flera aktieägare, däremot torde en aktieägare icke ha rätt att låta sig företrädas av mer än ett ombud.

7. Aktieägare som upptagits i röstlängden kan vara förhindrad att delta i förhandlingar och beslut *rörande viss fråga*:

a) *Jäv*. Jäv föreligger när det gäller avtal (inklusive gåva) eller rättegång, där aktieägaren själv är bolagets motpart eller också i frågan har ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bolagets, 117 § 1 st. Vidare föreligger enligt 117 § 2 st. jäv för aktieägare, som är styrelseledamot eller vd, att rösta vid beslut om ansvarsfrihet för förvaltningsåtgärd, för vilken han är ansvarig, samt vid revisorsval.

Den som är jävig får ej delta i förhandling eller omröstning, varken själv eller genom ombud. Inte heller får han uppträda såsom ombud för en annan aktieägare. Detta sägs endast beträffande 1 st. och ej beträffande 2 st. i

utg. 1948 ✓

117 § men måste gälla för båda. Som »ombud» torde här vara att räkna även legal representant.

Om särskilt undantag från jävsreglerna vid fusion se 117 § 3 st.

Jävsreglerna avse att skydda de övriga aktieägarna. Med samtycke av alla bolagets övriga aktieägare kan jävet efterges.

b) Aktier som uppkommit genom *ökning av aktiekapitalet* ha principiellt rösträtt från det ögonblick tilldelning av de nya aktierna skett och dessa upptagits i aktieboken enligt 59 §. Visserligen anses aktiekapitalet enligt 62 § 3 mom. ökat först i den mån inregistrering skett av tillfullo inbetalade aktier. Men detta har avseende på de speciella funktioner aktiekapitalet har framfört allt såsom kreditbas. Att aktierna skola införas i aktieboken redan innan aktiekapitalet anses ökat är ett uttryck för att de nya aktierna — på vilka kanske betydande inbetalningar fullgjorts — i det inre bolagsförhållandet anses representera andelsrätter i bolaget, vilkas intressen böra kunna bevakas genom deltagande i och röstning på bolagsstämma. (I bolagets bokföring torde motsvarande belopp böra redovisas som passivpost t. ex. under beteckningen »tecknat, ej inregistrerat aktiekapital».) Emellertid kan enligt 49 § i beslut om aktiekapitalets ökning bestämmas, att de nya aktierna skola äga rätt till vinstutdelning först ett senare år. Där så sker kan i beslutet även meddelas föreskrift, att de nya aktierna ej heller medföra rösträtt vid bestämmande av vinstutdelning, vartill de icke äro berättigade; i övriga frågor äga de däremot rösträtt. — Motsvarande begränsning av röst-rätten för fondaktier kan också föreligga, se 64 § 1 mom. 2 st.

c) För att få inräknas i den minoritet som enligt 128 § kan hindra *decharge* åt bolagsledningen uppställas vissa

särskilda förutsättningar, se nämnda § 2 st. och nedan XXI A.

8. *Röststyrka*. Varje aktie medför *en* röst, om ej på grund av bestämmelse i bolagsordningen aktier av olika slag ha olika röststyrka. Om gränserna för den skillnad som kan bestämmas i fråga om röstvärdet se ovan VII: 1.

Enligt lagens normalregel (119 § 1 st. 4) må ingen för egna eller andras aktier utöva rösträtt för sammanlagt mer än $\frac{1}{5}$ av det på stämman företrädde (d. v. s. det i röstlängden upptagna) *aktiekapitalet*. Denna bestämmelse kan dock sättas ur kraft genom föreskrift i bolagsordningen, som är mycket vanlig (»rösträtt tillkommer envar för fulla antalet av honom ägda aktier»). Beträffande bolag som bildats innan 1910 års lag trädde i kraft gäller icke någon begränsning av det antal röster en aktieägare får utöva, såframt ej bestämmelse om sådan begränsning finnes i bolagsordningen, se AP 4 § 2 mom.

C. Ordförande, röstlängd, omröstning, protokoll m. m.

Vid omröstning på bolagsstämman måste man tillämpa en röstlängd, vari de röstberättigade aktieägarna (och eventuella ombud för aktieägare) äro upptagna med angivande av det antal aktier de företräda och det antal röster som tillkommer dem. Röstlängden skall slutligt fastställas av bolagsstämman själv. Härvid måste emellertid föreligga en *preliminär* röstlängd, på grund av vilken de närvarande rösta om den slutliga röstlängden. Denna preliminära röstlängd utgöres av en förteckning, som ordföranden på stämman upprättar. Om det föreligger tvist angående rösträtten för en aktiepost, som utgör »tungan på vågen» på bolagsstämman, kommer därför ordförandens mening att bli avgörande: den person som han upptar såsom röstberättigad,

kommer att påverka beslutet om den slutliga röstlängdens fastställande. Om den fastställda röstlängden är oriktig, kunna emellertid stämmans beslut efter klander undanröjas av domstol.

Av stor betydelse blir sålunda vem som skall i egenskap av ordförande uppgöra den förteckning som utgör preliminär röstlängd. Saken är enkel, i fall bolagsordningen bestämmer att viss person (t. ex. styrelsens ordförande) skall vara ordförande på stämman. I annat fall skall stämman öppnas av styrelsens ordförande eller den person styrelsen därtill utser. Härefter blir det första ärendet på stämman att utse ordförande. Vid denna tidpunkt finns emellertid ännu icke ens en preliminär röstlängd, och ordförandeval kan därför endast ske om samtliga närvarande äro ense. I annat fall fortsätter den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess definitiv röstlängd blivit godkänd, varefter det slutliga ordförandevalet kan ske.

Sedan ordföranden uppgjort den preliminära röstlängden, skall han framlägga den för godkännande av stämman, som därvid kan besluta ändringar. I samband med att frågan om röstlängdens fastställande behandlas kan begäran om försäkran enligt 115 § framställas. Stämmans beslut om röstlängden fattas enhälligt eller efter omröstning på grundval av den preliminära röstlängden. Den sålunda godkända röstlängden skall enligt 118 § lända till efterrättelse på stämman; detta stadgande kan dock icke anses hindra stämman att genom majoritetsbeslut (på grundval av röstlängden) besluta att ändra röstlängden, om denna under stämmans lopp skulle befinnas oriktig t. ex. på grund av att en som aktieägare upptagen person avslöjas såsom obehörig. Däremot får röstlängden ej ändras på grund av att aktieägare avlägna sig från stämman eller nya aktieägare komma dit. Om stämman *uppskjutes* till senare

dag än nästföljande söckendag, skall emellertid ny röstlängd uppgöras.

Till ledning i frågor om röstlängden skall aktieboken finnas tillgänglig vid stämman.

Beträffande *omröstning* på stämman gäller att alla frågor, för vilka icke enligt lagen eller bolagsordningen föreskrives särskild pluralitet, avgöras genom enkelt majoritetsbeslut, varvid antalet *röster* är avgörande. Vid lika röstetal (*»paria vota»*) avgöres *val* genom *lottning*, medan i andra frågor den mening gäller som biträdes av de flesta *röstande* (såsom röstande anses varje aktieägare, även om ett ombud skulle företräda flera); skulle jämväl antalet röstande vara lika, har ordföranden utslagsröst. (Ordföranden är ofta själv aktieägare och kan då såsom sådan delta i omröstning. Om ej annat föreskrives i bolagsordningen kan emellertid även annan än aktieägare vara ordförande, och i sådant fall kommer han att delta i omröstning, endast när hans utslagsröst måste tagas i anspråk.)

Lagen bestämmer ej huruvida omröstning skall vara öppen eller sluten. Ordföranden torde böra tillmötesgå begäran om sluten omröstning, som framställs på stämman.

Genom styrelsens försorg skall föras *protokoll* vid stämman. Om dess innehåll, undertecknande och justering, tillhandahållande åt aktieägarna samt förvaring se 118 § sista st. — *Plats* för bolagsstämma är den ort, där styrelsen har sitt säte, men bolagsordningen kan bestämma annan inrikes ort, 123 § 1 st.

D. Ordinarie och extra bolagsstämma.

Ordinarie stämma är en sådan som enligt bolagsordningen skall hållas varje år. I regel hålles blott en ordinarie stämma, men bolagsordningen kan föreskriva två eller t. o. m. flera. I det följande avses endast normalfallet att

blott en ordinarie bolagsstämma — den på vilken enligt 121 § årsredovisningen skall prövas — hålles. Denna ordinarie bolagsstämma skall hållas inom sex månader från räkenskapsårets slut, och i bolagsordningen skall tiden för dess hållande närmare anges till viss månad eller tvåmånadersperiod (ex. »maj», eller »april eller maj»). På ordinarie stämma skola förekomma dels vissa av lagen uppräknade ärenden, dels de som bolagsordningen ytterligare anger och dels slutligen sådana som eljest hänskjutas dit. Enligt lagen skall på ordinarie stämma till avgörande företagas frågorna om fastställelse av balansräkningen, om ansvarsfrihet åt bolagsledningen och om utdelning eller fondering av vinst, resp. åtgärder med anledning av förlust. Som grundval för dessa frågors avgörande ligga företagsledningens årsredovisningshandlingar och revisionsberättelsen, vilka skola hållas tillgängliga för aktieägarna minst en vecka före stämman samt på densamma, ävensom översändas till aktieägare, som så begär. Anstånd med nämnda frågors avgörande kan dock påkallas av en minoritet, som representerar minst $\frac{1}{5}$ av röstetalet vid stämman eller $\frac{1}{10}$ av hela aktiekapitalet. Uppskov sker då till »fortsatt stämma», som utsättes till viss dag minst en och högst två månader senare, 126 §. Utöver de i lagen och bolagsordningen angivna ärendena kunna olika frågor hänskjutas till stämman av styrelsen. Även aktieägare äger påkalla att ärende upptages på ordinarie stämma, om han hos styrelsen gör skriftlig framställning därom minst tio dagar före stämman, 121 § 3 st.

Extra bolagsstämma kan sammankallas av styrelsen när som helst. Sådan stämma skall vidare hållas, om det skriftligt och med angivande av ändamålet begäres av revisorer-na enligt 122 § 2 och 3 st. eller av aktieägarminoritet, representerande minst $\frac{1}{10}$ av aktiekapitalet eller den mindre del därav som kan vara bestämd i bolagsordningen.

E. Kallelse till bolagsstämma.

Kallelse till bolagsstämma skall ske på det sätt bolagsordningen föreskriver, och kallelseåtgärderna skola vara vidtagna senast två veckor före ordinarie och en vecka före extra stämma. Om av någon anledning ordinarie stämma hålles senare än i bolagsordningen angivits, medför detta icke stämmobeslutens ogiltighet, förutsatt blott att särskilda kallelseåtgärder vidtagits enligt 123 § 3 st. — Särskilda kallelseåtgärder skola enligt 123 § sista stycket även ske i vissa fall, då bolagsstämmobeslut för att vara giltigt måste fattas på två bolagsstämmor.

Om stämma *uppskjutes* till viss dag, behöva nya kallelseåtgärder icke vidtagas i annat fall än då uppskovet är längre än en månad, 123 § 4 st.

I kallelse till bolagsstämma skola anges de ärenden, som skola förekomma på stämman; dock behöver kallelse till ordinarie stämma ej upptaga ärenden, som enligt lag eller bolagsordning skola förekomma där. Vidare skall under minst en vecka före stämma för aktieägarna finnas tillgänglig en *förteckning* på alla ärenden som skola förekomma; på begäran skall aktieägare även få denna förteckning sig tillsänd. Förslag till ändring av bolagsordningen skall till sitt huvudsakliga innehåll anges i kallelse och förteckning. Har på aktieägares begäran ärende hänskjutits till ordinarie bolagsstämma så sent att det ej kunnat anges i kallelsen, skall enligt 124 § 2 st. särskilt tillkännagivande därom ske.

Ärende, som icke på nu omnämnt sätt tillkännagivits genom kallelse och förteckning eller genom särskilt meddelande, må i allmänhet icke företagas till avgörande på stämman. På ordinarie stämma kunna dock alltid avgöras dels de frågor som enligt lagen eller bolagsordningen skola förekomma där och dels sådana frågor som omedelbart för-

anledas av annat ärende, som skall förekomma på stämman. Vidare kan på stämman alltid fattas beslut om utlysande av extra stämman för visst ärende.

Om styrelsen försummar att i föreskriven ordning inkalla bolagsstämman eller om styrelse saknas, skall KB på anmälan av styrelseledamot, vd eller aktieägare utlysa stämman, 125 §. Revisorna äga själva utlysa stämman, om styrelsen ej efterkommer deras begäran därom.

F. Aktieägares »frågerätt» på bolagsstämman.

För aktieägarna kan det vara av vikt att de före beslut om fastställande av balansräkning, om utdelning, om decharge eller i annat avseende kunna få upplysningar från företagsledningen utöver dem som finnas i redovisningshandlingarna eller eljest äro för aktieägarna tillgängliga. Enligt 127 § är också bolagsledningen skyldig att på aktieägares begäran lämna upplysningar. Framför allt är upplysningsplikten av betydelse på ordinarie stämman vid behandling av årsredovisningen och dechargefrågan, och upplysningar skola här lämnas rörande sådana förhållanden som kunna inverka på bedömandet av tillgångarnas värde, bolagets ställning och rörelseresultat och bolagsledningens förvaltning. Men även eljest skola på stämman upplysningar kunna begäras rörande ärende, som där förekommer. Om begärd upplysning icke kan ges omedelbart på stämman — den kanske förutsätter en särskild undersökning — skall den inom två veckor därefter skriftligen tillhandahållas aktieägare.

En viktig begränsning föreligger i bolagsledningens upplysningsskyldighet. Om styrelsen finner att upplysningen icke kan lämnas utan *förfång* för bolaget, såsom då det gäller en viktig affärshemlighet, har styrelsen rätt (och då det gäller bolagets bästa även skyldighet) att vägra ut-

lämnande av upplysningen. I sådant fall skall emellertid den begärda upplysningen lämnas inom två veckor *till revisorerna* (för vilka inga hemligheter få finnas). Revisorerna skola därpå inom en månad från stämman avge skriftligt yttrande, vari omtalas huruvida den begärda upplysningen lämnats dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller eljest ger anledning till erinran. Revisorernas yttrande tillhandahålles aktieägarna på sätt i 127 § sista st. sägs.

XVIII.

Ändring av bolagsordningen och vissa andra åtgärder som kräva särskild röstpluralitet på bolagsstämma.

Under ett bolags bestånd kan ofta visa sig nödvändigt eller åtminstone för bolagets fortsatta verksamhet önskvärt att göra ingripande omvandlingar av bolagets struktur och organisation genom ändring av bolagsordningen eller annorledes. Å andra sidan kan sådan omvandling för många aktieägare framstå såsom en rubbning av de förutsättningar under vilka de ingått i bolaget. Lagen intar därför den ståndpunkten, att dylika ändringar kunna genomföras men endast med samtycke av bolagets alla aktieägare eller ock efter beslut på två på varandra följande bolagsstämmor och med särskild röstpluralitet på den sista stämman, en röstpluralitet som är högre ju djupare ingreppet är fråga om.

A. Ändring av bolagsordningen.

Beträffande ändring av bolagsordningen är normalregeln den att på den sista stämman fordras att *minst $\frac{2}{3}$ av de röstande* förenat sig om beslutet, 133 § 5 mom. (Här liksom i samtliga fall måste naturligtvis beslutet ha samlat vanlig majoritet räknat efter *antalet röster*; de av lagen uppställda särskilda pluralitetsreglerna innefatta krav utöver dylikt majoritetsbeslut.) Men för andra fall, där ändringen är mera ingripande, ställas högre krav. Skulle änd-

ringen innebära en rubbning av det bestående rättsförhållandet mellan aktierna i bolaget, kräves samtycke av samtliga aktieägare. Exempel på dylikt fall är att i ett bolag, där alla aktierna äga lika rätt, beslut fattas om sådan ändring av bolagsordningen att en del av aktierna förvandlas till stamaktier och en del till preferensaktier. Skulle emellertid rubbningen av rättsförhållandet innebära att endast vissa aktiers rätt försämras, t. ex. så att vissa aktiers rösträtt reduceras till $\frac{1}{2}$ röst under det att ingen ändring sker i övrigt, så erfordras endast att ägarna till de aktier vilkas rätt försämras samtycka samt att beslutet fattas med den pluralitet på andra stämman som stadgas i 133 § 2 mom. (eftersom ändringen avser »grunderna för utövande av rösträtt»). Ytterligare lindring av kraven stadgas för det fall att de aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras, redan utgöra ett särskilt slag av aktier, t. ex. om de redan förut blott äga $\frac{1}{2}$ röst och nu skola få sin rösträtt ytterligare reducerad. I dylikt fall fordras ej samtycke av samtliga dessa aktiers ägare utan blott av $\frac{9}{10}$ av samtliga *röstande* ägare till aktier av detta slag, förutsatt att de representera minst $\frac{9}{10}$ av samtliga befintliga dylika aktier, 133 § 1 mom. 2 st. Ägare av enstaka aktie av visst slag kan sålunda ej förhindra en försämring av aktieslaget. Men om han röstat mot beslutet, kan han påkalla att hans aktier skola inlösas, 136 §. — Det är att observera, att ifall beslutet kan anses innebära en försämring av båda aktieslagens rätt (ehuru i olika avseenden, t. ex. för det ena slaget beträffande rösträtt och för det andra slaget beträffande utdelningsrätt), den angivna regeln skall tillämpas beträffande båda aktieslagen.

De nu angivna reglerna äro enligt 1 mom. 3 st. tillämpliga även vid beslut om intagande i bolagsordningen av bestämmelse att bolagets verksamhet icke skall ha till syfte att bereda aktieägarna vinst utan att t. ex. arbeta för ett an-

nat företag eller för ett välgörande ändamål. Sådan ändring kan icke ske utan samtliga aktieägares samtycke; skulle ändringen blott drabba visst aktieslag, så att t. ex. endast stamaktierna skola avstå från andel i bolagets vinst, kräves samtycke enligt 1 mom. 2 st. endast från stamaktieägares sida, varjämte i övrigt 5 mom. torde bli tillämpligt. Samma principer gälla ifråga om införing av förbehåll om lösningsrätt enligt 70 §, som ju kan gälla alla aktierna, vissa aktier eller visst aktieslag.

Trots att rättsförhållandet mellan aktieslag rubbas, kunna vissa ändringar genomföras på lindrigare villkor. Detta är fallet beträffande de i 1 mom. 4 st. angivna bolagsordningsändringarna, avseende höjning av aktiekapitalet eller maximikapitalet eller förändring av det belopp, vartill visst aktieslag skall kunna utgivas, eller utgivande av nytt aktieslag. Dessa ändringar, som ofta äro nödiga för bolagets utveckling, skola, även om de medföra en rubbning av rättsförhållandet mellan olika aktieslag, kunna genomföras i den ordning som stadgas i 4 resp. 5 mom. (Under 5 mom. höra ändringar av nyssnämnt slag, som ej falla under 4 mom., alltså där det visserligen finns olika aktieslag men olikheten icke avser andel i bolagets tillgångar och vinst utan i rösträtt e. d.) Vissa bestämmelser om innehållet av nu ifrågavarande beslut ges i 134 §.

En del ändringar kräva enligt 133 § 2 mom. att på andra stämman för beslutet röstat minst $\frac{9}{10}$ av samtliga röstande, representerande minst $\frac{3}{4}$ av hela aktiekapitalet, varvid dock mot beslutet röstande aktieägare kan begära att hans aktier inlösas, 136 §. Undantagsbestämmelsen i 2 mom. sista st. innebär att vid ett nedsättningsbeslut enligt 66 § en ändring av bolagsordningen t. ex. beträffande röstvärdet kan ske enligt 5 mom., om denna ändring blott avser att förhindra en rubbning av rättsförhållandet mellan olika aktieslag. Ex.: stamaktierna (vilkas ägare samtyckt) nedskri-

vas från 100 till 50 kr. Varje preferensaktie måste då — eftersom alla aktierna skola ha samma nominella värde — uppdelas i två om 50 kr. var. För att icke stamaktiernas ställning även i röstavseende skall försämrast, reduceras varje ny preferensakties röst till $\frac{1}{2}$. Denna ändring beträffande rösträtten kräver icke pluralitet enligt 2 mom. utan blott enligt 5 mom.

I 3 mom. regleras ett enda fall: ändring beträffande föremålet för bolagets verksamhet. Förutsättningarna för dylik ändring ha i nya lagen mildrats med hänsyn till att bolagets utveckling kan kräva förändring av verksamhetens art.

De i lagen upptagna kraven på ändring av bolagsordningen kunna genom bestämmelser i bolagsordningen skärpas men ej mildras, 6 mom.

Beslut om ändring av bolagsordningen får ej verkställas innan det registrerats. Om registreringsanmälningen se 137 §.

B. Nedsättning av aktiekapitalet.

Som redan i redogörelsen för nedsättning av aktiekapitalet (under XI C) omnämnts kräver nedsättning enligt 66 §, d. v. s. utan stöd av förbehåll i bolagsordningen, antingen enhälligt beslut av samtliga aktieägare eller ock beslut på två på varandra följande stämmor, 135 §. Den pluralitet som erfordras på andra stämman är olika, allt eftersom genom nedsättningen rättsförhållandet mellan aktierna rubbas eller ej. Rubbas ej rättsförhållandet, krävs samma pluralitet som för okvalificerade bolagsordningsändringar enligt 133 § 5 mom. ($\frac{2}{3}$ av de röstande). Rubbas rättsförhållandet mellan aktierna åter, kräves därjämte i regel samtycke av ägarna till de aktier vilkas rätt försämrast. Dock kan detta samtycke ersättas med att av samtliga röstande

för aktieslag vars rätt försämras, minst $\frac{9}{10}$, representerande minst $\frac{3}{4}$ av hela aktieslaget, biträda beslutet, förutsatt att nedsättning sker genom minskning med lika belopp av samtliga aktier och tillika enligt beslutet ett mot nedsättningen svarande belopp avsättes till reservfonden; det senare villkoret visar att lagen åsyftar fall då bolaget gjort förluster, varvid det kan vara för bolaget mycket angeläget att kunna nedsätta aktiekapitalet. — I detta fall har aktieägare, vars rätt försämras och som på sista stämman röstat mot beslutet, rätt att kräva att hans aktier inlösas, 136 §.

Huruvida nedsättningen rubbar rättsförhållandet mellan aktierna eller icke beror, som redan i annat sammanhang framhållits, på omständigheterna, se ovan under XI C.

Ifall nedsättning kräver ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalets storlek eller akties nominella belopp, skall beslut om denna ändring träffas samtidigt med nedsättningsbeslutet, 135 § 4 st. Att de båda besluten måste registreras samtidigt stadgas i 198 § 2 mom. 1 st. och 3 mom. 2 st.

Skall nedsättningen genomföras på det sättet att aktier sammanläggas enligt 222 §, skall beslutet om sammanläggningen ingå i nedsättningsbeslutet, 222 § 1 mom. 4 st. Enligt nämnda mom. fordras för sammanläggning i vissa fall samtycke av samtliga aktieägare; i sådant fall måste också nedsättningsbeslutet tillkomma med samtligas medgivande, 135 § sista st.

Rätt för aktieägare att påkalla inlösen av sina aktier föreligger, som i det föregående nämnts, i vissa fall vid ändring av bolagsordningen och nedsättning av aktiekapitalet. Det förutsattes att vederbörande på sista stämman dels röstat mot beslutet och dels gjort förbehåll om inlösen. Inlösningsplikt åligger de aktieägare som röstat för beslutet;

om förfarandet och bestämmandet av inlösningspriset stadgas närmare i 223 §. Göres på stämman förbehåll om inlösen, kan det tänkas att den beslutande majoriteten ångrar sig och vill låta beslutet falla. Möjlighet därtill föreligger enligt 136 § 2 st.

C. Övriga fall.

Förutom i ovan angivna fall (ändring av bolagsordningen, nedsättning av aktiekapitalet) kräves särskild pluralitet även för vissa andra beslut, såsom vissa *likvidationsbeslut* enligt 140 §, beslut under likvidation om *återupptagande av verksamheten* enligt 172 §, *fusionsbeslut* enligt 175 och 176 §§, se även 186 och 222 §§.

XIX.

Talan mot bolagsstämmobeslut.

1. Ett bolagsstämmobeslut är i regel bindande sålunda att enskild aktieägare eller aktieägarminoritet icke kan sätta sig emot det och sålunda att företagsledningen kan och skall verkställa det. Förutsättningen därför är emellertid att beslutet är giltigt. Denna förutsättning kan brista genom att beslutet lider av fel i formellt avseende, d. v. s. med avseende på tillkomstsättet, eller i materiellt avseende, d. v. s. genom att det till sitt innehåll är rättsstridigt.

Till *formella* fel hör att kallelse icke skett på föreskrivet sätt, att förteckning på ärenden vid stämman icke vederbörligen tillhandahållits aktieägarna, att föreskrivna handlingar (såsom redovisningshandlingar m. m.) icke före och på stämman varit tillgängliga på föreskrivet sätt, att obehörig person tillåtits rösta eller vederbörligen legitimerad aktieägare förhindrats att rösta (som ovan påpekats kunna formfelen vara så grova att bolagsstämma och bolagsstämmobeslut alls ej kunna anses föreligga) eller att bolagsstämman fattat beslut utan att föreskriven pluralitet för dylikt beslut uppnåtts. *Materiellt* fel är för handen, om bolagsstämman t. ex. överskrider sin befogenhet enligt 76 § och fattar beslut i strid mot verksamhetens föremål eller syfte eller mot likhetsprincipen, eller om beslutet eljest strider mot aktieägares eller borgenärers av aktiebolagslagen eller bolagsordningen skyddade rätt.

Då frågan huruvida ett bolagsstämmobeslut är i alla avseenden felfritt ofta kan vara tvivelaktig och ovissheten därom kan innebära stora olägenheter för bolaget, har i 138 § stadgats en viss tidsfrist — tre månader från be-

slutets dag — inom vilken *klandertalan* mot beslutet skall föras vid äventyr att beslutet eljest blir giltigt. Skulle emellertid ett beslut stå i strid mot rättsregler, som äro på det sättet tvingande att de icke kunna åsidosättas ens med alla aktieägarnas samtycke, framför allt borgenärsskyddsreglerna, bör beslutet icke kunna vinna giltighet genom klanderpreskription. Lagen har därför begränsat klanderpreskriptionen till de fall då beslutet icke tillkommit i behörig ordning eller eljest endast kränker aktieägares (d. v. s. *nuvarande* aktieägares) rätt. Beslut i strid mot nyssnämnda tvingande regler är — oavsett om klandertalan blir väckt inom viss tid — ogiltigt, en »nullitet». Enligt allmänna regler är också ett beslut som går ut på något straffbart eller osedligt en nullitet. Däremot anses ett beslut icke bli ogiltigt eller ens klanderbart därför att det går ut på åsidosättande av en kontraktsförpliktelse, t. ex. enligt ett leveransavtal. Även om därav skulle följa skadeståndsplikt för bolaget, kan bolagsstämman giltigen besluta därom; dock kan eventuellt ett dylikt beslut höra till dem som styrelsen icke skall efterkomma, därför att beslutet finnes vara till uppenbar skada för bolaget.

Ett undantag från regeln att klanderpreskription gör giltigt ett beslut, som endast kränker aktieägares rätt, föreligger beträffande sådana beslut som enligt lagen eller bolagsordningen kräva *särskild röstpluralitet* och skola *registreras*. I dessa fall är det fråga om beslut som kunna ingripa djupt i den enskilde aktieägarens rätt. Och med hänsyn till det faktiska förhållandet att i synnerhet i större bolag många små aktieägare icke ha förmåga att tillvarata sina rättigheter, har det ansetts lämpligt att registreringsmyndigheten bör bevaka dem. Enligt 138 § 1 mom. 3 st. blir därför dylikt beslut, trots att klandertalan icke instämts, ej gällande. Endast om registreringsmyndigheten — på grund av felaktiga protokoll eller eventuellt förbiseende —

skulle registrera beslutet, blir detta efter klanderpreskriptionens utgång giltigt. (Registreringen i och för sig gör icke beslutet giltigt, om klandertalan väckes inom föreskriven tid.)

Ett annat undantag från principen att ett beslut, som strider blott mot de nuvarande aktieägarnas rätt, blir fullt giltigt genom underlåten klandertalan framgår av det i annat sammanhang omnämnda stadgandet i 92 § 1 st., enligt vilket styrelsen och annan ställföreträdare för bolaget icke må efterkomma föreskrift av bolagsstämma om sådan förvaltningsåtgärd, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen. Av formuleringen (liksom av lagstadgandets förarbeten) finner man att detta verkställighetsförbud skall gälla, oavsett att klander mot beslutet icke anhängiggjorts inom tremånaderstiden. Detta kunde synas innebära, att dylikt beslut är en nullitet. Men så som lagen är skriven torde rätten att inför domstol föra talan mot beslutets giltighet likväl upphöra i och med tremånaderstidens utgång; frågan huruvida beslutet bort verkställas eller icke skulle i så fall kunna bringas under domstols prövning blott i sammanhang med en skadeståndstalan mot styrelsen.

Talan mot ett bolagsstämmobeslut — klander- eller nullitetstalan — kan föras av styrelsen, styrelseledamot, vd eller aktieägare. Hur styrelsen skall väcka talan se 138 § 2 mom. 1 st. Med aktieägare menas den som styrker sin äganderätt genom sin besittning av innehavaraktiebrev eller genom att vara inregistrerad i aktieboken för namnaktie. Som förut omnämnts kan emellertid talan föras även av den som förmår styrka, att styrelsen obehörigen vägrat att införa honom i aktieboken. Hans talan kan emellertid icke grundas därpå att han såsom ej införd i aktieboken ej fått rösta; ty regeln att endast den i aktieboken införde aktieägaren får rösta lider icke undantag för fall av obehörig

vägran från styrelsens sida att inregistrera en person. Hans talan kan sålunda endast grundas på att beslutet av annan anledning är formellt eller materiellt bristfälligt.

Med aktieägare likställes sådan testamentarisk rättsägare som avses i 220 §.

I ett fall kan endast aktieägarminoritet föra talan, 138 § 1 mom. 4 st. Det är när bolagsstämma icke vederbörligen beaktat ett av minoritet enligt 75 § 2 st. framställt yrkande om vinstutdelning. Stämmans beslut kan då klandras blott av aktieägare som representera en så stor minoritet som fordras för att kräva utdelning, d. v. s. $\frac{1}{10}$ av aktiekapitalet. Sedan dylik minoritet anhängiggjort talan, kan den emellertid fortsättas, även om vissa, kanske alla utom en, avstå från att fullfölja processen.

Den omständigheten att talan mot ett bolagsstämmobeslut väckts medför naturligtvis icke utan vidare att styrelsen ej kan verkställa eller registreringsmyndigheten registrera beslutet; talan kan ju enligt styrelsens resp. registreringsmyndighetens mening vara ogrundad. Då det emellertid för den som väckt talan kan vara av stor betydelse att beslutet icke genast verkställs — varefter ändring kan vara svår att genomföra — bemyndigar 2 mom. 2 st. domstolen att, när skäl därtill föreligger, innan slutligt utslag meddelas förordna, att beslutet ej må verkställas (s. k. *inhibitionsförordnande*).

Om talan föres mot ett val av styrelse eller revisorer på grund av att formella fel förekommit vid valet, få likväl de valda personerna anses behöriga att fungera såsom styrelse resp. revisorer, intill dess valet blivit undanröjt.

Bifalles väckt talan mot stämmobeslut, medför det att beslutet upphäves eller ändras med verkan för alla aktieägare, 2 mom. sista st. Om beslutet upphäves, är det att betrakta som från början ogiltigt. Har det registrerats, skall på anmälan av part registreringen avföras ur registret,

201 §. Om beslutet verkställts, skall verkställigheten såvitt möjligt återgå. Undantag härifrån följer av reglerna i 73 (och 74) §§ om att lagstridig utdelning i vissa fall ej kan återkrävas på grund av mottagarens goda tro.

Som av formuleringen i 2 mom. sista st. framgår kan domstol icke blott undanröja utan även *ändra* ett överklagat bolagsstämmbeslut. Förutsättning härför är att domstolen kan fastställa, vilket innehåll ett bolagsstämmbeslut rätteligen borde ha haft; så t. ex. bör domstolen, om bolagsstämman beslutat en olagligt hög utdelning, kunna nedsätta utdelningen så att den blir laglig, liksom domstolen på talan av en minoritet enligt 1 mom. 4 st. kan fastställa att utdelning skall ske med visst belopp.

2. Ett beslut av bolagsstämman om *arvode* åt styrelseledamot, revisor eller annan kan understundom bortkländras därför att det bestämda arvodesbeloppet är så stort att det måste anses till större eller mindre del vara en förtäckt vinstutdelning (NJA 1920 s. 231). Dylika fall förekomma icke så sällan i familjebolag, där vissa dominerande aktieägare uttaga hela vinsten i form av styrelsearvoden o. d., kanske till förfång för någon mindre aktieägare. Skulle i dylikt fall det belopp, som i verkligheten är utdelning, inkräkta på bolagets bundna kapital, är beslutet såsom stridande mot borgenärsskyddsreglerna en nullitet; jfr nedan under XXIV (om enmansbolag).

Även där ej arvodets storlek och andra omständigheter äro sådana att det måste betecknas som en maskerad utdelning, kan det framstå såsom alltför högt. I sådant fall kunna enligt 139 § aktieägare, representerande minst $\frac{1}{10}$ av hela aktiekapitalet, inom tre månader från beslutets dag hos rätten påkalla prövning av arvodet, och rätten har då att, efter vederbörandes hörande, nedsätta beloppet, om det befinnes uppenbarligen oskäligt.

XX.

Skadeståndsskyldighet.

De personer som utgöra organ för bolaget — inklusive de personer som såsom stiftare eller granskare deltaga i bolagets bildande — äro skyldiga att i sin verksamhet för bolaget iakttaga dettas intressen, och om de förorsaka bolaget skada, äro de under vissa förutsättningar, vanligen uppsåt eller vårdslöshet, skyldiga att ersätta bolaget för skadan. Men ehuru deras skyldigheter i första hand bestå gentemot bolaget äro vissa av dem, särskilt styrelseledamöter, vd och revisorer, också ansvariga i viss utsträckning gentemot bolagets fordringsägare och andra utomstående.

A. Skadeståndsansvar mot bolaget.

Stiftare, granskare, styrelseledamot, vd eller revisor är gentemot bolaget ersättningsskyldig för skada, som han genom uppsåt eller vårdslöshet förorsakar detta. Detsamma gäller vissa under likvidation för bolaget verksamma personer: likvidator, likvidationsrevisor och syssloman enligt 143 och 144 §§.

Stiftares skadeståndsförpliktande förfarande kan bestå i att han uppsåtligen eller av vårdslöshet uppskattat apportegendom till för högt värde eller i andra för bolaget skadliga åtgärder eller försummelser.

Vad beträffar *bolagsledningens* ansvarighet är att märka, att arbetsfördelningen mellan styrelse och vd naturligtvis har motsvarande verkan beträffande skadeståndsansvaret; styrelsen är sålunda ansvarig för vd:s åtgärder inom

hans förvaltningsområde endast om styrelsen kan anses ha brustit i sin skyldighet att utöva tillsyn över bolagets organisation och vd:s förvaltning. Ytterligare bör observeras att bolagsledningen icke kan undgå ansvar för en skadebringande förvaltningsåtgärd genom att åberopa att bolagsstämman givit direktiv om åtgärdens företagande. Som förut omnämnts är företagsledningen skyldig underlåta verkställande av förvaltningsåtgärd, vars verkställande styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen, 92 §. Då emellertid denna regel är given för att skydda bolagets aktieägare, uppkommer ej skadeståndsansvar för bolagsledningen, om samtliga aktieägare med vetskap om att åtgärden medför förlust för bolaget fattat beslut om densamma; detta kan ha särskild betydelse om t. ex. ett moderbolag äger alla aktierna i ett dotterbolag, i vilket fall moderbolaget kan driva dotterbolaget i moderbolagets intresse. Emellertid få ju icke ens samtliga aktieägare disponera över tillgångar som erfordras för täckande av det bundna kapitalet.

Revisors uppdrag är individuellt, så att han principiellt svarar för hela granskningen. Som förut omnämnts kan dock en viss naturlig arbetsfördelning mellan revisorerna anses påkallad av naturliga skäl, så att t. ex. en icke yrkesrevisor ej blir ansvarig för varje vårdslöshet i räkenskapsgranskningen, som hans medrevisor, en yrkesrevisor, låtit komma sig till last. Däremot är enligt 208 § 2 st. revisor obetingat ansvarig för fel och försummelser av *medhjälpare*, som han anlitat för granskningsarbetet.

Aktieägare har icke samma ställning som styrelseledamot, vd och revisor. Aktieägaren har över huvud icke skyldighet att positivt verka för bolagets bästa; i synnerhet i stora bolag är det också som bekant mycket vanligt att många aktieägare icke deltaga i bolagsstämmor eller eljest i bolagets angelägenheter. Då deras sakkunskap också

ofta är liten eller ingen, har lagen begränsat deras skadeståndsansvar till det fall att de genom överträdelse av AL eller bolagsordningen uppsåtligen eller av *grov* vårdslöshet tillskynda bolaget skada, 208 § 3 st. När stadgandet talar om överträdelse av AL eller bolagsordningen, får det anses syfta på fall då aktieägaren med utnyttjande av sina aktierättsliga befogenheter, huvudsakligen genom röstning på bolagsstämma, framkallar en dylik överträdelse. Om aktieägaren genom t. ex. stöld eller mordbrand förorsakar bolaget skada, är han att betrakta som vanlig tredje man, och hans skadeståndsskyldighet följer allmänna skadeståndsregler. Men därjämte kan en aktieägare på det sättet medverka till skada för bolaget att han utan röstning e. d. personligen påverkar t. ex. en styrelseledamot att förorsaka bolaget skada. Även frågan om hans skadeståndsskyldighet i sådant fall är att bedöma enligt allmänna skadeståndsregler — enligt dessa kan i varje fall skadeståndsskyldighet föreligga, om han sålunda medverkar i en styrelseledamots brottsliga handling — men för ett särskilt praktiskt fall har AL i 210 § givit en skadeståndsregel. Denna förutsätter att styrelsen, styrelseledamot, vd eller likvidator tillskyndat bolaget skada genom åtgärd, som innebär att fördel uppenbarligen beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare. I dylikt fall blir naturligtvis styrelseledamoten etc. skadeståndsskyldig. Men ansvarigheten åvilar jämväl aktieägare, som uppsåtligen genom begagnande av sitt inflytande över honom medverkat till åtgärden. Härigenom drabbar skadeståndsskyldighet t. ex. en person, som har det dominerande aktieinnehavet i ett bolag och med utnyttjande av det inflytande han därigenom har över styrelsen förmår denna att sälja bolagets egendom åt honom till underpris.

B. Skadeståndsansvar mot tredje man.

Skadeståndsskyldighet för bolagsorgan mot tredje man — varmed avses först och främst bolagets borgenärer, vidare enskilda aktieägare i bolaget och slutligen även andra utomstående, t. ex. köpare eller säljare av aktier i bolaget, personer som ge lån mot aktier i bolaget — föreligger icke i samma utsträckning som skadeståndsansvar mot bolaget. Enligt allmänna skadeståndsregler inträder skadeståndsskyldighet i händelse av brottslig gärning, vilket i förevarande fall har en avsevärd betydelse; se särskilt strafflagen 21 kap. 9 §. Men därutöver stadgas i 209 § AL ersättningskyldighet för styrelseledamot eller annan person i organställning, som genom överträdelse av AL eller bolagsordningen — d. v. s. sådana föreskrifter däri som avse att skydda tredje man — uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndar tredje man skada. Beträffande aktieägare gäller detsamma, dock endast vid uppsåt eller grov vårdslöshet. Därjämte svarar aktieägare enligt 210 § sista punkten, om han genom sitt inflytande över företagsledningen på sätt nyss sagts beträffande ansvar mot bolaget medverkar till vissa mot de aktiebolagsrättsliga tredjemansskyddsreglerna stridande åtgärder.

Reglerna om skadeståndsskyldighet mot tredje man avse i första hand s. k. *omedelbar* eller *direkt* skada för tredje man. En sådan föreligger om styrelsen t. ex. vägrar att i aktieboken införa en vederbörligen legitimerad aktieägare. Bland de regler som avse att skydda tredje man äro även *redovisningsreglerna*, och styrelsen kan t. ex. bli ansvarig gentemot den, som på grund av felaktig årsredovisning förmåtts att köpa aktier till ett för högt pris eller att ge kredit till bolaget.

Däremot avses med reglerna om skadeståndsskyldighet mot tredje man åtminstone i allmänhet icke s. k. *medelbar*

eller *indirekt* skada, d. v. s. en skada som i första hand drabbar bolaget och endast därigenom indirekt en aktieägare eller en borgenär, vars aktie eller fordran minskar i värde. Om sålunda styrelsen genom vårdslös förvaltning förorsakar bolaget förluster, blir den skadeståndsskyldig endast mot bolaget (ev. dess konkursbo) och icke mot enskilda aktieägare eller borgenärer. Det har emellertid (i lagens förarbeten) gjorts gällande, att ansvar mot tredje man för indirekt skada skulle följa vid överträdelse av vissa regler, som avse att skydda icke enbart bolaget utan även tredje man; sålunda skulle balansvärderingsreglernas åsidosättande, varigenom fiktiv vinst framkonstruerades och utdelades, medföra icke blott den i lagen föreskrivna återbäringsplikten och ersättningsskyldigheten gentemot bolaget utan även skadeståndsskyldighet mot enskild borgenär. Denne skulle kunna göra skadeståndsanspråk gällande, i fall bolaget eller dess konkursbo underlåte att utkräva ersättningen.

C. Skadeståndets storlek. Flera skadeståndsskyldiga.

Skadeståndsbeloppet skall, antingen det gäller ersättning till bolaget eller till tredje man, i regel motsvara skadan. Härifrån gör dock lagen viktiga undantag. I så stora och komplicerade ekonomiska förhållanden som många aktiebolag arbeta under kan det lätt hända att även en ringa vårdslöshet av en handlande person medför så betydande ekonomiska skador att deras ersättande vida överstiger den skadeståndsskyldiges förmåga. Skadeståndsansvar av sådan tyngd kan framstå såsom obilligt, icke minst i fall försumligheten består allenast i en bristfällig övervakning, t. ex. från styrelseledamots sida i förhållande till vd. När nya lagen skrevs kom man till den uppfattningen att aktiebolaget självt och de personer som åtnjuta förmånerna

av eller äro intresserade i dess verksamhet rimligtvis borde bära något av den risk för skada genom försummelser från organens sida som normalt är förbunden med ekonomisk verksamhet av den omfattning och art bolagen bedriva och att alltså den som allenast visat lindrig försummelse icke nödvändigt borde vara skyldig ersätta hela den uppkomna skadan. I 211 § stadgas i enlighet härmed att om stiftare, styrelseledamot eller annan är skadeståndspliktig enligt förut angivna regler och allenast ringa vårdslöshet — som icke innefattar straffbar handling — föreligger, så må ersättningen *nedsättas*, där det med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt provas skäligt. Bland omständigheter att härvid beakta äro särskilt den skadeståndsskyldiges ekonomiska bärkraft samt bolagets ställning och beskaffenheten av dess rörelse. En sådan nedsättningsregel är icke någon absolut nyhet i svensk lagstiftning — se strafflagen 6 kap. 6 §, kollektivavtalslagen 8 §, sjömanslagen 50 § och sjölagen 59 § — men nya aktiebolagslagens nu nämnda stadganden torde praktiskt sett och för den senare rättsutvecklingen bli av större betydelse än de tidigare mera speciella stadgandena.

Nedsättningsregeln är även utsträckt till aktieägare. Då aktieägarens skadeståndsskyldighet är betingad av uppsåt eller grov vårdslöshet, fordras emellertid ej för nedsättning ringa vårdslöshet utan blott att det med hänsyn till hans skuld och omständigheterna i övrigt provas skäligt, 211 § 2 st.

Nedsättning kan ske, även när tredje man är skadelidande. Här får dock nedsättningsregeln, som ej gäller vid brottslig handling, mindre betydelse än när det gäller skadeståndsskyldighet mot bolaget, eftersom de regler i aktiebolagsrätten som avse att skydda tredje man i stor utsträckning äro straffsanktionerade.

Om *flera medverkat* till skada, äro de enligt allmänna

skadeståndsregler solidariskt ansvariga för skadeersättningen. Får någon av de skadeståndsskyldiga ersättningsbeloppet nedsatt, svarar han endast med det nedsatta beloppet.

Att en av flera skadeståndsskyldiga, som på grund av det solidariska ansvaret fått betala hela skadeståndsbeloppet eller en del därav, kan ha *regressrätt* mot de övriga är numera erkänt i rättspraxis. Regeln uttalas för aktiebolagsrättens del uttryckligen i 212 §, enligt vilken de skadeståndsskyldiga *sinsemellan* — d. v. s. regressvis — skola taga del i ersättningsens gäldande efter vad med hänsyn till vars och ens skuld och omständigheterna i övrigt prövas skäligt. Självfallet kan icke den, vars ersättning nedsatts, regressvis tvingas att utbetala mer än det nedsatta beloppet. Däremot har han ofta på grund av sin mindre skuld full regressrätt mot andra, som handlat uppsåtligen eller med grov vårdslöshet.

XXI.

Skadeståndstalan mot styrelseledamöter m. fl.

Det skadeståndsanspråk som enligt förut angivna regler kan föreligga för tredje man mot styrelseledamöter m. fl. göres gällande i samma ordning som ett vanligt fordringsanspråk. Däremot innehåller AL särskilda regler om *bolagets* skadeståndstalan. Dessa regler innebära huvudsakligen att ansvarsfrihet under vissa förutsättningar kan beviljas företagsledningen, att bolagets skadeståndsanspråk preskriberas inom viss kortare tid samt att bolagets talan kan föras av en aktieägarminoritet.

A. Talan mot företagsledningen.

Frågan huruvida styrelseledamot eller vd under ett räkenskapsår gjort sig skyldig till fel eller försummelser, på grund av vilka skadeståndstalan å bolagets vägnar skall anställas mot honom eller ansvarsfrihet (*decharge*) beviljas honom, skall som förut omnämnts behandlas på ordinarie bolagsstämma, där årsredovisningen framlagts, eller eventuellt på fortsatt stämma, till vilken frågan jämlikt 126 § 1 mom. 2 st. uppskjutits. Då företagsledningen visserligen ej själv får rösta i *decharge*frågan men ofta har stöd av majoritetsgruppen på stämman, skulle en rätt för majoriteten att meddela styrelsen *decharge* kunna medföra ett otillbörligt eftersättande av bolagets och minoritetens intressen. Å andra sidan vore det för företagsledningens verksamhet och bolagets intressen skadligt, om enstaka aktieägare utan ansvarskänsla för bolaget, kanske i rent utpress-

nings- eller chikaneringssyfte, skulle kunna hindra decharge åt företagsledningen och föra skadeståndstalan mot den. Enligt lagen är det därför lagt i handen på en minoritet, representerande minst $\frac{1}{10}$ av hela aktiekapitalet, att förhindra decharge, 128 §. Som skydd mot att mera tillfälliga aktieägare skola utnyttja denna mycket viktiga men också ömtåliga minoritetsrätt stadgas att i minoriteten icke skall inräknas namnaktie, som aktieägaren bekommit annorledes än genom familjerättsligt fång och för vilken han blivit införd i aktieboken senare än sex månader före den stämman, där redovisningshandlingarna framlagts.

Frågan om ansvarsfrihet är individuell för varje medlem av företagsledningen; decharge kan beviljas vissa av dem men förvägras andra.

Om decharge förvägrats styrelseledamot eller vd, kan bolaget i vanlig ordning, d. v. s. genom vederbörlig representant (nyutsedd styrelse), föra skadeståndstalan mot honom. I samband med att majoriteten vägrar decharge kan den sålunda uppdraga åt (den nya) styrelsen att utföra skadeståndstalan. (Dock är vägran att ge decharge icke i och för sig liktydigt med ett beslut att anställa talan. Dechargevägran kan ha karaktär av en »prickning» utan vidare åtgärder.)

Men talan kan också å bolagets vägnar anställas av minoriteten. Den föreskrivna minoriteten, som icke behöver bestå av samma personer som vid stämman röstat mot decharge, måste medverka vid anställandet av talan, men sedan detta skett (d. v. s. stämningen delgivits), kan talan fullföljas även om flera eller färre av aktieägarna avstå från sin talan. Ehuru talan förs i bolagets namn, äro minoritetsaktieägarna ansvariga för rättegångskostnaderna, men skulle de vinna processen, ha de rätt att erhålla ersättning för sina kostnader ur det belopp som genom processen kommer bolaget till godo, 129 §.

För anställande av talan (av bolaget självt eller av minoriteten) uppställer lagen en preskriptionstid av sex månader från det redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades på bolagsstämman. Väckes ej talan inom denna tid, skall det — även om decharge på stämman vägrats — anses som om ansvarsfrihet blivit beviljad, 128 § 3 st. För bolagsverksamhetens lugna gång är det nämligen önskvärt, att ansvarsfrågan icke hålles svävande under längre tid.

Om ansvarsfrihet beviljats eller enligt nyssnämnda regel skall anses beviljad, kan i regel skadeståndstalan icke anställas. Härifrån gälla dock följande undantag:

1) Styrelsen, styrelseledamot eller vd har uppsåtligen eller av vårdslöshet i redovisningshandlingarna, bokföringen eller eljest lämnat aktieägarna eller revisorerna väsentligt oriktiga eller ofullständiga upplysningar angående en vidtagen åtgärd eller dess betydelse för bolaget. I sådant fall kan — förutsatt naturligtvis att aktieägarna icke trots detta hade erforderlig kännedom om åtgärden — oavsett decharge talan föras om skadestånd för skada genom denna åtgärd. Detta gäller även om de oriktiga upplysningarna skulle ha lämnats av annan styrelseledamot än den som företagit åtgärden.

2) Talan om skadestånd på grund av brottslig gärning kan anställas, såframt ej beviljad decharge uppenbarligen avsett även denna gärning.

Är rätten till talan bevarad enligt 1) eller 2) gäller endast vanlig fordringspreskription (tio år).

3) Om bolaget sättes i konkurs på ansökan, som gjorts inom två år från den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades, kan konkursboet oavsett beviljad decharge föra talan rörande förvaltningen under det år redovisningen avser. Konkursboets talan måste

då väckas inom viss tid, i regel sex månader, från första borgenärssammanträdet, 131 §.

4) Decharge har över huvud verkan endast i den mån det rör anspråk över vilka aktieägarna kunna disponera. Om företagsledningen överträtt borgenärsskyddsreglerna och på den grund ådragit sig ersättningsskyldighet — framför allt om balansvärderingsreglerna åsidosatts så att olagligen vinst redovisats och utdelats, varvid företagsledningen enligt 73 (och 74) § blir ansvarig för brist vid återbäring — har en därför meddelad decharge ingen verkan. Ersättningsanspråket kan trots dechargen göras gällande såväl av bolaget självt som av dess konkursbo utan annan begränsning än den som följer av den allmänna fordringspreskriptionen.

B. Talan mot stiftare, revisor och granskare.

För dessa personer finnas icke som när det gäller företagsledningen särskilda regler om decharge. I fall fråga uppkommer om skadeståndstalan för bolaget, måste denna fråga först dragas under bolagsstämmans prövning. Samma minoritet som när det gäller talan mot företagsledningen kan förhindra att stämman beslutar avstå från att göra skadeståndsanspråk gällande samt å bolagets vägnar anställa talan, varvid reglerna i 129 § äga tillämpning, se 130 §. Rätten att föra talan mot stiftare eller granskare är dock icke beroende av att aktieägare varit införd i aktieboken viss tid. Talerätten preskriberas beträffande stiftare och granskare — såvitt angår granskning av bolagsbildningen — på tre år från bolagets registrering och beträffande revisor och granskare — i andra fall — på två år räknat från det revisions- eller granskningsberättelsen eller annat yttrande framlades på bolagsstämma resp. yttrande enligt 127 § avgavs. Om bolaget går i konkurs på ansökan som gjorts

inom nämnda preskriptionstid, kan konkursboet föra talan inom den i 131 § sista st. angivna tiden. För skadeståndsanspråk på grund av brottslig gärning gäller endast vanlig fordringspreskription.

C. Talan mot aktieägare.

Talan mot aktieägare kan icke å bolagets vägnar föras av aktieägarminoritet utan endast av bolaget genom vanlig ställföreträdare. Preskriptionstiden är två år från det beslut eller den åtgärd som förorsakat skadan. Beträffande verkan av konkurs och brottslig handling gälla samma regler som angående talan mot revisorer.

D. Uppgörelse angående skadeståndsskyldighet.

Då det är av vikt att bolagets och särskilt minoritetens intressen med avseende på skadeståndsrätten icke sättas ur spel genom uppgörelse mellan bolaget och den skadeståndsskyldige, stadgas i 132 § att sådan uppgörelse icke är för bolaget eller dess konkursbo bindande, om den träffas medan talerätten ännu står öppen. Beträffande stiftare är denna regel ovillkorlig; det är av särskild vikt att icke stiftarna kunna frigöra sig från ansvar genom en uppgörelse kanske strax efter det bolagsbildningen är färdig. Däremot gör lagen ett undantag i fråga om styrelseledamot, vd, revisor och granskare. Med sådan person kan uppgörelse även före preskriptionstidens utgång bli giltig under förutsättning att uppgörelsen träffas eller godkännes av bolagsstämman. Den minoritet som kan hindra decharge kan på bolagsstämman även hindra uppgörelse (för att inräknas i minoriteten uppställs i detta avseende intet krav på att viss tid ha varit införd i aktieboken). Vidare kan uppgörelsen icke hindra aktieägare, som re-

dan anställt talan, att fullfölja denna: hans samtycke till uppgörelsen kräves alltså. För att hindra överrumpling stadgas att föreskrivna kallelseåtgärder måste vara vidtagna senast två veckor före stämman, och är fråga om uppgörelse med styrelseledamot eller vd skola bolagets revisorer »höras» i ärendet, vilket torde böra uppfattas så att de skola uttala sig i saken skriftligen eller muntligen inför stämman.

För en uppgörelse efter det tiden för anställande av talan utgått finns plats endast i fall skadeståndsanspråket bevarats genom att talan väckts i tid. I sådant fall kan naturligtvis uppgörelse ske mellan bolaget eller den minoritet som på dess vägnar för talan och svaranden. Självfallet kan icke bolaget genom en uppgörelse hindra en minoritet att fullfölja väckt talan.

Hinder för uppgörelse med en skadeståndsskyldig aktieägare finns ej, vilket sammanhänger med att minoritetsrätt i detta avseende ej föreligger. Vid uppgörelsen har styrelsen naturligtvis att tillbörligen bevaka bolagets intressen.

XXII.

Likvidation och upplösning.

Ett aktiebolag upphör juridiskt genom likvidation eller konkurs.

Likvidation kan inträda genom frivilligt beslut av bolagsstämman (*frivillig likvidation*). I vissa fall föreligger skyldighet för bolaget att träda i likvidation, varvid domstol — om ej bolaget fullgör sin skyldighet — kan förklara att likvidation skall inträda (*tvångslikvidation*).

A. Frivillig likvidation.

För beslut om frivillig likvidation fordras samma pluralitet som för beslut om ändring av bolagsordningen enligt 133 § 5 och 6 mom., d. v. s. antingen enhälligt beslut av alla bolagets aktieägare eller ock beslut på två stämmor med majoritet av $\frac{2}{3}$ av de röstande på sista stämman (såframt ej bolagsordningen kräver större majoritet), 140 §. Föreligger anledning till tvångslikvidation är i regel enkelt majoritetsbeslut tillräckligt. Undantag härifrån gäller för det fall att tvångslikvidationsanledningen är den att styrelse eller vd saknas eller att fastställd balansräkning icke för något av de tre sista åren inkommit till registreringsmyndigheten (143 och 144 §§); sådana likvidationsanledningar kunde lätt anordnas av en enkel aktieägarmajoritet, om den därigenom finge möjlighet att framkalla likvidation.

B. Tvångslikvidation.

Tvångslikvidationsgrunderna äro följande:

1. *Förhållande, som enligt bolagsordningen skall medföra bolagets upphörande, har inträtt.* Endast undantagsvis finnas bestämmelser av sådant slag — att bolaget skall upphöra vid viss tidpunkt eller då en viss händelse inträffat — i bolagsordningarna. Likvidationen kan framtvingas genom ansökan till domstol av styrelseledamot, vd eller aktieägare, se närmare 141 §.

2. *Förlust av viss del av aktiekapitalet.* Som i andra sammanhang framhållits är aktiekapitalet bolagets kreditbas, och en stor del av lagens regler gå ut på att såvitt möjligt skydda denna kreditbas. Givetvis kan emellertid ingen lagstiftning hindra att ett bolag i sin verksamhet lider förluster, som kunna medföra att bolagets tillgångar efter avdrag av skulderna icke räcka till att täcka aktiekapitalet. Man brukar säga att aktiekapitalet till den del som sålunda blir obetäckt »gått förlorat». I balansräkningen framträder detta ju icke som en minskning av det nominella aktiekapitalet utan såsom en på tillgångssidan redovisad förlust.

Likvidationsplikten är beroende av att aktiekapitalet till $\frac{2}{3}$ gått förlorat. (Mindre del kan föreskrivas i bolagsordningen, vilket dock ytterst sällan förekommer.) Att förlust av nämnda storlek föreligger medför emellertid icke omedelbar likvidationsplikt, utan bolaget har viss frist. Till en början inträder endast skyldighet för styrelsen och vd att upprätta särskild balansräkning, s. k. *likvidationsbalansräkning*, för klarläggande av bolagets ställning, 146 §. I likvidationsbalansräkningen upptagas alla tillgångarna principiellt till »verkliga värdet», d. v. s. försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. Undervärdering

får här anses principiellt utesluten, eftersom eljest genom majoritetens beslut tvångslikvidationsgrund skulle kunna med lätthet anordnas. Beträffande anläggningstillgångar behöver ej »verkliga värdet» redovisas utan de kunna upptagas på samma sätt som i årsbalansen, d. v. s. till anskaffningskostnaden med erforderlig avskrivning. Den viktiga skillnaden mellan likvidations- och årsbalansräkning blir därför att tillgångar av alla slag få upptagas till verkliga värdet även om anskaffningspriset skulle vara lägre. På grund härav kan förhållandet vara det att väl årsbalansen men ej likvidationsbalansen utvisar att aktiekapitalet till $\frac{2}{3}$ gått förlorat.

Skulle likvidationsbalansräkningen utvisa förlust av nämnda storlek, skall företagsledningen, sedan revisorernas yttrande inhämtats, ofördröjligen sammankalla bolagsstämman för prövning av balansräkningen och likvidationsfrågan. Om företagsledningen försummar att upprätta och för bolagsstämman framlägga likvidationsbalansräkning, ehuru anledning därtill föreligger, bli styrelseledamöterna och vd personligt och solidariskt ansvariga för alla förpliktelser, som uppkomma för bolaget under den tid förlusten uppgår till $\frac{2}{3}$ av aktiekapitalet; 148 § 1 st.

Sedan likvidationsbalansräkningen framlagts på bolagsstämman, har denna att fatta beslut i likvidationsfrågan. En aktieägarminoritet kan emellertid fordra att likvidationsbeslut ej skall fattas förrän på ny bolagsstämman, minst en månad senare. Skyldighet för bolaget att träda i likvidation inträder, om icke bristen i aktiekapitalet *till fullo* (alltså ej blott till viss del) elimineras antingen genom frivilliga tillskott från aktieägare eller andra (t. ex. ett närstående bolag) — ett tillskott som icke får ha karaktären av vanligt lån, eftersom därigenom bolagets balansställning ju ej skulle förbättras — eller ock genom nedsättning av aktiekapitalet. Har ej bristen sålunda eliminerats inom fyra må-

nader från det likvidationsbalansräkningen framlades på bolagsstämma, äger styrelseledamot, vd eller aktieägare hos rätten eller domaren göra ansökan om att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation. Även efter det sådan ansökan gjorts kan bolaget räddas, förutsatt att bristen på nyss angivet sätt senast då ärendet upptages till behandling vid domstolen visas vara eliminerad; i annat fall förklarar rätten att bolaget skall gå i likvidation, se 142 §. — Göres ej ansökan kan bolaget under hur lång tid som helst fortsätta sin verksamhet, men påföljden därav är att alla som deltaga i beslut om bolagets fortsättande eller handla å dess vägnar *ansvara personligt och solidariskt* för alla förbindelser som uppkomma senare än fyra månader från det likvidationsbalansräkningen framlades på bolagsstämma och innan bristen därefter blivit på ovan angivet sätt till fullo eliminerad, 148 § 2 st.

3. *Frånvaro av behörig registrerad styrelse eller vd*, 143 §.

I detta fall kan ansökan till rätten om bolagets försättande i likvidation göras icke blott av styrelseledamot, vd eller aktieägare utan också av borgenär eller av annan vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som kan företräda bolaget. — Innan rätten meddelar slutligt beslut, kan den, om det äskas eller eljest finnes erforderligt, förordna en eller flera *sysslomän* att under tiden omhänderha bolagets angelägenheter. Se närmare 143 §.

4. *Om fastställd balansräkning icke för något av de tre sista åren inkommit till PRV* inträder jämväl likvidationsplikt, 144 §. I detta fall skall anmälan till rätten eller domaren göras av PRV ex officio.

En i förutvarande AL upptagen tvångslikvidationsgrund, nämligen att antalet aktieägare sjunkit under visst minimum (fem), har utgått. Sålunda kan enligt nya lagen ett

bolag fortsätta sin verksamhet även om alla aktierna kommit i händerna på en enda person. Härom se närmare nedan i kap. om enmansbolag.

C. Likvidationstillståndets inträde.

Likvidationstillståndet *inträder* i regel i och med att likvidatorer utsetts, 147 §. Det kan emellertid ibland vara önskvärt att likvidationstillståndet inträder först någon tid efter beslutet, t. ex. vid räkenskapsårets slut. Beslut därom kan fattas av bolagsstämman i alla fall då likvidationsbeslutet kräver kvalificerad pluralitet. Likvidationens början får dock ej uppskjutas mer än två månader från beslutets dag och icke heller utöver första dagen av nästa räkenskapsår.

D. Likvidatorer.

Likvidationen ombesörjes av en eller flera likvidatorer. Dessa utses vid frivillig likvidation av bolagsstämman. En eller flera av likvidatorerna kunna dock enligt bestämmelse i bolagsordningen utses av utomstående, 147 § 1 st. Vid tvångslikvidation på grund, som angivits under B 1 och 2 ovan, beredes bolagsstämman också möjlighet att välja revisorer; begagnas ej denna möjlighet utses likvidatorerna av rätten, vilket också sker i de övriga fallen av tvångslikvidation (då vanligen bolagets normala organ icke fungera så att likvidatorsval kan ske). Skulle bolag, som gått i likvidation, befinnas sakna likvidatorer (t. ex. på grund av dödsfall), skall rätten på anmälan förordna likvidatorer, 150 §.

Den som utsett likvidator kan när som helst *entlediga* honom; därjämte kan bolagsstämman i regel utse annan likvidator i stället för sådan som förordnats av rätten, 149 § 2 st. Rätten har befogenhet att entlediga en av bolagsstämman vald revisor på grund av försumlighet, 149 §

4 st. Likvidatorsuppdraget gäller eljest för hela den tid likvidationen pågår. Om tillsättande av likvidator efter sådan som entledigats, avgått eller avlidit se 149 § 3 st.

För likvidator vald av bolagsstämma kan stämman även utse *suppleant*, 147 §.

Beträffande likvidatorernas *kvalifikationer* gälla samma regler som i fråga om styrelseledamöter, 149 § 1 st.

Om likvidationens inträde, om likvidatorerna, deras firmateckningsrätt m. m. skall anmälan för registrering ske.

E. Kontrollorgan.

Såsom kontrollerande organ under likvidationen fungera först och främst *likvidationsrevisorer*. Om dessas tillsättande och entledigande, deras kvalifikationer samt rättigheter och skyldigheter gälla väsentligen samma regler som beträffande de vanliga revisorerna, 152 §.

Jämte likvidationsrevisorerna kan en s. k. *god man* utses att utöva tillsyn över likvidatorernas förvaltning. God man förordnas av domstol på ansökan av aktieägare, som inneha minst $\frac{1}{10}$ av aktiekapitalet. Han har samma rätt till granskning av böcker m. m. som revisorerna, han kan sammankalla bolagsstämma och vara ordförande på stämman, 154 §. Dessutom har han viss medbestämmanderätt i fråga om försäljning av bolagets egendom under likvidationen, se närmare 157 §.

F. Bolagsstämma under likvidation.

Även bolagsstämman fungerar under likvidationen i sin egenskap av bolagets bestämmande organ, se 155 §. Dess funktioner begränsas emellertid av likvidationens syfte att avveckla bolaget. Ökning eller nedsättning av aktiekapitalet kan ej beslutas och åtminstone i allmänhet kunna icke ändringar i bolagsordningen ske.

G. Styrelsens och vds redovisning.

Då bolaget trätt i likvidation, måste styrelsen och vd avge *redovisning* för sin förvaltning, i den mån detta ej tidigare skett, och frågan om *ansvarsfrihet* behandlas. Om redovisningen och dechargefrågans behandling, inklusive minoritetens rätt att hindra decharge och föra talan gälla samma regler som under bolagets bestånd, 154 §.

H. Likvidationens förlopp.

1. Under likvidationen, som går ut på att betala bolagets skulder och utskifta eventuellt överskott till aktieägarna, blir det oftast nödvändigt att genom *försäljning* förvandla bolagets tillgångar till pengar.

Undantagsvis kan det vara möjligt och lämpligt att gottgöra borgenärer med annan egendom eller att till aktieägarna utdela annan egendom än pengar, t. ex. värdepapper, som på lämpligt sätt kan fördelas mellan aktieägarna.

Då likvidationen går ut på en så snabb avveckling som lämpligen kan ske, få likvidatorerna icke vidtaga andra förvaltningsåtgärder än sådana som befrämja en dylik avveckling. Bolagets *rörelse* får fortsättas endast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling; naturligtvis skulle många gånger ett alltför tvärt avbrytande av rörelsen förorsaka bolaget onödiga förluster. Försäljning av egendom skall ske på det för bolaget lämpligaste sättet. Reglerna i 157 § om god mans samtycke till försäljning av egendom under hand avse att bereda skydd mot att egendom säljes på ett olämpligt sätt, t. ex. till någon större aktieägare i bolaget, som tack vare sitt inflytande kan utverka lågt pris.

2. Inom den ram som likvidationens syfte utgör ha

likvidatorerna samma befogenhet att *företräda* bolaget och över huvud samma rättigheter och skyldigheter som styrelseledamöter i fall då vd ej finnes, 158 §. Någon vd fungerar ej under likvidationen, men en rimlig *arbetsfördelning* mellan likvidatorerna kan äga rum, så att verkställandet av vissa åtgärder särskilt anförtros en av dem. Beträffande *firmateckning* gäller att likvidatorerna alltid gemensamt äro behöriga att teckna firman samt att de kunna bemyndiga enskild likvidator eller suppleant eller utomstående att teckna firman efter samma grunder som gälla för styrelsens rätt att bemyndiga firmatecknare (88 §). Firmateckningsrätten kan även göras kollektiv (89 §). Beträffande befogenheten att binda bolaget begränsas den naturligtvis av avvecklingssyftet, varjämte även reglerna om god mans samtycke äro att observera.

Firman skall till medkontrahentens upplysning tecknas med tillägg av orden »i likvidation»; i övrigt gälla samma regler som för firmateckning före likvidationen. Även påföljderna av oriktig firmateckning äro desamma, dock att personlig ansvarighet för vederbörande ställföreträdare kan uppkomma även om han underlåter att vid firmateckningen tillfoga orden »i likvidation», 159 §.

3. Likvidatorerna ha att lämna *redovisning* för sin förvaltning. Omedelbart efter likvidationens början skola de uppgöra inventarium och balansräkning (begynnelselans). Härvid upptagas alla tillgångarna till försäljningsvärdet, se närmare 156 §. Sedan skola likvidatorerna för *varje räkenskapsår* avge redovisning i form av *balansräkning, likvidationsräkning* och *förvaltningsberättelse*.

Likvidationsräkningen avser att på ett enkelt och överskådligt sätt lämna redovisning för inkomster och utgifter under året. Viss specificering skall ske, 160 § 2 st. Genom jämförelse med den redogörelse för värdeförändringar som enligt 3 st. skall lämnas i förvaltningsberättelsen får man

upplysning om avvecklingens gång beträffande de olika i balansräkningen upptagna tillgångsposterna. Om förvaltningsberättelsens innehåll se vidare 3 och 4 st.

4. Redovisningshandlingarna skola överlämnas till och granskas av likvidationsrevisorerna, vilka inom en månad därefter skola till likvidatorerna avlämna *revisionsberättelse*. I stort sett gälla rörande denna samma regler som om revisionsberättelse under bolagets normala verksamhet. Då det emellertid under likvidationen ej blir fråga om fastställande av balansräkning eller om decharge, bortfaller givetvis yttrande därom i revisionsberättelsen. Där emot skall denna innehålla uttalande huruvida likvidationen onödigt fördröjes eller icke.

5. Redovisningshandlingarna jämte revisionsberättelsen granskas av *bolagsstämman*, 162 §. Stämman kan naturligtvis göra anmärkningar mot eller ge direktiv åt likvidatorerna med anledning av redovisningen, och eventuellt kan stämman finna skäl till att entlediga likvidatorerna och utse nya. Som nyss nämnts förekommer emellertid ej periodisk decharge under likvidationen: frågan om likvidatorernas ansvarighet prövas i ett sammanhang, när likvidationen avslutas. Endast om en likvidator entledigas eller eljest avgår i förtid, är det nödvändigt att före likvidationens slut pröva frågan om hans ansvarighet, eftersom denna preskriberas ett år från den bolagsstämman, varå framlagts redovisning och revisionsberättelse för det räkenskapsår, under vilket avgången skedde, 171 § 1 mom. 2 st.

6. Likvidatorerna ha att med tillgängliga medel *betala bolagets skulder*. Dessa skola i princip vara klarerade, innan eventuell behållning skiftas mellan aktieägarna. Emellertid medför icke likvidationen i och för sig att bolagets skulder förfalla till betalning. Om en fordringsägare icke vill ta betalning i förtid, eller om gäld är tvistig eller betalning av annan orsak ej kan ske, skola erforderliga medel

för dylik gäld innehållas, varefter kvarvarande behållning kan skiftas, 163 §.

Om skifte sker utan att gälden sålunda betalats eller medel för dess betalning reserverats, eller om innehållna medel icke räcka att betala kvarstående gäld, blir den som vid skiftet uppburit något *återbäringsskyldig*, i den mån det erfordras för att bolagets fordringsägare skola bli tillgodosedda. Uppstår brist vid denna återbäring, bli likvidatorerna *skadeståndsskyldiga* enligt reglerna i 211 och 212 §§. Själva skiftet är emellertid icke ogiltigt. NJA 1922 s. 137.

7. *Vid skiftet* erhåller varje aktieägare vad som belöper på hans aktie i förhållande till hela aktiekapitalet. På grund av bestämmelse i bolagsordningen kan avvikelse härifrån ske dels så att vissa aktier skola erhålla företräde framför andra och dels så att behållningen skall helt eller delvis tillfalla annan än aktieägare (9 § 1 mom. 4 st.).

Vid utskiftning till aktieägare skall aktiebrevet fördes med påskrift därom, 164 § 2 st. Däremot är aktieägaren ej skyldig återställa aktiebrevet till bolaget, eftersom ny utskiftning kan tänkas komma att äga rum, ifall ny tillgång yppas.

Om skiftet sker oriktigt, så att aktieägare icke erhåller vad han haft rätt att fordra, måste han för att få rättelse instämma bolaget inom tre månader från det likvidatorernas slutredovisning framlades på bolagsstämma. Bifalles hans talan, kan därav följa återbäringsskyldighet för annan aktieägare samt eventuellt skadeståndsansvar för likvidatorerna, 164 § 3 st.

Det händer ej sällan att en eller annan aktieägare är oanträffbar eller eljest icke lyfter vad som tillagts honom vid skiftet. Enligt 164 § sista st. *preskriberas* hans rätt, om han ej inom fem år från slutredovisningen anmält sig att lyfta sitt belopp. Detta belopp tillfaller då principiellt

bolaget, varvid en efterutskiftning kan komma att ske enligt 168 §. Är beloppet ringa i förhållande till de utskiftade tillgångarna, äger dock rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att det skall tillfalla allmänna arvsfonden.

8. När likvidatorerna slutfört sitt uppdrag, skola de avge *slutredovisning*. Denna skall innefatta förvaltningsberättelse för hela likvidationstiden samt vara åtföljd av de förut upprättade redovisningshandlingarna för samma tid alltifrån begynnelsebalansen. Förvaltningsberättelsen skall även innehålla redogörelse för utskiftningen; denna kan ha ägt rum före slutredovisningens framläggande eller ock kan den helt eller delvis försiggå i samband därmed. Redovisningen skall granskas av likvidationsrevisorerna och jämte deras berättelse framläggas på bolagsstämma, 165 §.

9. Slutredovisningens framläggande på bolagsstämman bildar utgångspunkt för den tid av ett år inom vilken *talán på grund av förvaltningen* kan väckas mot likvidator. Denna talan — som är väl att skilja från aktieägares klander av skifte; sådant klander avser att den klandrande önskar erhålla större del av behållningen — går ut på att likvidator skall *till bolaget* utge ersättning för skada som han förorsakat bolaget uppsåtligen eller av vårdslöshet. Någon *decharge* förekommer icke här: talan kan nämligen föras icke blott efter beslut av bolagsstämman, i vilket fall nya likvidatorer få utses att företräda bolaget i processen, utan även av enskild aktieägare. Den senare för visserligen talan för bolagets räkning, så att den ersättning som eventuellt utdömes skall utgå till bolaget, men aktieägaren får ej (som en minoritet vid talan mot styrelsen) föra processen i bolagets namn.

Ettårspreskriptionen gäller icke i fall av sådan oriktig eller ofullständig redovisning som omnämnes i 128 § 4 st. eller brottslig gärning, ej heller i fall av bolagets konkurs inom två år från stämman, 171 § 1 mom.

Om talan mot *likvidationsrevisor* eller *god man* se 171 § 2 mom.

10. Slutredovisningens framläggande på bolagsstämman har ytterligare den betydelsen att *bolaget därmed skall anses upplöst*, varom anmälan för registrering skall göras, 166 §. Detta gäller emellertid endast om likvidationen verkligen är slutförd, så att inga tillgångar återstå. Om det efter slutredovisningens framläggande yppas ny tillgång, skall likvidationen *fortsättas*, 168 §. Ett sådant fall föreligger bl. a. om aktieägarers rätt till andel i behållningen preskriberas enligt 164 § (och beloppet ej är så ringa att det överföres till arvsfonden) eller om bolaget genom skadeståndstalan mot likvidatorerna tillföres medel. Likvidationen skall även fortsättas, om talan väckes mot bolaget eller om eljest behov av ytterligare likvidationsåtgärder uppkommer.

11. Om det redan vid likvidationens början eller ock på ett senare stadium därav visar sig att bolagets tillgångar icke ens förslå till täckande av likvidationskostnaderna, är ju en fortsatt likvidation utan ekonomisk mening. I sådant fall kan likvidationen *nedläggas* enligt 167 §. Beslut härom fattas av rätten på anmälan av likvidatorerna, varvid bolaget skall anses upplöst. Därefter företagas icke längre likvidationsåtgärder. Eventuella tillgångar överlämnas till allmänna arvsfonden.

12. Å andra sidan kan under vissa förutsättningar likvidationen upphöra och *bolaget återupptaga sin verksamhet*. Detta sker dels om bolagsstämmans eller rättens beslut om likvidation blivit i process genom lagakraftäggande utslag upphävt och dels i de fall som avses i 172 § och som i praktiken kunna antagas förekomma då bolagets ställning visar sig vara bättre än man vid likvidationsbeslutet antagit. Förutsättning är enligt 172 § att det är fråga antingen om frivillig likvidation eller om tvångslikvidation enligt 142 §

(brist i aktiekapitalet). Om det därefter visar sig att brist i aktiekapitalet icke föreligger (eventuellt på grund av värdestegring) och att ingen annan anledning till tvångslikvidation är förhanden samt ej heller utskiftning av bolagets tillgångar tagit sin början, kan bolagsstämman i den ordning som i 172 § närmare anges besluta om likvidationens upphörande och verksamhetens återupptagande. Om förfarandet vid igångsättandet av verksamheten — val av styrelse och revisorer, slutredovisning av likvidatorerna — ges närmare föreskrifter i 173 §.

I. Konkurs.

Förutom genom likvidation kan som sagt bolaget upphöra genom *konkurs*. Om konkursen — som i regel är fallet — avslutas utan överskott, anses bolaget upplöst i och med konkursens avslutande. 170 § 1 st. Skulle överskott i konkursen finnas, måste likvidation äga rum, 170 § 2 st.

XXIII.

Fusion.

1944 års lag inför en ny form för aktiebolags upphörande, nämligen dess uppgående i annat aktiebolag genom s. k. fusion. Det är vanligt att två eller flera aktiebolag sammanföras till ett ur ekonomisk synpunkt enhetligt företag genom bildning av en s. k. *koncern*, som vanligen karakteriseras av att ett av bolagen, moderbolaget, äger ett dominerande aktieinnehav i ett eller flera andra bolag, dotterbolag, jfr närmare nedan i kap. om koncerner. I en koncernbildning av angiven beskaffenhet stå emellertid de olika bolagen juridiskt kvar såsom särskilda aktiebolag, ehuru visserligen koncernförhållandet medför tillämpning av vissa speciella regler (nedan i nämnda kap.). Juridiskt har det ena koncernbolagets uppgående i det andra hittills endast kunnat ske genom vanlig likvidation, t. ex. så att ett dotterbolag satts i likvidation och moderbolaget såsom innehavare av dess aktier efter reglering av dess skulder under likvidationen tillskiftats dess tillgångar. När nya lagen givit regler om ett bolags uppgående i ett annat utan likvidation, har det gällt att dels bereda erforderlig trygghet för det upphörande bolagets borgenärer — vilka ju vid likvidation ha företräde till gottgörelse ur bolagets tillgångar — och dels skydda andra aktieägare i det upphörande bolaget.

1. I fall då moderbolag äger *samtliga* aktier i dotterbolag, påkalla endast borgenärernas intressen beaktande. Enligt 174 § kan därför i dylikt fall fusion ske i enkel form. Mellan de båda bolagen träffas *avtal om fusionen*, och ef-

tersom dotterbolaget skall upphöra kräves ett formellt godkännande av dotterbolagets *bolagsstämma* (vilket ju är en formalitet, då moderbolaget är ensam aktieägare på dotterbolagets stämma). Fusionsavtalet skall *registreras*, varefter bolagen skola söka *rättens tillstånd* att bringa det till verkställighet. Rättens tillstånd ges först efter det att i viss ordning prövats, att de *borgenärer* som så önska erhållit *betalning eller säkerhet*; de övriga borgenärerna få sina fordringar *överflyttade* på moderbolaget. Sedan rättens tillstånd givits och registrerats, skall dotterbolaget anses upplöst och dess tillgångar och skulder övertagna av moderbolaget.

Några särskilda regler om skydd för moderbolagets fordringsägare ha ej ansetts erforderliga. Skulle fusionsavtalet vara oförmånligt för moderbolaget och dess fordringsägare därigenom komma till skada, kunna de senare i fall av moderbolagets konkurs angripa fusionsavtalet enligt konkurslagens regler om *återvinning*, varjämte moderbolagets styrelse och vd kunna bli *skadeståndsskyldiga* enligt vanliga regler på grund av uppsåtligt eller vårdslöst skadande av bolaget.

För underlättande av möjligheterna till en fusion av nu angivet slag innehåller 174 § 2 mom. regeln, att ett moderbolag, som äger mer än $\frac{9}{10}$ av aktierna i ett dotterbolag, är berättigat att *inlösa* de återstående aktierna efter de i 223 § 2 mom. givna bestämmelserna. Härigenom kan moderbolaget — även utan att sikta på en fusion — skaffa ur världen en opposition, som eljest kan utgöra hinder för ett rationellt samordnande av de båda bolagen. Sedan moderbolaget fått alla aktierna i sin hand, kan det nämligen begagna dotterbolaget utan att behöva ta hänsyn till andra främmande intressen där än fordringsägarnas, jämför närmare i kap. om enmansbolag.

Omvänt ha de enskilda aktieägarna i dotterbolaget rätt att fordra att moderbolaget inlöser deras aktier. Denna rätt kan i själva verket vara av stor betydelse såsom skydd mot maktmissbruk från moderbolagets sida; då detta äger över $\frac{9}{10}$ av aktierna, ha de återstående aktieägarna icke ens möjlighet till utövning av de vanliga minoritetsrättigheterna och deras ställning kan därför vara så föga avundsvärd, att en inlösning framstår såsom en given fördel för dem.

2. Fusion kan även ske mellan andra bolag än moderbolag och helägt dotterbolag — mellan två bolag, av vilka det ena äger en del av aktierna i det andra, eller mellan bolag utan dylikt aktieinnehav. Sådan fusion sker genom att det ena bolagets alla *tillgångar och skulder överlåtas* på det andra mot vederlag i pengar eller i det övertagande bolagets aktier. För det överlåtande bolaget återstår därefter endast att bland sina aktieägare *utskifta detta vederlag*; 175 §.

Vid fusion av detta slag skyddas det överlåtande bolagets *fordringsägare* på enahanda sätt som vid fusion enligt 174 §. Men här föreligger även behov att skydda det överlåtande bolagets *aktieägare*. I detta syfte stadgar lagen att fusionsavtalet måste godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget med särskild *pluralitet*, se 2 mom. 1 st. Till ledning vid stämman skola ett antal i lagen angivna handlingar vara tillgängliga för aktieägarna. Vidare äger aktieägare som (på sista stämman) röstat mot beslutet påfordra, att hans aktier *inlösas* av dem som röstat för beslutet. Inlösningspriset bestämmes enligt 223 § 1 mom., och ett särskilt skydd ligger däri, att priset ej får sättas lägre än till det värde, som i förslaget till fusionsavtal beräknats belöpa på varje aktie i det överlåtande bolaget; sådant värde måste alltså i fusionsavtalet anges, även om vederlaget till det överlåtande bolaget icke skall utgå i pengar utan helt eller delvis i aktier i det övertagande bolaget.

Om i vederlaget ingå aktier i det övertagande bolaget

och ökning av aktiekapitalet i detta bolag därför erfordras, inträder den teoretiska svårigheten, att avtal att teckna aktier icke är bindande, på grund varav det överlåtande bolagets styrelse kan stjälpa hela fusionen genom att underlåta fullgöra teckning av aktierna. I praktiken torde man emellertid ej behöva riskera att styrelsen, som själv ingått fusionsavtalet och framlagt det på stämman för godkännande, skulle underlåta att fullgöra det; för övrigt föreligger i fusionsfall säkerligen ofta ett sådant på aktieinnehav eller annan grund beroende inflytande för det övertagande bolaget över det andra, att fusionens genomförande därigenom kan tryggas.

När rättens tillstånd till fusionen registrerats — vilket ej sker innan det överlåtande bolaget tecknat sådana aktier, som enligt fusionsavtalet skola utgöra vederlag — anses det överlåtande bolagets tillgångar och (kvarstående) skulder ha övergått på det övertagande bolaget. Innan det förra bolaget kan anses upplöst, måste emellertid *vederlaget fördelas* mellan dess aktieägare. Härvid äga de likvidationsregler tillämpning som avse utskiftning, och såsom vid vanlig likvidation anses bolaget upplöst i och med att styrelsen framlagt slutredovisning.

Om det övertagande bolagets borgenärer gäller detsamma som ovan sagts angående moderbolagets borgenärer vid fusion enligt 174 §.

3. Slutligen finns möjlighet att låta *ett i likvidation varande bolag* genom fusion uppgå i ett annat. Under likvidation kunna visserligen bolagets tillgångar säljas till ett annat bolag, och detta kan även genom avtal övertaga ansvaret för det förras skulder. Men då det någon gång kan vara önskvärt att enligt de regler som ovan angivits genom fusion överföra tillgångarna och skulderna på ett annat bolag, har 176 § öppnat utväg därtill.

XXIV.

Enmansbolag.

Som i likvidationskapitlet påpekats har nya lagen icke upptagit såsom likvidationsgrund att antalet aktieägare nedgått under visst minimiantal. Ehuru vid bolagets bildande samverkan kräves mellan åtminstone tre personer (stiftare), som alla måste teckna aktier, kan sålunda enligt nya lagen alla aktierna i bolaget förvärvas av en eller två personer utan att bolaget därför drabbas av likvidationsplikt. Några teoretiska betänkligheter mot ett »enmansbolag» ha icke ansetts avgörande: aktiebolaget är byggt på kapitalandelar mera än på ett visst antal personer. Och praktiskt visade sig den äldre regeln om minst fem aktieägare tämligen meningslös, i det att den i mycket stor utsträckning kringgicks genom bulvaner.

Den omständigheten att i ett aktiebolag blott finnes en enda aktieägare medför att de regler, som åsyfta att mot en aktieägarmajoritet skydda minoriteten eller enskilda aktieägare, icke komma i tillämpning. Liksom en bolagsstämma, där bolagets samtliga aktieägare äro representerade, kan disponera över bolagets vinstmedel på vad sätt som helst, t. ex. för en gåva till tredje man, kan ensamaktieägaren disponera över vinstmedlen och över huvud vidtaga åtgärder i bolaget utan hänsyn till regler i lagen eller bolagsordningen, som blott åsyfta att skydda de aktuella *aktieägarna*.

Däremot måste naturligtvis även ensamaktieägaren iakttaga alla regler, som syfta till att skydda *tredje man*, särskilt reglerna om bolagets aktiekapital, reservfond och skuldregleringsfond. Även ett enmansbolag måste ha de i

lagen föreskrivna *organen*: styrelse, vd, revisorer, med de kvalifikationer som lagen bestämmer för aktiebolag i allmänhet. Har bolaget så stort aktiekapital att det skall ha styrelse på minst tre personer, blir sålunda ensamaktieägaren nödsakad att såsom styrelseledamöter använda utomstående. Bolagsstämma skall också hållas, vid vilken styrelsens ledamöter, vd och eventuellt revisorerna ha rätt och i den mån som följer av 116 § plikt att vara närvarande. Härigenom och genom den för bolagsstämma föreskrivna protokolleringen skapas klarhet om de beslut, som ensamaktieägaren fattar i bolagets angelägenheter, vilket kan vara av intresse för fordringsägare, blivande aktieägare m. fl. Å andra sidan behöva naturligtvis inga regler om kallelse till stämman, om röstlängds upprättande, om jäv etc. iakttagas.

Reglerna om aktiekapital och andra bundna fonder måste som sagt iakttagas. Ökning och nedsättning av aktiekapitalet kan endast ske i de former som lagen föreskriver. Vinstutdelning får endast ske om fastställd balansräkning visar utdelningsbar vinst. Redovisningsreglerna måste iakttagas: föreskrivna redovisningshandlingar och revisionsberättelse måste framläggas på stämma och sedermera insändas till PRV.

De vanliga aktiebolagsrättsliga reglerna ha emellertid icke ansetts innefatta tillräckligt skydd mot vissa faror, som äro förbundna med en persons behärskning av ett aktiebolag. Erfarenheten visar att en dylik aktieägare — för övrigt icke blott den som innehar samtliga aktier i ett bolag utan även den som har en större del därav — kan använda sin makt i bolaget till att skaffa sig fördelar, vilka kunna lända till skada för bolagets borgenärer. Den dominerande aktieägaren kan sålunda placera sig själv eller honom närstående personer på poster i bolaget med sådana löneförmåner att de lända bolaget och dess borgenärer till skada.

Visserligen har i rättspraxis fastslagits att dylik aktieägare icke för sitt löneanspråk åtnjuter förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken (NJA 1934 s. 493, 1936 s. 129, 1938 s. 492). Och arvode åt dylik person, vilket överstiger rimlig ersättning för hans arbete, kan vara att bedöma såsom maskerad vinstutdelning, på grund varav beloppet, om utdelningsbar vinst ej fanns, kan återkrävas enligt reglerna om olaga vinstutdelning (jfr Just.r. Alexandersons votum i NJA 1935 s. 704). Men ytterligare skyddsregler ha befunnits erforderliga och fått sin plats i konkurslagen.

I dennas 100 a § stadgas att aktieägare med ett på aktieinnehav grundat bestämmande inflytande över bolaget, liksom sådan aktieägarers make eller den som är hans avkomling eller gift med hans avkomling, icke må i bolagets konkurs göra gällande fordran på lön eller arvode för tiden efter det beslut om egendomsavträde meddelades, ej heller för tiden dessförinnan i vidare mån än hans arbete må anses ha länt till nytta för bolaget, och i intet fall för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. Vidare kan enligt 32 a § 2 st. även lön eller arvode, som uppburits inom ett år innan konkursansökningen gjordes, återvinnas till konkursboet, om vederbörande enligt 100 a § ej skulle kunnat göra anspråk på beloppet gällande i konkursen. Slutligen har tiden för anställande av sådan återvinningstalan som avses i konkurslagen 28—32 §§ utsträckts till ett år, när det gäller sådan aktieägare eller honom närstående person, 32 a § 1 st.

I detta sammanhang bör även observeras den i kap. om skadestånd berörda regeln om skadeståndsskyldighet för aktieägare, som genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamöter m. fl. medverkat till skadebringande åtgärder, 208 §. Denna regel kan särskilt få betydelse just i enmansbolag och andra bolag där en aktieägare har ett avgörande inflytande.

XXV.

Koncerner.

1. Aktiebolagslagens regler förutsätta i allmänhet att aktiebolaget är ett ekonomiskt och juridiskt självständigt företag. Emellertid har det blivit allt vanligare att två eller flera aktiebolag samordnas till ett ur ekonomisk synpunkt enhetligt företag, en s. k. koncern. Oftast uppkommer en dylik koncern därigenom att ett bolag, *moderbolaget*, förvärvar alla eller större delen av aktierna i ett eller flera andra bolag, *dotterbolag*. Ej sällan uppbygges koncernen ytterligare så att dotterbolagen i sin tur ha dotterbolag (dotterdotterbolag) o. s. v. Det sammanhållande momentet i en koncern kan också vara — ensamt eller vanligare jämte aktieinnehav — avtal, kreditgivning, gemensam företagsledning.

I koncernförhållanden kunna de vanliga aktiebolagsrättsliga reglerna lätt bli mer eller mindre verkningslösa. Mellan de olika koncernbolagen spinnes ofta ett nät av rättsförhållanden, som gör att den årsredovisning, som enligt lagen skall avges för varje särskilt bolag, icke kan ge någon klar och uttömmande bild av de enskilda bolagens eller hela koncernens ställning. De för aktiebolagsrätten så viktiga värderingsreglerna komma också lätt att förlora sin effektivitet dels därigenom att värderingen i stor utsträckning kommer att hänföra sig till aktier i koncernbolag i stället för till reella tillgångar, dels därför att nätet av aktieinnehav och fordrings- och skuldförhållanden inom koncernen göra de olika koncernbolagens ställning — och därmed värdet av deras aktier och deras skulder — på ett

egenartat och svåröverskådligt sätt beroende av varandra, dels och slutligen därigenom att mer eller mindre fiktiva vinster kunna skapas genom överlåtelser inom koncernen. Icke minst den stora s. k. Kreugerkraschen i början av 1930-talet belyste dessa i koncernväsendet liggande faror, och en viktig uppgift för den nya aktiebolagslagen har varit att finna lämpliga regler rörande koncernernas redovisning, utdelning m. m.

De starka tendenserna till samorganisation inom näringslivet ha skapat flera andra viktiga problem än sådana som falla inom aktiebolagsrättens område. Särskilt märkes här den inverkan företagssammanslutningar kunna ha på prisbildningen och på marknadsförhållandena i övrigt. Sammanslutningar mellan företag i syfte att påverka priser eller andra marknadsförhållanden bruka kallas för *karteller*, om de olika företagen i övrigt bibehålla sin juridiska och ekonomiska självständighet. Om åter sammanslutningen är av koncerntyp, d. v. s. innefattar en samordning av olika bolag till en ekonomisk enhet, som genom sin storlek eller betydelse i övrigt får ett avgörande inflytande på prissättning o. d., brukar man kalla den för *trust*. Frågor om det allmännas ställning till monopolistiska företagssammanslutningar kunna ej behandlas här.

2. Nya lagens regler om koncernförhållanden anknyta sig till begreppen *moderbolag* och *dotterbolag*, vilka äro definierade i 221 § 1 mom. Det enklaste fallet av moder- och dotterbolagsförhållande föreligger, då moderbolaget äger mer än hälften av aktierna i dotterbolaget. Skulle aktierna i dotterbolaget ha olika röstvärde, räcker det med att moderbolaget innehar aktier representerande mer än hälften av röststyrkan. Med dylikt direkt moder- och dotterbolagsförhållande likställes indirekt, d. v. s. då ett moderbolag genom ett (eller flera) dotterbolag innehar aktie- eller röstmajoriteten i ett bolag (*dotterdotterbolag*). Na-

turligtvis kan också en kombination mellan direkt och indirekt aktieinnehav grunda koncernförhållande: moderbolaget och ett (eller flera) dotterbolag äga tillsammans aktie- eller röstmajoriteten i ett dotterdotterbolag. Moderbolaget tillsammans med alla dotter- och dotterdotterbolag etc. utgör en koncern, och alla däri ingående bolag kallas *koncernbolag*. Vid indirekt dotterbolagsförhållande blir dotterbolag, som självt innehar aktie- eller röstmajoriteten i dotterdotterbolaget, moderbolag till detta; därmed föreligger en s. k. *underkoncern*.

Koncernförhållande föreligger emellertid enligt lagen icke blott på grund av aktieinnehav av angivna storlek utan även eljest om ett bolag har *dels* ett bestämmande inflytande över ett annat och *dels* ett väsentligt intresse i det senares ställning och resultatet av dess verksamhet. Sådant inflytande och sådan intressegemenskap kunna grundas på aktieinnehav, som icke representerar majoriteten men dock är så stort att det faktiskt medför ett avgörande inflytande (s. k. praktisk majoritet) och ett väsentligt ekonomiskt intresse. Även ett mindre aktieinnehav kan, om det därmed förbundna inflytandet och ekonomiska intresset förstärkes genom kreditförhållande, avtal eller gemensam företagsledning, grunda en koncern, och t. o. m. utan aktieinnehav kan ett bolag, t. ex. på grund av stor kreditgivning kanske på speciella villkor, i realiteten äga bestämmanderätten över ett annat bolag och ett väsentligt ekonomiskt intresse i dettas ställning och rörelseresultat. Inflytandet och intresset kunna även tänkas vara förmedlade genom mellanhand, öppet eller förtäckt (»bulvan»).

Medan koncernreglerna, som väsentligen innefatta plikter för moderbolag, endast kunna rikta sig mot moderbolag underkastade svensk aktiebolagsrätt, gälla bestämmelserna även då svenska moderbolag ha utländska dotterbolag av aktiebolagets eller därmed jämförlig typ.

Delägarskap i andra ekonomiska företag såsom handelsbolag och ekonomiska föreningar faller ej under lagens koncernbestämmelser. En anologisk tillämpning av dessa bestämmelser kan emellertid understundom vara påkallad. De principer på vilka koncernreglerna bygga böra också i viss utsträckning, såsom när det gäller värdering och behandling av »internvinster», beaktas i sådana fall då det föreligger en väsentlig intressegemenskap mellan ett aktiebolag och ett annat företag — aktiebolag eller företag av annan typ — men icke ett sådant inflytande att koncernförhållande är för handen.

3. Bland lagens bestämmelser rörande koncernförhållanden märkas först regler om *ömsesidigt aktieinnehav*. Som förut omnämnts äger ett bolag i regel icke förvärva eller som pant mottaga sina egna aktier. Samma förbud gäller enligt 69 § för s. k. indirekt förvärv av egna aktier, d. v. s. dotterbolags förvärv av aktier i moderbolaget: sådant förvärv skulle ju medföra att moderbolaget indirekt bleve ägare av egna aktier.

Regeln om det indirekta förvärvets ogiltighet kan icke anses äga tillämpning på förvärv, som ägt rum innan nya lagen trätt i kraft. Då regeln ju ej heller är undantagslös, har man att räkna med att ömsesidigt aktieinnehav även i fortsättningen i viss utsträckning kommer att föreligga inom koncerner. Med hänsyn därtill är den i 100 § 6 mom. 2 st. upptagna regeln om *värdering* av dylikt aktieinnehav av betydelse. Denna regel avser att beträffande det indirekta innehavet genomföra den vid direkt innehav gällande principen att egna aktier icke få upptagas till något värde i balansräkningen utan allenast skola redovisas inom linjen. Detta sker genom att moderbolaget vid värderingen av sina aktier i dotterbolaget skall göra avdrag för så stor del av dessa aktiers värde som belöper på aktier, vilka dotterbolaget äger i moderbolaget. Om man för att ta ett enkelt exem-

pel tänker sig att moderbolaget äger alla aktier i ett dotterbolag, som har ett aktiekapital på 100,000 kronor, och detta dotterbolag ej har andra tillgångar än aktierna i moderbolaget, får moderbolaget icke upptaga dotterbolagsaktierna till något värde, eftersom deras hela värde grundar sig på aktier i moderbolaget självt. Äger dotterbolaget andra tillgångar till värde av 60,000 kronor och aktier i moderbolaget för 40,000 kronor (inga skulder), får moderbolaget redovisa aktierna i dotterbolaget till ett värde av 60,000 kronor.

Om förbudet att rösta för indirekt ägda egna aktier — d. v. s. förbud för dotterbolag att rösta för sina aktier i moderbolaget — se ovan under XVII B 4.

Genom den nyssnämnda värderingsregeln vill lagen hindra »luftkoncerner», där bolagen äga varandras aktier och kanske föga mer. Liknande luftföretag kunna arrangeras genom *fordringsförhållanden*. Dotterbolagets tillgångar kanske helt eller till större delen bestå av fordringar mot moderbolaget, och skulle det senare då såsom sin enda eller huvudsakliga tillgång äga aktierna i dotterbolaget, blir ju hela koncernen till större delen luft. Man kan även tänka sig att ett bolag på grund av stor kreditgivning till ett annat är att anse som moderbolag till det senare och att dotterbolaget äger aktier i moderbolaget. Lagen har icke för dylika fall givit någon regel, motsvarande den i 100 § 6 mom. 2 st. Emellertid måste den till grund för nämnda lagrum liggande tanken beaktas även i fall av nu ifrågavarande slag, så att ett bolags balansvärden komma att bygga icke på bolagets egna aktier utan på reella tillgångar. Genomförandet av denna tanke kräver att avdrag sker vid värderingen ej blott av aktier i utan även av fordringar hos annat bolag, i fall aktierna eller fordringarna i avsevärd mån representera värdet av bolagets egna aktier.

4. Lagen uppställer vidare regler om att moderbolags redovisning skall innehålla vissa *upplysningar rörande förhållandena inom koncernen*. Lagens ståndpunkt är den att företagsledningen skall upprätta en redovisning, som ger ledningen själv och revisorerna en klar och uttömmande bild av hela koncernen och förhållandet mellan de olika koncernbolagen. Däremot har lagstiftaren icke ansett sig böra kräva att en så utförlig redovisning skall ingå i den offentliga årsredovisningen och därmed sättas i händerna på konkurrenter och andra utomstående. I moderbolagets vanliga årsredovisning skola därför blott vissa upplysningar rörande koncernförhållandet ges.

I moderbolagets *balansräkning* skall vid redovisningen av aktier i andra bolag skiljas mellan aktier i dotterbolag och andra aktier. Vidare redovisas inom linjen sammanlagda beloppet av »överstigande» fordringar mot och »överstigande» skulder till dotterbolag. Med överstigande fordran (resp. skuld) avses att moderbolaget hos ett dotterbolag har fordran (resp. skuld) som överstiger dess skuld till (fordran hos) samma dotterbolag, 101 § 3 mom. Vissa fordringar mot styrelseledamöter m. fl. i moder- eller dotterbolag skola även särskilt redovisas, 101 § 4 mom.

I moderbolagets *vinst- och förlusträkning* redovisas särskilt vinstutdelning från dotterbolag samt räntor från och till dotterbolag.

Slutligen skall i moderbolagets *förvaltningsberättelse* uppges resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, beräknat genom koncernbalansräkning eller koncernredogörelse enligt nedan angivna regler; 103 § 2 mom.

De upplysningar rörande koncernförhållandet som icke behöva intagas i den offentliga årsredovisningen men skola tillhandahållas revisorerna (98 § 3 st., 121 §) äro följande:

a) *Specificerad uppgift* om aktier i andra bolag samt om varje dotterbolags innehav av aktier i annat koncernbolag, 101 § 2 mom. 2 st., samt om moderbolagets fordringar hos och skulder till varje dotterbolag (alltså ej blott »överstiggande» fordran eller skuld) resp. dotterbolags fordringar hos och skulder till annat dotterbolag, 101 § 3 mom.

b) *Koncernbalansräkning* eller *koncernredogörelse*. Dessa redovisningshandlingars syfte är att lämna redovisning för koncernen, betraktad som ett enhetligt ekonomiskt företag. Moderbolaget har valfrihet mellan koncernbalansräkning och koncernredogörelse; den senare kan antagas komma till användning särskilt i mindre koncerner.

Rörande *koncernbalansräkningens* uppställning säger lagen endast att den skall innehålla ett efter allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased upprättat sammandrag av moderbolagets och dotterbolagens balanser samt utvisa vinsten eller förlusten för koncernen efter avdrag för internvinster.

Själva tanken med koncernbalansräkning är att den skall utvisa hur moderbolagets balansräkning skulle se ut om i stället för aktierna i dotterbolag infördes dotterbolagens tillgångar och skulder med frånräknande av alla fordringar och skulder mellan koncernbolagen inbördes, d. v. s. den balansräkning som skulle upprättas, om dotterbolagen upphörde såsom självständiga rättssubjekt och deras tillgångar och skulder övertoges av moderbolaget. På koncernbalansräkningens aktivsida upptagas sålunda moderbolagets och dotterbolagens tillgångar utom aktier i och fordringar mot koncernbolag och på passivsidan moderbolagets aktiekapital, reservfond och skuldregleringsfond, andra fonder och reserver samt moderbolagens och dotterbolagens skulder utom skulder till annat koncernbolag. Tillgångar och skulder upptagas till det värde varmed de redovisas i moderbolagens och dotterbolagens egna balansräkningar. Skillna-

den mellan aktiv- och passivsidorna framkommer såsom koncernens verksamhetsresultat (vinst eller förlust).

Skulle moderbolaget icke äga hela aktiestocken i ett dotterbolag, skall principiellt till koncernen endast räknas den del av dotterbolagets tillgångar och skulder som svarar mot moderbolagets aktieinnehav. I praktiken brukar det gå till så att dotterbolagets tillgångar och skulder till hela beloppet upptagas i koncernbalansen och en särskild motpost införes svarande mot främmande aktieägares andel i dotterbolaget.

Lagen har avsiktligt avstått från att ge närmare regler om koncernbalansräkningens upprättande. Ehuru koncernbalansräkningar äro vanliga utrikes, särskilt i USA, och på senare år även börjat publiceras av våra större svenska koncerner, ha ännu icke i alla avseenden enhetliga metoder utbildats, och man har ej velat genom detaljerade lagregler binda utvecklingen.

Koncernredogörelsen innefattar en *sammanställning av moderbolagets och dotterbolagets vinster och förluster* enligt resp. balansräkningar, varvid från vinsterna avdrag skall ske för avsättning till reserv- och skuldregleringsfond. Avdrag måste även ske för sådan vinstutdelning från dotterbolag, som moderbolaget i sin balansräkning redovisar. I detta sammanhang anmärkes att vinstutdelning på aktier visserligen i allmänhet kan redovisas såsom intäkt hos mottagaren först under det räkenskapsår då utdelningen äger rum, men att ett moderbolag anses berättigat att i sin balansräkning för ett år redovisa sådan utdelning från dotterbolag för samma år som vid balansräkningens uppgörande redan är fastställd (eller åtminstone med säkerhet påräknelig), varigenom det rationella resultatet uppnås att koncernens vinster för samma år redovisas i moderbolagets balansräkning.

Av dotterbolagets vinster och förluster skola emellertid

medtagas endast så stor del som belöper på moderbolaget; äger detta endast 75 % av aktierna i ett dotterbolag, skall av dotterbolagets vinst eller förlust blott 75 % medtagas i koncernredogörelsen.

Vinst eller förlust hos dotterbolag skall ej heller medtagas om och i den mån den *redan blivit beaktad* vid värderingen av dotterbolagets aktier i moderbolagets balansräkning. Antag att moderbolaget under räkenskapsåret köpt aktierna i dotterbolaget för dubbla nominella värdet, motsvarande aktiernas matematiska värde enligt dotterbolagets balansräkning. Om moderbolaget i sin balansräkning redovisar aktierna till inköpspriset, äro de i dotterbolagets balansräkning upptagna vinstmedlen därigenom utnyttjade på tillgångssidan hos moderbolaget och kunna ej i koncernredogörelsen upptagas än en gång. På motsvarande sätt kan en förlust hos dotterbolag redan vara beaktad genom att moderbolaget i sin balansräkning skrivit ned aktierna i dotterbolaget på grund av nämnda förlust, varigenom denna redan påverkat moderbolagets i koncernredogörelsen ingående vinst. Om på detta sätt en vinst eller förlust hos dotterbolag redan är beaktad hos moderbolaget och därför ej medtages i koncernredogörelsen, skall denna i stället innehålla upplysning på vilket sätt vinsten eller förlusten blivit beaktad.

5. *Internvinsteliminering i koncernbalansräkning och koncernredogörelse.* Som ovan framhållits har det för lagstiftaren gällt ej blott att frammana klarare och fullständigare redovisning i koncernförhållanden utan även att söka förebygga det farliga kringgående av aktiebolagslagens värderingsregler som kan ske genom överlåtelser inom koncernen, vilka skapa vinst för det överlåtande koncernbolaget och möjliggöra för det köpande koncernbolaget att upptaga den inköpta tillgången till ett högre värde (inköpspris) än det säljande bolaget kunde redovisa. Lagens me-

tod i detta avseende är den att alla vinster genom dylika interna överlåtelse inom koncernen (*internvinster*) måste i koncernbalansräkning och koncernredogörelse *elimineras*, och den mycket viktiga regeln därom finnes i 104 §, vars sista stycke definierar begreppet internvinst.

Såsom internvinst räknas enligt detta stycke den på moderbolaget belöpande andelen av vinst å överlåtelse av tillgång från ett koncernbolag till ett annat. Äger moderbolaget alla aktierna i ett dotterbolag, blir en vinst på försäljning från moderbolaget till dotterbolaget i sin helhet internvinst. Äger åter moderbolaget t. ex. 60 % av dotterbolagets aktier, bli blott 60 % av vinsten internvinst; återstående 40 % av vinsten anses moderbolaget ha gjort på främmande aktieägares bekostnad, varför den ej är internvinst. Vid försäljning från dotterbolag till moderbolaget gälla samma principer. Sker försäljning mellan två dotterbolag, måste hänsyn tagas till moderbolagets andel i båda dotterbolagens aktiekapital. Äger moderbolaget 80 % av aktiekapitalet i det säljande dotterbolaget och 60 % i det köpande dotterbolaget, blir det säljande bolagets vinst på överlåtelsen till 48 % internvinst.

Internvinst behöver elimineras endast så länge den överlåtna tillgången finns kvar inom koncernen och i den mån den där är bokförd till det köpande koncernbolagets inköpspris. Har tillgången sålts till köpare utanför koncernen, behöver internvinsten alltså ej längre beaktas. Har försäljningen skett med vinst (eller utan förlust), har ju internvinsten förvandlats till en vanlig vinst. Skulle försäljningen till utomstående ha skett med förlust, kommer denna förlust att påverka koncernbolagets vinst eller förlust och kommer därmed också att inverka på koncernresultatet. Av samma skäl behöver internvinsten ej längre beaktas i den mån det köpande koncernbolaget nedskrivit tillgången — varvid förlust framkommer — eller förbrukat densamma.

6. *Koncernresultatets betydelse för moderbolagets vinst-disposition.* Genom upprättande av koncernbalansräkning eller koncernredogörelse med eliminering av internvinster får man fram koncernens vinst eller förlust — i koncernbalansräkningen såsom skillnaden mellan aktiv- och passivsidorna och i koncernredogörelsen såsom skillnaden mellan de olika koncernbolagens sammanlagda vinster och deras sammanlagda förluster. Det sålunda framkomna resultatet av koncernens verksamhet skall anges i moderbolagets förvaltningsberättelse, 103 § 2 mom. Medan moderbolagets styrelse, vd och revisorer få en noggrann kännedom om koncernens förhållanden, erhålla sålunda aktieägarna och andra intresserade upplysning om det — självfallet mycket viktiga — totalresultatet. Koncernresultatet har emellertid betydelse icke endast som en upplysning åt intresserade utan också för frågan vad moderbolaget må utdela såsom vinst. Visserligen har lagen — med hänsyn bl. a. till att metoderna för koncernresultatets beräkning icke äro fullt fastlagda och säkra — ej ställt upp ett ovillkorligt förbud för moderbolaget att av sin vinst utdela större belopp än som motsvarar vinst för koncernen i dess helhet. Men i 74 § föreskrives att av moderbolags vinst ej må utdelas så stort belopp att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid mot god affärssed. Härigenom hindras moderbolaget att framvisa och utdela stora vinster, ehuru på grund av förluster hos dotterbolagen koncernens ställning i verkligheten är undergrävd. Vinstutdelning i strid mot stadgandet i 74 § medför återbäringsskyldighet för ondtroende mottagare samt ansvarighet för brist vid återbäringen enligt skadestandsreglerna i 208, 211 och 212 §§.

Motsvarande begränsning gäller enligt 64 § 3 mom. i

fråga om moderbolagets rätt att disponera sina vinstmedel för fondemission.

7. *Övriga koncernregler.* Slutligen innehåller lagen bestämmelser om att dotterbolags styrelse har viss upplysningsplikt gentemot moderbolaget (221 § 2 mom.), att koncernbolag såvitt möjligt böra ha samma räkenskapsår (99 §), att av revisorerna i moderbolag en eller flera böra, där det kan ske, vara revisorer i dotterbolag (varigenom en säkrare överblick över hela koncernen möjliggöres för moderbolagets kontrollorgan) samt att revisionsberättelsen för moderbolag skall innehålla vissa särskilda uttalanden (107 § 2 mom., 113 § 2 mom.). — Om inlösen av minoritetsaktier i dotterbolag se ovan XXIII 1.

XXVI.

Registrering.

Redan i det föregående ha vissa registreringsfrågor berörts: särskilt har omnämnts registreringens avgörande betydelse för bolagets rättssubjektivitet samt regeln om att ändring av bolagsordningen icke må gå i verkställighet innan registrering skett.

Aktiebolagsregistret för hela landet föres av PRV i Stockholm. I 188—206 §§ finnas utförliga föreskrifter angående ordningen för olika registreringsåtgärder. Det är att observera, att lagen bestämmer vad som i varje fall skall införas i registret. När själva bolaget registreras, skola sålunda i registret införas en hel del viktiga uppgifter rörande bolaget, 193 §. Senare anmälda ändringar i bolagsordningen eller aktiekapitalet eller beträffande bolagets organ (styrelseledamöter, firmatecknare m. fl.) införas i registret på bolagets upplägg; sker ändring i fråga om bolagets firma, skall ny fullständig inskrivning (d. v. s. på nytt upplägg) göras.

Vad som införts i registret skall i regel (202 §) kungöras i allmänna tidningarna. En tryckt samling av vad sålunda kungjorts skall översändas till varje domstol, länsstyrelse och överexekutor.

I och med införingen i registret och kungörelsen därav anses de registrerade uppgifterna äga *publicitet*. Härtill anknyter lagen såväl civil- som processrättsliga verkningar.

I *civilrättsligt* avseende gäller först och främst att vad som registrerats och kungjorts skall anses ha kommit till

tredje mans kännedom, där det ej av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap därom; 204 § 1 st. Endast i sällsynta undantagsfall, såsom då en orts kommunikationer med yttervärlden blivit avbrutna, kan enligt denna regel tredje man åberopa sin okunnighet om registrets innehåll. Det är här väl att märka, att regeln endast gäller de uppgifter som införts i registret. Hela bolagsordningen intages icke i registret, och tredje man anses sålunda icke äga kännedom om allt vad bolagsordningen innehåller.

Omvänt kan enligt 204 § 2 st. förhållande, som blivit eller bort bli infört i registret, icke innan kungörelse skett med laga verkan åberopas mot annan än den som visas ha ägt vetskap därom. Denna regel har särskild betydelse när det gäller firmatecknare. Sluter någon i god tro ett avtal med en enligt registret behörig firmatecknare för bolaget, blir avtalet bindande mot bolaget, även om vederbörandes firmateckningsbemyndigande skulle ha återkallats.

I *processrättsligt* avseende gäller att den som genom registerbevis (utfärdat av PRV) styrker, att han vid bevisets utfärdande enligt registret var behörig att företräda bolaget, inför domstol, länsstyrelse och överexekutor har fullgjort vad som erfordras för att styrka sin behörighet, såframt beviset ej är mer än ett år gammalt. I dylikt fall är nämligen vederbörande myndighet skyldig att själv genom den tryckta samlingen av uppgifter från registret kontrollera, huruvida ändring beträffande behörigheten ägt rum, 205 §.

XXVII.

Straffbestämmelser.

Lagen innehåller ett betydande antal bestämmelser om straff för stiftare, styrelseledamöter, vd, revisorer, likvidatorer, likvidationsrevisorer m. fl., som lämna oriktiga uppgifter i berättelser, redovisningshandlingar, registreringsanmälningar m. m. eller eljest göra sig skyldiga till överträdelser av olika bestämmelser i aktiebolagslagen. Därjämte kunna strafflagens bestämmelser äga tillämpning vid vissa oriktiga uppgifter m. m., se särskilt strafflagen 21 kap. 9 §. De straffrättsliga frågorna behandlas ej här.

I nya lagen, 217 §, har även upptagits en bestämmelse om möjlighet att genom vite tillhålla styrelseledamöter och vd att till PRV insända redovisningshandlingar enligt 126, 146 och 154 §§.

XXVIII.

Övergångsbestämmelser.

Nya lagen gäller helt och hållet för alla bolag, som bildas efter lagens ikraftträdande $\frac{1}{1}$ 1948. Bolag bildade dessförinnan kunna registreras enligt gamla lagen, om registrering sökes inom ett år efter lagens ikraftträdande.

Även på bolag som registreras enligt äldre lag är nya lagen i allmänhet tillämplig. Endast i den mån uttryckligt undantag göres i promulgationslagen (AP), gäller fortfarande för sådant bolag äldre rätt. I övrigt komma t. ex. bestämmelser i bolagsordningen, som strida mot nya lagen, att förlora sin verkan i och med nya lagens ikraftträdande. Önskvärt är naturligtvis att sådana bestämmelser borttagas ur bolagsordningen, och beträffande vissa viktigare bestämmelser av detta slag föreskrives i AP 8 § att ändring till överensstämmelse med nya lagen måste ske inom fem år, vid äventyr att PRV eljest själv verkställer och registrerar ändringen.

En del av AP:s bestämmelser har betydelse endast under en kort övergångstid och behandlas ej här. Bland sådana som kunna få betydelse under en längre tid framåt (och som ej redan berörts i det föregående) må i korthet nämnas följande, i AP 4 § intagna:

Beträffande bolag, bildade innan 1910 års lag trädde i kraft, gällde enligt övergångsbestämmelserna till nämnda lag 1895 års lag i vissa avseenden, och den skall i dessa hänseenden fortfarande gälla, AP 4 § 2 mom. Av praktisk betydelse härutinnan är egentligen att ett i bolagsordningen

intaget förbehåll om inlösning från bolagets sida av vissa aktier eller om aktieägares rätt att vid akties övergång lösa till sig aktien fortfarande gäller, även om det ej överensstämmer med 1910 eller 1944 års lag. Motsvarande regel gäller beträffande bolag, som i nämnda avseenden lyda under 1910 års lag, i det att förbehåll, som äro giltiga enligt nämnda lag, fortfarande äga verkan även om de ej överensstämmer med 1944 års lag, se 7 mom. Ytterligare kan det fortfarande ha betydelse att i bolag, bildade före 1910 års lags ikraftträdande, 1910 och 1944 års bestämmelser om *röst-maximum vid bolagsstämma* icke gälla.

Nya lagens regler om att införelse i aktieboken av familjerättsligt fång medför att godtroshöfvervärk kan inträda vid senare överlåtelse eller pantsättning samt att höfverväraren blir legitimerad såsom genom sammanhängande överlåtelsekedja gälla icke utan vidare beträffande införelse, som skett före nya lagens ikraftträdande. Om emellertid den som har bättre rätt till aktien ej inom tre år från lagens ikraftträdande antingen gör ansökan om aktiebrevets dödan- de eller ock mot innehavaren väcker talan om bättre rätt till aktien, inträda vid därefter skeende överlåtelse och pantsättning godtroshöfvervärk och legitimation enligt nya lagens regler, 4 § 5 mom.

Litteratur.

Den viktigaste upplynsningskällan rörande 1944 års aktiebolagslag är dess förarbeten, särskilt lagberedningens förslag med motiv (SOU 1941: 8—9), lagrådets utlåtande däröver (SOU 1942: 47), Kungl. Maj:ts proposition nr 5 och första särskilda lagutskottets utlåtande nr 1 vid 1944 års riksdag.

Litteraturen rörande 1910 års lag kommer ännu efter 1944 års lags ikraftträdande att i många avseenden vara av omedelbar betydelse för tolkning av gällande rätt, eftersom den nya lagen i stora stycken återger eller bygger på den föregående. Av denna litteratur kan nämnas SKARSTEDTS i flera upplagor utkomna kommentar. Specialfrågor finnas behandlade i BERGENDAL: Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt (Lund 1922), KARLGREN: Om stiftelseurkund och aktieteckning vid bildande av aktiebolag enligt svensk rätt (Lund 1930), KÖERSNER: Om aktiebok, registrering av aktier och aktieförvärv (Stockholm 1929), NIAL: Om aktiebrev och andra aktierättsliga dokument (Stockholm 1929), NIAL: Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut (Stockholm 1934), NIAL: Aktiebolagsrättsliga studier (Stockholm 1935) och OLIVECRONA: Studier över begreppet juridisk person i romersk och modern rätt (Uppsala 1928).

Av viktigare utländsk litteratur nämnes för:

Danmark: KRENCHER: Aktieselskabsloven (2 Oplag. Köpenhamn 1940), SINDBALLE: Dansk Selskabsret III (Köpenhamn 1932);

Finland: CHYDENIUS: Lagen om aktiebolag (Helsingfors 1927; arbetet skrivet redan 1897 och blott omtryckt, därför till stor del föråldrat), CEDERBERG: Om revision enligt finsk aktiebolagsrätt (Helsingfors 1941);

Norge: AUGDAHL: Aktieselskapet efter norsk ret (Oslo 1926), PLATOU: Om aktieselskaper, kommanditselskaper paa aktier og foreninger. Del II. Anden utgave ved ADOLF LINDVIK (Oslo 1933);

England: PALMER's Company Law (15 uppl. London 1933);

Tyskland: SCHLEGELBERGER: Aktiengesetz (Berlin 1937);

USA: BALLANTINE: Manual of Corporation Law and Practice (Chicago 1930).

Förkortningar.

AL = aktiebolagslag; där ej annat anges åsyftas 1944 års lag.

AP = lagen den 14 september 1944 angående införande av nya lagen om aktiebolag (aktiebolagslagens promulgationslag).

PRV = patent- och registreringsverket.

Vd = verkställande direktör.

L a g om aktiebolag;

given Stockholms slott den 14 september 1944.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

De, som vilja med ett av dem tillskjutet, i visst antal lotter (aktier) fördelat kapital idka verksamhet i bolag utan att personligen ansvara för därav uppkommande förbindelser, äga, på sätt i denna lag sägs, bilda aktiebolag.

2 §.

Aktiekapitalet skall bestämmas i svenskt mynt och må ej sättas lägre än femtusen kronor.

Där aktiekapitalet skall, utan ändring av bolagsordningen, kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, må lägsta beloppet (minimikapitalet) ej utgöra mindre än tredjedelen av högsta beloppet (maximikapitalet).

3 §.

Aktierna skola lyda å lika belopp, ej understigande femtio kronor; dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor, om det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet icke överstiger femtiotusen kronor eller ock Konungen för särskilt fall giver tillstånd därtill.

Vad för aktie skall inbetalas må ej bestämmas till lägre belopp än det, varå aktien skall lyda (nominella beloppet). Betalningen skall erläggas i penningar, där den ej må annorledes fullgöras efter vad i denna lag sägs. Sedan för aktie full betalning blivit erlagd, vare aktieägaren icke pliktig att ytterligare tillskjuta något.

Aktie vare mot bolaget odelbar.

Å aktierna skola utfärdas brev, vilka ställas till viss man, där ej Konungen för särskilt fall medgiver att breven må ställas till innehavaren.

Om aktiebolags bildande.

4 §.

Stiftare av aktiebolag skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare, svenskt aktiebolag eller ömsesidigt försäkringsbolag eller svenskt handelsbolag, däri varje obegränsat ansvarig bolagsman är myndig här i riket

bosatt svensk medborgare, eller svensk ekonomisk förening. Svenska staten samt svensk kommun må ock vara stiftare.

Den som är i konkurstillstånd kan ej vara stiftare.

Stiftarna skola vara till antalet minst tre.

5 §.

Stiftarna skola upprätta stiftelseurkund, förslag till bolagsordning, teckningslista, kungörelse angående grunderna för bolagets bildande (stiftelsekungörelse) samt berättelse angående bestämmelse som jämlikt 7 § intagits i stiftelseurkunden (stiftarberättelse). Dessa handlingar skola upprättas i två exemplar och undertecknas av stiftarna. Å stiftelseurkunden skall anteckning göras om stiftarnas hemvist. Namnunderskrifterna skola vara styrkta av vittnen.

6 §.

Stiftelseurkunden skall innehålla överenskommelse om bildande av aktiebolag för idkande av verksamhet under viss angiven firma enligt de bestämmelser som upptagas i förslaget till bolagsordning. Föremålet för bolagets verksamhet skall angivas till sin art.

Aktiebolags firma skall innehålla ordet aktiebolag. Firman skall tydligt skilja sig från andra förut i aktiebolagsregistret införda, ännu bestående firmor, så ock från oregistrerad firma, vilken upptagits i stiftelseurkund som blivit av registreringsmyndigheten godkänd efter vad i 190 § 1 mom. sägs, där ej godkännandet förfallit enligt 191 § eller bolaget registrerats under annan firma än den i stiftelseurkunden upptagna.

7 §.

I stiftelseurkunden skall angivas varje bestämmelse, som må hava träffats därom,

att stiftare eller annan skall äga teckna aktie med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta annan egendom än penningar eller eljest med villkor,

att sådan egendom annorledes än mot aktier skall av bolaget övertagas från stiftare eller annan,

att bolaget skall gälda ersättning för de med bolagets bildande förenade kostnaderna, eller

att stiftare eller annan eljest skall av bolaget erhålla särskild förmån eller rättighet.

Där viss person avses med bestämmelse varom i denna paragraf förmäles, skall han till namn och hemvist angivas i stiftelseurkunden. Däri skall ock angivas den egendom som skall tillskjutas eller övertagas, antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas och de huvudsakliga villkor i övrigt som skola gälla beträffande tillskottet eller övertagandet. I fråga om ersättning för de med bolagets bildande förenade kostnaderna skall särskilt angivas dels högsta beräknade kostnaden för själva bolagsbildningen, dels kostnad för tekniskt, kommersiellt eller annat arbete av värde för organisationen av bolagets rörelse och dels annan gottgörelse, som till stiftare eller annan skall utgå för bolagets bildande, med uppgift om grunden till gottgörelsen. Beträffande särskild förmån eller rättighet, som skall tillkomma stiftare eller annan, skall grunden till förmånen eller rättigheten angivas. I stiftelseurkunden skall hänvisas till de handlingar som kunna vara upprättade rörande bestämmelsen. Där bestämmelsen grundar sig på avtal, som ej träffats skriftligen, skall avtalet fullständigt upptagas i stiftelseurkunden.

Har bestämmelse ej angivits i stiftelseurkunden efter vad nu är sagt, vare den utan verkan mot bolaget.

8 §.

Bolagsordningen skall angiva:

1. bolagets firma;

2. föremålet för bolagets verksamhet;
 3. aktiekapitalet eller, där detta skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet;
 4. akties nominella belopp;
 5. den ort inom riket, där bolagets styrelse skall hava sitt säte;
 6. antalet styrelseledamöter och, där suppleanter för dem skola finnas, antalet styrelsesuppleanter, antalet revisorer, tiden för styrelseledamöts och revisors uppdrag, så ock, där styrelseledamot och styrelsesuppleant eller revisor och revisorssuppleant ej skola väljas å bolagsstämma, huru de skola tillsättas;
 7. huruvida mer än en ordinarie bolagsstämma skall årligen hållas, samt vilka ärenden som skola förekomma å ordinarie stämma, utöver dem vilka enligt 126 § skola förekomma å stämma som i 121 § sägs, eller, där flera ordinarie stämmor skola hållas, å envar av dem;
 8. tiden för ordinarie bolagsstämmas hållande, vilken tid, i fråga om stämma som i 121 § sägs, skall bestämmas till viss månad eller två på varandra följande månader inom sex månader från nästföregående räkenskapsårs utgång; samt
 9. det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till aktieägarnas kännedom, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna.
- Antalet styrelseledamöter, styrelsesuppleanter och revisorer kan sålunda bestämmas, att lägsta och högsta antalet anges.

9 §.

- 1 mom.* Skola aktiebrevens ställas till innehavaren, eller skall för bolag, vars aktiekapital skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, förbehåll träffas om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier enligt bestämda grunder efter vad i 65 § sägs,
- eller skall förbehåll träffas enligt 70 § om rätt för aktieägare att vid akties övergång lösa aktien eller enligt 227 § om tvisters avgörande av skiljemän,
- eller skola, i den mån sådant må ske, grunderna för utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma avvika från vad därom finnes föreskrivet i 119, 133, 135 och 140 §§,
- eller skall bolagets verksamhet upphöra efter viss tid eller under visst villkor,

varde bestämmelse härom intagen i bolagsordningen.

Skall kalenderåret ej utgöra bolagets räkenskapsår, varde räkenskapsåret angivet i bolagsordningen.

Där ej alla aktier skola medföra samma rätt, skall bolagsordningen angiva det belopp, vartill aktier av olika slag må kunna utgivas, och den rätt de skola medföra. Skola aktierna icke medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall, såframt aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, i bolagsordningen särskilt angivas den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje slag av aktier.

I den mån med bolagets verksamhet ej åsyftas beredande av vinst åt aktieägarna, skall i bolagsordningen angivas verksamhetens syfte, och skall tillika bestämmelse upptagas om användandet av den vinst som må uppkomma å verksamheten och av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning. Skall eljest om användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning gälla annat än i denna lag stadgas, varde ock bestämmelse därom intagen i bolagsordningen.

2 mom. Ej må i bolagsordningen bestämmas annan inskränkning i rätten att förfoga över aktie än i 70 och 177 §§ sägs.

Ej heller må i bolagsordningen intagas bestämmelse, som inskränker bolagsstämmas rätt att besluta om bildande av stiftelse enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser eller om överföring av vinstmedel till sådan stiftelse.

10 §.

Teckningslistan, som skall upptaga bolagets firma, skall angiva:

1. det belopp som skall inbetalas för aktie;
2. den tid, ej överstigande två år från bolagets bildande, inom vilken inbetalning av aktie skall ske, samt, där inbetalningen må äga rum i poster, tiden för varje inbetalning;
3. där i bolagsordningen minimi- och maximikapital angivits men allenast visst belopp understigande maximikapitalet skall få tecknas, storleken av detta belopp; samt
4. den tid, inom vilken konstituerande stämman skall hållas; tiden må ej överstiga sex månader från det godkännande enligt 190 § 1 mom. meddelats av registreringsmyndigheten.

Har i förslaget till bolagsordning upptagits förbehåll, som i 65 eller 70 § sägs, skall i teckningslistan intagas erinran därom.

Äga andra än stiftare teckna aktier, må i teckningslistan föreskrivas, att tilldelning av aktier, som ej tillkomma stiftarna på grund av teckning före listans framläggande, skall ske efter stiftarnas bestämmande. Meddelas ej sådan föreskrift, skall i teckningslistan angivas den beräkningsgrund, efter vilken de aktier, som tecknas efter listans framläggande, i händelse av överteckning skola å konstituerande stämman fördelas mellan tecknarna.

I teckningslistan skall upptagas förteckning över de handlingar, som enligt 16 § skola fogas vid densamma. Angående påskrift å listan, där inbetalning å tecknad aktie må för bolaget insättas på bankräkning, stadgas i 219 §.

11 §.

Stiftelsekungörelsen skall innehålla de bestämmelser, som äro intagna i stiftelseurkunden enligt 6 och 7 §§, i förslaget till bolagsordning enligt 8 § första stycket 3 och 4 samt 9 § 1 mom. och i teckningslistan enligt 10 § första stycket 1—4. Ur kungörelsen må dock uteslutas vad stiftelseurkunden innehåller om andra villkor beträffande tillskott eller övertagande än antalet aktier eller annat vederlag, som skall lämnas, och om grunden till gottgörelse eller till särskild förmån eller rättighet.

Stiftelsekungörelsen skall, där granskning skett enligt 13 §, angiva detta, så ock, där avskrift av de rörande bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingarna insänts till registreringsmyndigheten enligt 13 §, innehålla uppgift därom.

12 §.

Stiftarberättelsen skall angiva de omständigheter, som kunna vara av vikt vid bedömandet av grunden till den bestämmelse berättelsen avser och av bestämmelsens skälighet.

I fråga om egendom, som skall tillskjutas eller övertagas, skall i stiftarberättelsen angivas det värde, som beräknats å egendomen, och de omständigheter, på vilka denna beräkning grundats. Beträffande rörelse skall resultatet av densamma under de sista två åren eller den kortare tid rörelsen drivits uppgivas ävensom, där bokföringsplikt för rörelsen föreligger, balansräkningar och, såvitt angår aktiebolag, vinst- och förlusträkningar för samma tid i avskrift bifogas stiftarberättelsen.

13 §.

Har i stiftelseurkunden intagits bestämmelse, som avses i 7 §, äga stiftarna hos handelskammaren för det distrikt, inom vilket bolagets styrelse skall hava sitt säte, söka förordnande av minst två granskare. Till dem skola stiftarna för granskning överlämna båda exemplaren av stiftelseurkunden och stiftarberättelsen, så ock i huvudskrift och avskrift de handlingar som må vara upprättade angående bestämmelsen.

Granskarna skola rörande verkställd granskning avgiva skriftlig berättelse i två exemplar (granskningsberättelse). De skola i berättelsen särskilt yttra sig om riktigheten och fullständigheten såväl av den i stiftelseurkunden intagna bestämmelsen som av stiftarberättelsen samt angående skäligheten av det värde som beräknats å tillskjuten eller övertagen egendom och av vederlaget därför, så ock om skäligheten av utfäst gottgörelse för bolagets bildande eller av särskild förmån eller rättighet. Granskarna skola förse de till dem överlämnade handlingarna med bevis om granskningen.

Granskningsberättelsen skall jämte övriga handlingar tillställas stiftarna. Önska stiftarna att de handlingar, som innefatta den i stiftelseurkunden intagna bestämmelsen, ej skola fogas vid ansökan som i 14 § sägs, skall dock avskriften av dessa handlingar i förseglat konvolut insändas till registreringsmyndigheten att förvaras av denna. Anteckning om insändandet skall göras i granskningsberättelsen.

Avskriften må hos registreringsmyndigheten icke hållas för någon tillgänglig, med mindre stiftarna eller, där konstituerade stämma hållits och styrelse valts, styrelsen skriftligen medger det eller ock domstol förordnat därom.

Granskare vare berättigad att bekomma skäligt arvode av bolaget, om det kommer till stånd, och eljest av stiftarna.

14 §.

Sedan de i 5 § omförmälda handlingarna samt i förekommande fall granskningsberättelse upprättats, skola stiftarna hos registreringsmyndigheten göra ansökan om dessa stiftelsehandlingars godkännande för registrering av bolaget. I ansökningen skall intagas uppgift om stiftarnas fullständiga namn, medborgarskap och hemvist ävensom förklaring av stiftarna att de ej äro omyndiga eller i konkurstillstånd. Är handelsbolag stiftare, skola beträffande varje obegränsat ansvarig bolagsman lämnas enahanda uppgifter, så ock förklaring att han ej är omyndig. Stiftarna skola i ansökningen uppgiva namn och postadress för ombud, som äger å deras vägnar mottaga handlingar och meddelanden från registreringsmyndigheten (stiftarombud).

Där i förslaget till bolagsordning intagits bestämmelse, till vilken Konungens tillstånd erfordras jämlikt 3, 77 eller 147 §, skall vid ansökningen fogas bevis om sådant tillstånd.

Ansökningen skall inlämnas i två exemplar. Till registreringsmyndigheten skola ock inlämnas båda exemplaren av stiftelsehandlingarna ävensom de angående bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingarna i huvudskrift och avskrift, där ej avskrift av dem enligt 13 § insänts till myndigheten. Har granskning skett, skall avskrift av handelskammarens förordnande för granskarna inlämnas.

15 §.

Sedan godkännande meddelats enligt 190 § 1 mom., låte stiftarna införa stiftelsekungörelsen med därå tecknat godkännande i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse skall hava sitt säte.

16 §.

Teckning av aktier skall ske å den godkända teckningslistan i huvudskrift eller i avskrift, som bestyrkts av notarius publicus eller landsfiskal eller av stiftarna.

Vid teckningslistan skola övriga stiftelsehandlingar vara fogade i avskrift, upptagande jämväl registreringsmyndighetens påteckning om godkännande. Stiftelsekungörelsen skall åtföljas av en av stiftarna undertecknad uppgift om de tidningar, i vilka kungörelsen varit införd, och om dagen därför, eller ock av ett exemplar av dessa tidningar.

Stiftarombudet skall på begäran hålla för aktietecknare tillgängliga i huvudskrift eller avskrift de handlingar, som må vara upprättade angående bestämelse som avses i 7 §, där ej avskrift av dem, på sätt i 13 § sägs, insänts till registreringsmyndigheten. Skola handlingarna sålunda vara hos stiftarombudet tillgängliga, skall å teckningslistan finnas anteckning härom.

Varje stiftare skall teckna minst en aktie. Av annan än stiftare må tecknas allenast det antal aktier, vilket återstår efter den teckning, som gjorts av stiftarna innan teckningslistan framlagts.

När aktieteckning sker, böra tecknarna vid sina namn angiva yrke och postadress.

17 §.

Innan teckningslistan framlägges i huvudskrift eller avskrift, skall teckning av stiftarna hava ägt rum med angivande av dagen därför. Å varje lista skall finnas uppgift om det antal aktier, som envar av stiftarna sålunda tecknat, så ock om dagen för listans framläggande.

Innehåller stiftelseurkunden bestämmelse som avses i 7 §, må teckningslista ej framläggas förrän minst två veckor förflutit från det stiftelsekungörelsen varit införd i tidningarna efter vad i 15 § är stadgat. Har aktieteckning gjorts å lista, som framlagts tidigare än nu är sagt, vare den ej gällande mot aktietecknaren, om han gör anmälan hos registreringsmyndigheten inom tre veckor från det kungörelsen blivit införd i tidningarna. Inkommer sådan anmälan, åligger det registreringsmyndigheten att ofördröjligen underrätta stiftarombudet.

18 §.

Aktieteckning vare ogiltig, där den göres annorledes än å godkänd teckningslista i huvudskrift eller sådan avskrift som i 16 § sägs, eller där listan saknar uppgift om aktieteckning av stiftarna efter vad i 17 § stadgas.

Har aktie tecknats med villkor, vare aktieteckningen ogiltig, såframt ej, efter vad i 7 § sägs, bestämmelse om sådan teckning intagits i stiftelseurkunden eller ock aktietecknaren, innan tilldelning av aktier sker, frånträtt villkoret.

Stiftarna skola ofördröjligen sedan aktieteckning ägt rum granska teckningslistorna för utrönande om aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med stiftelseurkunden. Har teckning med sådant villkor skett, skola stiftarna, om tilldelning av aktier ej skall ske efter deras bestämmande, underrätta tecknaren om att villkoret ej överensstämmer med stiftelseurkunden, så ock därom göra anteckning å teckningslistan.

19 §.

Har ej beslut om bolagets bildande fattats å konstituerande stämma inom den i teckningslistan föreskrivna tiden eller å stämma, till vilken frågan uppskjutits enligt 23 §, vare aktieteckningen icke vidare bindande.

Samma lag vare, där genom lagakraftätagande beslut frågan om bolagets registrering enligt 191 § förklarats förfallen eller ansökan om bolagets registrering blivit avslagen.

20 §.

Ej må, sedan bolaget registrerats, sådan grund för aktietecknings ogiltighet, som avses i 18 § och 19 § första stycket, göras gällande, utan så är att den hos registreringsmyndigheten anmälts före registreringen. Har sådan anmälan ej gjorts, skall den, som tecknat aktie med villkor som ej grundas på bestämmelse i stiftelseurkunden, vara bunden av sin teckning ändå att han icke äger göra villkoret gällande.

21 §.

Konstituerande stämma skall utlysas av stiftarna att inom tid, som blivit bestämd i teckningslistan, hållas å ort inom riket. Kallelsen skall senast två veckor före stämman kungöras i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse skall hava sitt säte. Skriftlig kallelse skall ock med posten avsändas till varje aktietecknare, som vid sitt namn angivit postadress.

Under minst en vecka närmast före konstituerande stämma skola å plats, som angives i kallelsen, genom stiftarnas försorg i huvudskrift eller avskrift hållas för aktietecknarna tillgängliga stiftelsehandlingarna jämte ett exemplar av de tidningar, i vilka stiftelsekungörelsen varit införd, så ock de rörande bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingarna, där ej enligt 13 § avskrift av dem insänts till registreringsmyndigheten.

Skall efter vad i 23 § sägs till fortsatt stämma anstå med avgörande av frågorna om antagande av förslaget till bolagsordning och huruvida bolaget skall komma till stånd, skall kallelse till den fortsatta stämman utfärdas i den ordning varom i första stycket stadgas. Kallelsen skall angiva de ärenden som skola förekomma samt, där ändringar beslutats i förslaget till bolagsordning, dessas huvudsakliga innehåll.

22 §.

Å konstituerande stämman skola stiftarna framlägga stiftelsehandlingarna jämte ett exemplar av de tidningar, i vilka stiftelsekungörelsen varit införd, så ock de rörande bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingarna, där ej enligt 13 § avskrift av dem insänts till registreringsmyndigheten. Har aktieteckning skett å avskrifter av teckningslistan, skola ock dessa framläggas. Om tilldelning av aktier skall ske efter stiftarnas bestämmande, skall framläggas en av stiftarna undertecknad handling med uppgift om tilldelningen.

Stämman skall öppnas av den stiftarna därtill utsett. Där de närvarande ej enhälligt utse ordförande, åligger det den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess röstlängd blivit godkänd och ordförande valts.

Å stämman skall ordföranden upprätta förteckning över närvarande aktietecknare. Visar någon att rätt till aktier övergått å honom, skall han upptagas i förteckningen med angivande av aktietecknaren. Företrädes någon av ombud, skall jämväl ombudet upptagas. Har enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier skett efter stiftarnas bestämmande, skall i förteckningen över närvarande för envar angivas det antal aktier, som tillkommer honom. I annat fall skall ordföranden upprätta förslag till aktiernas fördelning, upptagande för varje aktietecknare det antal aktier, som skall tillkomma honom. Visar någon att rätt till aktier övergått å honom, skall han upptagas i fördelningsförslaget med angivande av aktietecknaren. Därefter skall i förteckningen över närvarande anteckning göras om det antal aktier, som enligt fördelningsförslaget tilldelas envar av dem. Sedan förteckningen enhälligt eller efter en på grundval av densamma företagen omröstning godkänts med eller utan ändring, länder förteckningen till efterrättelse såsom röstlängd.

Utvisa ej teckningslistorna, att det belopp, vartill aktiekapitalet jämlikt förslaget till bolagsordning lägst må sättas, är fulltecknat, vare frågan om bolagets bildande förfallen. Samma lag vare, där det belopp, för vilket enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning skett efter stiftarnas bestämmande, icke uppgår till minimikapitalet.

Har tilldelning av aktier ej skett efter stiftarnas bestämmande, skall beslut fattas om tilldelning av aktier till tecknarna eller dem å vilka rätt till aktier visats hava övergått, och skall, där med anledning av beslutet jämkning erfordras i röstlängden, sådan vidtagas. Uppgår ej det belopp, därför tilldel-

ning sker, till minimikapitalet, vare ock frågan om bolagets bildande förfallen.

I den mån på grund av aktieteckning tilldelning av aktier ej sker, vare överskjutande teckning förfallen.

Vid fortsatt stämma, varom i 23 § förmäles, skall ny röstlängd upprättas.
23 §.

1 mom. Uppkommer å konstituerande stämman ej fråga om ändring i förslaget till bolagsordning, skall till avgörande företagas, huruvida förslaget skall antagas och, där så sker, huruvida bolaget skall komma till stånd. Biträdes beslut om antagande av förslaget till bolagsordning och om bolagets bildande av samtliga närvarande röstberättigade, eller finnas vid omröstning de flesta röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av mer än halva det vid stämman företrädda aktiekapitalet och minst en fjärdedel av hela aktiekapitalet hava förenat sig därom, skall bolaget anses bildat. I annat fall vare frågan om bolagets bildande förfallen.

Har i stiftelseurkunden intagits bestämmelse som avses i 7 §, skall, före avgörandet av frågan om bolaget skall komma till stånd, bestämmelsen särskilt godkännas, och skall beslut därom för att vara gällande fattas i den ordning som i första stycket stadgas. Ändring i bestämmelsen, som uppenbarligen icke länder till nackdel för bolaget, må dock äga rum, om beslut därom fattas i nämnda ordning. Varder ej bestämmelsen utan eller med sådan ändring godkänd, vare frågan om bolagets bildande förfallen. Den som avses med bestämmelsen, så ock den, å vilken rätt till aktie övergått från honom, äger icke deltaga i omröstning om godkännande eller ändring av bestämmelsen, ej heller må han eller av honom tecknade eller förvärvade aktier tagas i beräkning vid omröstningen; dock äge vad nu är stadgat icke tillämpning, om bestämmelsen gäller samtliga närvarande röstberättigade.

Där minst en fjärdedel av de röstande eller ock röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en fjärdedel av det vid stämman företrädda aktiekapitalet påfordra det, skall med avgörande av frågan, huruvida bolaget skall komma till stånd, anstå till behandling å fortsatt stämma, som utsettes till viss dag minst fyra och högst sex veckor därefter. Å fortsatt stämma varde frågan om bolagets bildande avgjord utan vidare uppskov.

2 mom. Uppkommer å konstituerande stämman vid behandlingen av förslaget till bolagsordning fråga om ändring däri, må ändring äga rum allenast om beslut fattas i den ordning som skolat gälla för beslut om ändring i bolagsordningen, därest förslaget antagits och bolaget blivit registrerat. Erfordras enligt 133 § för ändringen beslut å två på varandra följande bolagsstämmor, skall, därest beslut om ändring fattas å konstituerande stämman, frågan upptagas till behandling å fortsatt stämma som i 1 mom. tredje stycket sägs. Ej må ändring beslutas i avseende å förslagets bestämmelse om aktiekapitalets storlek.

Sedan väckt fråga om ändring i förslaget till bolagsordning vunnit prövning, skall till avgörande företagas, huruvida förslaget, med de ändringar som må hava beslutats, skall antagas och, där så sker, huruvida bolaget skall komma till stånd. Beträffande beslut om antagande av förslaget till bolagsordning med de ändringar som må hava beslutats, så ock om bolagets bildande gälle vad i 1 mom. är stadgat.

24 §.

Är aktiebolag bildat, skall val av styrelse och revisorer förrättas.

Sker det ej å konstituerande stämman, åligger det stiftarna att senast en månad därefter i den ordning, som skall gälla för kallelse till ordinarie bolagsstämma, utlysa särskild stämma för ändamålet att hållas så snart ske kan. Uraktlåtes det, har länsstyrelsen i det län, där bolagets styrelse skall

hava sitt säte, att på ansökan av aktieägare ofördröjligen i samma ordning kalla aktieägarna till sådan stämman.

I fråga om orten för särskild stämman skall gälla vad om ort för bolagsstämman är stadgat i 123 §.

25 §.

Å konstituerande stämman, så ock å särskild stämman enligt 24 § skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i 23 §, vad i 119 § är stadgat om utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämman äga motsvarande tillämpning; dock skall underlåtenhet att fullgöra inbetalning å aktie icke medföra hinder mot utövande av rösträtt.

Vid konstituerande stämman och särskild stämman enligt 24 § skall genom stiftarnas försorg föras protokoll. Rörande detta protokoll skall vad i 118 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

26 §.

I fråga om talan å beslut, som fattats på konstituerande stämman eller särskild stämman enligt 24 §, skall vad om talan å bolagsstämmobeslut är stadgat i 138 § 1 mom. första stycket och andra stycket första punkten samt 2 mom. så ock i 139 § äga motsvarande tillämpning. Har bolaget i strid mot vad i 192 § 1 mom. sägs blivit registrerat, ehuru sådan grund till klander mot beslutet om bolagets bildande förelåg som avses i 138 § 1 mom. andra och tredje styckena, vare beslutet gällande, om klandertalan ej instämts inom föreskriven tid eller instämd klandertalan ogillats.

27 §.

Sedan styrelse och revisorer utsetts, må bolaget enligt föreskrifterna i denna lag registreras, såframt bolagets aktiekapital, som är det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, efter avdrag för aktier som må hava förklarats förverkade enligt 43 §, uppgår till minimikapitalet, samt minst hälften av aktiekapitalet erlagts genom betalning i penningar eller därmed enligt 219 § jämställd betalning eller ock inbetalts i annan egendom i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser.

28 §.

Innan bolaget registrerats, kan det ej förvärva rättigheter eller iklåda sig skyldigheter, ej heller inför domstol eller annan myndighet söka, kära eller svara. Sedan styrelse blivit utsedd, äge den dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen, så ock eljest utsäga åtgärd för utbekommande av tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott.

Handla stiftare eller ock styrelsen, verkställande direktör eller annan, som enligt 87 § är ställföreträdare för bolaget, eller aktieägare å bolagets vägnar, innan det registrerats, skola de, som deltagit i åtgärden eller beslut därom, svara för uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld; vare tillika, där avtal träffats med någon som saknade kännedom om att bolaget var oregistrerat, en för alla och alla för en skyldiga att ställa betryggande säkerhet för förpliktelser, som ej skola omedelbart fullgöras.

29 §.

Har styrelsen, verkställande direktör eller annan ställföreträdare, som avses i 87 §, ingått avtal för oregistrerat bolag, vare avtalet, där registrering sker, gällande från registreringen, såvida icke den med vilken avtalet slöts utövar den rätt att frånträda avtalet, som på grund av vad i andra stycket stadgas må tillkomma honom.

Den med vilken avtalet slöts äge frånträda avtalet, innan det kommit eller enligt vad i 204 § sägs skall anses hava kommit till hans kännedom, att bolaget registrerats. Visste han att bolaget var oregistrerat, må han dock ej, med mindre förbehåll träffats, frånträda avtalet i annat fall än då ansökan

om registrering icke gjorts inom den i 32 § stadgade tiden eller då ansökan, som gjorts inom denna tid, av registreringsmyndigheten avslagits.

Frånträde skall anses hava ägt rum, när meddelande därom inlämnats för befordran med post eller telegraf eller eljest på ändamålsenligt sätt avsänts till ställföreträdare, som ingått avtalet, eller till annan, som utsetts att vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare. Den med vilken avtalet slöts vare pliktig att, på förfrågan huruvida han vill vidbliva avtalet, inom skälig tid giva besked därom. Förklarar han sig vilja vidbliva avtalet eller underlåter han att inom skälig tid giva besked, skall han vara bunden av avtalet som om han vetat att bolaget var oregistrerat.

30 §.

Blir enligt 29 § avtal bindande för bolaget, må ansvarighet varom i 28 § andra stycket stadgas ej göras gällande, utom såvitt angår förpliktelse som skolat fullgöras före bolagets registrering. Ej heller må på grund av sådan förpliktelse talan väckas mot dem, sedan ett år förflutit från registreringen.

31 §.

Varder bolaget ej registrerat, vare styrelseledamöterna, en för alla och alla för en, ansvariga för att vad styrelsen uppburit å tecknade aktier återbäres till aktieägarna, efter avdrag för kostnad till följd av åtgärd som må vidtagas enligt 28 § första stycket. Återbäringen skall ock omfatta förkovran, där sådan uppkommit.

32 §.

Ansökan om bolagets registrering skall av styrelsen och verkställande direktör göras senast sex månader efter utgången av den tid inom vilken konstituerande stämman skall hållas enligt teckningslistan.

Ansökningen skall beträffande styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör och vice verkställande direktör innehålla uppgift om fullständiga namnet, medborgarskap och hemvist, så ock förklaring att dessa personer ej äro omyndiga. Där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, skola beträffande sådan revisor och suppleant för denne lämnas enahanda uppgifter under angivande att han är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

I ansökningen skall uppgivas, av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen eller av verkställande direktör allenast på grund av denna lag. Skall firman tecknas av annan person än som avses i andra stycket första punkten, gälle vad där är stadgat även i fråga om sådan firmatecknare.

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningen skola fogas:

1. de listor å vilka aktieteckningen ägt rum;
2. avskrift av protokollet vid konstituerande stämman, med därvid fogad avskrift av de enligt 22 § å stämman framlagda handlingarna, så ock ett exemplar av där framlagda tidningar samt, om särskild stämman hållits, avskrift av det därvid förda protokollet;
3. två exemplar av den antagna bolagsordningen, så ock, där å konstituerande stämman ändring i bestämmelse som avses i 7 § beslutats, två avskrifter av den godkända stiftelseurkunden, försedda med påskrift om ändringen;
4. en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad handling, innehållande *dels* uppgift om det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, samt om det belopp, för vilket aktier må hava förklarats förverkade enligt 43 §, ävensom därom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, *dels*, där mot aktie tillskjutits annan egendom än penningar, uppgift å den egendom som tillskjutits

och det antal aktier för vilka tillskott skett, *dels ock* försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet, där den ej fullgjorts genom sådant tillskott, blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 219 § jämställd betalning; samt

5. bevis om tillstånd, som enligt 79, 88 eller 107 § må vara lämnat av Konungen.

I femte stycket angivna avskrifter, exemplar av bolagsordningen och påskrift å stiftelseurkunden skola vara bestyrkta på sätt i 224 § andra stycket stadgas.

Har ej varje styrelseledamot och styrelsesuppleant samt verkställande direktör och vice verkställande direktör, så ock i övrigt envar, som ensam eller i förening med annan är bemyndigad att teckna bolagets firma, å ansökningen egenhändigt skrivit sin av vittnen styrkta namnteckning, skall vid ansökningen fogas en särskild bilaga, därå namnteckningen finnes och blivit styrkt av vittnen.

Där full betalning för aktier erlagts vid tiden för ansökningen, skall den i femte stycket 4 omförmälda handlingen jämväl innehålla uppgift om sammanlagda nominella beloppet av till fullo betalda aktier.

33 §.

Har, innan två år förflutit efter bolagets registrering, för gottgörelse, som överstiger en femtedel av hela aktiekapitalet, å bolagets vägnar träffats avtal om förvärv av fast eller lös egendom, som är avsedd till stadigvarande bruk för bolaget, skall av styrelsen och verkställande direktör ofördröjligen för registrering anmälas att sådant avtal träffats med uppgift om dagen därför.

I anmälningen skall angivas den egendom, som förvärvats, den person, från vilken förvärvet skett, med uppgift om namn och hemvist, det vederlag, som lämnats, samt de huvudsakliga villkor i övrigt, som gälla beträffande förvärvet. Vid anmälningen skall fogas av revisorerna avgivet yttrande rörande riktigheten och fullständigheten av vad anmälningen innehåller om avtalet även som huruvida detta givit anledning till erinran från revisorerna.

Om aktiebrev och aktiebok.

34 §.

Aktiebrev skola undertecknas av styrelsen samt angiva bolagets firma, ordningsnummer å den eller de aktier, varå breven lyda, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet. Styrelseledamots namnteckning må kunna återgivas genom tryckning eller på annat dylikt sätt; dock skall varje aktiebrev vara egenhändigt underskrivet av minst en styrelseledamot.

Kunna, då aktiebrev utgivas, enligt bolagsordningen aktier av olika slag finnas, skall aktieslaget anmärkas i aktiebreven. Har i bolagsordningen intagits förbehåll som i 65 eller 70 § sägs, varde ock den i förbehållet bestämda inskränknings angiven i varje brev å aktie som den avser.

Aktiebrev må ej utgivas, med mindre full betalning erlagts för den eller de aktier varå brevet lyder. Utgivande av aktiebrev må ej äga rum, innan registrering skett därom, att full betalning erlagts för aktier tillhopa motsvarande det vid bolagsordningens antagande bestämda minimikapitalet. Vid ökning av aktiekapitalet må brev utgivas å högst så många aktier som enligt 62 § registrerats såsom till fullo betalda. Angående utgivande av brev å nya aktier vid sådan ökning av aktiekapitalet, som avses i 64 §, stadgas i nämnda paragraf. Aktiebrev må ej till aktieägaren utgivas, med mindre denne införts i aktieboken.

Angående utdelningskuponger till aktiebrev är stadgat i lagen om skuldebrev.

35 §.

Efter det bolaget bildats och styrelse valts, må utgivas bevis om rätt till aktie, vilket skall till bolaget återställas vid utbekommande av brev å aktien. Sådant bevis (interimsbevis) skall ställas till viss man och undertecknas av styrelsen på sätt i 34 § är stadgat om aktiebrev eller ock genom bank, därvid å beviset skall angivas att det undertecknats av banken enligt fullmakt. Beviset skall innehålla de uppgifter som i nämnda paragraf angivas. Interimsbevis må ej till aktieägaren utgivas, med mindre denne införts i aktieboken.

Om verkställd teckning av aktie må utgivas bevis, däri upptages förbehåll att aktiebrev eller interimsbevis å aktien ej må utbekommas av aktietecknaren eller den till vilken hans rätt övergått, med mindre beviset återställs. Sådant bevis (teckningsbevis) skall ställas till viss man och undertecknas av stiftarna eller av styrelsen efter vad i 34 § är stadgat om aktiebrev eller ock genom bank på sätt i första stycket är föreskrivet om interimsbevis. Beviset, däri skall angivas bolagets firma, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet, skall innehålla de uppgifter som i 34 § andra stycket angivas.

Å interimsbevis eller teckningsbevis skall genom styrelsens försorg på begäran antecknas belopp som inbetalts å aktien.

Teckningsrättsbevis och delbevis, varom stadgas i 56, 64, 175, 176 och 222 §§, må ställas till viss man eller till innehavaren och skola undertecknas på sätt om interimsbevis i första stycket är föreskrivet.

36 §.

1 mom. Har aktiebrev, som är ställt till innehavaren, blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att överlåtaren ej var rätte aktieägaren eller behörig att å dennes vägnar förfoga över aktiebrevet, äge nye innehavaren ändock företräde till aktien, utan så är att han visste, att den andre ej ägde överlåta handlingen, eller han åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas.

I fråga om aktiebrev till viss man vare lag samma, där den som verkställde överlåtelsen kunde till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco, eller han skäligen kunde hållas för den, å vilken aktiebrevet var ställt eller senast överlåtet, eller antagas vara berättigad att handla å dennes vägnar. Huruvida tidigare överlåtelse är äkta och i övrigt giltig, vare förvärvaren ej pliktig att pröva, med mindre särskild anledning därtill föreligger.

Vad nu är sagt om överlåtelse av aktiebrev gälle ock i fråga om pantsättning av dylik handling.

2 mom. Har den, som till grund för förvärv av aktiebrev till viss man åberopar annat fång än överlåtelse, blivit införd i aktieboken, skall vid senare överlåtelse eller pantsättning av aktiebrevet vad i 1 mom. andra och tredje styckena är stadgat äga tillämpning jämväl med avseende å förstnämnda fång.

3 mom. Överlåtelse eller pantsättning av aktiebrev vare ej gällande mot överlåtarens eller pantsättarens borgenärer, med mindre den till vilken överlåtelse eller pantsättning skett fått handlingen i besittning.

4 mom. Vad i 1—3 mom. är stadgat om aktiebrev skall äga motsvarande tillämpning i fråga om interimsbevis, så ock teckningsrättsbevis och delbevis, som avses i denna lag.

37 §.

Överlåter någon teckningsbevis, äge överlåtelsen ej verkan mot överlåtarens borgenärer, med mindre den till vilken överlåtelse skett fått beviset i

besittning. Varder sådant bevis överlätet till flera, skall den som i god tro fått beviset i besittning äga företräde.

Vad nu är sagt i fråga om överlåtelse av teckningsbevis gälle ock beträffande pantsättning av dylikt bevis.

38 §.

Aktiebrev, interimsbevis, teckningsbevis eller delbevis, som i samband med dödning utgives i stället för annat sådant brev eller bevis, skall innehålla uppgift därom.

Utgives aktiebrev i utbyte mot annat, skall det nya aktiebrevet innehålla, att det trätt i stället för annat, samt uppgift om dagen för det äldre aktiebrevets utfärdande. Då utbyte av aktiebrev skett, skall det äldre aktiebrevet i betryggande ordning makuleras.

39 §.

1 mom. Över aktiebolags samtliga aktier har styrelsen att ofördröjligen efter bolagets bildande upplägga en aktiebok. Denna må bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem.

I aktieboken skola genom styrelsens försorg aktierna upptagas i nummerföljd med uppgift å aktietecknarna.

Av förvärfvare vid konstituerande stämman eller hos styrelsen anmälda och styrkta förändringar i äganderätten till aktie skola ofördröjligen införas i aktieboken. Där lösningsrätt enligt 70 § tillkommer aktieägare, må införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas. Om förvärv av aktie, därå brev är ställt till viss man, ägt rum annorledes än genom överlåtelse, skall, om förvärvet ej införts i aktieboken, införing därav ske, när senare förvärv av aktien införes. Har förvärv av sådan aktie ägt rum annorledes än genom överlåtelse, skall fångets beskaffenhet anmärkas i aktieboken. I denna skall antecknas dagen då införing sker.

Det åligger styrelsen att omedelbart före bolagsstämma vara tillstädes för att pröva de frågor om nya aktieägars införande i aktieboken som då kunna yppas. Dock skall, där i bolagsordningen enligt 114 § rätten till deltagande i bolagsstämmas förhandlingar gjorts beroende av att anmälan därom sker viss tid före stämman, styrelsesammanträde för prövning av frågor som nyss sagts hållas omedelbart före anmälningstidens utgång.

Styrelsen skall hålla aktieboken tillgänglig för envar som vill taga kännedom om densamma.

2 mom. Där hinder på grund av lösningsrätt ej möter mot införing i aktieboken, må styrelsen ej vägra att såsom ägare införa den, som företer aktiebrev ställt till innehavaren eller ock aktiebrev ställt till viss man, såframt han kan till stöd för sin rätt till aktien åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelse. Är sista överlåtelsen tecknad in blanco, må införing ej ske med mindre namnet utsättes i överlåtelsen.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning vid införing av förvärv på grund av skriftlig överlåtelse av aktiebrev ställt till viss man, om förvärvet skett efter förvärv som ägt rum annorledes än genom överlåtelse och sistnämnda fång blivit infört i aktieboken.

Är aktiebrev ställt till viss man, vare den till vilken aktien övergått ej gentemot bolaget att anse såsom aktieägare, innan han införts i aktieboken.

När ny ägare av aktie, därå brev är ställt till viss man, införes i aktieboken, skall brevet förses med påskrift om införingen med angivande av dagen därför. Har förvärvet skett annorledes än genom överlåtelse, skall tillika fångets beskaffenhet anmärkas i påskriften.

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. är stadgat för det fall, att å aktie utfärdats

brev till viss man, skall äga motsvarande tillämpning, när interimsbevis å aktie utfärdats. I fråga om teckningsbevis skola bestämmelserna i 2 mom. sista stycket äga motsvarande tillämpning.

Om inbetalning av aktiekapital.

40 §.

Senast inom två år från aktiebolags bildande skall aktie till fullo betalas.

Ej må kvittning ske av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget, med mindre styrelsen det medger. Kvittning må icke medgivas, där den skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

Innan styrelse valts, må inbetalning å aktie verkställas allenast genom insättning för bolaget å bankräkning varom stadgas i 219 §.

41 §.

Där aktietecknare ej före eller vid bolagets bildande erlägger full betalning för aktie, åligger det honom att efter anmaning av styrelsen avlämna till bolaget ställd skriftlig förbindelse å återstoden. Denna förbindelse, som skall innehålla aktiens nummer, må icke återställas, förrän aktien blivit till fullo gulden eller betalningsskyldighet för aktietecknaren icke längre föreligger enligt 44 §. Fordran å oguldet aktiebelopp må, ändå att förbindelse utfärdats, ej av bolaget överlåtas eller pantsättas.

Försummar aktietecknare att inom en månad efter anmaning avlämna förbindelse, vare hela det belopp, som skall inbetalas för aktien, förfallet till betalning.

Anmaning skall innehålla erinran om påföljden av att den ej efterkommes. Anmaning skall anses vara given, när den kungjorts på det sätt, som gäller för kallelse till ordinarie bolagsstämma, samt, där aktietecknares postadress uppgivits eller upplysning om adressen utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas, till honom försänts i rekommenderat brev.

42 §.

Har aktietecknare överlåtit aktie å annan, vare denne, om han på anmälan införes såsom ägare i aktieboken, skyldig att fullgöra återstående inbetalning å aktien och avlämna förbindelse enligt 41 §. Aktietecknaren vare ändock pliktig att fullgöra sådan skyldighet, såframt ej styrelsen medger befrielse därifrån.

Vad nu är sagt skall, där aktie överlåtes vidare, äga motsvarande tillämpning i avseende å överlåtare och ny ägare.

43 §.

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas efter sex procent om året från förfallodagen.

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklaras förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklaras övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avseende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande anmaning, som i denna paragraf sägs, skall gälla vad i 41 § tredje stycket är stadgat.

44 §.

Ändå att befrielse från betalningsskyldighet medgivits aktietecknare enligt 42 § eller aktie av styrelsen förklarats övertagen eller förverkad, vare aktietecknaren, där bolaget försättes i konkurs på ansökan som gjorts inom två år från utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tiden, skyldig att, såvitt borgenärs rätt därpå beror, fullgöra återstående inbetalning å aktien. Vad nu är stadgat beträffande aktietecknaren gälle, där betalningsskyldighet mot bolaget uppkommit för ny ägare eller där aktie förklarats övertagen av annan, jämväl denne.

45 §.

Varder, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, ytterligare inbetalning å aktier fullgjord, skall inom sex månader efter inbetalningen anmälan om sålunda inbetalt belopp göras för registrering. Anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skall innehålla dels, där mot aktie tillskjutits annan egendom än penningar, uppgift å den egendom som tillskjutits och det antal aktier för vilka tillskott skett, dels ock försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet, där den ej fullgjorts genom sådant tillskott, blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 219 § jämställd betalning eller ock genom kvittning mot skuld till aktietecknare. Därvid skall angivas, huru mycket som guldits genom betalning och huru mycket som guldits genom kvittning, och skall, där kvittning skett, tillika försäkras att den enligt styrelsens och verkställande direktörs mening icke länt till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

I anmälningen skall ock för registrering uppgivas sammanlagda nominella beloppet av alla de aktier som vid tiden för anmälningen äro till fullo inbetalda.

46 §.

Har ej enligt 32 § eller, inom sex månader efter utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tiden, enligt 45 § anmälts, att full betalning behörigen erlagts för aktier med sammanlagt nominellt belopp ej understigande det vid bolagsordningens antagande bestämda minimikapitalet, skall registreringsmyndigheten till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom en månad därefter inkomma med anmälan att betalningen fullgjorts. Efterkommes ej anmaningen, åligger det myndigheten att härom lämna meddelande till rätten eller domaren, som förelägger bolaget att inom viss tid, minst två och högst fyra månader, inkomma med bevis från registreringsmyndigheten att anmälan om inbetalningen registrerats vid äventyr att bolaget eljest förklaras skola träda i likvidation. Fullgöres ej föreläggandet, förklare rätten att bolaget skall träda i likvidation.

I beslutet meddele rätten föreläggande som i 141 § tredje stycket sägs; och skall vad i fjärde stycket samma paragraf är stadgat om meddelande och underrättelse till registreringsmyndigheten äga motsvarande tillämpning.

47 §.

Hava, sedan ansökan om bolagets registrering gjorts, aktier förklarats förverkade, skall aktiekapitalet anses minskat med det belopp, som svarar mot de förverkade aktierna; och åligger det styrelsen och verkställande direktör att för registrering av minskningen ofördröjligen anmäla antalet förverkade aktier. Om å dessa aktier något var inbetalt och registrering därav skett, skall anmälningen innehålla uppgift därom; och skall i registret införas, att det belopp, som förut registrerats såsom inbetalt å aktiekapitalet, minskats med det belopp, som inbetalts å de förverkade aktierna.

Om aktiekapitalets ökning.

48 §.

Ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning må beslutas av bolagsstämman. Erfordras för beslutet ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet, må beslutet fattas först efter slutligt beslut om sådan ändring.

Förslag till ökningsbeslut, så ock ett av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknat yttrande över den föreslagna kapitalökningens betydelse för bolaget skola genom styrelsens och verkställande direktörs försorg dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängliga för aktieägarna dels ock framläggas å stämman. Där ej balansräkningen för nästföregående räkenskapsår fastställs å stämman, skola ock efter vad nyss sagts hållas tillgängliga och framläggas å stämman:

1. avskrift av den senaste fastställda balansräkningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser;

2. en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad berättelse, däri upplysning lämnas, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för dess ställning vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande; samt

3. ett av revisorerna avgivet yttrande över berättelsen.

Varder i fall, då i förslaget till ökningsbeslut upptagits bestämmelse som avses i 50 §, förslaget såvitt angår nämnda bestämmelse ej antaget utan ändring eller allenast med ändring, som uppenbarligen icke länder till nackdel för bolaget, vare frågan om ökning av aktiekapitalet förfallen.

49 §.

Beslutet om aktiekapitalets ökning skall angiva:

1. det belopp, varmed aktiekapitalet må ökas;

2. där enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, till vilket aktieslag de nya aktierna skola hänföras;

3. den företrädesrätt att teckna nya aktier, som enligt denna lag eller bolagsordningen må tillkomma aktieägare;

4. den tid, ej understigande en månad från den dag då beslutet enligt 54 § kungjorts i tidningarna, inom vilken aktieägare må begagna företrädesrätt till teckning;

5. akties nominella belopp och det belopp som skall inbetalas för aktie;

6. den beräkningsgrund, efter vilken vid överteckning de aktier som icke tecknats med företrädesrätt skola av styrelsen fördelas, där ej föreskrift meddelas att fördelningen skall ske enligt styrelsens bestämmande; samt

7. det räkenskapsår, för vilket vinstutdelning å de nya aktierna först må utgå, varvid dock detta år må bestämmas senast till året efter det räkenskapsår under vilket aktierna skolat till fullo inbetalas.

I ökningsbeslutet skall ock angivas det belopp, vartill aktiekapitalet uppgår vid beslutets fattande, och vad därav svarar mot aktier som registrerats såsom till fullo inbetalda. Har ökning av aktiekapitalet förut beslutats, skall beträffande sista ökningen anmärkas, huruvida aktier som icke förklarats förverkade ännu ej registrerats såsom till fullo inbetalda.

Bestämmelse må i ökningsbeslutet meddelas, att det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier sker, skall uppgå till visst angivet minimibelopp för att aktieteckningen skall bliva bindande.

I fall, då beträffande de nya aktierna skall gälla sådant förbehåll om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier som avses i 65 §, skall i beslutet intagas erinran därom.

50 §.

Skall aktieägare eller annan äga teckna ny aktie med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta annan egendom än penningar eller att kvitta skuld på grund av aktieteckningen mot fordran hos bolaget eller eljest med annat villkor än i 49 § tredje stycket sägs, varde bestämmelse därom meddelad i beslutet om aktiekapitalets ökning, därvid vad i 7 § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Rörande bestämmelsen skall avgivas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad berättelse av innehåll som i 12 § sägs beträffande stiftarberättelse.

Bestämmelsen må efter beslut av styrelsen eller bolagsstämman göras till föremål för granskning av särskilda granskare i enlighet med vad i 13 § är stadgat för där angivet fall. Om särskilda granskare ej anlitas, skall granskningen i stället verkställas av revisorerna.

De berättelser, som avgivas enligt andra stycket och över verkställd granskning enligt tredje stycket, skola minst en vecka före bolagsstämman i huvudskrift eller avskrift hållas hos bolaget tillgängliga för aktieägarna. De skola ock i huvudskrift framläggas å stämman. Vad nu sagts om berättelserna skall även gälla de rörande bestämmelsen upprättade handlingarna, där ej avskrift av dem, på sätt i 13 § sägs, insänts till registreringsmyndigheten.

51 §.

Bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning skall av styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen anmälas för registrering.

Vid anmälningen skola fogas två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll rörande beslutet, så ock i huvudskrift och avskrift i ärendet avgivna berättelser och yttranden samt de angående bestämmelse som avses i 50 § upprättade handlingarna, där ej avskrift av dem, på sätt i 13 § sägs, insänts till registreringsmyndigheten. Om särskilda granskare anlitats, skall avskrift av handelskammarens förordnande inlämnas.

Om villkor för registrering av beslutet är stadgat i 195 § 1 mom.

52 §.

Sedan bolagsstämman fattat beslut om aktiekapitalets ökning, skola teckningslista och kungörelse om beslutet upprättas samt undertecknas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör.

I såväl teckningslistan som kungörelsen skall upptagas bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning. Där ökningsbeslutet innefattar bestämmelse som avses i 50 §, skall beträffande kungörelsens innehåll vad i 11 § första stycket andra punkten är stadgat äga motsvarande tillämpning. Har i ökningsbeslutet bestämmelse ej meddelats om tiden för inbetalning av nya aktier, skall sådan bestämmelse upptagas i teckningslistan och kungörelsen. Då bolagsordningen innehåller förbehåll som i 70 § sägs, skall i teckningslistan och kungörelsen intagas erinran därom.

I teckningslistan skall upptagas förteckning över de handlingar som skola enligt 57 § vara fogade vid listan. Angående påskrift å listan, där inbetalning å tecknad aktie må för bolaget insättas på bankräkning, stadgas i 219 §.

53 §.

Godkännande av teckningslistan och av kungörelsen om ökningsbeslutet skall av styrelsen och verkställande direktör sökas hos registreringsmyndigheten. Vid ansökningen, som skall avlämnas i två exemplar, skola fogas teckningslistan och kungörelsen i huvudskrift och avskrift.

54 §.

Sedan godkännande meddelats enligt 190 § 2 mom., låte styrelsen och verkställande direktör införa kungörelsen med därå tecknat godkännande i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där styrelsen har sitt säte. Det åligger ock styrelsen och verkställande direktör att ofördröjligen i rekommenderat brev om bolagsstämman beslut underrätta varje aktieägare, om vars postadress upplysning utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas.

55 §.

Där alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vare varje aktieägare berättigad att, i den mån det kan ske, av de nya aktier, för vilka betalning skall erläggas i penningar, efter teckning erhålla det antal som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Finnas aktier av olika slag och medföra dessa icke lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall i fråga om företrädesrätten till teckning av nya aktier gälla vad i bolagsordningen föreskrives.

56 §.

Där den företrädesrätt till teckning, som tillkommer en förutvarande aktie, icke avser en eller flera nya aktier, vare aktieägare berättigad att för varje aktie utbekomma ett eller flera teckningsrättsbevis av innehåll, att innehavaren av beviset äger rätt att teckna en aktie mot avlämnande av det antal teckningsrättsbevis som erfordras för rätt att teckna en aktie.

Ej må teckningsrättsbevis utlämnas till aktieägare, innan registrering av beslutet om ökning skett. Aktieägare vare skyldig att förete det aktiebrev, varå rätten att erhålla teckningsrättsbevis grundas; och skall genom styrelsens försorg sådant aktiebrev förse med påskrift att teckningsrättsbevis utlämnats.

Hava teckningsrättsbevis ej utfärdats, vare aktieägare, som vill begagna honom tillkommande företrädesrätt till teckning av nya aktier, skyldig att vid aktieteckningen förete det eller de aktiebrev varå teckningsrätten grundas; och skall genom styrelsens försorg sådant aktiebrev förse med påskrift att teckningsrätten begagnats.

Hava teckningsrättsbevis utfärdats, skola de vid aktieteckningen återställas.

57 §.

Teckning av de nya aktierna skall ske å den godkända teckningslistan i huvudskrift eller i avskrift, som bestyrkts på sätt i 224 § andra stycket stadgas.

Vid teckningslistan skola vara fogade ett exemplar av bolagsordningen samt i avskrift de enligt 48 §, jämte förslaget till ökningsbeslut, framlagda handlingarna, så ock avskrift av kungörelsen om ökningsbeslutet med påskrift om dess godkännande av registreringsmyndigheten samt i huvudskrift eller avskrift av styrelsen eller verkställande direktör undertecknad uppgift om de tidningar, i vilka kungörelsen om ökningsbeslutet varit införd, och om dagen därför, eller ock ett exemplar av dessa tidningar. Har i ökningsbeslutet intagits bestämmelse som i 50 § sägs, skola jämväl däröver avgivna berättelser vara i avskrift fogade vid listan.

Innehåller ökningsbeslutet bestämmelse som i 50 § sägs, skall vad i 17 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. Å varje teckningslista skall finnas uppgift om dagen för listans framläggande.

Styrelsen skall på begäran hålla för aktietecknare tillgängliga i huvudskrift eller avskrift de handlingar, som må vara upprättade angående bestämmelse som avses i 50 §, där ej avskrift av dem, på sätt i 13 § sägs, in-

sänts till registreringsmyndigheten. Skola handlingarna sålunda vara hos styrelsen tillgängliga, skall å teckningslistan finnas anteckning härom.

När aktieteckning sker, böra tecknarna vid sina namn angiva yrke och postadress.

58 §.

Teckning av ny aktie vare ogiltig, där den ej göres å godkänd teckningslista i huvudskrift eller sådan avskrift som i 57 § sägs.

Har ny aktie tecknats med villkor, vare aktieteckningen ogiltig, såframt ej, efter vad i 49 § tredje stycket eller 50 § stadgas, bestämmelse om villkoret meddelats i beslutet om aktiekapitalets ökning eller ock aktietecknaren, innan tilldelning av aktier sker, frånträtt villkoret.

Ej må sådan grund för aktieteckningens ogiltighet, som i första och andra styckena avses, göras gällande, utan så är att den anmälts hos registreringsmyndigheten, i fall då i ökningsbeslutet bestämmelse upptagits om viss miniteckning, innan registrering skett i anledning av anmälan om sådan teckning enligt vad i 61 § stadgas, och eljest innan registrering jämlikt 62 § ägt rum i anledning av anmälan, som gjorts efter det aktien till fullo betalats; och skall vad i 20 § andra punkten sägs hava motsvarande tillämpning.

59 §.

Sedan teckningen av nya aktier avslutats, skall ofördröjligen genom styrelsens försorg tilldelning av nya aktier till aktietecknarna ske med tillämpning av vad i 55 § samt i ökningsbeslutet enligt 49 § första stycket 6 är föreskrivet. Rörande tilldelningen skall skriftlig uppgift upprättas och under-tecknas av styrelsen. Aktierna skola genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

60 §.

Senast ett år från det bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning fattades eller, om registrering av ökningsbeslutet eller godkännande enligt 190 § 2 mom. vägrats och besvär däröver anförts, inom ett år från det besvären blivit bifallna, skall full betalning för ny aktie erläggas.

Där ej i beslutet om aktiekapitalets ökning intagits bestämmelse om rättighet för aktieägare eller annan att teckna ny aktie med rätt eller plikt att kvitta skuld på grund av aktieteckningen mot fordran hos bolaget, må kvittning av sådan skuld mot fordran icke ske, med mindre styrelsen det medger. Kvittning må icke medgivas, där den skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

Vad i 41—44 §§ finnes stadgat om skyldighet att erlagga betalning å aktie och avlämna förbindelse samt om påföljd av underlåtenhet att fullgöra sådan skyldighet skall vid ny aktieteckning äga motsvarande tillämpning i avseende å aktietecknare som ej vid teckningen erlagt full betalning.

61 §.

Har i beslutet om aktiekapitalets ökning upptagits bestämmelse om miniteckning, skall inom sex månader från det beslutet fattades eller, om registrering av ökningsbeslutet eller godkännande enligt 190 § 2 mom. vägrats och besvär däröver anförts, inom sex månader från det besvären blivit bifallna, för registrering anmälas det teknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till det i ökningsbeslutet angivna minibeloppet.

Vid anmälan, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skola fogas:

1. teckningslistorna, så ock avskrift av desamma;

2. ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämmans beslut om ökningen varit införd; samt

3. avskrift av den i 59 § omförmälda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och var-der till följd därav, enligt vad i 195 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte fem procent ränta därå.

62 §.

1 mom. Senast sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden skall, där ej anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret efter vad i 195 § 2 mom. sägs, för registrering anmälas, huru många nya aktier som till fullo betalats.

Anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skall innehålla dels, där mot ny aktie tillskjutits annan egendom än penningar, uppgift å den egendom som tillskjutits och det antal aktier för vilka tillskott skett, dels ock försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet, där den ej fullgjorts genom sådant tillskott, blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 219 § jämställd betalning eller ock genom kvittning mot skuld till aktietecknare. Därvid skall angivas huru mycket som guldits genom betalning och huru mycket som guldits genom kvittning; och skall, där kvittning skett utan att bestämmelse därom varit intagen i ökningsbeslutet, tillika försäkras, att kvittningen icke länt till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

I anmälningen skall, där ej anmälan skett enligt 61 §, för registrering uppgivas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett. Vid anmälningen skola i sådant fall fogas i nämnda paragraf andra stycket omförmälda handlingar och tidningar.

Om villkor för registrering är för visst fall stadgat i 195 § 3 mom.

2 mom. Varda efter anmälan som avses i 1 mom. nya aktier ytterligare till fullo betalda, skall inom sex månader efter inbetalningen antalet sådana aktier anmälas för registrering. Anmälningen skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör samt innehålla uppgift och försäkran som i 1 mom. andra stycket sägs.

3 mom. Aktiekapitalet skall, så snart registrering skett i anledning av anmälan enligt 1 eller 2 mom., anses ökat med sammanlagda nominella beloppet av det antal nya aktier som anmälts hava till fullo betalats.

4 mom. Om nya aktier förklaras förverkade, skola inom sex månader där-efter styrelsen och verkställande direktör för registrering anmäla antalet för-verkade aktier. Med sådan anmälan skall dock anstå, till dess anmälan sker jämlikt 1 mom.

63 §.

Utan hinder av vad i 48—62 §§ finnes stadgat må styrelsen besluta aktiekapitalets ökning under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. I sådant fall skall vad i nämnda paragrafer är föreskrivet äga motsvarande tillämpning, därvid dock skall iakttagas vad nedan är särskilt stadgat.

Sedan styrelsen fattat beslut om aktiekapitalets ökning, hava styrelsen och verkställande direktör att hos registreringsmyndigheten göra ansökan om godkännande av ökningsbeslutet, av föreskrivna yttranden och berättelser samt av teckningslistan och kungörelsen. Efter det godkännande meddelats må kungörelse och underrättelse om styrelsens ökningsbeslut samt aktieteckning ske.

Å bolagsstämmans beslut om godkännande av styrelsens ökningsbeslut samt å styrelsens och verkställande direktörs skyldighet att viss tid före stämman hålla handlingar tillgängliga och på stämman framlägga handlingarna skola bestämmelserna i 48 och 50 §§ äga tillämpning

Vad i 51, 60 och 61 §§ sägs beträffande bolagsstämmas beslut om aktiekapitalets ökning skall tillämpas å bolagsstämmans beslut om godkännande av kapitalökningen.

Innan ökningsbeslutet godkänts av bolagsstämman må ej de nya aktierna upptagas i aktieboken eller den i 62 § 1 mom. föreskrivna anmälningen för registrering äga rum.

Där jämlikt 195 § 4 mom. frågan om aktiekapitalets ökning förklarats förfallen och beslutet om förklaringen vunnit laga kraft, vare gjord aktieteckning icke vidare bindande, och skall vad om återbäring är i 61 § stadgat äga motsvarande tillämpning.

64 §.

1 mom. Finnas i bolag, enligt den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen och bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst enligt balansräkningen, besparade vinstmedel som ej avsatts till reservfond eller skuldregleringsfond, må aktiekapitalet ökas genom överföring av sådana vinstmedel eller av belopp varmed uppskrivning sker enligt 100 § 2 mom.

I avseende å ökningsbeslutet skall gälla vad i 48 § första stycket är stadgat. Ökningsbeslutet skall angiva det belopp varmed aktiekapitalet skall ökas och, där enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, till vilket aktieslag de nya aktierna skola hänföras. Tillika skall beträffande ökningsbeslutets innehåll gälla vad i 49 § första stycket 7 och andra stycket sägs.

Förslag till ökningsbeslut skall genom styrelsens och verkställande direktörs försorg dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna dels ock framläggas å stämman. År stämman ej ordinarie bolagsstämma som avses i 121 §, skola ock efter vad nyss sagts hållas tillgängliga och framläggas å stämman:

1. avskrift av den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år;

2. en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad handling, innehållande dels upplysning, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande, dels ock försäkran, att anledning ej yppats att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 100 §; samt

3. ett av revisorerna avgivet yttrande över sistnämnda handling.

Där alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vare varje aktieägare berättigad att av de nya aktierna erhålla det antal, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Finnas aktier av olika slag och medföra dessa icke lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall i fråga om rätten att erhålla nya aktier gälla vad i bolagsordningen föreskrives. Där den rätt att erhålla nya aktier som enligt första punkten eller bolagsordningen tillkommer en förutvarande aktie icke avser en eller flera nya aktier, vare aktieägare berättigad att för varje aktie utbekomma ett eller flera delbevis av innehåll, att innehavaren av beviset äger rätt att utbekomma en ny aktie mot avlämnande av det antal delbevis som erfordras för utbekommande av en ny aktie.

2 mom. Beslutet om ökningen skall genom styrelsens och verkställande direktörs försorg kungöras på sätt i 54 § stadgas. Ökningsbeslutet skall där- efter av styrelsen eller verkställande direktör anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas dels två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet, dels ett exemplar av de tidningar, i vilka beslutet varit infört, dels ock avskrift av den för nästföregående rä-

kenskapsår fastställda balansräkningen eller, där beslutet ej fattats å ordinarie bolagsstämma som avses i 121 §, av de handlingar, som efter vad i 1 mom. tredje stycket sägs skola hava framlagts å bolagsstämman.

Aktiekapitalet skall, så snart registrering av beslutet skett, anses ökat med det belopp, som enligt beslutet skall överföras till aktiekapitalet.

De nya aktierna skola i aktieboken upptagas i nummerföljd.

Ej må delbevis eller brev å ny aktie utlämnas till aktieägare, innan registrering av beslutet om ökningen skett och aktieägaren företett det eller de aktiebrev, varå rätten att erhålla delbevis eller ny aktie grundas. Genom styrelsens och verkställande direktörs försorg skall sådant aktiebrev förses med påskrift att delbevis eller brev å ny aktie utlämnats. När brev å ny aktie utlämnas, skall ägaren införas i aktieboken.

3 mom. Är bolag moderbolag, må ökning av aktiekapitalet i den ordning varom i 1 mom. stadgas ej ske medelst överföring av större del av bolagets vinst än som enligt 74 § må såsom vinstutdelning utbetalas till aktieägarna.

Har förslaget om ökningen av aktiekapitalet väckts av styrelsen, skall i den handling, som avses i 1 mom. tredje stycket 2, upptagas försäkran att innehållet av den särskilda uppgift till moderbolagets balansräkning, varom stadgas i 101 § 2 och 3 mom., och av koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen beaktats vid förslaget. Revisorernas yttrande över handlingen skall innehålla uttalande, huruvida, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet i dess helhet, ökningen av aktiekapitalet får anses stå i strid mot god affärssed.

Om aktiekapitalets nedsättning.

65 §.

I aktiebolag, vars aktiekapital kan utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, må aktiekapitalet, såframt förbehåll därom träffats i den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen, kunna genom inlösen av aktier nedsättas enligt grunder som stadgas i förbehållet, dock ej under det i bolagsordningen bestämda minimikapitalet.

Sådan nedsättning av aktiekapitalet må även äga rum, där efter bolagets registrering beslutats ändring av bolagsordningen, varigenom förbehåll som avses i första stycket intages i denna. I dylikt fall må dock nedsättningen ske allenast genom inlösen av aktier, utgivna antingen på grund av sådant bolagsstämmobeslut om ökning av aktiekapitalet, som fattats efter slutligt beslut om ändringen av bolagsordningen och registrerats samtidigt med sistnämnda beslut eller senare än detta, eller på grund av ökningsbeslut, som fattats av styrelsen enligt 63 § efter det ändringen av bolagsordningen registrerats.

Ej må nedsättning äga rum, där fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår utvisar sådan ställning, att efter nedsättningen det belopp vartill aktiekapitalet nedsatts och motsvarande del av reservfonden icke skulle vara till fulla täckta, eller att efter nedsättningen summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond skulle understiga sådana bolaget åvilande skulder som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande.

Då enligt de i förbehållet stadgade grunderna blivit bestämt att vissa aktier skola inlösas, skola styrelsen och verkställande direktör ofördröjligen göra anmälan för registrering av aktiekapitalets nedsättning med motsvarande belopp. Vid denna anmälan skall fogas avskrift av den fastställda balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, så ock, där inlösen beslutats av bo-

lagsstämma, två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokollet i ärendet samt i annat fall i två exemplar en av styrelsen och verkställande direktör underskriven handling rörande bestämmandet av vilka aktier som skola inlösas. Då registrering skett, skall aktiekapitalet anses nedsatt, och må inlösen ej dessförinnan ske.

När aktie inlöses, skall aktiebrevet genom styrelsens och verkställande direktörs försorg förses med påskrift om inlösandet.

66 §.

1 mom. Beslut om nedsättning av aktiekapitalet i annat fall än i 65 § sägs fattas av bolagsstämma efter vad i 135 § stadgas.

Förslag till nedsättningsbeslut skall genom styrelsens och verkställande direktörs försorg dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna dels ock framläggas å stämman. Där ej balansräkningen för nästföregående räkenskapsår fastställes å stämman, skola ock efter vad nyss sagts hållas tillgängliga och framläggas å stämman:

1. avskrift av den senaste fastställda balansräkningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år;

2. en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad berättelse, däri upplysning lämnas, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för dess ställning, vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande; samt

3. ett av revisorerna avgivet yttrande över berättelsen.

Handlägges nedsättningsfrågan å två stämmor, skall vad i andra stycket sägs gälla beträffande båda stämmorna.

Nedsättningsbeslutet skall angiva det belopp varmed aktiekapitalet skall nedsättas och det sätt varpå nedsättningen jämlikt 2 mom. skall genomföras. I beslutet skall ock upptagas föreskrift, att det nedsättningen motsvarande beloppet skall återbetalas till aktieägarna, eller att det skall avsättas till reservfonden, eller att det skall avsättas till en särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämma. Rörande olika delar av nämnda belopp kunna olika sådana föreskrifter meddelas.

Inom fyra månader från det nedsättningsbeslutet fattades eller, om klandertalan därå anställes, från det denna talan genom lagakraftäggande utslag ogillades, skall nedsättningsbeslutet av styrelsen eller verkställande direktör anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet, så ock avskrift av den för nästföregående år fastställda balansräkningen eller, där fastställelse av balansräkningen ej skett i samband med nedsättningsbeslutet, av de i andra stycket 1, 2 och 3 omförmälda handlingarna.

Har anmälan ej inkommit inom föreskriven tid, vare nedsättningsbeslutet förfallet.

2 mom. Nedsättning av aktiekapitalet genomföres genom inlösen av aktier, genom indragning av aktier utan återbetalning eller genom minskning av aktiernas nominella belopp eller ock genom sammanläggning av aktier enligt 222 §.

Genom styrelsens och verkställande direktörs försorg skall, när aktie inlöses eller nominella beloppet minskas mot återbetalning av aktiekapital, aktiebrevet förses med påskrift därom. Påskrift skall ock, så snart ske kan, verkställas, när aktie indragits eller nominella beloppet minskats utan återbetalning.

67 §.

1 mom. Beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 66 § må, där beslutet icke innefattar föreskrift, att det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, ej bringas till verkställighet utan rättens tillstånd.

Rättens tillstånd skall av styrelsen och verkställande direktör sökas senast inom sex månader efter det nedsättningsbeslutet registrerades. Vid ansökningen skola vara fogade bevis att beslutet blivit registrerat, av styrelsen eller verkställande direktör underskriven förteckning över bolagets samtliga kända borgenärer med angivande av deras postadress samt avskrift av fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår, försedd med anteckning om bolagsstämman beslut rörande bolagets vinst eller förlust. Där enligt denna balansräkning summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond understiger eller efter nedsättningen skulle komma att understiga sådana bolaget åvilande skulder som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande, skall ansökningen avslås. Möter ej sådant hinder mot bifall till ansökningen, utfärde rätten kallelse å okända borgenärer att skriftligen angiva sina fordringar hos rätten; och gälle om dagen för inställesen och om kallelsens kungörande vad om kallelse å okända borgenärer är stadgat. Styrkes inför rätten, att de borgenärer, vilka äro upptagna å förteckningen eller givit sig an hos rätten, blivit till fullo förnöjda för sina uppgivna fordringar eller medgivit aktiekapitalets nedsättning eller att säkerhet, som av rätten godkännes, ställts för deras fordringar, varde ansökningen bifallen.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansökningen, där inför rätten visas att å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Om ansökan, som gjorts inom föreskriven tid, så ock om beslut, som meddelats i anledning av ansökningen, skall genom rättens eller domarens försorg underrättelse ofördröjligen avsändas till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut, varigenom tillstånd till nedsättningens verkställande givits, skall inom sex månader sedan beslutet vunnit laga kraft av styrelsen eller verkställande direktör anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av rättens beslut i huvudskrift eller avskrift, så ock av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall anses nedsatt, då rättens beslut om tillstånd blivit registrerat.

2 mom. Sådan nedsättning av aktiekapitalet, som avses i 1 mom., vare, där bolaget försattes i konkurs på ansökan som gjorts inom ett år från det rättens beslut om tillstånd till nedsättningen efter verkställd registrering kungjordes i allmänna tidningarna, utan verkan mot borgenär, som ej samtyckt till nedsättningen eller som vid fordringens tillkomst ej ägde eller, enligt vad i 204 § stadgas, skall anses hava ägt kännedom om rättens beslut, varigenom nedsättning medgivits.

68 §.

Innefattar beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 66 § föreskrift att det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, skall aktiekapitalet anses nedsatt, då beslutet om nedsättningen blivit registrerat. I sådant fall må vinstutdelning icke äga rum, förrän rättens tillstånd därtill erhållits eller aktiekapitalet enligt verkställd registrering är ökat med ett mot nedsättningen svarande belopp.

Ansökan om rättens tillstånd till vinstutdelning skall göras av styrelsen

och verkställande direktör. Vid ansökningen skola fogas bevis att beslutet om nedsättningen blivit registrerat ävensom av styrelsen eller verkställande direktör underskriven förteckning över bolagets samtliga kända borgenärer med angivande av deras postadress. Rätten utfärde kallelse å bolagets borgenärer, såväl kända som okända, med föreläggande för den, som vill bestrida ansökningen, att sist före klockan tolv å viss dag näst efter tre månader skriftligen hos rätten göra anmälan därom vid äventyr att han eljest anses hava medgivit ansökningen. Har bolagets styrelse sitt säte å landet och äskas ej urtima ting, må inställelsen utsättas till det allmänna tingssammanträde som infaller näst efter tre månader. Kallelsen varde anslagen å rättens dörr tre månader före inställelsedagen och kungjord i allmänna tidningarna tre gånger, första gången två månader och tredje gången sist en månad innan den dagen inträffar. Kronans ombudsman i orten och alla kända inländska och utländska borgenärer skola om kallelsen särskilt underrättas, och skall genom rättens eller domarens försorg sådan underrättelse avsändas till inländsk borgenär minst en månad och till utländsk borgenär minst två månader före inställelsedagen. Bestrides ej ansökningen eller styrkes inför rätten, att de borgenärer, vilka hos rätten bestritt ansökningen, blivit till fullo förnöjda för sina fordringar eller medgivit vinstutdelning eller att säkerhet, som av rätten godkännes, ställts för deras fordringar, skall rätten lämna tillstånd att utan hinder av nedsättningen vinstutdelning därefter må äga rum.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansökningen om tillstånd till vinstutdelning; men skall, där vinstutdelning äger rum innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökat med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet åvila bolaget att erlægga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan skyldighet upphøre, när å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Rättens beslut, varigenom tillstånd till vinstutdelning givits, skall, sedan det vunnit laga kraft, av styrelsen eller verkställande direktör anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av rättens beslut i huvudskrift eller avskrift, så ock av lagakraftbevis.

69 §.

Egen aktie må aktiebolag ej mot vederlag förvärva i annan ordning än i 65 eller 67 § sägs eller mottaga såsom pant. Ej heller må dotterbolag mot vederlag förvärva eller såsom pant mottaga aktie i moderbolaget. Avtal, som träffats i strid mot förbud varom nu sagts, vare ogillt.

Vad i första stycket är stadgat utgör icke hinder för aktiebolag att å auktion inropa för bolagets fordran utmätt aktie, dock med skyldighet att åter avyttra den, så snart det kan ske utan förlust.

Om lösningsrätt vid övergång av aktie.

70 §.

Skola aktiebreven ställas till viss man, må i bolagsordningen intagas förbehåll att, om aktie övergår till annan än aktieägare eller till annan än ägare av aktie av visst slag, aktieägarna eller ägarna av aktier av visst slag skola vara berättigade att lösa aktien. Förvärvas flera aktier genom samma fång, må, där ej annat följer av förbehållet, lösningsrätt icke utövas i avseende å mindre antal aktier än fångets omfattar.

I bolagsordningen skall angivas den ordning, i vilken lösningsrätten må tillkomma aktieägarna inbördes, den tid, ej överstigande två månader räknat från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång, inom vilken den som vill begagna sig av lösningsrätten skall göra anmälan därom hos styrelsen, ävensom den tid, ej överstigande en månad räknat från det lösens belopp blivit bestämt, inom vilken lösen skall erläggas. Rörande anmälan hos styrelsen om akties övergång skall ofördröjligen genom styrelsens eller verkställande direktörs försorg meddelande ske till aktieägarna.

Kan överenskommelse icke träffas om lösens belopp, varde, såframt ej föreskrift om dess bestämmande enligt angiven grund intagits i bolagsordningen, beloppet, som skall motsvara aktiens verkliga värde, bestämt av tre skiljemän, utsedda enligt lagen om skiljemän. Åtnöjes ej part med skiljemännens beslut, äge han, där ej annat stadgats i bolagsordningen, draga tvisten under rättens prövning, såframt han instämmer sin talan inom tre månader från det beslutet i huvudskrift eller avskrift delgavs honom.

Innan det visar sig att lösningsrätten ej begagnas, äge den till vilken aktie övergått icke utöva annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätten att uppbära vinstutdelning och att, i händelse av aktiekapitalets ökning, utöva aktien tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie. Av sådan teckning härflytande rättigheter och skyldigheter övergå å den som begagnar sig av lösningsrätten.

Vad ovan är stadgat om rätt att vid övergång av aktie lösa aktien skall äga motsvarande tillämpning, där den som skolat vara underkastad lösningsrätt till aktie, utan att aktien övergår å honom, förvärvar denna tillkommande rätt till erhållande av ny aktie enligt 64 § eller utövar aktien tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie.

Om reservfond och skuldregleringsfond, så ock om bolagsstämmas rätt att genom vinstutdelning eller eljest förfoga över bolagets egendom.

71 §.

Av aktiebolags årsvinst, efter avdrag för vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust från föregående år, skola minst tio procent avsättas till reservfond. Vid beräkning av det belopp, som sålunda minst skall avsättas, må ej från årsvinsten avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot, verkställande direktör eller annan såsom arvode (tantiem). Sedan fonden uppgått till ett belopp motsvarande tjugoprocent av aktiekapitalet eller det högre belopp, som kan vara föreskrivet i bolagsordningen, må vidare avsättning till fonden upphöra; nedgår fonden under det sålunda stadgade beloppet, skall avsättning därtill ånyo vidtaga.

Till reservfonden skall alltid läggas vad på grund av aktieteckning må hava erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet, så ock, där aktie förklarats förverkad, vad dessförinnan blivit inbetalt å aktien.

Nedsättning av reservfonden må beslutas allenast för täckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått å bolagets verksamhet i dess helhet, och som icke kan ersättas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel. Om användande av medel, som avsatts till reservfond, i visst fall vid nedsättning av aktiekapitalet stadgas i 65 § tredje stycket.

72 §.

1 mom. Ändå att reservfonden uppgår till belopp som i 71 § eller i bolagsordningen föreskrives, skall avsättning av minst tio procent av bolagets års-

vinst ske till reservfonden eller en skuldregleringsfond, därest bolagets skulder enligt balansräkningen överstiga summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden.

Så länge bolagets skulder överstiga summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden, må av bolagets vinst enligt balansräkningen, efter avsättning enligt vad i 71 § och ovan i första stycket är stadgat, ej utdelas mer än som motsvarar fem procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen, med mindre ett lika stort belopp som det vilket därutöver utdelas ytterligare avsättes till reservfonden eller ock, då den uppgår till föreskrivet belopp, till skuldregleringsfonden.

Då summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden enligt balansräkningen överstiger bolagets skulder, må nedsättning av skuldregleringsfonden ske, dock med högst en femtedel av överskottet årligen. Nedsättning av skuldregleringsfonden må ock ske genom överföring till reservfonden. Skuldregleringsfonden må i dess helhet avföras ur balansräkningen, där summan av aktiekapitalet och reservfonden under fem år i följd överstigit skulderna.

2 mom. Vid tillämpning av bestämmelserna i 1 mom. skall ej bland skulderna inräknas:

a) gäld, för vilken bolaget lämnat säkerhet av inteckning inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet för jordbruksfastighet;

fastighet, belägen i stad, köping eller municipalsamhälle, å vilken finnes uppförd byggnad huvudsakligen innehållande lägenheter för uthyrning till bostads-, butiks- eller kontorsändamål; eller

annan egendom, vilken enligt bestämmelse som meddelas av Konungen må anses erbjuda motsvarande säkerhet;

b) gäld till Svenska skeppshypotekskassan eller annan inrättning som Konungen bestämmer, för vilken bolaget lämnat godkänd säkerhet av inteckning i fartyg.

Har för moderbolags gäld sådan säkerhet som avses i första stycket lämnats av dotterbolag, vars aktier till mer än nittiofem procent ägas av moderbolaget eller ock av ett eller flera sådana dotterbolag eller av moderbolaget och ett eller flera sådana dotterbolag, skall ej heller sådan gäld inräknas bland skulderna.

Där förskott å beställning erhållits, skall såsom skuld räknas det förskottade beloppet med avdrag för det i balansräkningen upptagna värdet å det som med förskottet är tillverkat.

73 §.

1 mom. Ej må till aktieägarna annorledes än i följd av aktiekapitalets nedsättning efter ty i 65 eller 67 § sägs utbetalas annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret, i den mån vinsten icke skall avsättas till reservfonden eller skuldregleringsfond. Angående förbud mot vinstutdelning och inskränkning i rätten att utdela vinst är för vissa fall stadgat i 68 § och 72 § 1 mom.

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom., 68 § eller 72 § 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå.

Samma lag vare, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 100 och 101 §§; dock må utdelningen ej återkrävas från den,

som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 208, 211 och 212 §§ stadgade grunderna.

3 mom. Sker nedsättning av aktiekapitalet medelst inlösen av aktier i strid mot förbehåll som i 65 § sägs eller mot bestämmelserna i nämnda paragraf, eller äger nedsättning av aktiekapitalet rum i förening med återbetalning till aktieägarna enligt 67 § utan iakttagande av vad där i 1 mom. är föreskrivet, skall vad i 2 mom. första och tredje styckena här ovan är stadgat om återbäringskyldighet och om ansvarighet för brist vid återbäringen äga motsvarande tillämpning.

74 §.

Av moderbolags vinst må, ändå att vinstutdelning eljest är medgiven, så stort belopp ej utdelas att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid mot god affärssed.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte fem procent ränta därpå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, ansvare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelningen eller till verkställandet av detsamma, efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 208, 211 och 212 §§ stadgade grunderna.

75 §.

Det tillkommer bolagsstämma att besluta, huruvida och i vad mån utdelning skall ske av den vinst som enligt 73 och 74 §§ må utbetalas till aktieägarna. Innehåller bolagsordningen avvikande bestämmelser, lände de till efterrättelse.

Aktieägare med sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, äga att å stämma som i 121 § sägs, innan beslut fattats om användningen av vinst enligt den fastställda balansräkningen, påkalla utdelning av högst en femtedel därav, dock i intet fall mer än hälften av årsvinsten eller mer än fem procent av bolagets behållna förmögenhet. Vid beräkningen av nämnda del av vinsten enligt balansräkningen skall först från vinsten avdrag göras för avsättning till reservfonden eller skuldregleringsfond, dock ej för större avsättning till reservfonden än att denna kommer att uppgå till det belopp som i 71 § eller i bolagsordningen föreskrives, och ej heller för avsättning till skuldregleringsfond med mer än tjugu procent av vinsten enligt balansräkningen eller med större belopp än att summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden kommer att motsvara sådana bolagets skulder som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande.

Är bolaget moderbolag, må vinstutdelning jämlikt andra stycket ej påkallas i strid mot vad som stadgas i 74 §.

76 §.

Bolagsstämma må ej besluta om användande av bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar eller om åtagande av förpliktelser för ändamål, som uppenbarligen är främmande för föremålet för bolagets verksamhet eller för verksamhetens syfte. Dock äge bolagsstämma använda tillgångar till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, såvitt det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt.

Bolagsstämma må ej heller, med mindre annat följer av vad i denna lag

eller bolagsordningen är stadgat, besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd, att uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare.

Om styrelse, verkställande direktör och firmateckning.

77 §.

För aktiebolag skall finnas en styrelse bestående av en eller flera ledamöter. Överstiger aktiekapitalet eller maximikapitalet enligt bolagsordningen femhundrausen kronor, skall styrelsen bestå av minst tre ledamöter.

Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller med Konungens tillstånd intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna kunna tillsättas i annan ordning.

Styrelseledamot, som väljes å bolagsstämma, skall utses för tid intill dess stämma som i 121 § sägs hållits och må icke väljas för längre tid än till och med den stämma som skall äga rum under tredje räkenskapsåret efter valet. Skall mer än en ordinarie stämma årligen hållas, gälle vad nu är sagt den stämma å vilken styrelseval skall förrättas.

Ändå att den tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom. Styrelseledamot äge ock rätt att avgå före utgången av nämnda tid, dock icke den som är verkställande direktör, så länge han kvarstår i denna befattning. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen, så ock, där styrelseledamot ej är vald å bolagsstämma, hos den som tillsatt honom.

Om styrelseledamot, som är vald å bolagsstämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider eller hinder för honom att vara styrelseledamot uppkommer enligt 79 § och suppleant ej finnes, åligger det övriga styrelseledamöter att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot för tid, som återstår av den tid för vilken den förre blivit vald. Meddelas icke annan föreskrift i bolagsordningen, må dock med valet anstå till nästa ordinarie bolagsstämma där styrelseval skall äga rum, såframt styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter samt i bolag, som avses i första stycket andra punkten, antalet ej understiger vad där stadgas.

78 §.

Består styrelsen av tre eller flera ledamöter, skall styrelsen utse en verkställande direktör. Denne må utses inom eller utom styrelsen, dock må i bolagsordningen eller av bolagsstämman föreskrivas, att verkställande direktör skall utses inom styrelsen.

Verkställande direktör må ej utses, där styrelseledamöternas antal understiger tre.

Styrelsen äger förordna vice verkställande direktör att tjänstgöra i verkställande direktörs ställe.

79 §.

Styrelseledamöterna och verkställande direktör skola vara myndiga och, där ej för särskilt fall Konungen annat tillåter, här i riket bosatta svenska medborgare. Sådant tillstånd må beträffande styrelseledamöterna ej avse mer än en tredjedel av hela antalet.

80 §.

Vad i denna lag är stadgat om styrelseledamot och verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant och vice verkställande direktör.

I bolagsordningen må närmare bestämmelser upptagas om de förutsättningar, under vilka suppleant eller vice verkställande direktör äger inträda

i tjänstgöring, så ock, där flera suppleanter finnas, om ordningen för deras inträde. Sådana bestämmelser må jämväl meddelas av den som utsett suppleanten eller vice verkställande direktören. Bestämmelse som i detta stycke sägs må ej registreras.

Har i fall, då enligt bestämmelse i bolagsordningen som avses i 77 § andra stycket en eller flera styrelseledamöter skola tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma, sådan ledamot ej tillsatts, skall av rätten eller domaren ersättare förordnas på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget.

81 §.

Styrelsen skall förvalta bolagets angelägenheter i enlighet med vad i denna lag är stadgat. Är verkställande direktör utsedd, skall den löpande förvaltningen handhavas av honom samt ledningen och förvaltningen i övrigt av bolagets angelägenheter tillkomma styrelsen.

Den löpande förvaltningen av bolagets angelägenheter omfattar ej åtgärd, som med hänsyn till bolagets förhållanden är av osedvanlig beskaffenhet eller av stor betydelse. Där styrelsens beslut icke kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för verksamhetens gång, må dock verkställande direktören vidtaga sådan åtgärd men bör, så snart det kan ske, underrätta styrelsen därom.

82 §.

Det åligger verkställande direktören att under styrelsens inseende sörja för en sådan organisation av bolagets verksamhet, som med hänsyn till bolagets förhållanden må anses tillfredsställande. Han skall ock leda driften av bolagets rörelse och utöva tillsyn över dess befattningshavare.

Styrelsen är pliktig att tillse, att en sådan organisation av bolagets verksamhet finnes som i första stycket sägs. Styrelsen skall vaka över att verkställande direktören fullgör sina åligganden samt, där det med hänsyn till omfattningen eller beskaffenheten av bolagets verksamhet eller eljest finnes påkallat, utfärda instruktioner för verkställande direktören och andra befattningshavare i bolaget. Styrelsen skall tillse, att erforderliga upplysningar angående bolagets förhållanden komma styrelsen till handa på lämpligt sätt och vid lämpliga tider.

Finnes ej verkställande direktör eller uppkommer förfall för honom och finnes ej vice verkställande direktör, svarar styrelsen för de åligganden, som enligt vad ovan sagts skola ankomma på verkställande direktören.

83 §.

Verkställande direktören skall sörja för att bolagets bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag samt att medelsförvaltningen är ordnad på betryggande sätt. Styrelsen är pliktig att tillse, att en med hänsyn till bolagets förhållanden och god köpmannased tillfredsställande organisation av bokföringen och medelsförvaltningen finnes, och skall, där organisationen ej jämväl omfattar betryggande kontroll, genom en eller flera särskilt utsedda styrelseledamöter öva tillsyn över bokföringen och medelsförvaltningen.

Består styrelsen av endast två ledamöter, skall styrelsen uppdraga åt en av dem att fullgöra verkställande direktörs åligganden i avseende å bokföringen och medelsförvaltningen.

84 §.

Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Har bolagsstämman ej utsett ordförande eller skall, där en eller flera ledamöter tillsatts i annan ordning än genom val å bolagsstämma, sådan ledamot ej enligt bolagsordningen tillika vara styrelsens ordförande, välje styrelsen ordförande. Vid lika röste-

tal skall valet avgöras genom lottning. Verkställande direktör eller vice verkställande direktör må icke utses till ordförande.

Det åligger ordföranden att tillse att sammanträden hållas då så erfordras. Framställer styrelseledamot eller verkställande direktör som ej tillhör styrelsen begäran om sammankallande av styrelsen, skall hans begäran efterkommas. Verkställande direktör skall, ändå att han ej är styrelseledamot, närvara vid styrelsens sammanträden, där ej styrelsen för visst fall annorledes bestämmer.

Vid styrelsens sammanträden skola föras protokoll, vilka skola till riktigheten bestyrkas av ordföranden och, om styrelsen består av flera ledamöter, den ledamot styrelsen därtill utser. Ledamot av styrelsen, så ock verkställande direktör, även om han ej är styrelseledamot, är berättigad att på begäran få särskild från styrelsens beslut avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skola föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

85 §.

Styrelsen är beslutförför, där de vid sammanträde tillstädesvarandes antal överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter, såframt ej för beslutförförhet högre antal föreskrivits i bolagsordningen. Ärende må dock icke företagas, med mindre såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter eller, vid förfall för någon av dem, suppleant för honom erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling.

Såsom styrelsens beslut gälle, där föreskrift om särskild röstpluralitet ej givits i bolagsordningen, den mening, om vilken vid sammanträde de flesta röstande förena sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden. Är styrelsen icke fulltalig, må beslut anses föreligga allenast där av de tillstädesvarande ett antal överstigande en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter enat sig.

86 §.

Ledamot av styrelsen eller verkställande direktör må ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, såframt han däri äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolaget, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten, verkställande direktören eller tredje man.

87 §.

Styrelsen äger, i den mån annat icke följer av vad i denna lag är stadgat, att ej mindre handla å bolagets vägnar i förhållande till tredje man än även företräda bolaget inför domstolar och andra myndigheter. Samma behörighet tillkommer ock den eller dem som efter vad i 88—90 §§ sägs äga teckna bolagets firma (firmatecknare); dock äga de, som må utöva firmateckningsrätt allenast i förening, endast i förening företräda bolaget.

Även om verkställande direktör må allenast i förening med annan teckna bolagets firma, äger han i avseende å åtgärd, som efter vad i 81 § är stadgat ankommer på verkställande direktören, ensam företräda bolaget, där fråga ej är om rättshandling som enligt lag skall ske skriftligen.

88 §.

Bemyndigande för styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma må meddelas av styrelsen, där ej i bolagsordningen blivit bestämt, att sådant bemyndigande icke må meddelas. Styrelsen äge ock bemyndiga annan än nu sagts att teckna bolagets firma, om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman; dock må i dylikt fall bemyndigande ej lämnas den som är omyndig

och ej heller utan Konungens tillstånd den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare.

Bemyndigande att teckna bolagets firma må när som helst av styrelsen återkallas.

89 §.

Då bemyndigande att teckna bolagets firma meddelas, äger styrelsen föreskriva, att rätten till firmateckning får av två eller flera personer utövas allenast i förening. I avseende å sådan firmatecknare må ock föreskrivas, att han vid firmateckning bör underskriva sitt namn endast såsom kontrasignant. Dylik kontrasignant äge teckna bolagets firma endast tillsammans med firmatecknare, som ej är kontrasignant.

Föreskrives annan inskränkning i rätten att teckna bolagets firma än i första stycket sägs, må den ej registreras.

I bolagsordningen eller av bolagsstämman må föreskrivas, att bemyndigande att teckna bolagets firma får av styrelsen meddelas allenast två eller flera personer i förening.

90 §.

Verkställande direktör skall äga teckna bolagets firma i förening med en styrelseledamot, där han ej på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller enligt styrelsens bemyndigande äger ensam teckna bolagets firma eller ock styrelsen föreskrivit, att han skall äga teckna firman i förening med viss person eller en av vissa personer.

Den rätt att teckna bolagets firma, som på grund av denna lag eller bestämmelse i bolagsordningen tillkommer verkställande direktör, äge ock vice verkställande direktör, då han inträtt för verkställande direktören.

91 §.

Styrelsen eller annan, som jämlikt 87 § är ställföreträdare för bolaget, må ej förfoga över dess tillgångar eller ikläda det förpliktelser eller eljest vidtaga åtgärd i strid mot vad i 76 § första stycket första punkten och andra stycket är stadgat beträffande bolagsstämma. Styrelsen äger dock till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål använda tillgång, som i förhållande till bolagets ställning är av ringa betydelse.

92 §.

I förhållande till bolaget åligger det styrelsen och annan ställföreträdare för bolaget att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter som meddelas i bolagsordningen eller av bolagsstämman. Annan ställföreträdare än styrelsen vare ock skyldig att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som meddelas av styrelsen eller, såvitt angår åtgärd som enligt 81 § ankommer på verkställande direktören, av denne. Dock må styrelsen och annan ställföreträdare för bolaget icke efterkomma föreskrift, där den finnes såsom stridande mot denna lag eller bolagsordningen ej vara gällande, icke heller föreskrift av bolagsstämma om sådan åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen.

Den, som enligt 86 § icke må för bolaget handlägga fråga om avtal, äge ej heller befogenhet att utan särskilt uppdrag av styrelsen företräda bolaget i avseende å avtalet.

93 §.

Har styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget företagit rättshandling å bolagets vägnar men därvid handlat i strid mot vad i 91 § är stadgat eller mot föreskrift, som avses i 92 §, eller eljest överskridit sin befogenhet, vare rättshandlingen ej gällande mot bolaget, såframt tredje man insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg.

Överskrider verkställande direktör vid företagande av rättshandling den honom enligt 81 § tillkommande förvaltningsrätten, vare utan avseende därå rättshandlingen gällande, såframt tredje man ej insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg.

Om styrelsesuppleant eller vice verkställande direktör företrätt bolaget, vare det förhållandet, att förutsättning för hans inträde i styrelseledamots eller verkställande direktörs ställe saknades, utan verkan gentemot tredje man, där han ej insåg eller bort inse nämnda förhållande.

94 §.

Skriftlig handling, som utfärdas för aktiebolag, bör undertecknas med bolagets firma, och skola de, som teckna firman, därvid underskriva sina namn.

Har styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget utfärdat handling utan firmateckning och framgår icke av dess innehåll, att den utfärdats å bolagets vägnar, svare de, som undertecknat handlingen, för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Sådan ansvarighet skall dock ej åvila undertecknarna, där av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för bolaget, samt den till vilken handlingen ställts av bolaget erhåller behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

95 §.

Angående behörighet för styrelseledamot, så ock för den, som eljest, ensam eller i förening med annan, bemyndigats teckna bolagets firma, att mottaga stämning för bolaget är stadgat i rättegångsbalken; och skall vad i sådant avseende gäller äga tillämpning jämväl då annat meddelande skall delgivas bolaget.

96 §.

Vill styrelsen kära till bolaget, skall styrelsen kalla aktieägarna till bolagsstämma för val av ställföreträdare att föra bolagets talan i tvisten. Stämning skall anses delgiven, då den blivit föredragen å stämman.

97 §.

Utses, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, verkställande direktör eller vice verkställande direktör, eller sker ändring i avseende å de till styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter eller till verkställande direktör eller vice verkställande direktör utsedda personerna eller i fråga om rätten att teckna bolagets firma, eller ändrar styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör eller eljest någon, som ensam eller i förening med annan äger teckna firman, sitt hemvist eller ändras bolagets postadress, skall styrelsen eller verkställande direktör därom ofördröjligen göra anmälan för registrering. Å denna anmälan skall vad i 32 § andra, tredje och sjunde styckena sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist eller av bolagets postadress, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker anmälingen, så ock, där jämlikt 79 eller 88 § Konungens tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.

Rätt att göra anmälan enligt första stycket tillkommer den som beröres av anmälingen.

Om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning.

98 §.

Det åligger styrelsen och verkställande direktör att för varje räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter genom avlämnande av balansräkning, avseende bolagets ställning vid räkenskapsårets utgång (balansdagen), vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. Dessa redovisningshandlingar skola vara underskrivna av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör. Skola enligt denna lag andra redovisningshandlingar avgivas, må dessa, där verkställande direktör finnes, undertecknas av honom ensam.

Har beträffande redovisningshandling avvikande mening antecknats till styrelsens protokoll, skall yttrandet fogas till redovisningshandling.

Minst en månad före den bolagsstämma, varom förmåles i 121 §, skola styrelsen och verkställande direktör till revisorerna i huvudskrift eller avskrift avlämna redovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret.

99 §.

Räkenskapsår för aktiebolag skall vara helt år, dock må räkenskapsår vid rörelsens början ävensom vid omläggning av räkenskapsår avse del av år eller utsträckas att omfatta högst aderton månader. Innehåller bolagsordningen ej annan föreskrift, skall kalenderåret vara räkenskapsår.

För aktiebolag, hörande till samma koncern, bör såvitt möjligt bestämmas samma räkenskapsår.

100 §.

Jämte vad i bokföringslagen är stadgat skola i avseende å aktiebolags inventarium, balansräkning samt vinst- och förlusträkning gälla följande bestämmelser.

1 mom. Tillgångar som äro avsedda till stadigvarande bruk för bolaget (anläggningstillgångar) må upptagas till högst det belopp, vartill kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning uppgått; dock skall avskrivning därå efter lämplig avskrivningsplan årligen ske med belopp, som motsvarar tillgångarnas värdeminskning på grund av ålder och nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak, såvitt ej tillgångarnas verkliga värde uppenbarligen är högre än det, som skulle framkomma efter sådan avskrivning.

Finnes till följd av orsak, som ej kan antagas vara övergående, anläggnings-tillgångs verkliga värde vara avsevärt lägre än det värde som erhålles efter vad i första stycket sägs, skall särskild avskrivning ske, i den mån ej en ökning av den årliga avskrivningen må anses tillfyllest jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Hava under räkenskapsåret kostnader nedlagts för förbättring å anläggningstillgång eller hava sådana kostnader balanserats från tidigare räkenskapsår, må de inräknas i anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna. Anläggningstillgång må ej eljest i annat fall än här nedan stadgas upptagas till högre värde än det, vartill den var uppförd i närmast föregående balansräkning.

2 mom. Utan hinder av vad ovan i 1 mom. är stadgat må anläggnings-tillgångar, vilka måste anses äga ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp, vartill de äro uppförda i närmast föregående balansräkning, upptagas till högst detta värde, såframt det belopp varmed uppskrivning sker användes till

- a) erforderlig avskrivning på värdet av andra anläggningstillgångar eller
- b) sådan ökning av aktiekapitalet varom stadgas i 64 §.

I fråga om fast egendom må dock ej i något fall uppskrivning ske över senast fastställda taxeringsvärdet.

3 mom. Aktier i dotterbolag, så ock aktier i andra bolag eller andra andelsrättigheter samt obligationer och andra fordringar, som äro avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget skola anses såsom anläggningstillgångar. I fråga om sådana anläggningstillgångar gälle dock, att avskrivning skall ske i den mån det må anses erforderligt enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

4 mom. Andra tillgångar än anläggningstillgångar (omsättningstillgångar) må ej upptagas vare sig över verkliga värdet eller till högre belopp än det vartill kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning uppgått. Omsättningstillgångar må dock upptagas till högre belopp än som motsvarar dessa kostnader i fall, där det på grund av särskilda omständigheter må anses tillåtligt jämligt god köpmannased.

Såsom det verkliga värdet å omsättningstillgång skall anses försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna, om ej på grund av tillgångens beskaffenhet eller andra omständigheter annat värde bör sättas därå jämligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

5 mom. Osäkra fordringar skola upptagas högst till det belopp varmed de beräknas komma att inflyta, dock må sådana fordringar kunna upptagas till fulla beloppet, därest skillnaden uppföres bland skulderna å särskilt värdeminskningskonto för fordringar. Värdelösa fordringar må icke upptagas såsom tillgång.

Har fordran, som skall anses såsom anläggningstillgång, i närmast föregående balansräkning såsom osäker eller värdelös icke upptagits till det belopp varå den lyder, må fordringen utan hinder av vad i 1 och 2 mom. stadgas upptagas till det belopp, varmed den beräknas komma att inflyta.

6 mom. I fall, då bolaget innehar egna aktier, skola de med angivande av nominella beloppet upptagas såsom tillgång allenast inom linjen.

Vid värdering av moderbolags aktier i dotterbolag skall avdrag från det enligt 3 mom. beräknade värdet av aktierna ske för så stor del av värdet som belöper på aktier, vilka dotterbolaget äger i moderbolaget. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i det fall, då aktier i moderbolaget tillhöra annat dotterbolag däri förstnämnda dotterbolag äger del. Inom linjen skall moderbolagets andel i nominella beloppet av de aktier i moderbolaget, som ägas av dotterbolag, angivas såsom andel i egna aktier.

7 mom. Har bolaget övertagit rörelse mot vederlag som överstiger värdet av de med rörelsen övertagna tillgångarna, må skillnaden (affärsvärde, goodwill) kunna upptagas såsom anläggningstillgång i särskild post. Å denna tillgång skall årligen avskrivas skäligt belopp, dock minst en tiondel, där ej på grund av särskilda omständigheter avskrivning med en mindre andel må anses tillåtligt enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

8 mom. Kostnader för bolagsbildningen eller för ökning av aktiekapitalet, så ock förvaltningskostnader må icke upptagas såsom tillgång.

Kostnader för tekniskt, kommersiellt eller annat arbete må, där de äro av väsentligt värde för organisationen av bolagets rörelse, upptagas såsom anläggningstillgång i särskild post, kostnader som gjorts före bolagets bildande dock allenast såframt i stiftelseurkunden angivits att ersättning skall gäldas av bolaget. Har sådan organisationskostnad ej upptagits i första balansräkningen efter det den uppkommit, må den icke senare uppföras såsom tillgång. Å tillgång varom nu sägs skall årligen avskrivas skäligt belopp, dock minst en femtedel, där ej på grund av särskilda omständigheter avskrivning med en mindre andel må anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

9 mom. I stället för avskrivning på värdet av anläggningstillgångar må motsvarande belopp kunna uppföras bland skulderna på värdeminskningskonto. Sådant konto må ej minskas annorledes än genom en minskningen motsvarande avskrivning på det värde vartill tillgångarna upptagits.

Vad i första stycket andra punkten stadgas gälle ej om värdeminskningskonto som i 5 mom. första stycket sägs.

10 mom. Har bolaget utgivit obligationer eller andra långfristiga skuldförbindelser, som skola inlösas med högre belopp än det bolaget erhållit för dem, må skillnaden upptagas bland tillgångarna såsom särskild post och avskrivas genom årliga belopp, fördelade på tiden från förbindelsernas utgivande till deras förfallande till betalning.

Är skuld, som lyder å utländskt mynt, långfristig, må, där kursstegring inträtt, uppkommen kursskillnad fördelas å tiden till skuldens förfallande till betalning, där det med hänsyn till omständigheterna får anses tillåtligt jämligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Har kursfall inträffat, må nedsättning av det belopp vartill sådan skuld upptagits ej ske i vidare mån än fördelning av kursskillnaden å nämnda tid med hänsyn till omständigheterna får anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

101 §.

Vid uppställande av aktiebolags balansräkning skola i tillämpliga delar bestämmelserna i 1—7 mom. här nedan iakttagas.

1 mom. Följande poster skola upptagas var för sig, dock att ytterligare fördelning i poster skall äga rum, där det med hänsyn till bolagets förhållanden må anses påkallat jämligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased:

A. Bland tillgångarna.

I. Fordringar å icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier.

II. Anläggningstillgångar.

1. jordbruks- och skogsfastigheter;
2. fabriksfastigheter med därtill hörande anläggningar samt andra fastigheter;
3. maskiner, vare sig de äro att hänföra till fast egendom eller ej, inventarier och dylikt;
4. patent och liknande rättigheter;
5. affärsvärde (goodwill), som avses i 100 § 7 mom.;
6. organisationskostnad, som avses i 100 § 8 mom.;
7. aktier avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget,
 - a) aktier i dotterbolag,
 - b) andra aktier;
8. obligationer, andra värdepapper och fordringar avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget.

III. Omsättningstillgångar.

1. lager av färdiga varor, av varor under tillverkning samt av råvaror, hjälp- och driftsmaterial;
2. aktier, som icke falla under II 7;
3. obligationer och andra värdepapper, som icke falla under II 8;
4. andra fordringar än som avses under II 8 och III 3, 5 och 6;
5. accepterade växlar;
6. kontanta penningar, checkar och banktillgodohavanden.

IV. Förlust å bolagets verksamhet,

- a) balanserad förlust,
- b) nettoförlust för räkenskapsåret.

B. Bland skulderna.

- I. Aktiekapitalet, reservfonden, skuldregleringsfond och andra fonder, var för sig.
- II. Värdeminskningskonton med beloppen fördelade på de särskilda tillgångsposterna.
- III. Långfristiga skulder.
 1. obligationslån;
 2. andra långfristiga skulder.
- IV. Kortfristiga skulder.
 1. växelskulder;
 2. andra kortfristiga skulder.
- V. Oguldna, på grund av taxering under räkenskapsåret eller något föregående år utgående skatter och det beräknade beloppet av de skatter som därutöver belöpa på tiden före balansdagen.
- VI. Vinst å bolagets verksamhet,
 - a) balanserad vinst,
 - b) nettovinst för räkenskapsåret.

Har bolag tillgångar eller skulder av andra slag än ovan i detta mom. sägs, skall motsvarande fördelning i tillgångs- och skuldposter äga rum. I fråga om tillgångs- och skuldposters uppställning och benämning må sådana avvikelser göras, som få anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

2 mom. Aktier i andra bolag skola i balansräkningen särskilt för varje bolag, med angivande av dettas namn, upptagas till antal och värden; dock må, där det ur allmän och enskild synpunkt finnes påkallat, Konungen tillåta att aktier redovisas i gemensamma poster efter vad i 1 mom. A II 7 a) och b) samt III 2 sägs, utan angivande av bolagens namn samt aktiernas antal och värden.

I en särskild skriftlig uppgift till balansräkningen skall upplysning meddelas om antalet bolaget tillhöriga aktier i varje bolag med angivande av dess namn samt aktiernas bokförda värde, där sådan upplysning ej meddelas i balansräkningen, så ock om varje dotterbolags innehav av aktier i annat koncernbolag. Till den särskilda uppgiften eller, där sådan uppgift ej avgives, till balansräkningen skall, om så ske kan, fogas senaste balansräkningen för dessa bolag.

Med aktier skola likställas andra andelsrättigheter.

3 mom. I moderbolags balansräkning skola inom linjen upptagas, där moderbolaget har överstigande fordran hos dotterbolag, sammanlagda beloppet av sådana fordringar samt, där moderbolaget har överstigande skuld till dotterbolag, sammanlagda beloppet av sådana skulder.

I den särskilda uppgift till balansräkningen, varom i 2 mom. andra stycket stadgas, skall ock upplysning meddelas om sammanlagda beloppet av moderbolagets fordringar hos och skulder till varje dotterbolag, så ock om sammanlagda beloppet av varje dotterbolags fordringar hos och skulder till annat dotterbolag. Har dotterbolag ingått ansvarsförbindelse för moderbolaget eller för annat dotterbolag eller ställt dotterbolaget tillhörig egendom såsom pant för moderbolagets eller annat dotterbolags gäld, varde det ock anmärkt i den särskilda uppgiften.

4 mom. Finnas fordringar mot styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, verkställande direktör, vice verkställande direktör eller revisor i bolaget eller i moderbolag eller dotterbolag och överstiga fordringarna sammanlagt tiotusen kronor eller ock det lägre belopp, som motsvarar två procent av bolagets behållna

förmögenhet enligt balansräkningen, skall sammanlagda beloppet av dessa fordringar särskilt angivas.

5 mom. Fond må ej redovisas under benämningen pensionsfond eller understödsfond eller under annan benämning, som utmärker att fonden bildats för tryggnad av pension eller eljest för anställdas eller deras anhörigas välfärd. Har efter vad i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser är stadgat sådan stiftelse bildats, skall skuld på grund av överföring av medel från bolaget till stiftelsen redovisas i särskild post med upptagande av stiftelsens benämning, därvid skuld på grund av överföring som beslutats vid balansräkningens fastställande, skuld för ränta för det år balansräkningen avser, i den mån den ej avräknats mot utgifter, och skuld på grund av tidigare överföringar skola angivas för sig.

6 mom. Vid posten balanserad vinst skall inom linjen angivas beloppet av hela vinsten enligt balansräkningen för föregående räkenskapsår samt huru detta belopp enligt bolagsstämman beslut disponerats.

7 mom. Inom linjen skall anmärkas sammanlagda beloppet av bolagets borgens- och övriga ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna, med angivande i särskild post av förbindelser för diskonterade växlar. Tillika skall inom linjen upptagas av bolaget ställda panthers sammanlagda värde enligt balansräkningen. I fråga om inteckningar skall sammanlagda beloppet angivas dels för inteckningar i fast egendom, dels för förlagsinteckningar, dels för inteckningar i fartyg och dels för inteckningar i annan lös egendom med angivande av dess slag.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

102 §.

Vinst- och förlusträkning skall så uppställas att en med hänsyn till bolagets förhållanden och god köpmannased tillfredsställande redovisning erhålles för huru vinsten eller förlusten för räkenskapsåret uppkommit.

Följande poster skola upptagas var för sig, dock att ytterligare fördelning i poster skall äga rum, där det med hänsyn till bolagets förhållanden må anses påkallat jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased:

A. Bland intäkterna.

1. intäkten av bolagets rörelse. Driver bolaget av varandra väsentligen oberoende rörelsegränar, skall intäkten av varje sådan rörelsegren särskilt redovisas, där det ej finnes kunna lända till förfång för bolaget. Vid intäktens beräkning må avdrag ej göras för omkostnader som skola särskilt redovisas under B 2—7;

2. vinstutdelning å aktier eller andra andelar, med särskilt angivande av vinstutdelning från dotterbolag;

3. räntor, med särskilt angivande av räntor från dotterbolag;

4. vinster på avyttring av anläggningstillgångar, där ej med hänsyn till omständigheterna redovisning i annan ordning må anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased;

5. andra intäkter, som ej härleda sig från rörelsen;

6. vederlagsfria eller andra extraordinära förvärv;

7. nettoförlust å bolagets verksamhet under räkenskapsåret.

B. Bland kostnaderna.

1. förlust å bolagets rörelse eller å sådan rörelsegren, för vilken särskild redovisning skall lämnas efter vad under A 1 sägs;

2. räntor, med särskilt angivande av räntor till dotterbolag;
 3. skatter;
 4. avskrivningar på värdet av anläggningstillgångar eller avsättningar till värdeminskningsskonton för anläggningstillgångar, därvid beloppets fördelning på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna skall angivas;
 5. förlust på avyttring av anläggningstillgångar, där ej med hänsyn till omständigheterna redovisning i annan ordning må anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased;
 6. allmänna förvaltningskostnader;
 7. extraordinära kostnader och förluster;
 8. nettovinst å bolagets verksamhet under räkenskapsåret.
- För de under B 4 och B 6 upptagna kostnaderna må avdrag göras vid beräkningen av intäkten av bolagets rörelse, men skola i sådant fall dessa kostnader upptagas bland kostnaderna inom linjen.

103 §.

1 mom. I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, så ock om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, jämväl där de inträffat efter räkenskapsårets slut.

I förvaltningsberättelsen skall uppgivas medelantalet under räkenskapsåret anställda arbetare samt medelantalet övriga i bolagets tjänst anställda personer. I den mån motsvarande uppgifter ej lämnas i vinst- och förlusträkningen, skall ock i särskilda poster upptagas sammanlagda beloppet av utbetalda löner och ersättningar under räkenskapsåret dels till arbetare, dels till styrelsen samt verkställande direktör och andra företagsledare, dels ock till övriga befattningshavare i bolaget.

Har uppskrivning av anläggningstillgångar verkställts för räkenskapsåret, skall redogörelse lämnas för grunden till uppskrivningen, för det belopp varmed uppskrivning skett och för användningen av beloppet. Där omsättningstillgångar upptagits till högre belopp än kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, skall det med angivande av grunden därtill särskilt anmärkas.

Har beträffande avskrivningarna på bolagets anläggningstillgångar eller avsättningarna å värdeminskningsskonton för sådana tillgångar eller beträffande redovisningen av tillgångar såsom anläggningstillgångar eller omsättningstillgångar eller i andra avseenden någon viktigare ändring vidtagits i förhållande till tidigare balansräkning eller vinst- och förlusträkning, skall redogörelse därför lämnas i förvaltningsberättelsen.

Styrelsen och verkställande direktör skola i förvaltningsberättelsen framställa förslag om avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond, där sådan avsättning skall ske, så ock i övrigt förslag i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

2 mom. I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall uppgivas resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet enligt avgiven koncernbalansräkning eller koncernredogörelse.

104 §.

I moderbolag skall koncernbalansräkning eller koncernredogörelse avgivas, vilken skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget.

Koncernbalansräkning skall upptaga ett efter allmänna bokföringsgrunder

och god köpmannased upprättat sammandrag av moderbolagets och dotterbolagens balanser. Koncernbalansräkningen skall utvisa vinsten eller förlusten för koncernen, efter avdrag för internvinster.

Koncernredogörelse skall innehålla uppgift dels om moderbolagets vinst, efter avdrag för avsättning till reservfonden eller skuldregleringsfond, eller moderbolagets förlust, dels ock för varje dotterbolag om den på moderbolaget belöpande andelen i dotterbolagets vinst, efter avdrag för sådan avsättning som nyss sagts och för vinstutdelning, eller i dotterbolagets förlust, i den mån vinsten eller förlusten hos dotterbolaget icke blivit vid värderingen av aktierna i dotterbolaget beaktad i moderbolagets balansräkning. Vinsten eller förlusten för koncernen, beräknad genom en sammanställning av de för koncernbolagen sålunda uppgivna vinsterna och förlusterna, med avdrag för internvinster, skall särskilt angivas.

Ingår ej hela den på moderbolaget belöpande andelen av dotterbolags vinst eller förlust i vinst- och förlustsammanställningen för koncernen, skall koncernredogörelsen innehålla upplysning, på vilket sätt vinsten eller förlusten är beaktad i moderbolagets balansräkning. I koncernredogörelsen skall ock angivas, på vilket sätt avdrag gjorts för internvinster.

Med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst å överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången där- efter skett till köpare utanför koncernen eller ock förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos koncernbolag som förvärvat den- samma.

Om revision.

105 §.

Styrelsens och verkställande direktörs förvaltning samt bolagets räkenskaper skola granskas av en eller flera revisorer. Överstiger aktiekapitalet eller maximikapitalet enligt bolagsordningen femhundrausen kronor, skola i bolaget utses minst två revisorer.

Revisorer väljas på bolagsstämma; dock må i bolagsordningen kunna bestämmas, att en eller flera revisorer skola på annat sätt tillsättas att jämte minst en å bolagsstämman vald revisor deltaga i granskningen.

Vid val av två revisorer äger aktieägargrupp, vars röstetal vid stämman utgör mer än en tredjedel av röstetalet för samtliga där företrädde aktier, utse en revisor. Sådan aktieägargrupp äger påkalla att minst två revisorer väljas, ändå att enligt bolagsordningen val av allenast en revisor skall äga rum. Vid val av flera än två revisorer äger aktieägargrupp, med ett röstetal överstigande en fjärdedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädde aktier, utse en revisor. I den mån revisorer ej utsetts efter vad nu är sagt, skall val av revisorer ske enligt 119 § första stycket 5 och 6. I valet må ej deltaga aktieägare, vilken tillhör aktieägargrupp som utsett revisor.

Då revisorer väljas, skola lika många suppleanter väljas. Aktieägargrupp, som utser revisor, skall utse suppleant för honom.

Skall i aktiebolag med aktier av olika slag enligt bestämmelse i bolagsordningen revisor väljas särskilt av ägarna till visst aktieslag, äger utan hinder därav aktieägargrupp företrädande minst så många aktier av samma eller olika slag, att röstetalet för dem utgör mer än en tredjedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädde aktier, utse en revisor och en suppleant för honom. Därefter skall för de olika aktieslagen val ske enligt 119 § första stycket 5 och 6; dock må i valet ej deltaga aktieägare som deltagit i utseendet av nyssnämnde revisor.

Utser aktieägargrupp som ovan sägs till revisor eller revisorssuppleant an-

nan än auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, åligger det gruppen, om stämman det påyrkar, att i dennes ställe utse sådan revisor. Med auktoriserad revisor och godkänd granskningsman avses av handelskammare i riket auktoriserad revisor och godkänd granskningsman.

106 §.

Revisorer och revisorssuppleanter, som väljas av bolagsstämma, skola alla utses för samma tid. Valet skall ske för tid intill dess stämma som i 121 § sägs hållits och må icke avse längre tid än till och med den stämma som skall äga rum under tredje räkenskapsåret efter valet. Skall mer än en ordinarie stämma årligen hållas, gälle vad nu är sagt den stämma, å vilken revisorsval skall förrättas. Revisor må, ändå att den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända, skiljas från uppdraget, där han valts på bolagsstämma, av stämman och eljest genom beslut av den som tillsatt honom.

Om revisor, som är vald på bolagsstämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider och suppleant på grund av avgång eller frånfalle ej finnes för honom, åligger det styrelsen att ofördröjligen föranstalta om val av nya revisorer och suppleanter. Vad nu är sagt gälle ock, där hinder att vara revisor uppkommer enligt 107 §. Sker valet å annan än ordinarie stämma, där revisorsval skall äga rum, skall uppdraget avse allenast tiden till och med sådan stämma.

Den, som utsetts till revisor eller revisorssuppleant, skall därom ofördröjligen underrättas, om han valts å bolagsstämma, av styrelsen eller verkställande direktör och eljest av den som tillsatt honom.

Skall enligt denna lag eller bolagsordningen revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och sker ändring i avseende å därtill utsedd person eller suppleant för denne eller beträffande sådan persons hemvist, skall styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Å denna anmälan skall vad i 32 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker ändringen, så ock, där jämlikt 107 § Konungens tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.

Rätt att göra anmälan enligt fjärde stycket tillkommer den som beröres av ändringen.

107 §.

1 mom. Revisor skall vara myndig och, där ej för särskilt fall Konungen annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Revisor skall hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet enligt bolagsordningen till två miljoner kronor eller däröver eller äro bolagets aktier eller av bolaget utgivna obligationer föremål för notering å fondbörs inom riket, skall minst en av revisorerna vara auktoriserad revisor. Auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman skall ock utses, där det är föreskrivet i bolagsordningen eller begäres av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp om minst en tiondel av hela aktiekapitalet.

Till revisor må ej utses den, som är befattningshavare i bolaget eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till befattningshavare i bolaget, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, ej heller styrelseledamots, verkställande direktörs eller sådan befattningshavares make eller den, som med honom är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svägerlag eller är hans syskon eller med honom är i det svägerlag, att den ene är gift med den andres syskon.

I fall som avses i andra stycket skall suppleant för auktoriserad revisor vara auktoriserad revisor och suppleant för godkänd granskningsman vara godkänd granskningsman eller auktoriserad revisor. Vad i detta mom. i övrigt stadgas om revisor skall äga motsvarande tillämpning å revisorssuppleant.

2 mom. Bland revisorerna i moderbolag bör, där det kan ske, en eller flera vara revisorer i dotterbolag.

I dotterbolag må, utan hinder av vad i 1 mom. tredje stycket stadgas, av minst två revisorer en vara tjänsteman i moderbolaget.

108 §.

Hava i aktiebolag revisorer ej utsetts till antal som i denna lag och bolagsordningen är föreskrivet eller hava revisorer utsetts utan iakttagande av bestämmelse i 107 § 1 mom., åligger det styrelsen, styrelseledamot och verkställande direktör att ofördröjligen anmäla förhållandet för länsstyrelsen. Anmälan må göras även av aktieägare eller borgenär. Där enligt registreringsanmälan, som gjorts jämlikt 106 §, till revisor icke blivit utsedd auktoriserad revisor, ehuru det enligt 107 § 1 mom. andra stycket första punkten skolat ske, skall ock anmälan göras av registreringsmyndigheten.

På anmälan varom i första stycket sägs skall länsstyrelsen, i fall då revisorer icke utsetts till antal som enligt denna lag och bolagsordningen är föreskrivet, förordna revisorer till erforderligt antal samt, i fall då revisor som är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman ej utsetts, ehuru det enligt denna lag eller bolagsordningen skolat ske, förordna en sådan revisor. Är revisor omyndig eller har någon, som ej är här i riket bosatt svensk medborgare, utan Konungens tillstånd utsetts till revisor eller har någon utsetts till revisor i strid mot vad i 107 § 1 mom. tredje stycket stadgas, skall på anmälan därom länsstyrelsen förklara honom entledigad och förordna revisor i hans ställe. Har anmälan ej gjorts av styrelsen, skall före besluts meddelande tillfälle beredas styrelsen att yttra sig i ärendet. Förordnande av revisor skall avse tid till dess annan revisor blivit i föreskriven ordning utsedd.

Har revisor, som enligt denna lag eller bolagsordningen skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, förordnats eller entledigats efter vad i andra stycket sägs, skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen avsändas meddelande därom för registrering. Å meddelandet skall vad i 32 § andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

Vad i denna paragraf stadgats för det fall att revisorer ej utsetts till föreskrivet antal eller utan iakttagande av bestämmelse i 107 § 1 mom. skall ock gälla i fråga om revisorssuppleant.

109 §.

Hos länsstyrelsen må påkallas utseende av revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens och verkställande direktörs förvaltning och bolagets räkenskaper eller att företaga granskning av viss åtgärd eller av vissa räkenskaper. Förslag härom skall väckas å bolagsstämma. Har förslaget å bolagsstämma antagits eller ock biträts av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, åligger det styrelsen att inom en vecka hos länsstyrelsen göra framställning om utseende av revisor. Underlåter styrelsen det, stånde varje aktieägare fritt att göra dylik framställning. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, äge länsstyrelsen utse flera dock högst tre revisorer för uppdraget. Har viss person föreslagits, skall han förordnas, om han finnes lämplig och ej särskilda skäl tala däremot.

Avser uppdraget granskning av viss åtgärd eller av vissa räkenskaper, skall till bolagsstämma avgivas särskilt yttrande över granskningen.

110 §.

Av aktieägargrupp eller länsstyrelsen utsedd revisor vare berättigad att av bolaget erhålla skäligen arvode.

111 §.

1 mom. Det åligger revisorerna vid fullgörandet av sitt uppdrag att granska bolagets böcker och andra räkenskaper, att taga del av styrelsens och bolagsstämman protokoll, att verkställa inventering eller kontrollera verkställd inventering av bolagets kassa och övriga tillgångar, att tillse huruvida bolagets organisation av och kontroll över bokföringen och medelsförvaltningen är tillfredsställande, att, sedan de redovisningshandlingar som i 98 § omförmålas avgivits för bolaget, granska nämnda redovisningshandlingar, samt att vidtaga de åtgärder som i övrigt för ett behörigt fullgörande av revisionsuppdraget må vara erforderliga.

Revisorerna hava att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som meddelas av bolagsstämman och ej innefatta inskränkning i deras i lag stadgade skyldigheter eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen.

Om det revisor åvilande granskningsarbetet är av större omfattning, vare han berättigad att därtill anlita hos honom för biträde i revisionsverksamhet anställd, lämplig person såsom medhjälpare efter vad med hänsyn till arbetets art får anses tillbörligt. Rätt att sålunda anlita medhjälpare föreligger icke, såframt bolagsstämman vid valet träffar sådant förbehåll.

Styrelsen och verkställande direktör skola giva revisor tillgång till bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar samt i övrigt det biträde, som av honom påkallas för uppdraget. Av revisor begärd upplysning angående förvaltningen må ej av styrelsen eller verkställande direktör vägras.

Hör till bolaget stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall revisorernas granskning avse jämväl stiftelsens förvaltning samt dess räkenskaper; och skall vad i fjärde stycket är stadgat beträffande bolagets styrelse och verkställande direktör äga motsvarande tillämpning å styrelse eller god man för stiftelsen.

2 mom. Är bolaget moderbolag, skola revisorerna granska jämväl den i 101 § 2 och 3 mom. omförmålda skriftliga uppgiften samt den avgivna koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen; och skall revisorernas granskning även i övrigt avse moderbolagets förhållanden till dotterbolagen samt dotterbolagens förhållanden inbördes.

112 §.

Revisorerna skola för varje räkenskapsår avgiva en av dem undertecknad revisionsberättelse, som skall överlämnas till styrelsen minst två veckor före den i 121 § omförmålda bolagsstämman. Revisorerna skola ock inom samma tid till styrelsen återställa de till dem överlämnade redovisningshandlingarna. Därvid skola revisorerna hava å balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen tecknat påskrift med yttrande, huruvida dessa handlingar överensstämma med bolagets av dem granskade böcker eller icke, och skall påskriften i övrigt beträffande granskningen innefatta hänvisning till revisionsberättelsen.

Där stiftelse, som i 111 § 1 mom. sägs, står under särskild förvaltning, skola revisorerna, samtidigt med överlämnande till bolagets styrelse av revisionsberättelsen, till styrelsen eller gode mannen för stiftelsen överlämna särskilt yttrande rörande granskningen av stiftelsens förvaltning och räkenskaper.

113 §.

1 mom. Revisionsberättelsen skall innehålla redogörelse för resultatet av revisorernas granskning samt uttalande, huruvida anmärkning i avseende å de till revisorerna överlämnade redovisningshandlingarna, bolagets bokföring eller inventeringen av dess tillgångar eller eljest beträffande förvaltningen av bolagets angelägenheter föreligger eller icke. Föreligger anledning till anmärkning, skall denna angivas i revisionsberättelsen. Revisorerna äge ock i berättelsen meddela erinringar, som de anse böra komma till aktieägarnas kännedom.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilt uttalande

angående fastställelse av balansräkningen;

angående ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktör; samt

angående styrelsens och verkställande direktörs förslag i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen, därvid skall angivas huruvida förslaget omfattar stadgad avsättning till reservfonden eller skuldregleringsfond.

Har uppskrivning av anläggningstillgångar skett enligt 100 § 2 mom. eller hava omsättningstillgångar upptagits till högre belopp än kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, skall särskilt uttalande därom göras i revisionsberättelsen.

Hör till bolaget stiftelse, varom i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs, skola revisorerna i sin berättelse jämväl yttra sig om granskningen av stiftelsens förvaltning och dess räkenskaper.

Revisor, som hyser från de i revisionsberättelsen gjorda uttalandena skiljaktig mening eller eljest finner särskilt uttalande påkallat, äger till revisionsberättelsen foga yttrande därom, såframt han ej avgiver särskild revisionsberättelse.

2 mom. Revisionsberättelsen för moderbolag skall innehålla yttrande, huruvida de i 101 § 2 och 3 mom. samt 104 § givna föreskrifterna fullgjorts, så ock särskilt uttalande, huruvida föreslagen vinstutdelning med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid mot god affärssed. Hava revisorerna saknat erforderliga upplysningar rörande dotterbolags förhållanden, skall detta angivas jämte anledningen därtill.

Om bolagsstämma.

114 §.

Aktieägares rätt att deltaga i handhavandet av bolagets angelägenheter utövas å bolagsstämma. Där äge, om aktiebrevan äro ställda till viss man, varje aktieägare, som införts i aktieboken och anmäler sig till deltagande i förhandlingarna, rösträtt i enlighet med vad i 119 § sägs. Äro aktiebrevan ställda till innehavaren, tillkomme rösträtt i enlighet med vad i nämnda paragraf sägs envar, som anmäler sig till deltagande i förhandlingarna och därvid företer aktiebrev eller eljest styrker sin äganderätt till aktie.

I bolagsordningen må kunna stadgas, att aktieägare för att vinna rätt till deltagande i förhandlingarna skall hos styrelsen anmäla sig viss tid, högst tre dagar, sön- och helgdagar oräknade, före bolagsstämman. Meddelas dylikt stadgande, skola i bolagsordningen jämväl intagas bestämmelser om kungörande av ort och tid för hållande av sådant styrelsesammanträde, som i 39 § 1 mom. sägs.

115 §.

Vill någon själv eller genom ombud utöva rösträtt för aktie, vare han, såframt å bolagsstämman aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av det vid stämman företrädde aktiekapitalet framställt yrkande därom, pliktig att avlämna en av honom egenhändigt underskriven försäkran, att han icke under falskt sken av köp, gåva eller annat förvärv åtkommit aktien utan verkligen förvärvat äganderätt till denna, att han ej heller för att kringgå i lag eller bolagsordningen meddelade bestämmelser om rösträtt förvärvat aktien med skyldighet att åter avyttra den, samt att han fortfarande är ägare av aktien. Har försäkran å tidigare bolagsstämma avlämnats av den uppgivne aktieägaren, vare han allenast pliktig att avlämna försäkran, att förändring i äganderätten till aktien icke ägt rum.

Beträffande aktie, för vilken någon såsom aktieägare tidigare utövat rösträtt, må försäkran ej avfordras denne, med mindre aktieägare hos styrelsen anmält yrkande därom minst fem dagar före stämman. Om sådan anmälan skall genom styrelsens eller verkställande direktörs försorg underrättelse med posten genast avsändas till den yrkandet avser, där uppgift om hans postadress utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas.

Skall försäkran avgivas av förmyndare eller annan ställföreträdare för ägaren, varde den därefter lämpad.

116 §.

Såvitt hinder ej möter, böra styrelsens ledamöter och verkställande direktör närvara vid bolagsstämma så ock minst en av revisorerna, där å stämman redovisning för bolaget skall behandlas eller eljest ärende förekommer av beskaffenhet att revisors närvaro kan anses påkallad. Rätt att närvara vid bolagsstämma tillkommer städse revisor.

117 §.

Ej må någon själv eller genom ombud eller såsom ombud för annan å bolagsstämma deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolagets sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

Styrelseledamot eller verkställande direktör må ej deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltningsåtgärd, för vilken han är ansvarig, eller i val av revisor.

I behandlingen av fråga om fusionsavtal som avses i 175 § äger övertagande bolaget deltaga utan hinder av vad i första stycket sägs.

118 §.

Å bolagsstämma skall styrelsen hålla aktieboken tillgänglig.

Där ej genom föreskrift i bolagsordningen är bestämt vem som skall vara ordförande på bolagsstämma, välje stämman själv ordförande att leda förhandlingarna. Till ordförande må utses den som ej är aktieägare, om annat icke föreskrives i bolagsordningen.

Är ej ordförande bestämd genom bolagsordningen, skall stämman öppnas av styrelsens ordförande eller den styrelsen därtill utsett.

Utse, då ordförande skall väljas, de närvarande ej enhälligt ordförande, åligger det den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess röstlängd blivit godkänd och ordförande valts.

Å stämman skall ordföranden upprätta och till godkännande framlägga en förteckning över närvarande aktieägare och ombud för aktieägare med upp-

gift å det antal aktier, för vilket envar av dem äger utöva rösträtt. Sedan förteckningen enhälligt eller efter en på grundval därav företagen omröstning godkänts med eller utan ändring, länder förteckningen till efterrättelse såsom röstlängd å stämman; dock att, där stämman uppskjutes till senare dag än nästföljande söckendag, ny förteckning skall upprättas å den fortsatta stämman.

Genom styrelsens försorg skall föras protokoll över förhandlingarna å stämman. I protokollet skola intagas röstlängden, de beslut, som av ordföranden angivits vara fattade av stämman, samt, där röstning skett, dess resultat. Anteckning skall i protokollet ske om prövning av kallelsen till stämman. Protokollet skall undertecknas eller till riktigheten vitsordas av ordföranden och minst en på stämman utsedd person. Senast inom två veckor efter stämman skall protokollet genom styrelsens och verkställande direktörs försorg hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna. Protokollen skola på betryggande sätt förvaras.

119 §.

Jämte vad i övrigt i denna lag är stadgat om utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma gälle:

1. att rösträtt ej må utövas för aktie, å vilken icke fullgjorts förfallen inbetalning eller i fråga om vilken ej, där det skolat ske, avlämnats i 41 eller 60 § omförmäld förbindelse;
2. att varje aktie, för vilken rösträtt må utövas, berättigar till en röst;
3. att frånvarande aktieägars rösträtt må utövas genom ombud;
4. att ingen dock må för egna och andras aktier utöva rösträtt för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädde aktiekapitalet;
5. att såsom bolagets beslut gäller den mening, för vilken de flesta rösterna avgivas;
6. att vid lika röstetal val avgöres genom lottning, men i andra frågor den mening gäller som biträdes av de flesta röstande eller, om jämväl antalet röstande är lika, av stämmans ordförande.

I bolagsordningen må kunna intagas bestämmelser avvikande från vad i första stycket 2—6 stadgas; dock att aktieägars rättighet att utöva rösträtt ej får inskränkas utöver vad i första stycket 1 är föreskrivet, att olika röstvärde för aktier i bolaget icke må så bestämmas, att röstvärdet för någon aktie överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie, och att aktieägars rättighet att genom ombud utöva rösträtt ej får inskränkas i vidare mån än att föreskrift må kunna meddelas därom, att till ombud må utses allenast aktieägare. Utan hinder av vad sålunda stadgas må dels beslut enligt 133 § 2 mom. andra stycket fattas om sådan ändring av bolagsordningen i fråga om röstvärdet för aktier av olika slag som erfordras för att förhindra att förhållandet mellan aktier av olika slag rubbas och dels i beslut om aktiekapitalets ökning föreskrift meddelas, att för ny aktie ej må utövas rösträtt vid bestämmande av vinstutdelning vartill den nya aktien icke medför rätt.

För egen aktie må aktiebolag icke utöva rösträtt, ej heller må av dotterbolag rösträtt utövas för aktie i moderbolaget.

Vad ovan i första stycket 1 stadgats utgör ej hinder för aktieägare att, under det han är förlustig sin rösträtt, med laga verkan deltaga i beslut, för vars giltighet erfordras att samtliga aktieägare förena sig därom. Erfordras för beslut giltighet samtycke av samtliga aktieägare eller ock viss röstpluralitet av de vid bolagsstämma företrädde aktierna eller av bolagets hela aktiekapital, skola aktier, för vilka rösträtt ej må utövas enligt tredje stycket, icke medräknas.

120 §.

Den, som vill föra talan såsom fullmäktig för aktieägare å bolagsstämma, skall, där ej aktieägaren å stämman muntligen bemyndigar honom därtill, styrka sin behörighet genom skriftlig dagtecknad fullmakt. Fullmakt vare ej gällande för stämma, som börjar senare än fem år efter fullmaktens utfärdande.

121 §.

Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall hållas ordinarie bolagsstämma, å vilken styrelsen och verkställande direktör hava att framlägga redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen för det sistförflutna räkenskapsåret, med undantag dock för sådan särskild uppgift till balansräkningen, som avses i 101 § 2 och 3 mom., samt för koncernbalansräkning eller koncernredogörelse.

Genom styrelsens och verkställande direktörs försorg skola de handlingar, som sålunda skola framläggas å stämman, under minst en vecka närmast före denna hos bolaget hållas tillgängliga för aktieägarna i tillräckligt antal exemplar ävensom ofördröjligen översändas till aktieägare som med uppgivande av postadress anhåller därom.

Aktieägare vare berättigad att få ärende hänskjutet till prövning å ordinarie stämma, såframt han hos styrelsen skriftligen framställer yrkande därom minst tio dagar före stämman. Föranleder yrkandet särskilt tillkännagivande och meddelande enligt 124 § andra stycket, skola kostnaderna därför gäldas av den som framställt yrkandet

122 §.

Styrelsen äger, när den finner lämpligt, kalla aktieägarna till extra bolagsstämma.

Revisorerna må, om deras granskning föranleder därtill, skriftligen med angivande av skälet påfordra, att styrelsen skall utlysa extra bolagsstämma att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske. Efterkommer styrelsen ej inom en vecka sådan påfordran, äge revisorerna på sätt i 123 och 124 §§ är stadgat själva utlysa stämma. Äro icke samtliga revisorer ense om stämmas utlysande, gälle den mening, varom de flesta förena sig eller vid lika röstetal deras mening som anse extra stämma böra hållas.

Hava revisorer utsetts jämlikt 109 §, äga de, oavsett övriga revisorers mening, påkalla extra bolagsstämma efter vad i andra stycket sägs.

Extra bolagsstämma skall ock av styrelsen utlysas, då det för uppgivet ändamål skriftligen påfordras av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet eller den mindre del därav som kan vara bestämd i bolagsordningen.

123 §.

Bolagsstämma skall sammanträda å den ort, där styrelsen har sitt säte, såframt ej i bolagsordningen blivit bestämt att stämma skall hållas å annan ort inom riket.

Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas av styrelsen i enlighet med bolagsordningens föreskrifter. Kallelseåtgärderna skola vara vidtagna senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma.

Utlyses ordinarie stämma som i 121 § sägs att hållas å annan tid än som bestämts i bolagsordningen, skall senast två veckor före stämman dels kungörelse om stämmans hållande införas i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse har sitt säte, dels ock kallelse med posten avsändas till varje i aktieboken införd aktieägare, om vars postadress uppgift kan utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas. Är i bolagsordningen

något ytterligare föreskrivet om kallelse till ordinarie stämma, skall det iakttagas.

Uppskjutes stämma till dag som infaller mer än en månad därefter, skall kallelse jämlikt andra stycket utfärdas till den fortsatta stämman.

Där för giltighet av bolagsstämmobeslut erfordras att det fattas å två på varandra följande stämmor, må kallelse till sista stämman ej ske, innan första stämman hållits. Är icke någon av stämmorna ordinarie, skola mellan dem förflyta minst två månader, och skall till sista stämman kallelse ske i den ordning som i tredje stycket är stadgad. Kallelse i sådan ordning till sista stämman skall jämväl eljest ske, om för besluts giltighet erfordras att det å denna stämma biträdes av minst nio tiondelar utav samtliga röstande eller utav samtliga röstande för aktier av visst slag; dock skall rörande kallelsen med posten gälla, att den skall i rekommenderat brev försändas till aktieägarna eller i sist angivna fall till ägarna av aktier av nämnda slag.

124 §.

I kallelsen till bolagsstämma skola angivas de ärenden, som skola förekomma å stämman, dock vare det ej erforderligt att i kallelse till ordinarie stämma särskilt angiva de ärenden, som enligt denna lag eller bolagsordningen skola där företagas. Under minst en vecka närmast före stämma skall tillika en fullständig förteckning över samtliga ärenden, som skola förekomma å stämman, genom styrelsens och verkställande direktörs försorg hållas hos bolaget tillgänglig för aktieägarna ävensom ofördröjligen översändas till aktieägare, som med uppgivande av postadress anhåller därom. Skall å stämman förekomma ärende innefattande förslag till ändring av bolagsordningen, varde det huvudsakliga innehållet av ändringen angivet i kallelsen och förteckningen.

Har aktieägare enligt 121 § framställt yrkande om ärendes hänskjutande till prövning på ordinarie stämma å sådan tid att ärendet icke kunnat angivas i kallelsen till stämman, skall genom styrelsens försorg ofördröjligen om ärendets hänskjutande till stämman tillkännagivande äga rum på det sätt, som i bolagsordningen stadgas för kallelse till ordinarie bolagsstämma, samt meddelande med posten avsändas till varje i aktieboken införd aktieägare, om vars postadress uppgift kan utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas.

Ärende, som ej angivits i kallelsen till stämman eller varom tillkännagivande och meddelande icke ägt rum efter vad i andra stycket stadgas, eller som ej upptagits i förteckningen, må icke vid stämman företagas till avgörande, där ej i fråga om ordinarie stämma ärendet enligt denna lag eller bolagsordningen skall förekomma på stämman eller omedelbart föranledes av ärende som där skall avgöras. Ej heller må ärende angående ändring av bolagsordningen företagas till avgörande å ordinarie eller extra stämma, med mindre föreskriften i första stycket sista punkten iakttagits. Utan hinder av vad sålunda stadgats må dock å såväl ordinarie som extra stämma kunna fattas beslut om utlysande av extra stämma för behandling av visst ärende.

Då särskild kallelse skall ske till fortsatt stämma, skall beträffande kallelsens innehåll och påföljden av att ärende icke angivits i kallelsen vad ovan i denna paragraf är stadgat äga motsvarande tillämpning.

125 §.

Finnes ej styrelse för aktiebolag eller underlåter styrelsen att i föreskriven ordning kalla aktieägarna till ordinarie bolagsstämma eller har styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, som i 122 § fjärde stycket sägs, utlyst extra bolagsstämma att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven

kallelsetid kan ske, har länsstyrelsen att på anmälan av styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare ofördröjligen utlysa bolagsstämma.

I fråga om ordningen i sådant fall för utlysande av ordinarie eller extra stämma gälla vad i 123 och 124 §§ är stadgat.

126 §.

1 mom. Å ordinarie bolagsstämma, som avses i 121 §, skola till avgörande företagas frågorna om fastställelse av balansräkningen med de ändringar eller tillägg, som må finnas erforderliga, samt om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör för den tid redovisningen omfattar. Stämman skall också fatta beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen.

Med beslut i nämnda frågor skall dock anstå till fortsatt stämma å viss dag minst en och högst två månader därefter, om det påfordras av aktieägare, vilkas sammanlagda röstetal utgör minst en femtedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädade aktier eller som företräda sammanlagt minst en tiondel av hela aktiekapitalet. Utöver nämnda tid vare uppskov med sådant beslut ej medgivet.

Sist en månad efter det balansräkningen blivit fastställd eller, där balansräkning ej fastställts å bolagsstämman, sist en månad efter denna eller, om stämma ej hållits inom tid som i 121 § första stycket stadgas, inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång, skall genom styrelsens och verkställande direktörs försorg avskrift av balansräkningen, vinst- och förlusträkningen, förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen insändas till registreringsmyndigheten. På avskriften av balansräkningen skall finnas av styrelseledamot eller verkställande direktör undertecknat bevis, huruvida balansräkningen fastställts eller ej; i förstnämnda fall skall beviset tillika innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

2 mom. Där i moderbolag på stämma, som avses i 121 §, yrkande framställs om utdelning av vinst utöver vad i förvaltningsberättelsen föreslagits, skall, om det sålunda framställda yrkandet godkänns av stämman eller, i händelse det avser utdelning enligt 75 § andra stycket, biträdes av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, med beslut i frågan anstå till sådan fortsatt stämma som i 1 mom sägs. Till den fortsatta stämman skola samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör så ock revisorerna avgiva yttrande, huruvida den yrkade vinstutdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid mot god affärssed. Å den fortsatta stämman må beslut ej fattas om högre utdelning än som sålunda yrkats.

127 §.

Styrelsen och verkställande direktör vare pliktiga att å den bolagsstämma, varom förmåles i 121 §, i den mån det av aktieägare äskas och kan ske utan förfång för bolaget, meddela till buds stående närmare upplysningar angående förhållanden, som kunna inverka på bedömandet av värdet av bolagets tillgångar, av dess ställning i övrigt och av resultatet av dess verksamhet samt av styrelsens och verkställande direktörs förvaltning av bolagets angelägenheter. Upplysningsplikten avser även bolagets förhållande till koncernbolag.

Det åligger styrelsen och verkställande direktör att jämväl eljest å bolagsstämma meddela aktieägare upplysning efter vad nu är sagt i avseende å ärende, som skall förekomma å stämman.

Om för lämnande av begärd upplysning erfordras uppgifter, som ej äro tillgängliga å stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgänglig för aktieägarna ävensom översändas till aktieägare, som framställt begäran om densamma.

Finner styrelsen att begärd upplysning icke kan av styrelsen eller verkställande direktör utan förfång för bolaget lämnas å stämman, skall upplysningen i stället lämnas till bolagets revisorer inom två veckor därefter. Revisorerna skola inom en månad efter stämman till styrelsen avgiva skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller eljest giver anledning till erinran. Där det är fallet, skall ändringen eller erinringen angivas i yttrandet. Revisorernas yttrande skall av styrelsen hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna samt i avskrift översändas till aktieägare, som framställt begäran om upplysningen.

Om talan mot styrelseledamot, verkställande direktör, stiftare, revisor, granskare eller aktieägare.

128 §.

Ansvarsfrihet må ej anses vara styrelseledamot eller verkställande direktör beviljad, såframt aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, röstat däremot.

Äro de som röstat mot ansvarsfrihets beviljande i minoriteten, må i deras aktiebelopp icke inräknas aktie, varå brevet är ställt till viss man, om aktieägaren bekommit aktien annorledes än genom bodelning, arv eller testamente och blivit för aktien införd i aktieboken senare än sex månader före den stämman där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades.

Varder talan å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser ej anställd inom sex månader från det redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades på bolagsstämman, vare så ansett som om ansvarsfrihet blivit beviljad.

Om ansvarsfrihet blivit beviljad, må likväl talan kunna anställas mot styrelseledamot eller verkställande direktör på grund av åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör uppsätligen eller av vårdslöshet i redovisningshandlingarna eller eljest till bolagsstämman eller till aktieägarna enligt 127 § tredje stycket eller ock genom bokföringen eller eljest till revisorerna lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar. Talan, som grundas därpå att styrelseledamot eller verkställande direktör begått brottslig handling, må ock eljest kunna mot honom anställas, såframt ej beviljad ansvarsfrihet uppenbarligen avsett även nämnda handling.

129 §.

Har ansvarsfrihet enligt 128 § icke blivit styrelseledamot eller verkställande direktör beviljad, äge aktieägare med aktiebelopp, varom i nämnda paragraf stadgas, å bolagets vägnar föra talan mot honom å förvaltningen. Samma lag vare i fråga om anställande av sådan talan som enligt vad där sägs må anställas utan hinder av att ansvarsfrihet blivit beviljad.

Sedan talan blivit anställd, må den omständigheten, att en eller flera av de aktieägare som anställt talan avstått från denna, ej utgöra hinder för de övriga att fullfölja talan, ändå att deras sammanlagda aktiebelopp är mindre än ovan sagts.

'Aktieägare, som enligt första stycket anställt talan mot styrelseledamot eller verkställande direktör, svare för rättegångskostnaderna, dock med rätt att av bolaget erhålla ersättning, i den mån kostnaderna täckas av vad genom rättegången kommit bolaget till godo.

130 §.

Har förslag om anställande av talan för bolaget om skadestånd mot stiftare på grund av bolagsbildningen eller mot revisor eller granskare på grund av hans uppdrag prövats på bolagsstämma, vare i fråga om aktieägars rätt att å bolagets vägnar föra sådan talan lag som i 129 § sägs, därest förslaget blivit av stämman antaget eller ock biträttts av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp varom i 128 § stadgas. Rätten att föra talan mot stiftare eller talan mot granskare på grund av granskning varom i 13 § stadgas vare dock ej beroende därav, att aktieägare viss tid varit i aktieboken införd såsom ägare till sina aktier.

Talan må ej anställas mot stiftare eller mot granskare, på grund av granskning som i 13 § sägs, sedan tre år förflutit efter bolagets registrering, eller mot revisor eller granskare, sedan två år förflutit från det revisionsberättelse eller yttrande eller berättelse, varom förmäles i 48, 50, 63, 64 eller 66 §, framlades å bolagsstämma eller yttrande enligt 127 § avgavs.

Mot aktieägare må bolaget ej föra talan om skadestånd enligt 208 eller 210 §, sedan två år förflutit efter beslut eller åtgärd därå talan grundas.

Utan hinder av vad i andra och tredje styckena sägs må talan anställas som grundas därpå att stiftare, revisor, granskare eller aktieägare begått brottslig handling.

131 §.

Försättes bolaget i konkurs på ansökan, som gjorts inom två år från den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades, äge konkursboet, ändå att ansvarsfrihet blivit styrelseledamot eller verkställande direktör beviljad, anställa talan mot honom å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser.

Mot stiftare, revisor, granskare eller aktieägare äge ock, där bolaget försättes i konkurs på ansökan, vilken gjorts inom tid som i 130 § andra och tredje styckena är för talan i varje särskilt fall föreskriven, konkursboet föra sådan talan.

Talan, varom i denna paragraf stadgas, skall anhängiggöras inom sex månader från första borgenärssammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

132 §.

Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande honom i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet vare ej bindande för bolaget eller dess konkursbo, där den träffats innan tid för anställande av talan mot honom gått till ända efter vad ovan är stadgat.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppgörelse beträffande skadeståndsskyldighet, som åvilar styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller granskare. Bolaget vare dock bundet av uppgörelse, som träffats av bolagsstämma. Är fråga om uppgörelse med styrelseledamot eller verkställande direktör, skola revisorerna höras i ärendet. Ej må uppgörelse anses träffad av stämman, om aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, röstat däremot. För aktieägare skadeståndstalan å bolagets vägnar, vare uppgörelse ej gällande med mindre den biträttts av honom. Skall fråga om uppgörelse behandlas å stämma, skola, ändå att denna ej är ordinarie, föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämman.

**Om ändring av bolagsordningen och vissa andra fall, då särskild
röstpluralitet å bolagsstämma erfordras.**

133 §.

1 mom. Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom. Försämrar genom beslutet allenast vissa aktiers rätt, erfordras dock samtycke endast av ägarna till nämnda aktier, och skall därjämte angående beslutets fattande å två på varandra följande bolagsstämmor gälla vad här nedan i 2 och 5 mom. är för varje särskilt fall stadgat.

Finns aktier av olika slag och rubbas genom beslutet rättsförhållandet mellan aktieslagen, erfordras för giltighet av beslutet, utöver vad i 2 eller 5 mom. är stadgat, allenast att beslutet å den sista stämman biträtts av nio tiondelar av samtliga röstande för det slag av aktier, vilkas rätt genom beslutet försämrar, och att de som biträtt beslutet tillika företrätt nio tiondelar av dessa aktier.

Beträffande beslut om intagande i bolagsordningen av bestämmelse enligt 9 § 1 mom. om särskilt syfte med bolagets verksamhet eller enligt 70 § om lösningsrätt vid övergång av aktie skall vad i första och andra styckena är stadgat äga motsvarande tillämpning.

För giltighet av beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes eller att det belopp, var till aktier av visst slag skola kunna utgivas, höjes eller sänkes, eller att nytt aktieslag skall kunna utgivas, erfordras, ändå att genom beslutet rättsförhållandet rubbas mellan aktier av olika slag, iakttagande allenast av vad i 4 och 5 mom. är för varje särskilt fall stadgat.

2 mom. Beslut om ändring av bolagsordningen som avser grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma,

intagande av förbehåll enligt 227 § eller av förbud att klandra skiljedom enligt 70 § eller 223 § 1 mom.,

förlängning av tiden för bolagets bestånd eller borttagande av något för bolagets bestånd stadgat villkor, eller

användningen av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning utan att fall är för handen som avses i 1 mom. tredje stycket,

vare ej giltigt med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträtts av minst nio tiondelar av samtliga röstande och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet.

Innebär ett i samband med nedsättningsbeslut enligt 66 § fattat beslut allenast sådan ändring av bolagsordningen i ämne varom i detta mom. förmäles, som erfordras för att förhindra att förhållandet mellan aktier av olika slag rubbas genom nedsättningen, gälle med avseende å sistnämnda beslut vad i 5 mom. stadgas.

3 mom. Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om föremålet för bolagets verksamhet vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av det på stämman företrädde aktiekapitalet.

4 mom. Där aktier av olika slag finnas och dessa ej medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vare beslut om sådan ändring av bo-

lagsordningen, att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier skola kunna utgivas av något av nämnda slag, höjes eller ock att nytt aktieslag skall kunna utgivas, icke giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträts av minst tre fjärdedelar av samtliga röstande och, där genom beslutet visst aktieslags rätt försämrass, de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av sistnämnda slag av aktier. I samband med sådant beslut må beslut i samma ordning fattas om den ändring av bolagsordningen, att det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, sänkes.

5 mom. Beslut om annan ändring av bolagsordningen än ovan avses vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträts av minst två tredjedelar av samtliga röstande.

6 mom. Är för giltighet av beslut, som avses i 1—5 mom., något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände ock det till efterrättelse.

7 mom. Har i bolagsordningen på grund av särskild lag eller författning eller efter Konungens medgivande intagits föreskrift, enligt vilken viss bestämmelse icke må ändras, utan att Konungen därtill lämnat medgivande, må ej heller sådan föreskrift ändras utan Konungens medgivande.

134 §.

Beslutas sådan ändring av bolagsordningen, att nytt aktieslag skall kunna utgivas, eller i bolag, där aktier av olika slag finnas, sådan ändring av bolagsordningen, att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, höjes, skall i beslutet angivas det belopp, vartill aktier av varje särskilt slag skola kunna utgivas, och, där beslutet avser utgivande av nytt aktieslag, den rätt som i förhållande till de förutvarande aktierna skall tillkomma det nya aktieslaget.

Skola aktierna icke medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall i beslutet särskilt angivas den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning skall tillkomma varje slag av aktier.

135 §.

Beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 66 § vare, där icke samtliga aktieägare förenat sig därom, ej giltigt, med mindre beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Rubbas genom beslutet rättsförhållandet mellan aktierna, erfordras därjämte å den sista stämman samtycke av ägarna av de aktier, vilkas rätt genom beslutet försämrass.

Har i bolag, där aktier av olika slag finnas, beslut fattats, som avser nedsättning av aktiekapitalet genom minskning med lika belopp av samtliga aktier av visst slag eller sammanläggning av dessa aktier, och innehåller beslutet tillika, att till reservfonden skall avsättas ett mot nedsättningen svarande belopp, vare, änskönt genom beslutet den rätt som tillkommer dessa aktier försämrass, beslutet giltigt, där det å sista stämman biträts av minst nio tiondelar av samtliga röstande för nämnda slag av aktier och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av dessa aktier.

Är för giltighet av beslut som ovan sägs något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände det till efterrättelse.

Erfordras för beslut om nedsättning av aktiekapitalet, som avses i 66 §, ändring av vad i bolagsordningen stadgas rörande aktiekapitalet eller rörande akties nominella belopp, skall beslut om sådan ändring av bolagsordningen fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet.

Skall beslut om nedsättning av aktiekapitalet genomföras medelst sammanläggning av aktier, och erfordras enligt 222 § 1 mom. att samtliga aktieägare förena sig om sammanläggningen, vare nedsättningsbeslutet ej gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.

136 §.

Har beslut fattats om ändring av bolagsordningen enligt 133 § 1 mom. andra stycket eller tredje stycket jämfört med andra stycket eller om nedsättning av aktiekapitalet enligt 135 § andra stycket, vare aktieägare, vars rätt genom beslutet försämras och som å sista stämman röstat mot beslutet, berättigad påkalla, att hans aktier varda efter vad i 223 § 1 mom. stadgas inlösta av de aktieägare som å nämnda stämman röstat för beslutet, om han å stämman gjort förbehåll därom. Samma rätt tillkomme ock aktieägare, som röstat emot bolagsordningsändring som beslutats enligt 133 § 2 mom. första stycket.

Göres av aktieägare förbehåll som i första stycket sägs, vare, där å samma stämman förnyad prövning av frågan om bolagsordningsändring eller om nedsättning av aktiekapitalet påkallas av aktieägare som röstat för beslutet, detta ej gällande, med mindre det å stämman bekräftas i den ordning som är stadgad angående beslutet å sista stämman.

137 §.

Beslut om ändring av bolagsordningen skall av styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen anmälas för registrering och må ej gå i verkställighet, innan registrering skett. Vid anmälningen skola fogas två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet.

Avser beslutet sådan ändring av bolagsordningen att däri intages förbehåll som i 70 § sägs, skall vid anmälningen fogas intyg av två personer, att på varje brev å aktie som avses med förbehållet påskrift skett om den i förbehållet bestämda inskränkningen i rätten till aktie.

Om talan å bolagsstämmobeslut.

138 §.

1 mom. Menar styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare att beslut, som fattats å bolagsstämma, icke tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot denna lag eller bolagsordningen, äge därå tala genom stämning å bolaget. Rätt till sådan talan äge ock den som förmår visa, att styrelsen obehörigen vägrat att införa honom såsom aktieägare i aktieboken.

Grundas talan därpå, att beslutet icke tillkommit i behörig ordning eller att det eljest kränker allenast aktieägares rätt, skall talan instämmas inom tre månader från beslutets dag. Försummas det, vare beslutet gällande.

Hava vid bolagsstämmobeslut, som skall anmälas för registrering, i denna lag eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, vare, ehuru klandertalan ej instämts, beslutet icke gällande, utan så är att i strid mot 192 § 2 mom. registrering av beslutet ägt rum.

Har bolagsstämma, å vilken yrkande jämlikt 75 § andra stycket framställts, fattat beslut i strid mot vad i nämnda paragraf stadgas, äge aktieägare med sammanlagt aktiebelopp som där sägs tala å beslutet, och skall 129 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.

2 mom. Vill styrelsen anhängiggöra talan efter vad i 1 mom. stadgas, vare lag som i 96 § sägs; dock skall i fall, som avses i 1 mom. andra stycket, styrelsens rätt till talan anses bevarad, om den i 96 § omförmälda stämman bli-

vit inom klandertiden utlyst att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske.

Har talan å bolagsstämmbeslut anhängiggjorts, äge domstolen, när skäl därtill förekommer, att innan slutligt utslag i målet meddelas förordna att beslutet ej må verkställas. Om förordnandet skall, där beslutet är av beskaffenhet att böra registreras, meddelande ofördröjligen genom rättsens eller domarens försorg avsändas för registrering.

Domstols utslag, varigenom bolagsstämmbeslut upphävts eller ändrats, gälla jämväl för de aktieägare som ej instämt talan.

139 §.

Har bolagsstämman bestämt arvode åt styrelseledamot, revisor eller tjänsteman i bolaget eller eljest åt någon för fullgörande av honom meddelat uppdrag, äge aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, inom tre månader från beslutets dag hos rätten eller domaren göra skriftlig ansökan om prövning av arvodets storlek, därest det förmenas vara för högt; och äge rätten efter vederbörandes hörande jämka arvodet, om det finnes uppenbarligen vara bestämt till oskäligt belopp.

Om likvidation och upplösning.

140 §.

Bolagsstämman äger besluta att bolaget skall träda i likvidation. Har registreringsmyndigheten lämnat meddelande till rätten eller domaren enligt 46 §, 181 §, 183 § 3 mom. eller 185 § 3 mom., eller har förhållande inträffat som i 141 § sägs, skall beslutet fattas enligt 119 § första stycket 5 och 6. Samma lag vare beträffande beslut i fall som avses i 146 §. Beslut att bolaget skall träda i likvidation vare eljest icke giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Är för giltighet av beslutet något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände det till efterrättelse.

Föreligger ej fall som i första stycket andra eller tredje punkten sägs, må bolagsstämman kunna i beslutet föreskriva, att likvidationen skall inträda först å viss kommande dag högst två månader därefter, dock senast å första dagen av nästa räkenskapsår.

141 §.

Har i bolagsordningen fastställd tid för bolagets verksamhet gått till ända eller eljest förhållande inträffat, på grund varav enligt bestämmelse i bolagsordningen bolaget skall upphöra med sin verksamhet, och varder ej på grund av anmälan inom sex veckor därefter enligt 151 § i registret infört att bolaget trätt i likvidation, förklare rätten, på ansökan av styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare, att bolaget skall träda i likvidation.

Sker ansökan, skall rätten eller domaren ofördröjligen utfärda kallelse å bolaget samt å aktieägare, som vilja yttra sig i ärendet, att inställa sig för rätten å utsatt dag minst två och högst fyra månader därefter, då frågan om bolagets trädande i likvidation skall prövas av rätten. Genom sökandens försorg skall inom tid, som föreskrives av rätten eller domaren, delgivning av kallelsen ske med bolaget på sätt om stämning i tvistemål är stadgat. Det åligger styrelsen att genast utlysa bolagsstämman för meddelande om kallelsen.

Förklarar rätten att bolaget skall träda i likvidation, skall i beslutet föreläggande meddelas bolaget att inom viss tid, ej understigande sex veckor, till rätten eller domaren ingiva bevis, att registrering skett på grund av anmälan

enligt 151 §, vid äventyr att eljest en eller flera likvidatorer förordnas av rätten.

Genom rättens eller domarens försorg skall till registreringsmyndigheten ofördröjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bolaget skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress.

142 §.

Har aktiekapitalet till två tredjedelar eller den mindre del, som kan vara bestämd i bolagsordningen, gått förlorat och har ej, inom fyra månader från den bolagsstämma, å vilken enligt 146 § likvidationsbalansräkning framlagts, bristen blivit fylld eller ock registrering skett därom att aktiekapitalet enligt 68 § nedsatts sålunda att täckning därför föreligger jämlikt likvidationsbalansräkning, äge styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare hos rätten eller domaren göra ansökan att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation.

Sker sådan ansökan, skall vad i 141 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Visas att aktiekapitalet till den del som i första stycket sägs gått förlorat, och har ej senast å den för ärendets handläggning utsatta dagen anmälts och styrkts att bristen i aktiekapitalet blivit fylld eller att beslut om sådan nedläggning av aktiekapitalet varom i första stycket sägs blivit registrerat, förklare rätten att bolaget skall träda i likvidation. I fråga om beslutet och om förordnande av likvidatorer, så ock om avsändande av meddelande och underrättelse till registreringsmyndigheten skall gälla vad i 141 § tredje och fjärde styckena är stadgat.

143 §.

Saknar aktiebolag till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, där sådan skall utses, vare styrelseledamot, verkställande direktör, aktieägare eller borgenär, så ock envar annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget, berättigad att hos rätten eller domaren göra ansökan, att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation.

Har förhållande som i första stycket avses varat mer än ett år, skall registreringsmyndigheten, där det varder för densamma kunnigt, göra anmälan därom hos rätten eller domaren.

Sker ansökan eller anmälan, skall rätten eller domaren ofördröjligen utfärda kallelse å bolaget samt å aktieägare och borgenärer, som vilja yttra sig i ärendet, att inställa sig för rätten å utsatt dag, då frågan om bolagets trädande i likvidation skall prövas av rätten. Genom rättens eller domarens försorg skall kungörelse om kallelsen införas i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse skall hava sitt säte, minst två och högst fyra månader före nämnda dag samt kallelsen så snart ske kan delgivas bolaget på sätt om stämning i tvistemål är stadgat, där upplysning vinnes om någon med vilken delgivning kan äga rum. Rätten eller domaren äge, där så äskas eller eljest finnes erforderligt, förordna en eller flera syssломän att taga bolagets egendom under vård samt bevaka dess angelägenheter och företräda bolaget till dess rätten meddelat beslut i ärendet.

Styrkes ej innan ärendet företages till avgörande, att behörig styrelse eller verkställande direktör finnes samt att införelse i registret skett, förklare rätten, att bolaget skall träda i likvidation, och förordne en eller flera likvidatorer.

Genom rättens eller domarens försorg skall till registreringsmyndigheten ofördröjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bo-

laget skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress. Förordnas syssloman, skall ock för registrering ofördröjligen avsändas meddelande därom med angivande av sysslomannens fullständiga namn och hemvist.

144 §.

Har för aktiebolag fastställd balansräkning icke för något av de tre sista räkenskapsåren inkommit till registreringsmyndigheten, skall denna göra anmälan därom hos rätten eller domaren för prövning av frågan om skyldighet för bolaget att träda i likvidation.

Sker sådan anmälan, skall vad i 143 § är stadgat om kallelse till viss för ärendets handläggning inför rätten utsatt dag äga motsvarande tillämpning. Varder ej innan ärendet företages till avgörande med bevis från registreringsmyndigheten styrkt, att fastställd balansräkning för något av de tre sista räkenskapsåren inkommit dit, förklare rätten att bolaget skall träda i likvidation.

I fråga om förordnande av sysslomän eller likvidatorer så ock om avsändande av meddelande och underrättelse till registreringsmyndigheten skall gälla vad i 143 § är stadgat.

145 §.

I ärende varom i 141—143 §§ förmäles skall för de kostnader som sökanden fått vidkännas för delgivning eller kungörelse av kallelse och för protokoll i ärendet gottgörelse till honom utgå av bolagets medel, där bolaget förklaras skola träda i likvidation eller rätten eljest prövar skäligt att gottgörelse utgår.

Har enligt 143 eller 144 § ärende upptagits på grund av anmälan från registreringsmyndigheten, skola kostnaderna för kungörelse och delgivning av kallelse gäldas med bolagets medel. Om dessa ej lämna tillgång därtill, skall ersättning utgå av allmänna medel.

146 §.

Det åligger styrelsen och verkställande direktör att, när helst anledning yppas till antagande att aktiekapitalet till den del som i 142 § sägs gått förlorat, ofördröjligen upprätta särskild balansräkning för uttrönande av bolagets ställning (likvidationsbalansräkning).

I likvidationsbalansräkningen skola tillgångarna upptagas till värde, som skall beräknas enligt vad i 100 § 4 mom. andra stycket är stadgat, dock att anläggningstillgångar må, även om nämnda värde är lägre, upptagas till det belopp, som motsvarar kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, med avdrag av den värdeminskning för vilken enligt 100 § 1 och 3 mom. avskrivning bör äga rum. I övrigt skall gälla vad om balansräkning i 100 och 101 §§ är stadgat.

Visar likvidationsbalansräkningen att aktiekapitalet till den del som i 142 § sägs gått förlorat, skall styrelsen, sedan yttrande däröver inhämtats av revisorerna, ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för prövning av balansräkningen och frågan om bolaget skall träda i likvidation. Minst en vecka före stämman skola genom styrelsens och verkställande direktörs försorg avskrift av likvidationsbalansräkningen och av revisorernas yttrande avsändas till registreringsmyndigheten samt huvudskriften eller avskrift hållas hos bolaget tillgänglig för aktieägarna. Huvudskriften skall ock framläggas å stämman.

Å bolagsstämman må beslut att bolaget skall träda i likvidation dock ej fattas, om aktieägare, vilkas sammanlagda röstetal utgör minst en femtedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädda aktier, begära anstånd med prövningen. I sådant fall skall prövningen ske å ny bolagsstämma, som hål-

les minst en månad därefter. Till denna stämma skall ny kallelse utfärdas, och skall vad i tredje stycket är stadgat beträffande handlingars tillhandahållande och framläggande äga motsvarande tillämpning.

147 §.

Beslutar bolagsstämma att bolaget skall träda i likvidation, välje stämman en eller flera likvidatorer. Stämman må ock utse en eller flera suppleanter. Enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller med Konungens tillstånd intagits i bolagsordningen, må en eller flera likvidatorer kunna tillsättas på annat sätt att jämte de å bolagsstämman valda deltaga i likvidationen.

Har rätten enligt 141 eller 142 § förklarat att bolaget skall träda i likvidation, åligger det styrelsen att genast sammankalla bolagsstämma för val av likvidatorer, ändå att ändring sökes i beslutet.

Då likvidatorer utsetts å bolagsstämma eller förordnats av rätten, skall bolaget anses hava trätt i likvidation, såframt ej bolagsstämman, efter vad i 140 § sägs, beslutat att likvidationen skall inträda först å senare dag.

Finnes i bolagsordningen bestämmelse som i första stycket sägs, åligger det styrelsen, verkställande direktör eller likvidator att ofördröjligen giva den som enligt nämnda bestämmelse skall tillsätta likvidator underrättelse om bolagsstämmans eller rättens beslut att bolaget skall träda i likvidation.

148 §.

Underlåta styrelseledamöterna eller verkställande direktör att fullgöra vad dem åligger enligt 146 §, svare de för bolagets uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld.

Utser ej bolagsstämma likvidatorer inom fyra månader efter det likvidationsbalansräkning framlagts å stämma, ändå att aktiekapitalet till den del som i 142 § sägs gått förlorat, vare de, som med vetskap om förhållandet deltaga i beslut om fortsättande av bolagets verksamhet eller handla å dess vägnar, ansvariga för uppkommande förbindelser efter vad ovan stadgas. Var der bristen i aktiekapitalet fylld eller beslut om nedsättning av aktiekapitalet som i 142 § sägs registrerat, äge ej ansvarighet rum för förbindelse som därefter uppkommer.

149 §.

Likvidator skall vara myndig och, där ej för särskilt fall Konungen annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Sådant tillstånd må ej avse mer än en tredjedel av hela antalet likvidatorer.

Uppdraget att vara likvidator gälle intill dess likvidationen blivit avslutad, men den som meddelat uppdraget må när som helst entlediga likvidatorn och utse annan i hans ställe. Bolagsstämma äger ock utse likvidator i stället för likvidator, som förordnats av rätten eller domaren i annat fall än nedan i fjärde stycket eller i 150 § andra stycket sägs.

Om likvidator, som är vald å bolagsstämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider eller hinder för honom att vara likvidator uppkommer enligt första stycket och suppleant ej finnes, åligger det övriga likvidatorer att ofördröjligen sammankalla stämma för val av ny likvidator. Inträffar sådant fall i fråga om likvidator, som blivit tillsatt i annan ordning, skola övriga likvidatorer ofördröjligen underrätta den som tillsatt honom. Finnas ej andra likvidatorer, skall länsstyrelsen på ansökan av aktieägare ofördröjligen utlysa bolagsstämma för val av ny likvidator.

Visar likvidator uppenbarligen motvilja eller försummelse vid fullgörande av sitt uppdrag, äge rätten, på anmälan av likvidationsrevisor eller sådan god man som i 153 § sägs och efter likvidatorns hörande, entlediga honom och förordna annan i hans ställe. Har rätten entledigat likvidator och i hans

ställe förordnat annan, skall underrättelse därom med angivande av dennes fullständiga namn och postadress genom rättens eller domarens försorg ofördröjligen avsändas till registreringsmyndigheten.

Vad i denna paragraf är stadgat om likvidator skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant för likvidator.

150 §.

Finnes aktiebolag, som enligt verkställd registrering trätt i likvidation, sedermera sakna till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten eller domaren på ansökan av aktieägare, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget, eller på anmälan av registreringsmyndigheten, där det varder kunnigt för myndigheten, förordna likvidatorer.

Har i fall, då likvidator skall tillsättas enligt bestämmelse i bolagsordningen som avses i 147 § första stycket, sådan likvidator ej tillsatts, skall ersättare förordnas av rätten eller domaren på ansökan eller anmälan som i första stycket sägs.

Genom rättens eller domarens försorg skall till registreringsmyndigheten ofördröjligen avsändas underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress.

151 §.

Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla att bolaget trätt i likvidation eller, där likvidationen efter vad i 140 § sägs skall inträda å viss kommande dag, att bolaget träder i likvidation nämnda dag. Anmälningen skall innehålla uppgift om dagen för val eller rättens förordnande. I övrigt skall beträffande anmälan för registrering rörande likvidator eller suppleant för honom eller i fråga om rätt att under likvidationen teckna bolagets firma eller om ändring av bolagets postadress vad i 32 och 97 §§ är stadgat för där avsedda fall äga motsvarande tillämpning.

152 §.

Å den bolagsstämma, vid vilken likvidatorer utses, skall jämväl väljas en eller flera likvidationsrevisorer att granska likvidatorernas förvaltning och bolagets räkenskaper under likvidationen. Hava likvidatorer förordnats av rätten, skola de ofördröjligen sammankalla aktieägarna till stämma för sådant val. Bolagsstämma må ock utse en eller flera suppleanter. Likvidationsrevisor och suppleant må när som helst entledigas och annan utses i hans ställe.

Vad i 32 §, 106 § tredje, fjärde och femte styckena, 107 §, 108 §, 110 §, 111 § 1 mom. och 122 § är stadgat om revisor och suppleant för revisor, om länsstyrelses förordnande och entledigande av revisor, om revisors rättigheter och skyldigheter samt om anmälan eller meddelande för registrering beträffande revisor skall i tillämpliga delar gälla rörande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad här nedan är stadgat.

153 §.

På ansökan av aktieägare med minst en tiondel av hela aktiekapitalet förordne rätten eller domaren god man att hava tillsyn över likvidatorernas förvaltning samt utöva den medbestämmanderätt i avseende å denna, varom stadgas i 157 §. Gode mannen skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare.

Likvidatorerna skola giva gode mannen tillgång till bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar samt tillfälle att när som helst inventera bolagets kassa och övriga tillgångar. De må ej vägra honom begärd upplysning angående förvaltningen.

Gode mannen äge, när helst han finner omständigheterna påfordra det, sammankalla aktieägarna till bolagsstämma samt vare berättigad att å stämman, där han är närvarande, föra ordet.

Gode mannen är berättigad att erhålla skäligt arvode av bolaget.

På rätten ankommer att entlediga gode mannen och i hans ställe förordna annan.

När god man förordnats, skall meddelande därom ofördröjligen genom rättens eller domarens försorg avsändas för registrering. I fråga om meddelandet så ock om anmälan, då ändring sker, skall vad i 152 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

154 §.

Då bolaget trätt i likvidation, åligger det styrelsen och verkställande direktör att ofördröjligen avgiva redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under tid, för vilken redovisningshandlingar ej förut framlagts å bolagsstämma.

Redovisningshandlingarna skola av likvidatorerna ofördröjligen i huvudskrift eller avskrift överlämnas till revisorerna, som hava att inom en månad avgiva revisionsberättelse. Redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen skola av likvidatorerna så snart ske kan framläggas å bolagsstämma; och skall å denna stämma till behandling företagas frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktör för den tid redovisningen omfattar.

I fråga om styrelsens och verkställande direktörs redovisning, om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å bolagsstämma, tillhandahållande under viss tid före denna och avsändande till registreringsmyndigheten, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla vad i 98—103, 111—113, 121, 126 samt 128—132 §§ är stadgat. Omfattar den tid, för vilken redovisning skall avgivas enligt första stycket, även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning avgivas för nämnda år och skall därvid jämväl 104 § äga tillämpning.

155 §.

1 mom. Vad i 121, 122 och 125 §§ är stadgat om rätt för aktieägare att få ärende hänskjutet till prövning å bolagsstämma och att påfordra utlysande av stämma skall äga motsvarande tillämpning under likvidation, varvid såsom ordinarie skola anses stämmor enligt 154, 162 och 165 §§.

2 mom. Om kallelse till bolagsstämma under likvidation skall gälla vad om kallelse till extra stämma är stadgat; dock skola föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämma som avses i 154, 162, 165, 171 eller 172 §.

156 §.

Det åligger likvidatorerna att ofördröjligen söka kallelse å bolagets okända borgenärer samt upprätta och i bolagets inventariebok införa inventarium och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och skulder, tillgångarna till värde som skall beräknas enligt vad i 100 § 4 mom. andra stycket är stadgat. Om vid värdets bestämmande hänsyn tagits därtill att vissa tillgångar eller slag av tillgångar skäligt må antagas kunna försälgas i ett sammanhang, skall det anmärkas i balansräkningen. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. Finnes skuld till stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall skulden i balansräkningen redovisas i särskild post. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola ofördröjligen överlämna ett av dem underskrivet exemplar av balansräkningen till likvidationsrevisorerna.

157 §.

Likvidatorerna skola förvalta bolagets angelägenheter under likvidationen. Det åligger dem att så snart ske kan förvandla bolagets egendom i penningar, i den mån det erfordras för likvidationen, samt att verkställa betalning av bolagets skulder. Bolagets rörelse må fortsättas allenast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling. Likvidatorerna skola ock föranstalta om skifte av bolagets behållna tillgångar, där ej annat följer av bolagsordningen.

Har god man förordnats, må bolagets egendom ej avyttras under hand utan gode mannens samtycke. Finnes god man hava utan skäl vägrat sitt samtycke, äge rätten på ansökan av likvidatorerna tillåta försäljningen. Gode mannens samtycke vare ej av nöden, där likvidatorerna vilja till gällande börspris överlåta å fondbörs noterat värdepapper.

Där aktieägare med aktiebelopp, som i 153 § sägs, å den stämma, på vilken likvidatorer utses, tillkännagiva att förordnande av god man kommer att begäras, må, intill dess fjorton dagar förflutit från stämman eller god man dessförinnan förordnats, bolagets egendom icke avyttras i annan mån än att av dess lösa egendom må försäljas vad för fortsättande av bolagets rörelse eller för undvikande av skada i följd av egendomens försämring eller förstöring oundgängligen erfordras.

Företes under likvidationens fortgång hos likvidatorerna bevis, att aktieägare med aktiebelopp, som i 153 § sägs, hos rätten eller domaren gjort ansökan om förordnande av god man, skall, intill dess fjorton dagar förflutit från det beviset företetts hos likvidatorerna eller god man dessförinnan förordnats, gälla enahanda inskränkning i rätten att avyttra bolagets egendom, som ovan i tredje stycket sägs.

158 §.

Med de jämkningar, som följa av vad i 157 § eller eljest om likvidation är stadgat, skall i fråga om likvidators befogenhet att företräda bolaget så ock om deras rättigheter och skyldigheter i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i denna lag är stadgat angående styrelse eller styrelseledamot i fall, då verkställande direktör ej finnes.

159 §.

Under likvidation skall bolagets firma tecknas med tillägg av orden »i likvidation». I övrigt skall vad i 94 § första stycket finnes föreskrivet i fråga om undertecknande av handling, som utfärdas för bolaget, äga motsvarande tillämpning under bolagets likvidation.

Har av likvidatorerna eller annan ställföreträdare för bolaget handling utfärdats utan sådan firmateckning som i första stycket sägs, och framgår icke av handlingens innehåll såväl att den utfärdats å bolagets vägnar som ock att bolaget är i likvidation, svare de, som undertecknat handlingen, för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Sådan ansvarighet skall dock ej åvila undertecknarna, där av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för bolaget och att detta var i likvidation, samt den till vilken handlingen ställts av bolaget erhåller behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställt eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

160 §.

Det åligger likvidatorerna att för varje räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter genom avlämnande av balansräkning avseende bolagets ställning balansdagen, likvidationsräkning och för-

valtningsberättelse. Dessa redovisningshandlingar skola vara underskrivna av samtliga likvidatorer. Vad i 98 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Likvidatorerna skola i likvidationsräkningen upptaga redovisning för inkomster och utgifter under räkenskapsåret, därvid inkomsterna å försäljning av bolagets tillgångar skola fördelas efter de i balansräkningen upptagna tillgångsposterna samt bland utgifterna skola för sig upptagas dels belopp, som erlagts i betalning för bolagets skulder, och dels övriga utgifter i lämpliga poster.

I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om likvidationens gång samt, där bolaget under räkenskapsåret i väsentlig omfattning fortsatt rörelsen eller viss rörelsegren, om resultatet därav, såframt ej vinst- och förlusträkning lämnas angående rörelsen eller nämnda rörelsegren. Hava tillgångar i balansräkningen upptagits till lägre eller högre värde än i närmast föregående balansräkning, skola i förvaltningsberättelsen angivas de belopp, varmed nedsättning eller höjning skett av de under särskild post i balansräkningen upptagna tillgångarnas sammanlagda värde.

Har likvidationen ej avslutats inom två år, skola i nästa förvaltningsberättelse de hinder uppgivas, som därför mött.

Inom två månader efter räkenskapsårets slut skola likvidatorerna till likvidationsrevisorerna samt till god man, där sådan förordnats, i huvudskrift eller avskrift avlämna redovisningshandlingarna.

161 §.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat. Hör till bolaget stiftelse som i 111 § 1 mom. sägs, skall 112 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.

162 §.

Sedan likvidationsrevisorerna till likvidatorerna avlämnat sin revisionsberättelse, skola likvidatorerna ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämman för granskning av redovisningen. Rörande framläggande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen å stämman och deras tillhandahållande åt aktieägarna under viss tid före stämman skall gälla vad i 121 § stadgas.

163 §.

När den i kallelsen å okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald, skola bolagets tillgångar skiftas. Är någon del av gälden tvistig eller ej förfallen och kan förty eller av annan orsak betalning ej ske, skola till samma gälds betalning erforderliga medel innehållas och återstoden skiftas.

Sker skifte annorledes än nu är sagt, eller befinnas innehållna medel ej lämna tillgång till gälds betalning, vare i händelse av bolagets oförmåga att fullgöra sina förbindelser den, som uppburit något vid skiftet, skyldig att återbära vad han bekommit. För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare likvidatorerna ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 208, 211 och 212 §§ stadgade grunderna.

164 §.

Aktieägare vare berättigad att vid skifte av bolagets behållna tillgångar bekomma vad å hans aktier belöper i förhållande till hela aktiekapitalet. Innehåller bolagsordningen bestämmelser, som avvika från vad sålunda stadgas, lände de till efterrättelse.

Då utskiftning verkställes, skola aktiebrevet genom likvidatorernas försorg föras med påskrift därom.

Förmenar aktieägare att han vid skifte icke bekommit vad på honom belöper enligt första stycket, skall han vid talans förlust anhängiggöra sin talan mot bolaget inom tre månader efter det slutredovisning framlades å bolagsstämma. I fråga om aktieägarers återbäringsskyldighet och om likvidators ansvarighet skall vad i 163 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

Har aktieägare icke inom fem år efter det slutredovisning framlades å bolagsstämma anmält sig att lyfta vad han vid skiftet bekommit, vare han förlustig sin rätt därtill. Äro medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, äge rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att de skola tillfalla allmänna arvsfonden; i annat fall skall vad i 168 § är stadgat äga tillämpning.

165 §.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avge slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna samt, där god man förordnats, till denne. Likvidationsrevisorerna hava att inom en månad därefter avge en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat. Hör till bolaget stiftelse som i 111 § 1 mom. sägs, skall 112 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna, skola dessa ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Angående redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande å stämman och tillhandahållande åt aktieägarna under viss tid före stämman skall gälla vad i 121 § stadgas; dock äge aktieägare allenast på egen bekostnad bekomma avskrift av nämnda handlingar.

166 §.

Då likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag och å bolagsstämman framlagt slutredovisning för sin förvaltning, anses bolaget upplöst; och skall anmälan därom ofördröjligen göras för registrering.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga likvidatorer, skola fogas enligt 224 § andra stycket bestyrkt avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer.

167 §.

Föreligger anledning till antagande att bolag, som trätt i likvidation, saknar tillgångar eller att dessa äro så ringa, att de ej förslå till bestridande av likvidationskostnaderna, äge rätten på anmälan av likvidatorerna förklara att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst. Där sådan förklaring meddelas, skall vad i 152 — 166 §§ stadgas ej äga tillämpning. Tillgång, som

enligt vad nu sagts ej skall ingå i likvidation, skall efter rättens förordnande tillfalla allmänna arvsfonden.

Genom rättens eller domarens försorg skall meddelande om rättens förklaring, att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst, ofördröjligen avsändas för registrering.

168 §.

Yppas, efter det bolaget skall anses upplöst enligt 166 eller 167 §, tillgång för bolaget eller väckes talan mot bolaget eller uppkommer eljest behov av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Anmälan härom skall av likvidatorerna ofördröjligen göras för registrering.

Beträffande kallelse till den bolagsstämma, som efter likvidationens återupptagande först skall hållas, gälle vad i 123 § tredje stycket är stadgat.

169 §.

Rörande beslut om avträdande av aktiebolags egendom till konkurs eller om inledande för aktiebolag av ackordsförhandling utan konkurs skall meddelande samtidigt med kungörelsen om beslutet genom konkursdomarens försorg till registreringsmyndigheten avsändas för registrering.

Under konkurs företrädes bolaget såsom konkursgäldenär av styrelsen och verkställande direktör eller, där vid konkursens början syssломän enligt 143 eller 144 § eller likvidatorer voro utsedda, av dessa; dock må i behörig ordning kunna utses styrelse i stället för syssломän ävensom nya styrelseledamöter eller nya likvidatorer.

Det åligger konkursförvaltaren, då konkurs avslutats, att för registrering ofördröjligen avsända meddelande därom med angivande huruvida överskott finnes eller icke. Är konkursförvaltare ej tillsatt, skall sådan anmälan göras av konkursdomaren.

170 §.

Där efter avslutande av aktiebolags konkurs överskott ej finnes, anses bolaget upplöst, då konkursen avslutades.

Finnes överskott, skall likvidation verkställas och gälle i avseende därå bestämmelserna i 147—153 samt 155—167 §§. Har ej inom en månad efter konkursens avslutande för registrering anmälts, att bolaget trätt i likvidation, förklare rätten, på ansökan av styrelseledamot, verkställande direktör, aktieägare eller borgenär eller på anmälan av registreringsmyndigheten, att bolaget skall träda i likvidation. I fråga om kallelsen till inställelse i ärendet, om ärendets handläggning och om beslutet skall i tillämpliga delar gälla vad i 141 § är stadgat. Har ärendet upptagits på anmälan av registreringsmyndigheten, skall delgivning av kallelsen ske genom rättens eller domarens försorg.

Hade bolaget, i fall som avses i andra stycket, trätt i likvidation, innan dess egendom avträdades till konkurs, gälle vad i 168 § är stadgat.

171 §.

1 mom. Bolagsstämma äger besluta att talan skall på grund av förvaltningen anställas mot likvidator. Enskild aktieägare äger ock för bolagets räkning men i eget namn föra sådan talan; och skall i dylikt fall vad i 129 § sista stycket är stadgat angående rättegångskostnad äga motsvarande tillämpning.

Talan må ej väckas senare än ett år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å bolagsstämma. Har likvidator entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande, skall dock tiden för anställande av talan räknas från den bolagsstämma, varå framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfallet inträffade. Vad i 128 § fjärde stycket, 131 § och 132 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i av-

seende å talan mot likvidator och uppgörelse mellan bolaget och likvidator rörande honom i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet.

2 mom. Beträffande skadeståndstalan mot likvidationsrevisor eller god man, som förordnats enligt 153 §, skall vad i 1 mom. första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Talan må ej anställas senare än två år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å bolagsstämma eller, där fråga är om talan på grund av tillsynen över likvidator som entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande eller om talan mot likvidationsrevisor eller god man, som sålunda avgått eller avlidit, från den bolagsstämma, varå framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfallet inträffade. Vad i 130 § fjärde stycket, 131 § och 132 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om talan mot likvidationsrevisor eller god man samt om uppgörelse mellan likvidationsrevisor eller god man och bolaget.

172 §.

Har aktiebolag trätt i likvidation på grund av bolagsstämmas beslut i fall, då i denna lag stadgad anledning därtill icke var för handen eller allenast anledning som i 142 § sägs förelåg, eller har aktiebolag trätt i likvidation på grund av rättens beslut enligt nämnda paragraf, och har anledning till likvidation icke senare uppkommit enligt 46 §, 141 §, 181 §, 183 § 3 mom. eller 185 § 3 mom., äger bolagsstämma, såframt brist i bolagets aktiekapital icke föreligger och utskiftning av bolagets tillgångar ännu icke börjat, besluta att likvidationen skall upphöra och bolaget återupptaga sin verksamhet.

Uppkommer fråga om återupptagande av bolagets verksamhet, skall av likvidatorerna upprättas balansräkning efter de grunder varom stadgas i 146 §. Balansräkningen samt en av likvidatorerna underskriven berättelse rörande skälen till återupptagande av bolagets verksamhet skola överlämnas till likvidationsrevisorerna och god man, där sådan finnes.

Likvidationsrevisorerna skola så snart ske kan över balansräkningen och berättelsen till likvidatorerna avgiva yttrande, som skall innehålla särskilt uttalande, huruvida hinder för verksamhetens återupptagande föreligger enligt första stycket eller icke. Sådant yttrande skall ock avgivas av god man.

Balansräkningen, berättelsen samt yttrandet av likvidationsrevisorerna och av god man skola minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängliga för aktieägarna. Dessa handlingar skola jämväl framläggas å stämman.

Bolagsstämmas beslut om likvidationens upphörande och återupptagande av bolagets verksamhet vare icke giltigt, med mindre det fattas i den ordning, som gäller för beslut om bolagets trädande i likvidation i fall då i denna lag stadgad anledning därtill icke är för handen.

För registrering skall ofördröjligen anmälas, att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Anmälningen, som skall under-tecknas av samtliga likvidatorer, skall innehålla försäkran, att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej föreligger. Vid anmälningen skola fogas två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll, som förts i ärendet, samt avskrift av balansräkningen, berättelsen och yttrandet av likvidationsrevisorerna och av god man.

Beslutet om återupptagande av bolagets verksamhet må ej gå i verkställighet, innan registrering skett.

173 §.

Har, sedan aktiebolag trätt i likvidation, genom domstols lagakraftätagande utslag bolagsstämmans eller rättens beslut om likvidation blivit upphävt och

anteckning därom skett i registret, eller registrering om återupptagande av bolagets verksamhet skett jämlikt 172 §, skola likvidatorerna ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för val av styrelse och revisorer. Likvidatorerna skola ock för sin förvaltning avgiva slutredovisning, som i 165 § sägs. Redovisningshandlingarna skola avlämnas till likvidationsrevisorerna och, där god man förordnats, till denne. Likvidationsrevisorerna hava att inom en månad därefter till likvidatorerna avgiva revisionsberättelse, innefattande särskilt uttalande angående ansvarsfrihet för dem. Sedan handlingarna av likvidatorerna tillställts styrelsen, skall denna ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för fattande av beslut i fråga om ansvarsfrihet för likvidatorerna. Angående redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande å stämman och tillhandahållande åt aktieägarna under viss tid före stämman skall gälla vad i 121 § är stadgat; dock äge aktieägare allenast på egen bekostnad bekomma avskrift av nämnda handlingar. Om kallelse till stämman skall gälla vad om kallelse till extra bolagsstämma är stadgat; dock skola föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämman.

Vad i denna lag rörande styrelseledamot är stadgat beträffande ansvarsfrihet, talan å förvaltningen och uppgörelse med bolaget skall, i fall som avses i första stycket, äga motsvarande tillämpning i avseende å likvidator.

Då genom lagakraftgående utslag bolagsstämmans eller rättens beslut om likvidation blivit upphävt, skall anmälan därom för anteckning i registret enligt 201 § första stycket ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Om fusion.

174 §.

1 mom. Äger moderbolag samtliga aktier i dotterbolag, må, med tillåtelse av bolagsstämma i dotterbolaget, mellan bolagen träffas avtal, att dotterbolaget skall sälunda uppgå i moderbolaget att dotterbolaget utan likvidation upplöses samt alla dess tillgångar och skulder övertagas av moderbolaget (fusion). Fusionsavtalet må dock icke verkställas utan rättens tillstånd.

Inom fyra månader från bolagsstämmans beslut om tillåtelse till fusionsavtalet eller, om klandertalan å beslutet anstälts, från det denna talan genom lagakraftgående utslag ogillades, skall dotterbolagets styrelse eller verkställande direktör för registrering anmäla, att sådant beslut fattats. Två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av bolagsstämmans protokoll i ärendet skola fogas vid anmälningen. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid, vare frågan om fusion förfallen.

Senast fyra månader efter det registrering av beslutet skett skall såväl moderbolagets som dotterbolagets styrelse göra ansökan om rättens tillstånd att bringa fusionsavtalet till verkställighet. Vid ansökningen skola fogas bevis att beslutet blivit registrerat samt av dotterbolagets styrelse eller verkställande direktör underskriven förteckning över dotterbolagets kända borgenärer med angivande av postadress. Rätten utfärde kallelse å dotterbolagets borgenärer, både kända och okända, med föreläggande för den, som vill göra förbehåll om rätt till betalning av dotterbolaget för sin fordran, att sist före klockan tolv å viss dag näst efter sex månader skriftligen göra anmälan därom hos rätten. Kallelsen varde å rättens dörr anslagen sex månader före inställelsedagen och i allmänna tidningarna kungjord tre gånger, första gången sist fem månader och tredje gången sist två månader innan dagen inträffar. Kronans ombudsman i orten och alla kända inländska och

utländska borgenärer skola om kallelsen särskilt underrättas, och skall genom rättens eller domarens försorg sådan underrättelse avsändas till inländsk borgenär minst en månad och till utländsk borgenär minst tre månader före inställeldagen. Styrkes inför rätten, att de borgenärer, vilka anmält förbehåll som nyss sagts, blivit till fullo förnöjda för sina fordringar eller att säkerhet som av rätten godkännes ställts för fordringarna, skall rätten lämna tillstånd till avtalets verkställande. Om ansökan, som gjorts inom föreskriven tid, så ock om beslut, som meddelats i anledning av ansökningen, skall genom rättens eller domarens försorg underrättelse ofördröjligen avsändas till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut, varigenom tillstånd givits, skall inom sex månader sedan beslutet vunnit laga kraft av såväl moderbolagets som dotterbolagets styrelse anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av rättens beslut i huvudskrift eller avskrift, så ock av lagakraftbevis.

När rättens beslut om tillstånd till fusionsavtalets verkställande registrerats, skall dotterbolaget anses upplöst samt dess tillgångar och skulder övertagna av moderbolaget.

Hör till dotterbolaget stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall vad i nämnda lag är stadgat rörande överförande av aktiebolags personalstiftelse till annat aktiebolag äga tillämpning vid fusionen. Rättens tillstånd till fusionsavtalets verkställande må ej meddelas, med mindre det styrkes, att tillsynsmyndigheten givit sitt tillstånd till stiftelsens överförande till moderbolaget. Anmälan för registrering rörande stiftelsens överförande skall göras samtidigt med anmälan varom i fjärde stycket stadgas.

2 mom. Äger moderbolag mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolag, vare moderbolaget berättigat att av övriga aktieägare i dotterbolaget inlösa återstående aktier efter vad i 223 § 2 mom. stadgas.

I fall som i första stycket sägs äge annan aktieägare i dotterbolaget än moderbolaget påkalla att hans aktier i dotterbolaget vardas efter vad i 223 § 3 mom. stadgas inlösta av moderbolaget.

175 §.

Fusion av aktiebolag med annat aktiebolag må jämväl äga rum i den ordning här nedan i 1—3 mom. sägs.

1 mom. Avtal därom, att ett aktiebolags alla tillgångar och skulder skola genom fusion övertagas av ett annat aktiebolag mot vederlag i penningar eller aktier i det övertagande bolaget, må träffas mellan bolagen, såframt av styrelsen i det överlåtande bolaget framlagt förslag till sådant fusionsavtal godkännts av bolagsstämma i detta bolag efter vad i 2 mom. sägs. Fusionsavtalet må ej verkställas utan rättens tillstånd.

Minst en vecka före bolagsstämman skola för aktieägarna i det överlåtande bolaget hållas hos bolaget tillgängliga:

1. fullständigt förslag till fusionsavtal mellan det överlåtande och det övertagande bolaget;

2. avskrift av det överlåtande bolagets senaste fastställda balansräkning, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år;

3. en av det överlåtande bolagets samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad berättelse, innehållande dels redogörelse för de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av förslagets lämplighet för bolaget och dels upplysning, i den mån det kan ske utan för-

fång för bolaget, huruvida efter nämnda balansräknings avgivande inträffat händelser vilka äro av väsentlig betydelse för bolagets ställning;

4. ett av revisorerna avgivet yttrande över den i 3 omförmälda berättelsen såvitt den avser bolagets ställning.

Förslaget till fusionsavtal skall innehålla uppgift å det värde i penningar, som beräknas genom fusionen belöpa på varje aktie i det överlåtande bolaget. Skall vederlag för de överlåtna tillgångarna helt eller delvis utgöras av aktier i det övertagande bolaget och bestämmes icke antalet aktier sålunda, att å en aktie i det överlåtande bolaget belöper en eller flera aktier i det övertagande bolaget, skall aktieägare i det överlåtande bolaget vara berättigad att för varje av honom ägd aktie utbekomma ett eller flera av det övertagande bolaget utställda delbevis av innehåll, att innehavaren av beviset äger rätt att utbekomma en aktie i det övertagande bolaget mot avlämnande av det antal delbevis som erfordras för rätt att utbekomma en aktie. I fusionsavtalet skall angivas det antal delbevis som belöper på varje aktie i det överlåtande bolaget samt det antal sådana delbevis som erfordras för utbekommande av en aktie i det övertagande bolaget.

Skall överlåtelsen ske mot vederlag som helt eller delvis utgöres av aktier i det övertagande bolaget, skola i avskrift detta bolags senaste fastställda balansräkning, försedd med anteckning om bolagsstämman beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år jämväl hållas tillgängliga efter vad i andra stycket sägs.

De handlingar varom i andra och fjärde styckena förmåles skola jämväl framläggas på bolagsstämman.

Handlägges fusionsfrågan på två stämmor, skall vad i andra, fjärde och femte styckena sägs gälla beträffande båda stämmorna.

2 mom. Sådant beslut om godkännande av förslag till fusionsavtal som avses i 1 mom. vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av det på stämman företrädde aktiekapitalet.

Aktieägare, som på sista stämman röstat mot beslutet, äge, såframt han vid stämman gör förbehåll därom, påkalla att hans aktier varda efter vad i 223 § 1 mom. stadgas inlösta av de aktieägare som på stämman röstat för beslutet. Göres sådant förbehåll, vare, om förnyad prövning av fusionsfrågan påkallas, beslutet ej gällande, med mindre det på stämman bekräftas i den ordning som är stadgad angående beslutet på sista stämman.

Inom fyra månader från det beslutet fattades eller, om klandertalan därå anställt, från det denna talan genom lagakraftäggande utslag ogillades, skall beslutet av det överlåtande bolagets styrelse eller verkställande direktör anmälas för registrering. Två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet, innehållande fullständigt angivande av förslaget till fusionsavtal, skola fogas vid anmälningen. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid, vare frågan om fusion förfallen.

3 mom. Senast fyra månader efter det registrering skett på anmälan som i 2 mom. sägs skall såväl det övertagande som det överlåtande bolagets styrelse göra ansökan om rättens tillstånd att bringa fusionsavtalet till verkställighet; och skall i övrigt vad i 174 § 1 mom. tredje, fjärde och sjätte styckena är för där avsett fall stadgat äga motsvarande tillämpning. Då enligt fusionsavtalet vederlaget till det överlåtande bolaget skall helt eller delvis utgöras av aktier i det övertagande bolaget, skall anmälningen för registrering av rättens beslut innehålla förklaring, att aktierna blivit tecknade av det förra bolaget.

När rättens beslut om tillstånd till fusionsavtalets verkställande registrats, anses det överlåtande bolagets tillgångar och skulder hava övergått till det övertagande bolaget. I det överlåtande bolaget skola styrelsen och verkställande direktör föranstalta om skifte av vederlaget och avgiva slutredovisning; och skall vad i 164—166 och 171 §§ beträffande likvidation är stadgat äga motsvarande tillämpning.

176 §.

Har aktiebolag trätt i likvidation, må utan hinder därav fusion med annat aktiebolag äga rum på sätt i 175 § sägs, och skall vad om styrelsen och dess ledamöter samt om revisorerna är stadgat gälla i avseende å likvidatorerna samt å likvidationsrevisorerna och god man, om sådan förordnats enligt 153 §. Sedan rättens tillstånd till fusionens verkställande registrats, skall likvidationen avslutas och gälle vad i 164—166 och 171 §§ är stadgat.

Om förbud i vissa fall mot förvärv av aktier.

177 §.

Skola aktiebrevén ställas till viss man, må förbehåll göras därom, att aktier i bolaget ej må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av aktiebolag eller andra samfälligheter eller stiftelser eller av vissa slag av aktiebolag eller andra samfälligheter eller stiftelser eller av annan än svensk medborgare. I förbehållet må bestämmas, att viss del av aktierna icke skall avses med den i förbehållet bestämda inskränkningen (fria aktier) och att övriga aktier skola avses därmed (bundna aktier). Förbehållet skall intagas i bolagsordningen.

Har aktieägare, som enligt förbehållet ej må genom teckning eller överlåtelse förvärva bundna aktier, annorledes förvärvat sådana aktier, skall förbehållet icke medföra hinder för honom att på grund av den företrädesrätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som enligt denna lag eller den vid förvärvet gällande bolagsordningen är förenad med de förvärvade aktierna, bekomma bundna aktier.

Där förbehåll enligt denna paragraf gjorts, skola bestämmelserna i 178—187 §§ äga tillämpning.

178 §.

1 mom. Vid bildande av aktiebolag skall i teckningslistan och stiftelsekungörelsen upptagas erinran om förbehållet.

Det belopp som skall inbetalas för aktie må bestämmas högre för fria aktier än för bundna.

2 mom. Då aktieteckning sker, skall, om förbehållet icke avser samtliga aktier, aktietecknare med rätt att förvärva allenast fria aktier angiva detta vid sin teckning. Där det belopp, som skall inbetalas för aktie, bestämts högre för fria aktier än för bundna, skola övriga aktietecknare vid sin teckning angiva det antal fria aktier som må tilldelas dem.

3 mom. Vid tilldelningen av aktier skola, om förbehållet icke avser samtliga aktier, aktietecknare med rätt att förvärva allenast fria aktier erhålla sådana aktier.

Understiger antalet fria aktier det dessa aktietecknare tillkommande antalet, skola de fria aktierna å dem fördelas i förhållande till det envar tillkommande antalet och, i den mån det ej kan ske, genom lottnings. Där stiftare må förvärva allenast fria aktier, skall dock endast vad av sådana aktier återstår, sedan han erhållit tilldelning på grund av teckning före teckningslistans framläggande, fördelas på grund av annan aktieteckning.

Överstiger antalet fria aktier det aktietecknare med rätt att förvärva alle-

nast fria aktier tillkommande antalet, skall överskottet fördelas å övriga aktietecknare efter den i andra stycket angivna grunden; dock må, om det belopp som skall inbetalas för aktie bestämts högre för fria aktier än för bundna, större antal fria aktier ej tilldelas aktietecknare än som av honom angivits i teckningslistan.

I den mån fria aktier ej tilldelas aktietecknare, som må förvärva bundna aktier, skola bundna aktier tilläggas dem.

4 mom. Vad förslaget till bolagsordning innehåller om förbehållet må ej ändras genom beslut å konstituerande stämman.

179 §.

Vid ansökningen om bolagets registrering skall fogas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör underskriven handling, innehållande dels uppgift å antalet bundna och antalet fria aktier, efter avdrag av det antal aktier som må hava enligt 43 § förklarats förverkade, dels ock försäkran att enligt aktieboken bundna aktier icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva bundna aktier. Vid ansökningen skall vara fogat intyg av två personer, att i aktieboken vid varje aktie anmärkts, om den är bunden eller fri.

180 §.

I varje brev eller interimsbevis å aktie, som den i förbehållet bestämda inskränkningen avser, skall denna angivas.

I teckningsbevis skall, då till aktietecknaren tilldelning må ske allenast av fria aktier, detta angivas.

I aktieboken skall vid varje aktie anmärkas, om den är bunden eller fri.

181 §.

Då förbehållet icke avser samtliga aktier, skall i anmälan, varom stadgas i 47 §, för registrering uppgivas antalet bundna och antalet fria aktier som förklarats förverkade.

Har antalet fria aktier, till följd därav att bundna aktier förklarats förverkade, kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna, åligger det styrelsen och verkställande direktör att inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa, att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier inträtt. Sker det ej, skall registreringsmyndigheten till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom en månad därefter inkomma med anmälan jämte bevis. Efterkommes ej anmaningen, åligger det myndigheten att härom lämna meddelande till rätten eller domaren, och skall vad i 46 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

182 §.

1 mom. Vid ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning skall i teckningslistan och kungörelsen om ökningsbeslutet intagas erinran om förbehållet.

Det belopp som skall inbetalas för aktie må bestämmas högre för fria aktier än för bundna.

2 mom. I teckningsrättsbevis skall angivas, om företrädesrätten till teckning tillkommer aktieägare på grund av fri eller bunden aktie.

3 mom. Avser förbehållet icke samtliga aktier, skall vid teckning av de nya aktierna vad i 178 § 2 mom. stadgas äga motsvarande tillämpning.

Vid fördelningen av aktierna må tilldelning av flera fria aktier ej äga rum än att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier upprätthålles. Med iakttagande av att nya fria aktier skola först tilldelas aktietecknare för teckning med företrädesrätt på grund av fria aktier skall i övrigt vad om fördelningen av fria aktier är i 178 § 3 mom. andra, tredje och fjärde styckena stadgat äga motsvarande tillämpning.

183 §.

1 mom. Vid anmälan enligt 61 § skall fogas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad handling, innehållande dels uppgift å antalet bundna och antalet fria nya aktier, dels ock försäkran att nya bundna aktier icke tilldelats andra än som utan hinder av förbehållet ägt vid nyteckning erhålla bundna aktier. Vid ansökningen skall vara fogat intyg av två personer, att i aktieboken vid varje ny aktie anmärkts, om den är bunden eller fri.

2 mom. I anmälan enligt 62 § 1 eller 2 mom. skall för registrering uppgivas, huru många av de till fullo inbetalda nya aktierna som äro bundna och huru många som äro fria. Vid anmälan jämlikt 62 § 1 mom. skall, där anmälan ej skett enligt 61 §, fogas handling och intyg som ovan i 1 mom. sägs.

3 mom. Å anmälan enligt 62 § 4 mom. skall vad i 181 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

184 §.

Vid utgivande av nya aktier enligt 64 § skall, där förbehållet icke avser samtliga aktier, tilldelning av så stort antal nya fria aktier, som svarar mot antalet förutvarande fria aktier, äga rum på grund av dessa aktier.

I delbevis, som avses i 64 § 1 mom., skall angivas, om rätten till ny aktie tillkommer aktieägare på grund av fri eller bunden aktie. Fri ny aktie må lämnas endast mot fullt antal delbevis avseende fria aktier.

I anmälan enligt 64 § 2 mom. skall för registrering uppgivas antalet bundna och antalet fria nya aktier; och skall vid anmälningen vara fogat intyg av två personer att i aktieboken vid varje ny aktie anmärkts, om den är bunden eller fri.

185 §.

1 mom. Vid nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier skall, där förbehållet icke avser samtliga aktier, i anmälan enligt 65 § uppgivas, huru stor del av det belopp, som nedsättningen avser, motsvaras av fria och av bundna aktier.

2 mom. Vid nedsättning av aktiekapitalet i annat fall än i 65 § sägs skall ock, där förbehållet icke avser samtliga aktier och nedsättningen ej skall genomföras genom minskning av aktiernas nominella belopp, för registrering uppgivas huru stor del av det belopp, som nedsättningen avser, motsvaras av fria och av bundna aktier. Sådan uppgift skall lämnas, om nedsättningen beslutats enligt 67 §, i anmälan enligt nämnda paragraf 1 mom. och, vid nedsättning som avses i 68 §, i anmälan enligt 66 § 1 mom.

3 mom. Har antalet fria aktier, till följd därav att nedsättning av aktiekapitalet genomförts annorledes än genom minskning av aktiernas nominella belopp, kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna i bolaget, skall vad i 181 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

186 §.

1 mom. Beslut, varigenom i bolagsordningen intages förbehåll enligt 177 §, skall fattas i den ordning som i 133 § 5 mom. sägs.

2 mom. Sedan registrering skett av beslut som avses i 1 mom., skall styrelsen ofördröjligen ombesörja verkställighet av beslutet.

Avser förbehållet ej samtliga aktier, skall bestämmande av vilka aktier som skola vara fria och vilka som skola vara bundna ske genom styrelsens försorg inför notarius publicus. Tillhör aktie, när registreringen av beslutet om förbehållets intagande i bolagsordningen kungöres enligt 202 §, någon som på grund av förbehållet icke må förvärva bunden aktie, vare aktien fri, såframt

han ej efter beslutet med vetskap om detta genom överlåtelse förvärvat aktien. Där ej ägarna av övriga aktier annorledes åsämjas, skola genom lottnings mellan dessa aktier bestämmas ytterligare så många fria aktier, att sammanlagda antalet fria aktier uppgår till högst det i förbehållet bestämda antalet. Hava aktiebrev utgivits i serier å olika antal aktier, må dock, där det lämpligen kan ske, antalet fria aktier fördelas mellan de olika serierna efter deras storlek och lottnings därefter företagas inom var serie, så att varje aktiebrev kommer att avse endast fria eller endast bundna aktier. För vad sålunda bestämts skall skriftlig redogörelse upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

Det åligger styrelsen att utan dröjsmål genom anmaning till aktieägarna, vilken skall givas på det sätt varom i 123 § tredje stycket stadgas, infordra breven å de aktier som ej skola vara fria enligt andra stycket andra punkten. Evad förbehållet avser samtliga aktier eller icke, skall genom styrelsens försorg påskrift om den i förbehållet bestämda inskränkningen ske på breven å de aktier som skola vara bundna, så ock i aktieboken vid varje aktie anmärkas om aktien är bunden eller fri. Där den, som är i aktieboken senast införd såsom ägare till aktien, på grund av förbehållet icke må förvärva bunden aktie, må påskrift å brevet ej ske, med mindre i aktieboken införes ägare till aktien, som utan hinder av förbehållet må förvärva bunden aktie.

3 mom. Inom ett år efter det beslut fattades om intagande i bolagsordningen av förbehållet eller, där talan om klander å beslutet anställts, utslag varigenom talan ogillats vunnit laga kraft, skall för registrering anmälas, att beslutet blivit verkställt.

I anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skall för registrering uppgivas antalet bundna och antalet fria aktier. Vid anmälningen skola fogas *dels* en på enahanda sätt undertecknad handling innehållande försäkran, att påskrift om den i förbehållet bestämda inskränkningen skett på varje brev å bunden aktie, att såsom ägare till bundna aktier icke äro i aktieboken införda andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva bundna aktier, samt att i det uppgivna antalet bundna aktier icke veterligen ingår aktie som enligt 2 mom. andra stycket andra punkten är fri, *dels* bevis om påskriftens lydelse, *dels* ock intyg av två personer att i aktieboken vid var aktie anmärkts, om den är bunden eller fri.

4 mom. Fråga om bolagsordningsändring som avses i 1 mom. vare förfallen, om bolagsstämma, innan registrering skett på grund av anmälan enligt 3 mom., beslutar att ändringen ej skall verkställas. Sådant beslut vare icke giltigt, med mindre det biträts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Anmälan om beslutet skall av styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen göras för registrering, och skall vid anmälningen fogas avskrift av protokoll i ärendet.

187 §.

Å bunden aktie må utdelning ej äga rum, innan den i förbehållet bestämda inskränkningen angivits i aktiebrevet eller interimbeviset enligt 180 § eller påskrift gjorts å aktiebrevet enligt 186 § 2 mom.

Om registrering.

188 §.

Registreringsmyndighet för aktiebolag skall vara patent- och registreringsverket eller den myndighet som Konungen kan komma att bestämma.

Hos registreringsmyndigheten skall föras aktiebolagsregister för inskrivning av de uppgifter, vilka enligt denna lag skola för registrering anmälas, eller vilkas intagande i registret eljest är eller varder föreskrivet.

189 §.

Ansökan om godkännande för registrering enligt 14, 53 och 63 §§, ansökan om aktiebolags registrering och anmälan för registrering skola ingivas eller i betalt brev med posten insändas till registreringsmyndigheten. Sådan ansökan eller anmälan skall vara åtföljd av stadgade avgifter.

190 §.

1 mom. Har vid upprättandet av någon av stiftelsehandlingarna icke iakttagits vad i denna lag är stadgat, eller finnes någon av dessa handlingar eljest innehålla något, som strider mot denna lag eller annan lag eller författning, eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande, eller hava föreskrifterna i 14 § icke iakttagits eller har stadgad avgift ej erlagts, varde godkännande av nämnda handlingar för registrering av bolaget vägrat. Vägras godkännande, skall beslutet därom med angivande av skälen ofördröjligen med posten tillställas stiftarombudet.

Meddelas godkännande, skall registreringsmyndigheten tillställa stiftarombudet det ena exemplaret av ansökningen och stiftelsehandlingarna med åtecknat bevis om godkännandet samt huvudskriften av handlingar, som av stiftarna inlämnats rörande bestämmelse varom förmäles i 7 §.

2 mom. Godkännande av teckningslista eller kungörelse, som upprättats sedan bolagsstämma fattat beslut om aktiekapitalets ökning, må ej givas, innan ökningsbeslutet registrerats.

Har registrering av ökningsbeslutet vägrats eller har vid upprättandet av teckningslistan eller kungörelsen icke iakttagits vad i 52 § och 182 § 1 mom. sägs eller möter eljest hinder mot godkännande eller har stadgad avgift ej erlagts, skall godkännande av nämnda handlingar vägras. Vägras godkännande, skall beslutet därom med angivande av skälen ofördröjligen med posten tillställas bolaget.

Meddelas godkännande, skola det ena exemplaret av ansökningen samt huvudskriften av teckningslistan och kungörelsen med åtecknade bevis om godkännandet återställas till bolaget.

3 mom. Har styrelsen enligt 63 § fattat beslut om aktiekapitalets ökning, skall vad i 2 mom. andra och tredje styckena är stadgat tillämpas å registreringsmyndighetens behandling av styrelsens ansökan om godkännande av ökningsbeslutet och de i 63 § andra stycket omförmälda handlingarna.

191 §.

Göres ej ansökan om bolagets registrering inom den i 32 § stadgade tiden, skall registreringsmyndigheten till stiftarombudet ofördröjligen avlåta skrivelse med anmaning att framställa erinran till den det vederbör att vidtaga erforderliga åtgärder för vinnande av registrering. Sökes ej registrering inom tre månader från det skrivelsen avlåtits, skall myndigheten förklara frågan om bolagets registrering förfallen samt ofördröjligen med posten översända underrättelse om beslutet till stiftarombudet.

Har frågan om bolagets registrering förklarats förfallen eller ansökan om registrering avslagits, vare, sedan beslutet därom vunnit laga kraft, godkännande, som meddelats enligt 190 § 1 mom., förfallet.

192 §.

1 mom. Hava vid ansökan om registrering av aktiebolag eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan ansökan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslut om antagande av bolagsordning eller om bildande av aktiebolag icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller hinder mot registrering av bolaget eljest möta på grund av föreskrifterna i denna lag eller annan lag eller författning, skall registrering vägras. Vad de vid ansökningen fogade hand-

lingarna innehålla må dock ej, såvitt dessa handlingar godkänts av registreringsmyndigheten, föranleda vägran av registrering, därest icke i fråga om bestämmelse som avses i 7 §, med hänsyn till upplysningar vilka ej framgått av de handlingar som förut prövats av myndigheten, väsentlig felaktighet finnes föreligga.

2 mom. Hava vid anmälan för registrering eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan anmälan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslut, som anmäles för registrering, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande, skall registrering vägras. Är annan grund till sådan klandertalan mot bolagsstämmbeslut, som avses i 138 § 1 mom. andra stycket, än att vid beslutet i denna lag eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, vare det dock ej hinder mot registrering, sedan tid för anställande av klandertalan utgått utan att talan instämts.

Har styrelsen enligt 63 § fattat beslut om aktiekapitalets ökning, skall vad i 1 mom. andra punkten stadgas äga motsvarande tillämpning, då registrering sökes av bolagsstämmans beslut om godkännande av ökningsbeslutet.

3 mom. Vägras registrering, skall registreringsmyndigheten ofördröjligen med posten översända underrättelse om beslutet med skälen därför till bolaget eller, där anmälan gjorts med tillämpning av sista stycket i 97 eller 106 §, till den som gjort anmälningen, om han uppgivit postadress.

193 §.

Beviljas aktiebolags registrering, låte registreringsmyndigheten i registret införa:

1. dagen för beslutet om bolagets bildande;
2. bolagets firma;
3. föremålet för bolagets verksamhet, så ock, i den mån med bolagets verksamhet ej åsyftas beredande av vinst åt aktieägarna, verksamhetens syfte samt bestämmelserna om användandet av vinst å verksamheten och av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning;
4. det belopp vartill, jämlikt den av styrelseledamöterna och verkställande direktör lämnade uppgiften, aktiekapitalet uppgår, så ock, där aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet;
5. akties nominella belopp;
6. det belopp som enligt förenämnda uppgift blivit inbetalt å aktiekapitalet, samt, där aktiekapitalet ej till fullo inbetalats, inom vilken tid återstående inbetalning skall fullgöras;
7. där aktiekapitalet icke blivit till fullo inbetalt, sammanlagda nominella beloppet av de aktier som enligt samma uppgift till fullo inbetalats;
8. den ort inom riket där styrelsen har sitt säte;
9. bolagets postadress;
10. tiden för ordinarie bolagsstämmas hållande;
11. det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden skola bringas till aktieägarnas kännedom, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;
12. varje styrelseledamots och styrelsesuppleants samt verkställande direktörs och vice verkställande direktörs så ock, där eljest någon ensam eller i förening med annan är bemyndigad att teckna bolagets firma, dennes fullständiga namn och hemvist;

13. av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen; samt

14. där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor eller revisorssuppleant skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, uppgift om hans fullständiga namn och hemvist.

Innehåller bolagsordningen bestämmelse eller förbehåll, varom förmäles i 9 § 1 mom. första, andra eller tredje stycket eller 177 §, varde anmärkning om bestämmelsen eller förbehållet införd i registret. Beträffande bestämmelse som avses i 9 § 1 mom. tredje stycket skall tillika angivas det belopp, till vilket aktier av olika slag utgivits och må kunna utgivas. Är förbehållet sådant som i 177 § sägs, skall antalet bundna och antalet fria aktier införas i registret jämlikt den av styrelseledamöterna och verkställande direktör därom lämnade uppgiften.

Har i stiftelseurkunden intagits bestämmelse som avses i 7 §, varde ock anmärkning om sådan bestämmelse införd i registret.

Det ena av de till registreringsmyndigheten ingivna exemplaren av den å konstituerande stämman antagna bolagsordningen skall fördes med bevis om registreringen av bolaget och återställas till detta. De listor, varå aktieteckningen ägt rum, skola ock återställas till bolaget.

Där å konstituerande stämman ändring i bestämmelse som avses i 7 § beslutats, skall den ena av de jämlikt 32 § femte stycket ingivna avskrifterna av stiftelseurkunden återställas till bolaget försedd med påskrift att den företetts i ärendet om bolagets registrering.

194 §.

Göres, efter det aktiebolag registrerats, anmälan om förhållande, som enligt denna lag skall anmälas för registrering, skall, där registrering beviljas, vad sålunda anmälts anmärkas i registret. Avser anmälan ändring av aktiebolags firma, skall ny, fullständig inskrivning rörande bolaget göras i registret.

Sker registrering på grund av anmälan i fall, då protokollsavskrift eller, jämlikt 65 § fjärde stycket, annan handling skall i två exemplar ingivas i ärendet, skall det ena av dessa, försett med bevis om registreringen, återställas till bolaget. Har i beslut om aktiekapitalets ökning intagits bestämmelse som i 50 § första stycket omförmäles, skall tillika huvudskriften av berättelser och yttrande ävensom av övriga handlingar, som ingivits enligt 51 §, fördes med påskrift att de företetts i ärendet.

Har handling ingivits i såväl huvudskrift som avskrift, skall huvudskriften återställas. Där registrering sker på grund av anmälan enligt 61 §, 62 § 1 mom. eller 63 §, skola ock de listor, varå aktieteckningen ägt rum, återställas.

195 §.

1 mom. Beslut om ökning av aktiekapitalet må, evad ökningen skall ske medelst teckning av nya aktier eller utgivande av nya aktier enligt 64 §, ej registreras, med mindre registrering skett därom, att det belopp, vartill aktiekapitalet uppgår efter vad i 27 § sägs, blivit till fullt inbetalt, och beloppet ej understiger minimikapitalet enligt den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen.

Har beslut om aktiekapitalets ökning förut fattats och anteckningen om beslutets registrering ej avförts ur registret efter vad nedan i 2 mom. sägs, må beslut om ytterligare ökning ej registreras, innan på grund av förra beslutet tecknat belopp, därför tilldelning av nya aktier skett, med avdrag för aktier som förklarats förverkade, blivit till fullt inbetalt och detta förhållande registrerats.

Vad i första och andra styckena stadgats i avseende å beslut om ökning

skall, i fall som avses i 63 §, tillämpas å registreringen av bolagsstämmans godkännande av ökningsbeslutet.

2 mom. Har i fall, då beslut om ökning av aktiekapitalet innehåller bestämmelse om minimiteckning, registreringsanmälan enligt 61 § icke gjorts inom föreskriven tid, skall registreringsmyndigheten till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom en månad därefter inkomma med sådan anmälan. Efterkommes ej anmaningen eller har genom lagakraftgående beslut registrering vägrats, skall myndigheten förklara ökningsbeslutet förfallet samt därom ofördröjligen med posten översända underrättelse till bolaget. Sedan beslutet om förklaringen vunnit laga kraft, skall i registret antecknas, att på grund av förklaringen den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret.

3 mom. Innehåller ökningsbeslutet bestämmelse om minimiteckning, må registrering i anledning av anmälan varom i 62 § 1 mom. förmåles ej ske med mindre registrering ägt rum i anledning av anmälan enligt 61 §.

4 mom. Har styrelsen enligt 63 § fattat beslut om aktiekapitalets ökning, må registrering på grund av anmälan enligt 61 eller 62 § ej ske förrän bolagsstämmans godkännande av ökningsbeslutet registrerats.

Har anmälan för registrering av bolagsstämmans godkännande icke gjorts inom sex månader efter det registreringsmyndigheten godkänt ökningsbeslutet och de i 63 § andra stycket omförmälda handlingarna, skall myndigheten till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom en månad därefter inkomma med sådan anmälan. Efterkommes ej anmaningen eller har genom lagakraftgående beslut registrering vägrats, skall myndigheten förklara frågan om aktiekapitalets ökning förfallen samt därom ofördröjligen med posten översända underrättelse till bolaget.

196 §.

Har i fall, då enligt 67 § rättens tillstånd erfordras för verkställighet av beslut om nedsättning av aktiekapitalet, ansökan om sådant tillstånd ej gjorts inom föreskriven tid eller har ansökan genom lagakraftgående beslut avslagits eller har beslut om tillstånd icke anmälts för registrering inom den där för stadgade tiden, skall registreringsmyndigheten förklara nedsättningsbeslutet förfallet samt därom ofördröjligen med posten översända underrättelse till bolaget. Sedan beslutet om förklaringen vunnit laga kraft, skall i registret antecknas, att på grund av förklaringen den tidigare anteckningen om nedsättningsbeslutets registrering avföres ur registret.

197 §.

Där verkställighet av beslut, varigenom i bolagsordningen intagits förbehåll enligt 177 §, icke anmälts för registrering inom den i 186 § 3 mom. stadgade tiden, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om ändring av bolagsordningen förfallen samt ofördröjligen med posten översända underrättelse därom till bolaget.

198 §.

1 mom. Har beslut fattats om sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller minimikapitalet att detta överstiger det belopp, vartill aktiekapitalet vid beslutets fattande uppgår, må registrering allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslut om erforderlig ökning av aktiekapitalet.

Skall ökningen av aktiekapitalet äga rum medelst ny aktieteckning, skall vid registrering av beslutet om bolagsordningsändringen antecknas, att den ej är verkställ.

Har ökningsbeslutet enligt 195 § 2 mom. av registreringsmyndigheten genom lagakraftgående beslut förklarats förfallet, skall ock beslutet om bolags-

ordningsändringen anses förfallet och anteckning i registret ske, att på denna grund den tidigare anteckningen om detta besluts registrering avföres ur registret. Anmäles för registrering att full betalning erlagts för så många aktier, att aktiekapitalet uppgår till minimikapitalet enligt den beslutade bolagsordningsändringen, skall vid registrering i anledning av anmälningen tillika antecknas, att bolagsordningsändringen är verkställd, och åligger det registreringsmyndigheten att tillställa bolaget bevis därom. Göres ej sådan anmälan inom tre år efter utgången av den i 60 § stadgade tiden, skall myndigheten, efter det bolagets styrelse erhållit tillfälle att yttra sig, besluta erforderlig jämkning i bolagsordningen samt ofördröjligen med posten översända underrättelse om beslutet till bolaget. Sedan beslutet vunnit laga kraft, skall i registret införas anteckning om jämkningen samt bevis om bestämmelsens nya lydelse av myndigheten tillställas bolaget.

2 mom. Har beslut fattats om sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller maximikapitalet att detta understiger det belopp, vartill aktiekapitalet vid beslutets fattande uppgår, må registrering allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslut om erforderlig nedsättning av aktiekapitalet.

Innefattar nedsättningsbeslutet icke föreskrift om att det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, skall vid registrering av beslutet om bolagsordningsändringen antecknas, att den ej är verkställd.

Har nedsättningsbeslutet enligt 196 § av registreringsmyndigheten genom lagakraftgående beslut förklarats förfallet, skall ock beslutet om bolagsordningsändringen anses förfallet och anteckning i registret ske, att på denna grund den tidigare anteckningen om detta besluts registrering avföres ur registret. Vid registrering av rättens tillstånd till nedsättningens verkställande enligt 67 § skall tillika antecknas, att bolagsordningsändringen är verkställd, och åligger det registreringsmyndigheten att tillställa bolaget bevis därom.

3 mom. Registrering av beslut om bolagsordningsändring, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes så att ändring av bolagsordningens bestämmelse om akties nominella belopp enligt denna lag erfordras, må ske allenast samtidigt med registrering av beslut om erforderlig bolagsordningsändring rörande nominella beloppet.

Då för genomförande av beslut om nedsättning av aktiekapitalet erfordras ändring av aktiernas nominella belopp, må registrering allenast samtidigt ske av nedsättningsbeslutet och beslut om erforderlig ändring av bolagsordningens bestämmelse om akties nominella belopp. I fråga om registreringen av beslutet om sådan bolagsordningsändring skall vad i 2 mom. andra och tredje styckena är stadgat om registrering av bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet äga motsvarande tillämpning.

Erfordras för genomförande av bolagsordningsändring beträffande akties nominella belopp sammanläggning av aktierna i bolaget, må, där anmälan för registrering av beslutet om sammanläggning skall göras enligt 222 § 1 mom. sista stycket, registrering allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslutet om erforderlig sammanläggning.

4 mom. Vid registrering av beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll som i 177 § sägs, skall antecknas, att bolagsordningsändringen ej är verkställd. Har enligt 197 § frågan om bolagsordningsändringen genom lagakraftgående beslut förklarats förfallen, skall anteckning i registret ske, att på denna grund den tidigare anteckningen om beslutets registrering avföres ur registret. Sådan anteckning skall ock ske, där anmälan göres, att bolagsstämma beslutat att verkställighet ej skall äga rum, och frågan om bolagsordningsändring förty enligt 186 § 4 mom. förfallit.

Vid registrering i anledning av anmälan enligt 186 § 3 mom. skall antecknas, att bolagsordningsändringen är verkställd, och åligger det registreringsmyndigheten att tillställa bolaget bevis därom.

199 §.

Har ansökan enligt 174, 175 eller 176 § om rättens tillstånd att bringa fusionsavtal till verkställighet ej inkommit inom föreskriven tid eller har ansökan genom lagakraftätagande beslut avslagits eller har beslutet om tillstånd icke anmälts för registrering inom den därför stadgade tiden, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen samt ofördröjligen med posten översända underrättelse därom till bolagen.

Har genom lagakraftätagande beslut frågan om fusion förklarats förfallen, skall i registret antecknas, att på denna grund den tidigare anteckningen rörande fusionsavtalet avföres ur registret.

Vid registrering av rättens beslut om tillstånd till fusion enligt 174 § skall antecknas, att dotterbolaget är upplöst.

200 §.

Företer aktiebolags registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreringsregister eller aktiebolagsregistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för aktiebolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd. Rätt till sådan talan mot aktiebolag äge ock annat aktiebolag vars firma senare registrerats, där tidigare godkännande av firman då var gällande enligt 6 §.

Menar någon eljest, att en i aktiebolagsregistret verkställd inskrivning län- der honom till förfång, må talan om registreringens upphävande samt om skadestånd föras vid domstol.

201 §.

Har genom lagakraftätagande dom förklarats, att en i registret gjord inskrivning ej bort ske eller att beslut, som registrerats, är ogiltigt, eller att eljest visst förhållande, varom inskrivning skett, ej föreligger, skall på anmälan av part i registret antecknas, att på nämnda grund den tidigare anteckningen avföres ur registret.

Varder, sedan i registret gjorts anteckning rörande beslut om avträdande av aktiebolags egendom till konkurs eller om inledande för aktiebolag av ackordsförhandling utan konkurs, av överrätt förklarats, att beslutet ej bort meddelas, skall på anmälan därom i registret göras anteckning enligt vad i första stycket stadgas. Har ackordsförhandlingen upphört, gälle ock vad nu är sagt, där den ej förfallit på grund av att konkurs inträffat.

Vid anmälan enligt första stycket eller andra stycket första punkten skall fogas avskrift av domen eller utslaget, så ock i fall, som i första stycket sägs, lagakraftbevis. I fall, som avses i andra stycket andra punkten, skall vid anmälningen fogas avskrift av protokoll eller annan handling, som visar att ackordsförhandlingen upphört efter vad där sägs.

202 §.

Vad i aktiebolagsregistret införes, med undantag av meddelande om konkurs eller ackordsförhandling utan konkurs, varom förmåles i 169 §, skall genom registreringsmyndighetens försorg ofördröjligen kungöras i allmänna tidningarna.

Där i annat fall än i 201 § andra stycket avses i registret antecknas, att tidigare anteckning avföres därur, skall kungörelse därom äga rum efter vad ovan sägs.

En samling för hela riket av vad sålunda kungjorts skall genom det allmännas försorg efter hand befordras till trycket samt förses med register.

I den mån nyssnämnda samling tryckes skall den översändas till varje domstol, länsstyrelse och överexekutor.

Anmälningar och ansökningar med därvid fogade handlingar skola, särskilt för varje bolag, förvaras såsom bilagor till aktiebolagsregistret.

203 §.

Närmare föreskrifter om aktiebolagsregistrets förande, de i 202 § stadgade kungörelserna, avgifterna för ansökan om godkännande samt för registreringen och dess kungörande så ock om tid och sätt för utgivande av den i nämnda paragraf omförmälda samlingen och dess översändande till vissa myndigheter meddelas av Konungen.

204 §.

Det, som i enlighet med denna lag blivit infört eller antecknat i aktiebolagsregistret och kungjort i allmänna tidningarna, skall anses hava kommit till tredje mans kännedom, där ej av omständigheterna framgår, att han varken ägde eller bort äga vetskaper därom.

Innan sådant kungörande skett, kan det förhållande, som blivit eller bort bliva infört eller antecknat i registret, icke med laga verkan återopas mot annan än den, som visas hava ägt vetskaper därom.

205 §.

Företer den, som inför domstol, länsstyrelse eller överexekutor företräder aktiebolag, bevis utvisande, att han den dag beviset utfärdades enligt aktiebolagsregistret var behörig att företräda bolaget, och är beviset ej äldre än ett år, åligger det myndigheten att ur den i 202 § omförmälda tryckta samlingen inhämta upplysning, huruvida förändring beträffande behörigheten ägt rum. Vad i sådant avseende nyssnämnda samling, i den mån den kommit myndigheten till handa, utvisar skall för myndigheten äga vitsord, där ej annat förhållande visas vara för handen.

Om talan å registreringsmyndighetens beslut.

206 §.

Äro stiftarna missnöjda med beslut, varigenom godkännande för registrering vägrats enligt 190 § 1 mom., eller är bolaget missnöjt med beslut varigenom sådant godkännande vägrats enligt nämnda paragraf 2 eller 3 mom., må, vid talans förlust, sist inom två månader från beslutets dag besvär däröver anföras hos Konungen. Rätt till sådan talan tillkomme ock sökande, som är missnöjd med beslut, varigenom registrering vägrats enligt 192 §.

Över beslut om sådan förklaring, som avses i 191 §, 195 § 2 och 4 mom., 196 §, 197 § och 199 §, så ock över beslut om jämkning av bolagsordning enligt 198 § 1 mom. må jämväl besvär anföras i den ordning, varom i första stycket stadgas.

Om skadestånd.

207 §.

Har stiftare, uppsåtligen eller av vårdslöshet, till oskäligt högt värde uppskattat egendom, som vid aktiebolags bildande tillskjutits eller övertagits enligt bestämmelse varom stadgas i 7 §, eller eljest vid bolagets bildande så förfarit att skada därigenom tillskyndats bolaget, vare han pliktig att ersätta bolaget skadan.

Där stiftare uppsåtligen eller av vårdslöshet eftersatt honom beträffande villkorlig aktieteckning åvilande granskningsskyldighet och skada därigenom

tillskyndats aktietecknaren eller den å vilken hans rätt övergått, vare stiftaren pliktig att ersätta skadan.

208 §.

Har styrelseledamot, verkställande direktör, revisor, granskare, likvidator, syssloman som avses i 143 eller 144 §, likvidationsrevisor eller god man som avses i 153 § vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat bolaget skada, vare han pliktig att till bolaget utgiva ersättning för skadan.

Där medhjälpare, som av revisor eller likvidationsrevisor anlåtats för granskningsarbetet, vid uppdragets utförande uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat bolaget skada, svare revisorn för skadan.

Aktieägare, som genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov vårdslöshet tillskyndat bolaget skada, vare ock pliktig att till bolaget utgiva ersättning för skadan.

209 §.

Har styrelseledamot eller annan som avses i 208 § första stycket genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man skada, vare han pliktig att till denne utgiva ersättning för skadan. Samma lag vare, där aktieägare genom sådan överträdelse uppsåtligen eller av grov vårdslöshet tillskyndat aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man skada.

210 §.

Har styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator tillskyndat bolaget eller aktieägare skada genom åtgärd, som innebär att fördel uppenbarligen beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare, skall skyldighet att utgiva ersättning för skadan åvila jämväl aktieägare, som uppsåtligen genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator medverkat till åtgärden. Innefattar åtgärd, vartill aktieägare sålunda medverkat, överträdelse av denna lag eller bolagsordningen till skada för borgenär hos bolaget eller annan tredje man, vare aktieägaren ock skyldig att utgiva ersättning till denne.

211 §.

Åvilar ersättningsskyldighet stiftare jämlikt 207 § eller styrelseledamot eller annan enligt 208 § första eller andra stycket eller 209 § första punkten, och föreligger allenast ringa vårdslöshet, må ersättningen nedsättas, där det med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

Har aktieägare ådragit sig ersättningsskyldighet jämlikt 208 § tredje stycket, 209 § andra punkten eller 210 §, må ock ersättningen nedsättas, där det med hänsyn till hans skuld och omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

Nedsättning efter vad nu är sagt äge ej rum, om den ersättningsskyldiges förfarande innefattade brottslig handling.

212 §.

Äro flera ersättningsskyldiga för skada efter vad i 207—211 §§ är stadgat, svare de för ersättningen en för alla och alla för en, den vars ersättningsskyldighet nedsatts enligt 211 § dock allenast med det nedsatta beloppet. Sinsemellan skola de taga del i ersättningens gäldande efter ty med hänsyn till den större eller mindre skuld, som finnes ligga envar av dem till last, samt till omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

Straffbestämmelser.

213 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes

1. stiftare, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i stiftelsehandling eller annan handling, som lämnas till eller hålles tillgänglig för granskare, registreringsmyndigheten eller aktietecknare eller framläggas på konstituerande stämman, eller i påskrift å sådan handling eller i ansökan till registreringsmyndigheten;

2. granskare, som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i granskningsberättelse eller i påskrift å handling som överlämnats till honom;

3. styrelseledamot, verkställande direktör eller annan, som i anmälan eller ansökan till registreringsmyndigheten eller i försäkran eller annan handling som fogas därvid uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

4. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i handling, som hålles tillgänglig för aktieägare, aktietecknare eller granskare eller framläggas på bolagsstämma, eller i påskrift å sådan handling eller i handling eller meddelande som kungöres eller sändes till aktieägare;

5. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 98, 146 eller 154 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 100 §, 101 § 2—7 mom., 102 § första stycket, 103 § eller 146 §;

6. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 156, 160 eller 165 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum; så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning, som avses i 172 §, uppsåtligen förfar i strid mot vad som stadgas i 146 § samt 100 § eller 101 § 2—7 mom.;

7. revisor, likvidationsrevisor eller god man som förordnats enligt 153 §, där han i revisionsberättelse eller annan handling, som framläggas på bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägare eller aktietecknare, eller i påskrift å sådan handling uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift rörande bolagets angelägenheter eller uppsåtligen eller av grov vårdslöshet underlåter att göra anmärkning beträffande förvaltningen, ändå att anledning därtill föreligger;

8. revisor eller likvidationsrevisor, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i yttrande, vilket enligt 112 § andra stycket, 161 § eller 165 § överlämnas till styrelse eller god man för stiftelse som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

214 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes ock

1. styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket utan Konungens tillstånd är ställt till innehavaren, eller interimisbevis eller teckningsbevis, som är ställt till innehavaren, eller aktiebrev, interimisbevis eller teckningsbevis, i vilket mot föreskrift i 34 § andra stycket, 35 § första stycket tredje punkten, 35 § andra stycket tredje punkten, 180 § första stycket eller 186 § 2 mom. tredje stycket andra punkten den i förbehåll som i nämnda lagrum sägs bestämda inskränkningen icke angivits;

2. styrelseledamot eller likvidator, där han uppsåtligen låter i aktieboken verkställa införing i strid mot bestämmelserna i 39 § 1 mom. andra eller tredje

stycket, 39 § 2 mom. första eller andra stycket, 39 § 3 mom. första punkten, 59 § tredje punkten, 64 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten, 180 § tredje stycket eller 186 § 2 mom. tredje stycket andra punkten eller underlåter att ombesörja, att förändring i äganderätten till aktie varder jämlikt 39 § 1 mom. tredje eller fjärde stycket, 39 § 2 mom. första eller andra stycket eller 39 § 3 mom. första punkten införd i aktieboken;

3. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet i strid mot bestämmelserna i 68 §, 72 § 1 mom. andra stycket, 73 § 1 mom., 74 § första stycket eller 187 § låter verkställa utbetalning till aktieägare;

4. revisor, likvidationsrevisor eller revisors eller likvidationsrevisors medhjälpare eller ock granskare som, oaktat han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid verkställd granskning kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag;

5. den som i sådan försäkran, varom förmäles i 115 §, uppsåtligen lämnar oriktig uppgift.

215 §.

Med dagsböter straffes

1. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avses i 98, 146 eller 154 §, väsentligen eftersätter bestämmelserna i 101 § 1 mom. eller 102 § andra och tredje styckena, eller vid upprättande av handling varom nyss sagts eller av förvaltningsberättelse, som avses i 98 eller 154 §, av vårdslöshet förfar i strid mot bestämmelser som avses i 213 § 5;

2. likvidator, där han vid upprättande av balansräkning, som avses i 172 §, väsentligen eftersätter bestämmelserna i 101 § 1 mom., eller vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 156, 160, 165 eller 172 §, av vårdslöshet förfar i strid mot bestämmelser som avses i 213 § 6;

3. revisor eller likvidationsrevisor, där han annorledes än i 213 § 7 sägs vid upprättande av revisionsberättelse, som avses i 113, 154, 161 eller 165 §, väsentligen eftersätter bestämmelserna i nämnda lagrum;

4. stiftare, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, som i 16 § första stycket sägs, ehuru avskriften är oriktig, så ock styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör, likvidator, suppleant för likvidator eller firmateknare, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, varom förmäles i 224 § andra stycket, ehuru avskriften är oriktig.

216 §.

Med dagsböter straffes ock

1. den som, i annat fall än i 214 § 1 och 2 avses, underlåter att iakttaga föreskrift i 34 §, 35 § första, andra eller fjärde stycket, 39 §, 59 § tredje punkten, 64 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten, 180 § eller 186 § 2 mom. tredje stycket andra punkten, så ock den som bryter mot föreskrift i 38 §, 56 § andra stycket första punkten, 64 § 2 mom. fjärde stycket första punkten, 69 §, 182 § 2 mom., 184 § andra stycket eller 222 § 2 mom. tredje stycket;

2. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han underlåter att verkställa påskrift å aktiebrev enligt 56 § andra eller tredje stycket, 64 § 2 mom. fjärde stycket, 65 § sista stycket, 66 § 2 mom. andra stycket eller 164 § andra stycket;

3. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han underlåter att iakttaga föreskrift som beträffande anmälan för registrering är

meddelad i 33 §, 45 §, 47 §, 51 §, 61 §, 62 § 1, 2 eller 4 mom., 63 §, 64 § 2 mom. första stycket, 65 § fjärde stycket, 66 § 1 mom. femte stycket, 67 § 1 mom. femte stycket, 68 § fjärde stycket, 97 § första stycket, 106 § fjärde stycket, 137 §, 151 §, 152 § andra stycket, 166 §, 168 § första stycket, 172 § sjätte stycket, 173 § tredje stycket, 181 § första stycket, 183 §, 184 § tredje stycket, 185 § 1 eller 2 mom. eller 222 § 1 mom. sista stycket eller 2 mom. sista stycket;

4. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han underlåter att till revisorer, likvidationsrevisorer eller god man avlämna handlingar enligt vad som stadgas i 98 § tredje stycket, 154 § andra stycket, 156 § tredje stycket, 160 § femte stycket, 165 § första stycket, 172 § andra stycket eller 173 § första stycket;

5. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han underlåter att iakttaga föreskrift som med avseende å framläggande av handlingar å bolagsstämma eller tillhandahållande av handlingar viss tid före stämma är meddelad i 121 § första eller andra stycket, 146 § tredje stycket, 154 § andra eller tredje stycket, 162 §, 165 § andra stycket, 172 § fjärde stycket eller 173 § första stycket;

6. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han underlåter att iakttaga föreskrift som är meddelad i 57 § andra stycket, 70 § andra stycket sista punkten, 106 § tredje stycket, 111 § 1 mom. fjärde stycket, 118 § första eller sjätte stycket, 124 § första stycket andra punkten, 127 § tredje stycket eller fjärde stycket första eller fjärde punkten, 152 § andra stycket, jämfört med 106 § tredje stycket eller 111 § 1 mom. fjärde stycket, 153 § andra stycket, 154 § tredje stycket, jämfört med 111 § 1 mom. fjärde stycket, 158 §, jämförd med 118 § första eller sjätte stycket, eller 160 § fjärde stycket;

7. revisor, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som meddelats i 112 §, 113 § 1 mom. fjärde stycket, 127 § fjärde stycket, 154 § andra stycket eller i 154 § tredje stycket, jämfört med 112 § eller 113 § 1 mom. fjärde stycket, så ock likvidationsrevisor, som försummar att fullgöra vad i 161 § första punkten, tredje punkten, jämförd med 112 § första stycket eller 113 § 1 mom. fjärde stycket, eller fjärde punkten eller 165 § första stycket femte punkten, sjätte punkten, jämförd med 112 § första stycket eller 113 § 1 mom. fjärde stycket, eller sjunde punkten eller 172 § tredje stycket finnes stadgat;

8. god man, som förordnats enligt 153 §, där han underlåter att avgiva yttrande enligt 172 § tredje stycket;

9. ledamot i styrelse eller god man för aktiebolags personalstiftelse, där han underlåter att iakttaga vad honom enligt 111 § 1 mom. femte stycket åligger; samt

10. förvaltare i aktiebolags konkurs, som bryter mot vad i 169 § tredje stycket är stadgat.

Där föreskrift varom i denna paragraf förmäles skall fullgöras av styrelsen eller verkställande direktör eller genom styrelsens eller verkställande direktörs försorg, skall, om verkställande direktör finnes, ansvar åvila allenast denne.

Förseelse mot 118 § första eller sjätte stycket, 121 § första eller andra stycket, 124 § första stycket andra punkten, 127 § tredje eller fjärde stycket, 146 § tredje stycket, 154 § andra stycket andra punkten, 154 § tredje stycket, jämfört med 121 § första eller andra stycket, 158 §, jämförd med 118 § första eller sjätte stycket, 160 § fjärde stycket, 162 § andra punkten, 165 § andra stycket andra punkten, 172 § fjärde stycket eller 173 § första stycket sjätte punkten må åtalas allenast av målsägande; och skall härvid såsom målsägande anses såväl bolaget som varje aktieägare.

217 §.

Hava ej de i 126 § 1 mom., 146 § tredje stycket eller 154 § omförmälda handlingarna inom föreskriven tid avsänts till registreringsmyndigheten, äger rätten, på talan av allmän åklagare, genom vite tillhålla styrelseledamöterna och verkställande direktör att fullgöra sin skyldighet.

218 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

Allmänna bestämmelser.

219 §.

Betalning för tecknad aktie medelst anvisning eller förbindelse, som utställts av riksbanken eller annan bank och är betalbar vid uppvisandet, så ock betalning genom insättning på räkning, som på begäran av stiftarna eller styrelsen öppnats av bank för mottagande av inbetalning å aktier i bolaget, skall vara jämställd med betalning i penningar. Öppnas sådan räkning, skall banken låta ombesörja påskrift därom å teckningslistan, så ock i kvitto å gjord insättning anmärka, att insättningen skett på räkning som avses i denna paragraf.

Tillgodohavande å räkningen skall, med den inskränkning som följer av vad i tredje och fjärde styckena stadgas, stå till bolagets fria förfogande.

På räkningen insatt belopp må ej för bolaget lyftas, innan bolaget registrerats, ej heller, där i beslut om aktiekapitalets ökning medelst ny aktieteckning upptagits bestämmelse om minimateckning, innan registrering skett på anmälan enligt 61 §, eller, om styrelsen enligt 63 § beslutat aktiekapitalets ökning, innan bolagsstämman godkännande av ökningsbeslutet registrerats.

Inträffar sådant fall att aktieteckningen enligt 19, 61 eller 63 § icke vidare är bindande, skall det på räkningen insatta beloppet jämte därå gottgjord ränta återbetalas till aktietecknaren eller hans rättsinnehavare. Har teckningsbevis eller interimsbevis utfärdats, skall beviset förses med påskrift om återbetalningen.

220 §.

1 mom. Har någon genom testamente erhållit nyttjanderätten till aktier eller ock avkomsten av aktier med bestämmelse, till betryggande av hans avkomsträtt, att aktierna skola sättas under särskild vård, skall, där enligt testamentet rätten att i bolaget företräda aktierna skall tillkomma nyttjande- eller avkomsträttshavaren, beträffande denne, såvitt angår rätten att i bolaget företräda aktierna, gälla vad i denna lag om aktieägare är stadgat.

Såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bliva införd i aktieboken. Vid införingen skall anteckning göras om äganderättsförvärvet och om den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företräda aktierna. I fråga om införing av nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall i övrigt vad om införing av aktieägare är stadgat äga motsvarande tillämpning, dock skall påskrift om införingen ej ske å aktiebrevet. Styrkes att nyttjande- eller avkomsträtten upphört, skall anteckning där- om göras i aktieboken.

Skall försäkran som avses i 115 § avgivas av nyttjande- eller avkomsträttshavare, varde försäkran därefter lämpad.

2 mom. När god man på grund av förordnande jämlikt 11 kap. 4 § 5 lagen om förmynderskap förvaltar aktier för blivande ägares räkning, skall blivande ägare på anmälan av gode mannen införas såsom ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

221 §.

1 mom. Äger ett aktiebolag mer än hälften av aktierna i ett annat aktiebolag eller, om aktier med olika röstvärde finnas, så många aktier, att röstetalet för dem utgör mer än hälften av röstetalet för samtliga aktier, skall det förra bolaget anses såsom moderbolag och det senare bolaget såsom dotterbolag. Om ett eller flera dotterbolag eller ock moderbolaget och ett eller flera dotterbolag tillsammans äga så många aktier i ett annat bolag som nyss sagts, skall jämväl sistnämnda bolag anses såsom dotterbolag (dotterdotterbolag) till moderbolaget. Har ett aktiebolag eljest på grund av aktieinnehav eller avtal eller av annan orsak ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag, varmed jämväl är förbundet ett väsentligt intresse i det senares ställning och resultatet av dess verksamhet, skall ock det förra bolaget anses såsom moderbolag och det senare bolaget såsom dotterbolag.

Alla bolag, som äro med varandra sålunda förenade att de inbördes äro moder- och dotterbolag eller dotterbolag till samma moderbolag, kallas koncernbolag.

2 mom. Då sådant förhållande inträtt att ett aktiebolag enligt vad i 1 mom. sägs skall anses såsom moderbolag i förhållande till annat bolag, skall det förra bolagets styrelse därom ofördröjligen underrätta styrelsen för det senare bolaget. Dotterbolags styrelse vare pliktig att meddela styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som äro erforderliga för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet.

222 §.

1 mom. Beslutas bolagsordningsändring, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes så att efter ändringen akties nominella belopp skulle understiga det belopp, varå aktie i bolaget utan Konungens tillstånd lägst må lyda, äge bolagsstämma besluta sammanläggning av aktierna i bolaget.

Beslutas i aktiebolag, vars aktier på grund av Konungens tillstånd eller till följd av äldre lagstiftning lyda å lägre belopp än det, varå aktierna i bolaget utan Konungens tillstånd lägst må lyda, nedsättning av aktiekapitalet enligt 66 §,

eller beslutas i annat aktiebolag enligt 66 § sådan nedsättning av aktiekapitalet, att nedsättningens genomförande medelst minskning av aktiernas nominella belopp skulle medföra att detta skulle nedgå under femtio kronor eller, där efter nedsättningen aktierna i bolaget enligt 3 § må lyda å lägst tio kronor, under nämnda belopp,

äge ock, där nedsättningen ej skall genomföras medelst inlösen eller indragning av aktier, bolagsstämman besluta sammanläggning av aktierna i bolaget.

Sammanläggning, som beslutas enligt första eller andra stycket, må ej avse flera aktier än som erfordras för att vid utbyte mot en ny aktie dennas nominella belopp icke skall understiga det belopp, varå aktierna i bolaget utan Konungens tillstånd lägst må lyda.

Beslut om sammanläggning av aktier, efter vad ovan stadgas, vare ej gällande, med mindre beslutet, i fall som avses i första stycket, fattats i den ordning vari bolagsordningsändringen rörande aktiekapitalet skall beslutas, samt, i fall som avses i andra stycket, ingår i nedsättningsbeslutet.

I annat fall än nu är sagt vare beslut om sammanläggning av aktier ej gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.

Där beslut om sammanläggning av aktier ej ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, skall beslutet ofördröjligen av styrelsen eller verkställande direktör anmälans för registrering. Vid anmälningen skola fogas två enligt 224 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet.

2 mom. När registrering skett av beslut om sammanläggning av aktier eller, om sådant beslut ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, när aktiekapitalet enligt 67 eller 68 § skall anses nedsatt, skola aktiebrev icke för ägaren medföra annan rätt mot bolaget än att i utbyte erhålla brev å nya aktier till det antal som belöper på de förutvarande aktierna eller, där ej fullt antal nya aktier belöper på de förutvarande, ett delbevis för varje aktie, som ej kan utbytas. Sådant bevis skall innehålla att ägaren är berättigad erhålla en ny aktie mot avlämnande av det antal delbevis som erfordras för utbekommande av en ny aktie.

Det åligger styrelsen att ofördröjligen för sådant utbyte från aktieägarna infordra breven å de förutvarande aktierna genom anmaning, som skall givas på det sätt varom i 123 § tredje stycket stadgas för där avsedd kallelse. Avlämna aktieägare icke aktiebrev för utbyte inom sex månader efter det de sålunda infordrats, skall ny anmaning på samma sätt ske till dessa aktieägare. Avlämnas icke aktiebrev inom ett år efter denna anmaning, skola å dem belöpande aktiebrev och delbevis för vederbörandes räkning försäljas på offentlig auktion, i den ordning varom stadgas i förordningen den 23 oktober 1914 om vad vid försäljning av värdepapper i vissa fall skall iakttagas. Sedan försäljning skett, medföra de förutvarande aktiebrev icke annan rätt för ägaren än att utbekomma å dem belöpande del av det vid försäljningen influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för den senare anmaningen och för försäljningen. Den senare anmaningen skall innehålla erinran om påföljden av att den ej efterkommes.

I brev å ny aktie skall angivas, att aktien tillkommit efter sammanläggning av förutvarande aktier. De äldre aktiebrev skola i betryggande ordning makuleras.

Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 177 § sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier, skall i utbyte mot brev å fri aktie lämnas brev eller delbevis avseende fri aktie samt i utbyte mot brev å bunden aktie lämnas brev eller delbevis avseende bunden aktie. I delbevis skall angivas, huruvida det avser fri eller bunden aktie. Fri ny aktie erhålles endast mot delbevis, som samtliga avse fri aktie.

Sedan utbyte eller försäljning skett, skall av styrelsen eller verkställande direktör för registrering anmälas antalet bundna och antalet fria aktier efter sammanläggningen. Vid anmälningen skall vara fogat intyg av två personer, att i aktieboken vid varje ny aktie anmärkts om den är bunden eller fri.

3 mom. Vad i 2 mom. stadgas om utbyte av aktiebrev vid sammanläggning av aktier skall äga motsvarande tillämpning, då på grund av beslut om bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp delning av aktie i flera nya aktier skall äga rum.

223 §.

1 mom. Vill aktieägare enligt 136, 175 eller 176 § påkalla inlösen av sina aktier, skall skriftlig ansökan därom göras hos styrelsen inom två veckor efter den bolagsstämma, därå förbehåll om inlösen gjorts. Styrelsen skall efter utgången av nämnda tid ofördröjligen i rekommenderat brev giva de aktieägare, för vilka lösningsplikt kan inträda, underrättelse om de ansökningar som inkommit till styrelsen. Bestrider sådan aktieägare, att grund för anspråket föreligger, eller kan överenskommelse ej träffas om lösens belopp, skall tvisten avgöras av tre skiljemän.

Kunna de aktieägare, som gjort ansökan om inlösen, ej enas om utseende av skiljeman, skall länsstyrelsen i det län, där styrelsen har sitt säte, utse skiljeman bland dem som av nämnda aktieägare därtill föreslagits. Styrelsen äge utse skiljeman och föra talan för de aktieägare, för vilka lösningsplikt

kan inträda. I öfrigt skall i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Är tvist om lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. I fall som i 175 eller 176 § sägs skall dock lösen bestämmas till minst det belopp, som i förslaget till fusionsavtal beräknats belöpa å varje aktie. För lösen vare de aktieägare, som röstat för beslutet, ansvariga en för alla och alla för en. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skola åvila bolaget, där ej skiljemännen på grund av särskilda omständigheter pröva skäligt åläggas aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger, där ej annat stadgats i bolagsordningen, draga tvisten under rättens prövning, såframt han instämmer sin talan inom tre månader från det beslutet i huvudskrift eller avskrift delgavs honom. Styrelsen skall ofördröjligen ombesörja delgivningen av beslutet. Talan må föras av såväl styrelsen som enskild lösningspliktig aktieägare. Sådan talan gälle till förmån för annan lösningspliktig.

Kunna de lösningspliktiga aktieägarna ej enas om fördelningen sinsemellan av de aktier som skola inlösas, skola de övertaga aktierna efter antalet av de aktier, med vilka de deltagit i beslutet om bolagsordningsändring, om nedläggning av aktiekapitalet eller om fusion.

2 mom. Önskar moderbolag enligt 174 § 2 mom. lösa övriga aktieägars aktier i dotterbolag, skall skriftlig ansökan därom göras hos styrelsen för dotterbolaget. Styrelsen skall ofördröjligen kalla övriga aktieägare i dotterbolaget till sammankomst å viss dag för förhandling med moderbolaget rörande inlösningen. Sammankomsten skall äga rum å ort, där bolagsstämma må hållas, och kallelsen skall ske på sätt i 123 § tredje stycket är stadgat. Bestrider aktieägare att grund för lösningsanspråket föreligger eller kan överenskomma ej träffas om lösens belopp, äge moderbolaget hänskjuta tvisten till avgörande av tre skiljemän.

Skiljemannaförfarandet skall senast tre månader efter den i första stycket omförmälda sammankomsten påkallas hos dotterbolagets styrelse genom skriftlig begäran, däri skall angivas den skiljeman som utses av moderbolaget. Har sådan begäran gjorts, åligger det dotterbolagets styrelse att därom, på sätt i 123 § tredje stycket är stadgat, underrätta övriga aktieägare med anmaning till dem att inom två månader därefter hos dotterbolagets styrelse skriftligen föreslå skiljeman. Där samtliga aktieägare äro införda i aktieboken och hava inom sålunda angiven tid föreslagit samma skiljeman, skall dotterbolagets styrelse underrätta moderbolaget, att han utsetts till skiljeman. I annat fall skall dotterbolagets styrelse hos rätten begära förordnande av god man. Gode mannen skall hos länsstyrelsen i det län, där dotterbolagets styrelse har sitt säte, med eget förslag och uppgift på de personer som av aktieägare föreslagits, begära förordnande av skiljeman, så ock bevaka frånvarande aktieägars rätt under skiljemannaförfarandet. I öfrigt skall i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Är tvist om lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skola åvila moderbolaget, där ej skiljemännen på grund av särskilda omständigheter pröva skäligt ålägga annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger genom stämning draga tvisten under rättens prövning inom tid som i 1 mom. sägs.

Där det yrkas av aktieägare i dotterbolaget, vare moderbolaget pliktigt att, innan ärendet vidare behandlas inför skiljemännen eller rätten, ställa säkerhet, som godkännes av skiljemännen eller rätten, för lösens erläggande.

Inom en månad efter det lösens belopp blivit genom skiljemännens eller domstols lagakraftätagande beslut fastställt, skola aktieägarna till moderbolaget överlämna sina aktiebrev, försedda med påskrift om överlåtelse, mot utbekommande av det fastställda lösenbeloppet. Hava aktiebrev ej inom nämnda tid överlämnats, åligger det moderbolagets styrelse och verkställande direktör att ofördröjligen ombesörja att lösenbeloppet för aktierna nedsättes hos överexekutor enligt lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar; och må därvid förbehåll enligt 4 § samma lag icke göras. Sedan nedsättning skett, skall moderbolaget anses vara ägare av aktierna, och medföra aktiebrev, innan de överlämnats till moderbolaget, icke annan rätt för innehavaren än att mot brevens avlämnande till överexekutor utbekomma beloppet jämlikt nyssnämnda lag. Ombesörjes ej sådan nedsättning, äro styrelsens ledamöter och verkställande direktör ansvariga för beloppet, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld.

3 mom. Vill aktieägare enligt 174 § 2 mom. påkalla att hans aktier i dotterbolag inlösas av moderbolaget, äge han hänskjuta därom uppkommen tvist med moderbolaget till avgörande av tre skiljemän. I fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem skall i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Beträffande lösens belopp, kostnaderna för skiljemannaförfarandet och talan mot skiljemännens beslut skall vad ovan i 2 mom. sägs äga tillämpning.

224 §.

Skall enligt bestämmelse i denna lag anmälan eller ansökan göras eller annan handling undertecknas av styrelsen, skall egenhändig namnunderskrift tecknas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter eller vid förfall för styrelseledamot av styrelsesuppleant. Där undertecknande skall ske av samtliga styrelseledamöter, må ock vid förfall för styrelseledamot egenhändig namnunderskrift tecknas av styrelsesuppleant. Vad nu är sagt skall äga motsvarande tillämpning, då anmälan eller ansökan skall göras eller annan handling skall undertecknas av likvidatorerna eller samtliga likvidatorer. Skall handling undertecknas av verkställande direktör, må vid förfall för honom undertecknande ske av vice verkställande direktör eller, där sådan ej finnes, av styrelseledamot eller styrelsesuppleant, som därtill bemyndigats av styrelsen.

Avskrift, som på grund av särskild föreskrift i denna lag skall vara bestyrkt enligt detta stycke, skall vara till riktigheten bestyrkt av notarius publicus eller landsfiskal eller ock av minst två personer, som hava ställning av styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör, likvidator, suppleant för likvidator eller firmatecknare.

Annan avskrift skall, där ej särskild föreskrift givits, vara till riktigheten bestyrkt av två personer.

225 §.

Skall på grund av stadgande i denna lag eller föreskrift i bolagsordning kungörelse äga rum i tidning inom viss ort, bör sådan tidning väljas som genom sin spridning är ägnad att bringa kungörelsen till allmän kännedom.

226 §.

Aktiebolag vare uti de mål, för vilka ej annorlunda genom lag stadgas, lydande under allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

Åtal för försummelse att enligt bestämmelse i denna lag göra anmälan för registrering så ock talan, varom i 70, 217 och 223 §§ stadgas, skall likaledes anhängiggöras vid allmän underrätt som i första stycket sägs.

227 §.

Innehåller bolagsordningen förbehåll, att tvister mellan bolaget och styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, likvidator eller aktieägare skola

hänskjutas till avgörande av en eller flera skiljemän, äge det förbehåll samma verkan som tillkommer skiljeavtal; och gälle om påkallande av förbehållets tillämpning vad om stämning i denna lag finnes stadgat.

228 §.

Om järnvägsaktiebolag och försäkringsaktiebolag, så ock om bankaktiebolag och andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånerörelse, är särskilt stadgat.

Vad i denna lag är stadgat gälle ej, i den mån i lag eller författning särskilda bestämmelser givas beträffande aktiebolag för verksamhet av visst slag.

L a g

angående införande av nya lagen om aktiebolag;

given Stockholms slott den 14 september 1944.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götas och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer.

1 §.

Den nu antagna lagen om aktiebolag skall jämte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1948; dock skall vad i 6 och 7 §§ denna lag föreskrives gälla från dag som där sägs.

2 §.

Genom nya lagen upphäves, med den begränsning här nedan stadgas, lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 1) om aktiebolag tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring i eller tillägg till nämnda lag, så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot nya lagens bestämmelser.

3 §.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

4 §.

1 mom. Aktiebolag, som bildats innan nya lagen trätt i kraft, må registreras i enlighet med bestämmelserna i äldre lag, dock skall ansökan om bolagets registrering hava till registreringsmyndigheten inkommit inom ett år efter lagens ikraftträdande, vid äventyr att eljest frågan om bolagets registrering är förfallen.

I avseende å bolag, som bildats enligt äldre lag, skall nya lagen lända till efterrättelse med nedan angivna undantag.

2 mom. Beträffande bolag, som bildats innan lagen den 12 augusti 1910 trätt i kraft, skall vad för sådant bolag gäller enligt samma lag 141 § tredje stycket 2), 3), 5), 6), 7), 10) och 11) fortfarande gälla.

3 mom. I den mån bestämmelserna om talan, som avses i 26 §, samt stadgandena i 45, 46 och 47 §§ nya lagen avvika från motsvarande bestämmelser i äldre lag, skola de sistnämnda äga tillämpning. Bestämmelsen i 181 § andra stycket nya lagen äger icke tillämpning.

4 mom. De i nya lagen upptagna bestämmelserna om interimisbevis, teckningsbevis, teckningsrättsbevis och delbevis äga ej tillämpning på interimisbevis eller annat bevis, som utgivits före lagens ikraftträdande.

5 mom. I fall, då införing i aktieboken skett innan nya lagen trätt i kraft, äga bestämmelserna i 36 § 2 mom., 39 § 2 mom. andra stycket och 42 § icke tillämpning. Har den, som åberopar annat förvärv av aktiebrev till viss man än överlåtelse, blivit i aktieboken införd före nya lagens ikraftträdande, och har ej, inom tre år efter det lagen trädde i kraft, ansökan gjorts om aktiebrevets dödande eller talan mot innehavaren instämts om bättre rätt till aktiebrevet, skall dock, när överlåtelse eller pantsättning därefter sker, vad i 36 § 2 mom. och 39 § 2 mom. andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

6 mom. Har beslut av bolagsstämma fattats före nya lagens ikraftträdande, skola i fråga om beslutet, om talan däremot samt om beslutets registrering och verkställande bestämmelserna i äldre lag äga tillämpning.

Om före nya lagens ikraftträdande åtgärd vidtagits för verkställighet av nedsättning av aktiekapitalet enligt 49 § lagen den 12 augusti 1910, må nedsättningen verkställas och registreras jämlikt bestämmelserna i sistnämnda lag. Jämväl när å sådan nedsättning av aktiekapitalet 65 § nya lagen är tillämplig, må aktieägare, som enligt ett i bolagsordningen före lagens ikraftträdande intaget förbehåll äger rätt att påfordra inlösen av aktie efter bestämda grunder, njuta denna rätt till godo utan hinder av bestämmelserna i 65 § tredje stycket nya lagen.

7 mom. Innehåller bolagsordningen förbehåll som avses i 52 § första eller andra stycket lagen den 12 augusti 1910, skola de angående förbehållet i bolagsordningen givna bestämmelserna gälla, även om de avvika från vad i 70 eller 177 § nya lagen stadgas.

Finnes i bolagsordningen bestämmelse, som avses i 100 § andra stycket lagen den 12 augusti 1910, vare den gällande utan hinder av att i 147 § nya lagen angivet villkor för sådan bestämmelses intagande i bolagsordningen icke förelegat.

8 mom. Vad om antalet styrelseledamöter och revisorer är stadgat i 77 § första stycket och 105 § första stycket nya lagen, så ock vad om val av revisorer och revisorssuppleanter föreskrives i lagen skall träda i tillämpning, då efter 1948 års ingång bolagsstämma, som i 121 § sägs, först hålles. Skall mer än en ordinarie stämma årligen hållas, gälla vad nu är sagt den stämma, där val av styrelseledamöter och revisorer skall äga rum.

De styrelseledamöter och styrelsesuppleanter, som äro valda vid nya lagens ikraftträdande, må utan hinder av bestämmelsen i 77 § tredje stycket nya lagen utöva sitt uppdrag under den tid för vilken de äro valda.

Innehåller bolagsordningen icke sådan föreskrift rörande tiden för styrelseledamöts och revisors uppdrag som är förenlig med bestämmelserna i 77 § tredje stycket och 106 § första stycket nya lagen, skall val av styrelseledamot, styrelsesuppleant, revisor och revisorssuppleant efter lagens ikraftträdande avse tiden intill dess bolagsstämma, som i 121 § sägs, under nästa rä-

kenskapsår hållits. Skall mer än en ordinarie stämma årligen hållas, gälle vad nu är sagt den stämma under nästa räkenskapsår där val skall äga rum.

9 mom. Bestämmelserna i 87—90 §§ nya lagen utgöra icke hinder för styrelseledamot eller styrelsesuppleant, som jämlikt äldre rätt på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller genom bolagsstämmas beslut bemyndigats teckna bolagets firma, att utöva firmateckningsrätt under den tid för vilken han vid nya lagens ikraftträdande var vald till styrelseledamot eller styrelsesuppleant.

10 mom. Finnas i bolag aktier, vilkas röstvärde överstiger tio gånger röstvärdet för aktier av annat slag, må bolaget, utan hinder av vad i 119 § andra stycket nya lagen stadgas, utgiva aktier med de röstvärden, som tillkomma redan utgivna aktier.

11 mom. Bestämmelsen i 120 § andra punkten nya lagen skall icke tillämpas å fullmakt, som utfärdats före lagens ikraftträdande; dock vare sådan fullmakt ej gällande för stämma, som börjar senare än fem år efter ikraftträdandet.

12 mom. Hava likvidatorer för aktiebolag utsetts, innan nya lagen trätt i kraft, skall äldre lag gälla i avseende å likvidationen, och skola ej heller bestämmelserna i 172, 173 och 176 §§ nya lagen äga tillämpning.

5 §.

Skall i fråga om bolag som avses i 4 § 1 mom. enligt vad, i nämnda paragraf stadgas äldre lags bestämmelse gälla, och är i samma lag överträdelse av bestämmelsen belagd med straff, skall beträffande sådant bolag jämväl dylik straffbestämmelse lända till efterrättelse.

6 §.

Har före nya lagens ikraftträdande verkställande direktör utsetts med rätt att teckna bolagets firma efter vad i 90 § första stycket nya lagen sägs, må från och med den 1 oktober 1947 på anmälan av styrelsen registrering därom ske enligt bestämmelserna i nya lagen. Om sådan anmälan ej skett före lagens ikraftträdande, skall anmälan därefter ofördröjligen göras. Vad nu är sagt gäller ock i fråga om vice verkställande direktör.

7 §.

Från och med den 1 januari 1947 må beslut enligt nya lagen fattas om ändringar i bolagsordningen till överensstämmelse med nya lagen att gälla från det lagen trätt i kraft, så ock enligt nya lagen registrering av beslutet ske med anteckning i registret att ändringen skall gälla från dagen för nya lagens ikraftträdande.

8 §.

Har ej inom fem år efter nya lagens ikraftträdande för registrering anmälts beslut om ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med nya lagen i ämnen, som avses i 8 § första stycket 6 och 8, eller i fråga om grunderna för styrelsens beslutförhet eller om rätten att teckna bolagets firma, skall registreringsmyndigheten till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom ett år därefter för registrering anmäla beslut om sådan ändring. Efterkommes ej anmaningen, åligger det myndigheten att upprätta förslag till sådan jämkning av bolagsordningen i nämnda avseenden att överensstämmelse vinnes med föreskrifterna i nya lagen samt att, sedan bolagets styrelse erhållit tillfälle att yttra sig över förslaget, besluta sådan jämkning. Om beslutad jämkning skall myndigheten ofördröjligen med posten översända underrättelse till bolaget. Över beslutet må besvär anföras i den ordning som i 206 § sägs. Sedan beslutet vunnit laga kraft, skall i registret införas anteckning om jämkningen samt bevis om bestämmelsens nya lydelse av myndigheten tillställas bolaget.

9 §.

Sedan i bolag, där på grund av nya lagen eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, revisorsval ägt rum efter vad ovan i 4 § 8 mom. sägs, skall, även om därvid ändring i fråga om sådan revisor eller suppleant för denne icke skett, styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen göra anmälan om honom för registrering. Å denna anmälan skall vad i 32 § andra stycket nya lagen sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälningen skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker anmälningen.

Underlåtes anmälan som nu sagts, vare straffet dagsböter. Åtal härom skall anhängiggöras vid allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

10 §.

Innehåller bolagsordningen i bolag, som bildats innan nya lagen trätt i kraft, förbehåll som i 52 § andra stycket lagen den 12 augusti 1910 avses, skall inom ett år från nya lagens ikraftträdande antalet bundna och antalet fria aktier anmälas för registrering. Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skola fogas dels en på enahanda sätt undertecknad försäkran att enligt aktieboken bundna aktier icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet ägt förvärva bundna aktier, dels ock intyg av två personer, att i aktieboken vid var aktie anmärkts, om den är bunden eller fri. Inkommer ej inom nämnda tid sådan anmälan, utvisande att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier föreligger, skall registreringsmyndigheten till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom en månad därefter inkomma med anmälan. Efterkommes ej anmaningen, åligger det myndigheten att härom lämna meddelande till rätten eller domaren, och skall vad i 46 § nya lagen är stadgat äga motsvarande tillämpning.

L a g

om ändring i konkurslagen den 13 maj 1921 (nr 225);

given Stockholms slott den 14 september 1944.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götas och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna, dels att i konkurslagen skola införas två nya paragrafer av nedan angivna innehåll och betecknade 32 a och 100 a §§, dels ock att 34 § samma lag skall erhålla följande ändrade lydelse.

32 a §.

Till aktiebolags konkursbo må från aktieägare, som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget, eller från

sådan aktieägarers make eller den, som är hans avkomling eller gift med hans avkomling, återvinning enligt 28—32 §§ äga rum, ändå att åtgärd, som för varje fall avses, blivit företagen tidigare än i nämnda paragrafer sägs; dock ej om den vidtagits mer än ett år innan konkursansökningen gjordes.

Har person, som i första stycket avses, inom ett år innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades, från bolaget uppburit lön eller arvode i vidare mån än han enligt 100 a § ägt i konkurs göra såsom fordran gällande, gånge betalningen på talan av konkursboet åter.

34 §.

Har i fall, då 28, 28 a, 29, 32, 32 a eller 33 § icke är tillämplig, gäldenären innan beslutet om egendomsavträde meddelades ingått avtal, varav kommit skada för borgenärerna, och var det vid avtalets ingående hans avsikt att tillskynda dem skada, gånge, där den, med vilken avtalet ingicks, hade kännedom om gäldenärens avsikt, det avtal på talan av konkursboet åter; dock må, sedan fem år förflutit från det avtalet ingicks, sådan talan ej anställas mot annan än gäldenärens make.

100 a §.

I aktiebolags konkurs må person, som avses i 32 a §, icke göra gällande fordran på lön eller arvode för tiden efter det beslut om egendomsavträde meddelades, ej heller för tiden dessförinnan i vidare mån än hans arbete må anses hava länt till nytta för bolaget och i intet fall för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

L a g

angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag;

given Stockholms slott den 14 september 1944.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götas och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen¹, funnit gott förordna, att 3 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag skall erhålla följande ändrade lydelse.

3 §.

Förvärv av — — — vare ogillt.

Har någon, av vilken enligt sådant förbehåll aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas, annorledes bekommit aktie, skall i fråga om hans rätt att på grund av nämnda aktie teckna eller erhålla nya aktier gälla vad i lagen om aktiebolag är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

I N N E H Å L L.

	Sid.
I	
Aktiebolaget och dess historiska utveckling	7
II	
Aktiebolagets ställning i nutidens näringsliv	11
III	
Aktiebolagsrättens huvudproblem	14
IV	
Aktiebolags bildande	17
A. Normativsystem och publicitetsprincip	17
B. Stiftarna och bolagsbildningen	18
C. Enkel bolagsbildning	20
1. Stiftelseurkund och andra stiftelsehandlingar	20
2. Stiftelsehandlingarnas godkännande av PRV	23
3. Stiftelsekungörelsens publicering	24
4. Aktieteckningen	24
5. Konstituerande bolagsstämma	26
D. Kvalificerad bolagsbildning	30
V	
Bolagets registrering	35
VI	
Rättshandlingar före registreringen	37
VII	
Aktier	42
1. Nominella beloppet. Aktier med olika rätt. Obligationer, debentures, förlagsbevis m. m.	43
2. Akties odelbarhet	47
3. Akties överlåtbarhet	48
Hembudsplikt 49, fria och bundna aktier 51, bolagets förvärv av egna aktier 54.	

VIII

Aktiebrev och andra aktierättsliga dokument	56
A. Aktiebrev	56
B. Vinstutdelningskupong	61
C. Talong	61
D. Interimsbevis	62
E. Teckningsbevis	62
F. Teckningsrättsbevis och delbevis	63
G. Dödning och utbyte av aktiebrev m. m.	63

IX

Aktiebok	65
----------------	----

X

Inbetalning av tecknade aktier	70
--------------------------------------	----

XI

Aktiekapitalet: dess ökning och nedsättning	73
A. Aktiekapitalet	73
B. Ökning av aktiekapitalet	76
1. Nyteckning	77
2. Fondemission	81
C. Nedsättning av aktiekapitalet	83
1. Nedsättning på grund av förbehåll i bolagsordningen	83
2. Nedsättning på grund av bolagsstämmobeslut	85

XII

Reservfond och skuldregleringsfond; andra fonder	91
A. Eget och främmande kapital	91
B. Reservfond	93
C. Skuldregleringsfond	95

XIII

Vinstutdelning	98
Påföljd av olaga vinstutdelning 100. Vinstutdelningsbegränsningslagen 102. Beslut om utdelning; minoritetens rätt att påkalla utdelning 103.	

XIV

Företagsledningen (styrelse och verkställande direktör)	105
A. Företagsledningens allmänna ställning	105
B. Företagsledningens tillsättande och entledigande	108
C. Styrelsens och vd:s verksamhetsområden	110
D. Styrelsens organisation	113

	Sid.
E. Ställföreträdarskap	115
1. Ställföreträdare	115
2. Firmatecknings form	117
3. Ställföreträdarens behörighet och befogenhet	118
Befogenhetsbegränsning med hänsyn till föremålet för bolagets verksamhet och syfte, 119, instruktioner 122, jäv 124.	
4. Fullmäktige	125

XV

Styrelsens och vd:s årsredovisning	126
A. Årsredovisningens syfte m. m.	126
B. Balansräkningen	129
1. Värderingsreglerna	129
Dolda reserver 129, anläggnings- och omsättningstillgångar 130, värdepappersskningskonto 135, egna aktier, goodwill, kostnader för bolagsbildningen m. m. 136, skulder 137.	
2. Specificeringsreglerna	137
Pensionsförpliktelser m. m. 140.	
C. Vinst- och förlusträkningen	142
D. Förvaltningsberättelsen	144

XVI

Revision	146
A. Revisorernas tillsättande och entledigande	146
Proportionellt revisorsval 146, entledigande 147, minoritetsrevisor 148	
B. Revisorernas kvalifikationer	149
C. Revisorernas uppgift	150
D. Revisionsberättelsen	151

XVII

Bolagsstämma	154
A. Bolagsstämma och bolagsstämmobeslut	154
B. Rätt att delta i och rösta på bolagsstämma	156
1. Legitimerad aktieägare, försäkran om äganderätt	156
2. Föranmälan	158
3. Betalningsdröjsmål	159
4. Bolagets egna aktier	159
5. Anmälan vid stämman	159
6. Röstning genom ombud	159
7. Rösthinder i vissa frågor	160
8. Röststyrka	162
C. Ordförande, röstlängd, omröstning, protokoll m. m.	162
D. Ordinarie och extra bolagsstämma	164
E. Kallelse till bolagsstämma	166
F. Aktieägars »frågerätt» på bolagsstämma	167

XVIII

Ändring av bolagsordningen och vissa andra åtgärder som kräva särskild röstpluralitet på bolagsstämma	169
A. Ändring av bolagsordningen	169
B. Nedsättning av aktiekapitalet	172
C. Övriga fall	174

XIX

Talan mot bolagsstämmobeslut	175
1. Bolagsstämmobeslut i allmänhet	175
2. Beslut om arvode	179

XX

Skadeståndsskyldighet	180
A. Skadeståndsansvar mot bolaget	180
B. Skadeståndsansvar mot tredje man	183
C. Skadeståndets storlek. Flera skadeståndsskyldiga	184

XXI

Skadeståndstalan mot styrelseledamöter m. fl.	187
A. Talan mot företagsledningen	187
B. Talan mot stiftare, revisorer och granskare	190
C. Talan mot aktieägare	191
D. Uppgörelse angående skadeståndsskyldighet	191

XXII

Likvidation och upplösning	193
A. Frivillig likvidation	193
B. Tvångslikvidation	194
1. Likvidationsgrund i bolagsordningen	194
2. Förlust av viss del av aktiekapitalet	194
3. Frånvaro av registrerad styrelse	196
4. Fastställd balansräkning för något av de tre sista åren har ej inkommit till PRV	196
C. Likvidationstillståndets inträde	197
D. Likvidatorer	197
E. Kontrollorgan	198
F. Bolagsstämma under likvidation	198
G. Styrelsens och vd:s redovisning	199
H. Likvidationens förlopp	199
1. Tillgångarnas försäljning	199
2. Firmateckning	199
3. Likvidatorernas årsredovisning	200
4. Revisionsberättelse	201
5. Årsredovisningens framläggande på stämma	201
6. Betalning av bolagets skulder	201
7. Skifte av behållningen	202

	Sid.
8. Slutredovisningen	203
9. Talan mot likvidator på grund av förvaltningen	203
10. Tidpunkten då bolaget anses upplöst	204
11. Nedläggande av likvidation vid brist på tillgångar	204
12. Återupptagande av bolagets verksamhet	204
I. Konkurs	205
XXIII	
Fusion	206
1. Mellan moderbolag och helägt dotterbolag	206
Moderbolags rätt och plikt att inlösa minoritetsaktier i dotterbolag 207	
2. Fusion mellan andra bolag	208
3. Fusion under likvidation	209
XXIV	
Enmansbolag	210
XXV	
Koncerner	213
1. Koncernväsendets betydelse	213
2. Moder- och dotterbolag	214
3. Ömsesidigt aktieinnehav; fordringsförhållanden inom koncerner	216
4. Redovisning för koncernförhållandet	217
Uppgifter i moderbolagets årsredovisning 217, redovisning för revisorerna (specificerad uppgift om aktieinnehav och fordringsförhållanden, koncernbalansräkning, koncernredogörelse)	219
5. Internvinsteliminering	221
6. Koncernresultatets betydelse för moderbolagets vinstdisposition	223
7. Övriga koncernregler	224
XXVI	
Registrering	225
XXVII	
Straffbestämmelser	227
XXVIII	
Övergångsbestämmelser	228
Litteratur	230
Förkortningar	230
Lagtexter	231

Pris kr 15:—